

**KONYA BÖLGE YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ'NDEKİ 1591
NUMARALI MECMÛ'A-İ EŞ'ÂR VE KONYA KARATAY
YUSUF AĞA KÜTÜPHANESİ'NDEKİ 10208 NUMARALI ŞİİR VE
MÜNÂCAT MECMÛ'ASI'NIN TANITIMLARI VE METİNLERİ**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Eski Türk Edebiyatı Programı**

Ayşe KAPLAN

Danışman: Doç. Dr. Süleyman SOLMAZ

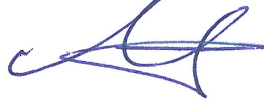
**Haziran 2017
DENİZLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı öğrencisi Ayşe KAPLAN tarafından Doç. Dr. Süleyman SOLMAZ yönetiminde hazırlanan “Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi’ndeki 1591 Numaralı Mecmû‘a-i Eş‘âr ve Konya Karatay Yusuf Ağa Kütüphanesi’ndeki 10208 Numaralı, Şiir ve Münâcat Mecmû‘ası’nın Tanıtımları ve Metinleri” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 14.07.2017 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Prof. Dr. Saadet KARAKÖSE

Jüri Üyesi/Danışman

Doç. Dr. Süleyman SOLMAZ

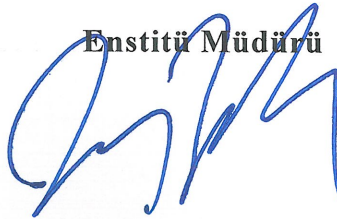
Jüri Üyesi

Doç. Dr. Mehmet SARI

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun 03/08/2017...tarih ve 30/12... sayılı kararıyla onaylanmıştır

Prof. Dr. Yunus BALCI

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Ayşe KAPLAN

ÖN SÖZ

Mecmuaların Klasik Türk edebiyatı çalışmaları içerisindeki yeri ve önemi sonyıllarda fark edilir biçimde artmıştır. Bir antoloji niteliğinde olan bu eserler, ortaya koyduğu bilgiler ışığında sadece edebiyat alanında çalışanlara yol gösteren bir kaynak değil, aynı zamanda başka paralel bilim dallarıyla da ilgilenenlerin ortak bir malzemesi durumundadır. Bazen bu mecmualar divanların tamamlanması ve hacimlerinin genişlemesi noktasında esas kaynak olarak kullanılır. Divanı olmayan veya ele geçmeyen şairlerin şiirlerine mecmualar yoluyla ulaşılmakta ve bu şairlerin şiirlerini bir araya getiren çalışmalar yapılmaktadır. Bu alanda mecmualar konusunda yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunu, bu konuda çalışılmış olan tezler oluşturmaktadır.

Bu çalışmamızda Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde bulunan 1591 numaralı ve Konya Karatay Yusuf Ağa Kütüphanesi'nde bulunan 10208 numaralı mecmularını inceledik. Giriş bölümünde mecmuanın ne olduğu ve edebiyat alanında ne gibi anlamlara geldiği gibi konular üzerinde durduktan sonra şiir mecmualarının tasnifi ve Klasik Türk edebiyatımız açısından önemine değindik. Birinci bölüm adı altında, incelediğimiz şiir mecmualarının tanıtımını yaptık. Bu bağlamda incelenen mecmuaların bulunduğu kütüphane, şair kadrosu, nazım şekillerine göre şiirlerin dağılımı gibi konular üzerinde durduk. İkinci bölümdeyse şiir mecmualarının transkripsiyonlu metni yer almaktadır. Bu bölümde yer alan şiirler, divanları yayınlanmış olan şairlerin şiirleriyle karşılaştırılmış ve farklar dipnotlarda gösterilmiştir. Divanları olmayan veya henüz yayınlanmamış şairlerin şiirleri ise bazı makaleler, tezkireler ve yayınlanmış diğer mecmualarla karşılaştırılmış ve farklar yine dipnotlarda gösterilmiştir. Bu esnada divanlarda mevcut olmayıp da mecmuada rastladığımız şiirlere de değindik. Bu da bize bu incelemenin asıl hedefi noktasında ulaştığımız sonucu gösterdi. Üçüncü ve son bölümde ise mecmuaların tıpkıbasımlarını çalışmamıza dâhil ettik.

Şiir mecmualarının edebiyat alanında yaptığı katkıları temel alırsak, bu mecmuanın da nitelik açısından edebiyat alanındaki yerini bir nebze ortaya koyabilmiş, şiir mecmuaları konusuna zerre miktarınca da olsa bir ışık tutabilmişsek, çalışmayı hedefine ulaştığımızı sayarız.

Çalışmam boyunca bana değerli vakitlerini ayıran, bilgi ve birikimlerini benimle paylaşan çok değerli hocam Doç. Dr. Süleyman SOLMAZ'a teşekkür ederim.

Farsça kısımların okunması ve çevirisinde yardımlarını esirgemeyen Araştırma Görevlisi Metin AKDENİZ'e ve tezin yazım sürecinde yanımda olan aileme teşekkür ediyorum.

Ayşe KAPLAN

Denizli 2017

ÖZET

KONYA BÖLGE YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ'NDEKİ 1591 NUMARALI MECMÛ'A-İ EŞ'ÂR VE KONYA KARATAY YUSUF AĞA KÜTÜPHANESİ'NDEKİ 10208 NUMARALI ŞİİR VE MÜNÂCAT MECMÛ'ASI'NIN TANITIMLARI VE METİNLERİ

KAPLAN, Ayşe
Yüksek Lisans Tezi
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ABD
Eski Türk Edebiyatı Programı
Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Süleyman SOLMAZ
Haziran 2017, 336 sayfa

Kaynakları bakımından dünya edebiyatı içerisinde en zengin edebiyatlardan biri olan Klasik Türk Edebiyatı, bu özelliğini hiç şüphesiz barındırdığı eserlerin gücüyle elde etmiştir. Sayısız eser veren bu anlayışın, deyim yerindeyse imbikten geçmiş halinin bulunduğu ürünlerin arasında şiir mecmuaları gelmektedir. Şiir mecmuaları, belli bir eğitim seviyesine sahip şiir meraklılarının derleyerek seçtiği ürünlerin toplandığı eserlerdir. Sanat eserlerini çağının aynası olarak kabul edersek mecmualar, tam da bu işlevi yerine getiren birinci el kaynaklardır.

Tezimize esas olan eser, Konya Yazma Eserler Bölge Kütüphanesi'nde, 1591 numarada, Mecmû'a-i Eş'âr adıyla kayıtlı olan yazma şiir mecmuası ile Konya Karatay Yusuf Ağa Kütüphanesi'nde 10208 numarada Şiir ve Münâcat Mecmû'ası adıyla kayıtlı olan şiir mecmuasıdır. Giriş bölümünde genel olarak mecmua kavramı hakkında bilgiler verildikten sonra birinci bölümde çalışmamıza esas olan şiir mecmuası, muhtevası (şair kadrosu, şiir şekilleri, vezinleri ve başlıkları) ve dış özellikleri açısından tanıtıldı. İkinci bölümde ise şiir mecmuasının transkripsiyonlu metni yer almaktadır. Bu bölümde mecmuada yer alan şiirler, şairlerin divanlarıyla mukayese edilmiş ve farklar dipnotlarda gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Konya Karatay Yusuf Ağa Kütüphanesi, Mecmû'a-i Eş'ar, Yazma, Şair, Şiir, Gazel.

ABSTRACT

PRESENTATION AND TEXTS OF POETRY MECMUA NUMBERED 1591 İN KONYA REGIONAL MANUSCRIPT LIBRARY AND POETRY AND SUPPLICATION MECMUA NUMBERED İN 10208 KONYA KARATAY YUSUF AĞA LIBRARY

KAPLAN, Ayşe

Master Thesis

Turkish Language and Literature Department

Classical Turkish Literature Programme

Adviser of Thesis: Assoc. Prof. Dr. Süleyman SOLMAZ

Haziran, 336sayfa

Classical Turkish Literature, which is known one of the richest literature in world literature in terms of its sources, acquired its this feature undoubtedly with the power of works it involves. Given countless works, so to say, among the products which have this perception's distilled shape, there are (mecnû'a-i eş'âr), poem collection are the products that are collected works compiled by the people interested in poem who have a particular education level. If we consider art objects as the mirror of their era, mecmuas are the first hand sources which perform this function precisely.

The work essential to our thesis is a manuscript having characteristics of poetry anthology in Konya Provincial Manuscript Library, which is in number 1591 recorded as the name " Mecnû'a-i Eş'âr (Poetry Mecmua)" and in Konya Karatay Yusuf Ağa Library, which is number 10208 rcordeed as the name "Şiir ve Münâcat Mecmû'ası (Poetry and Supplications Mecmua)".We gave information about the concept of the anthologies in the introductory chapter. In the first part, we introduced the work in terms of theirs content (poet staff, poetic forms, meters and titles) and exterior features. In the second part, the transcript of the poetry anthologies takes place. Also, in this part, the poems in the work were compared with those in the diwans of their respective poets, and the differences between them were shown in the footnotes.

Key Words: Konya Provinciall Manuscript Library, Konya Karatay Yusuf AğaLibrary, Poetry Anthology, Manuscript, Poet, Poetry, Ghazal.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLOLAR DİZİNİ	vi
KISALTMALAR.....	vii
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ.....	x
GİRİŞ	
TÜRK EDEBİYATINDA MECMUALAR.....	1
1. BÖLÜM	
MECMUALARIN TANITIMI	
1.1. MECMÛ‘A-İ EŞ‘ÂR‘INTANITIMI	
1.1.1. Mecmuanın Genel Özellikleri	6
1.1.2. Mecmuadaki Şair Kadrosu ve Kısa Biyografileri	11
1.1.3. Metni Kurarken İzlenen Yöntem	48
1.2.ŞİİR VE MÜNÂCAT MECMÛ‘ASI‘NIN TANITIMI	
1.2.1. Mecmuanın Genel Özellikleri	52
1.2.2. Mecmuadaki Şair Kadrosu ve Kısa Biyografileri	56
1.2.3. Metni Kurarken İzlenen Yöntem	73
2. BÖLÜM	
MECMUALARIN TRANSKRİPSİYONLU METNİ	
2.1. 1591 Numaralı Mecmuanın Transkripsiyonlu Metni	75
2.2. 10208 Numaralı Mecmuanın Transkripsiyonlu Metni	182
SONUÇ.....	274
KAYNAKÇA.....	276
MECMUALARIN TIPKIBASIMI	
1591 Numaralı Mecmuanın Tıpkıbasımı	287
10208 Numaralı Mecmuanın Tıpkıbasımı	318
DİZİN	336
ÖZGEÇMİŞ	349

TABLULAR DİZİNİ**Sayfa Numarası**

Tablo 1. Mecmû‘a-i Eş‘âr’da bulunan şair kadrosu, nazım şekilleri ve varak numaraları ...8	
Tablo 2. Mecmû‘a-i Eş‘âr’da bulunan nazım şekilleri ve sayıları 10	
Tablo 3. Şiir ve Münâcat Mecmû‘ası’nda bulunan şair kadrosu, nazım şekilleri ve varak numaraları.....53	
Tablo 4. Şiir ve Münâcat Mecmû‘ası’nda bulunan nazım şekilleri ve sayıları 55	

KISALTMALAR DİZİNİ

Divanların Kısaltmaları:

AD: Âgâh Divanı

BD: Behistî Divanı

BRD: Bağdatlı Ruhî Divanı

CD: Cemalî Divanı

CVD: Cevrî Divanı

ED: Es'âd Divanı

EPD: Es'âd Paşa Divanı

ERD: Eşrefoğlu Rumî Divanı

FD: Figânî Divançesi

FUD: Fuzûlî Divanı

HBD: Haşim Baba Divanı

HND: Hoca Neş'et Divanı

HSD: Hasan Sezâyî Divanı

İGD: İbrahim Gülşenî Divanı

KD: Kanî Divanı

KUD: Kuddusî Divanı

LD: Lebîb Divanı

MŞD: Mehmet Şerif Divanı

MUB Muhibbî Divanı

ND: Nâbî Divanı

NMD: Nedim Divanı

NBD Necatî Bey Divanı

NDD: Nesib Dede Divanı

NED: Nesîmî Divanı

NFD: Nef'î Divanı

NKD: Nevresî-i Kadim Divanı

NMD: Niyazî-i Mısrî Divanı

RD: Rahmî Divanı

SB: Sabit Divanı

SE: Sezayî Divanı

SVD: Sünbülzâde Vehbî Divanı

SEVD: Seyyid Vehbî Divanı

SND: Seyyid Nizamoğlu Divanı

ŞD: Konyalı Şem'î Divanı

ŞGD: Şeyh Galib Divanı

ŞHD: Şeref Hanım Divanı

VD: Vahdetî Divanı

Diğer Kısaltmalar:

b: Beyit

g: Gazel

hzl: Hazırlayan

k: Kaside

m: Muhammes

mu: Musammat

mü: Müseddes

s: Sayfa

ş: Şiir

t: Tahmis

vb: Ve benzeri

vd: Ve diğerleri

vr: Varak

TRK: Terhib-i Bend

TRC: Terci-i Bend

YLT: Yüksek Lisans Tezi

DT: Doktora Tezi

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ā: Ā, ā, A, a

ʾ, ʾ: A, a, Ā, ā, E, e.

ء: -i, -y1 ve -yi (yâ-y1 izâfet), ʾ

ب: B, b, P, p

پ: P, p

ت: T, t

ث: S, s

ج: C, c

چ: Ç, ç

ح: H, h

خ: H, h

د: D, d

ذ: Z, z

ر: R, r

ز: Z, z

ژ: J, j

س: S, s

ش: Ş, ş

ص: S, s

ض: Z, z, d

ط: T, t

ظ : Z, z

ع : ʿ

غ : Ġ, ġ

ف : F, f

ق : Q, q

ك : K, k, G, g, ñ

گ : G, g

ڭ : ñ

ل : L, l

م : M, m

ن : N, n

و : O, o, Ö, ö, U, u, Ū, ū, Ü, ü, V, v, ˘ (vâv-ı ma'dûle)

ه : a, e (sonda), H, h

ی , ی : ā (elif-i maksûre), I, ı, İ, i, Ī, ī, Y, y; ve -ı, -i, -yı, -yi (yây-ı izâfet)

GİRİŞ

ŞİİR MECMUALARI

Arapça "cem" kökünden türemiş olan mecmua; "toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi olarak" tanımlanmaktadır. Seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitaplara da mecmua denilmektedir (Devellioğlu 2007: 596). Mecmualar, kelimenin geniş anlamıyla edebî terminolojide, birçok bakımdan benzerlikler gösterdikleri cönk gibi âyetler, hadisler, fetvalar, dualar, hutbeler, şiirler, ilâhiler, şarkılar, mektuplar, latifeler, lugaz ve muammalarla ilaç tariflerinin ve faydalı bilgilerin (fevâid), notların, tarihî belge ve kayıtların (tevârih) derlendiği eserler olarak tanımlanmaktadır (Uzun, 2003: 265).

Agâh Sırrı Levend'in mecmua tasnifi şöyledir:

- a) Nazire Mecmuaları
- b) Meraklılarınca toplanmış, birer antoloji niteliğindeki mecmualar
- c) Türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle oluşan mecmualar
- d) Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar
- e) Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar. (Levend, 1998: 166-167).

Günay Kut'un tasnifi de aynı doğrultudadır:

- a) Nazire mecmuaları
- b) Seçme şiir mecmuaları
- c) Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya gelmesi ile oluşan mecmualar
- d) Karışık mecmualar. Bu tür mecmualar nazım-nesir karışık olabilir. Ayrıca Arapça, Türkçe ve Farsça gibi farklı dillerde de yazılmış olabilir.
- e) Tanınmış kişilerce veya derleyeni belli kişilerce hazırlanmış mecmualar (Kut, 2011: 170).

Eski Türk edebiyatında Şiir Mecmuaları, çalışmamızın ana konusunu oluşturduğu için üzerinde durulması gereken bir konudur. Türk edebiyatında mecmualar için yapılan tasniflerden yukarıda bahsettik. Bu tasniflendirmelerde karşımıza çıkan şiir mecmuaları şiir açısından bizi ilgilendiren asıl kısmı oluşturmaktadır.

Şiir mecmualarında, belirli bir düzen bulunmamaktadır. Tamamen derleyenin kişisel tercihinine ve zevkine bağlı olarak eser şekillenmektedir. Herhangi bir sıra gözetmeden farklı nazım şekillerindeki şiirleri bir araya getirmektedir. "Şairler değişik yüzyıllardan, farklı mezhep ve meşreplerde; şiirler değişik nazım şekillerinde, muhtelif uzunluklarda hatta Türkçe'nin yanı sıra başta Farsça ve Arapça olmak üzere farklı dillerde olabilir." (Köksal 2012: 412).

Yukarıdaki tasniflerden farklı olarak Mehmet Gürbüz'ün tasnif çalışması (Gürbüz, 2012: 107-112) ise sadece şiir mecmualarına yöneliktir. Geçmişte yapılan çalışmaları çeşitli yönlerden tamamlayan bu tasnif şu şekildedir:

I. Şiirlerin şekil özelliklerine göre oluşturulan şiir mecmuaları

1. Gazel mecmuaları (Mecmû'a-i gazeliyyât)
2. Kaside mecmuaları (Mecmû'a-i kasâid)
3. Müstezad mecmuaları
4. Matla mecmuaları (Mecmû'a-i metâli')
5. Beyit mecmuaları (Mecmû'a-i ebyât)
6. Mısra mecmuaları (Mecmû'a-i mesâri')
7. Farklı nazım şekilleriyle yazılmış şiirlerden oluşan mecmualar

II. Şiirlerin konularına göre oluşturulan (tematik) şiir mecmuaları

1. Tarih mecmuaları (Mecmû'a-i tevârîh)
2. Na't mecmuaları (Mecmû'a-i nu'ût)
3. Mu'ammâ mecmuaları (Mecmû'a-i mu'ammeyât)
4. Lugaz mecmuaları (Mecmû'a-i elgâz)
5. Medhiye mecmuaları (Mecmû'a-i medâyih)
6. Şehrengîz mecmuaları
7. Farklı konularda yazılmış şiirleri içeren mecmualar

III. Nazire Mecmuaları

IV. Şairlerin aidiyeti/mensubiyeti esasına göre hazırlanan mecmualar

1. Aynı zümreye (tasavvufî oluşum, meslek grubu vb.) mensup şairlerin şiirlerini toplayan mecmualar
  - a. Mevlevî şairlerin şiirlerini toplayan mecmualar
  - b. Hurûfi-Bektâşî şairlerin şiirlerini toplayan mecmualar
2. Aynı coğrafyada ya da aynı şehirde yetişmiş veya aynı milliyete mensup şairlerin şiirlerini toplayan mecmualar

V. Bir mensubiyet ilişkisi gözetmeksizin belirli şairlerin dîvânlarını/şiiirlerini bir araya getirmeyi amaçlayan mecmualar.

Mecmuaların edebiyat tarihine, yeni isimler kazandırması gibi, pek çok katkısı bulunmaktadır. Köksal, mecmuaların önemini ve edebiyat tarihine katkılarını maddeler halinde toplamıştır:

1. Kaynaklarda adı geçmeyen, unutulmuş şairlerin şiiirlerine mecmualarda rastlamak mümkündür.
2. Bilinen şairlerin bilinmeyen/divanlarında bulunmayan şiiirlerine rastlamak mümkündür.
3. Şairlerin divanlarındaki şiiirlerinin farklı şekillerine (fazla veya eksik beyitler, nüshafarkları vs.) tesadüf edebiliriz.
4. Mecmualar arasında bilinmeyen, varlığı bilindiği hâlde nüshası tespit edilemeyen eserlerle de karşılaşılır.
5. Bilinmeyen veya kullanılmayan nazım şekilleri, bilinen nazım şekillerinin örneği görülmeyen kafiye tipleri, farklı bend yapıları; yeni türler, edebiyatımızda kullanımına rastlamadığımız aruz kalıpları vb. örneklerle de mecmualarda karşılaşabiliriz.
6. Mecmualarda, zaman zaman şairlerin hayatıyla ilgili önemli bilgileri de yakalama imkânı vardır.
7. Bazı şiiir mecmualarında, başka şairlerin de şiiirleri bulunmakla beraber, özellikle birşairin şiiirlerinin yoğun olduğu görülür. Derleyeninin şair olduğu bir şiiir mecmuası edebiyat tarihi araştırmalarına katkısı bakımından kuşkusuz daha kıymetli sayılır.
8. Mecmualar, -bir kısmı kendisi de şair olan- şiiir sever kişiler tarafından tertip edileneserlerdir. Bu itibarla derleyeni belli kişiler tarafından toplanan mecmualarda şahsın/şairin zevklerini fark ederken, dönemin genel beğenisiyle ilgili önemli ipuçları da yakalamak mümkündür.
9. Şiiir mecmualarında genel olarak dönemin zevklerini, edebî tercihlerini vs. anlamak kabil olduğu gibi ferdî temayüllerin de izini sürmek mümkündür.
10. Mecmualar dışındaki eserlerin fevayid ve cikaye yapraklarında da zaman zaman rastlamak mümkünse de özellikle mecmualarda çok sık rastladığımız edebiyat dışı kimi konular da ayrıca ele alınması gereken önemli noktalar dır.
11. Bütün bunlarla beraber, özelde şiiir mecmualarının, genelde de bütün mecmuaların yukarıda sayılan fayda ve önemleri tek tek ve birbirinden bağımsız olarak incelendiğinde çok fazla bir anlam ifade etmezler. Ama aynı dönemde derlenmiş

yüzlerce mecmuanın taranmasından ortaya çıkacak manzara devrin müşterek anlayış ve zevkini ortaya dökcektir. (Köksal,2012: 417-421).

1. BÖLÜM

**KONYA BÖLGE YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ'NDE KAYITLI
1591 NUMARALI MECMÛ'A-İ EŞ'ÂR İLE KONYA KARATAY YUSUFAĞA
KÜTÜPHANESİ'NDE KAYITLI 10208 NUMARALI ŞİİR VE MÜNÂCAT
MECMÛ'ASI'NIN TANITIMI**

1.1. 1591 NUMARALI MECMÛ‘A-İ EŞ‘ÂR’IN TANITIMI

1.1.1. Mecmuanın Genel Özellikleri

Çalışmamızın konusu Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi’nde 42 Kon 1591 numarayla kayıtlı olan şiir mecmuasıdır. Bu mecmuanın genel nitelikleri hakkında elde edilenler kütüphanenin veritabanındaki bilgiler ve mecmuanın bulunduğu katalog adresindekilerle sınırlıdır.

Mecmuanın fiziki nitelikleri hakkında da, eseri birebir göremediğimiz için veritabanından elde ettiğimiz bilgilerden faydalanabiliyoruz. Buna göre eserin fiziki özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz: 210x145 mm. dış boyutunun ölçüsüdür. İç boyutunun ölçüleri ise değişiklik göstermektedir. Yazı türü talik olarak kaydedilmiştir. Veritabanında ciltless diye belirtilmesine rağmen fotoğraflardan anlaşılacağı üzere ciltlidir. Mukavva üzerine deri kaplama bir cildi vardır. Ve bu cildin üzerinde sarı desenli bir ebru vardır. Yazılar harekesizdir ve sadece siyah mürekkep kullanılmıştır. Derkenar ve cetvel yoktur. Sayfalardaki beyit sayıları değişiklik göstermektedir. Bazen iki sütun halinde bazen de tek sütun halinde sayfalar kullanılmıştır. Sayfalarda bulunan şiirlerin sayısı bakımından bir tutarlılık yoktur. Sayfaların bazı bölümlerinde silinmeler vardır. İlk sayfadaki iki beyit silinmeden dolayı okunamamıştır.

Mecmuada Arap rakamlarıyla sayfa numaralandırması yapılmamıştır. Latin rakamlarıyla sonradan yapılmış bir numaralandırması vardır. Her varak için tek bir numara verilmiştir. Numaralar sol üst köşededir. 32- 45 numaralar arasındaki varaklarda yazılar ters yazılmıştır. Bunu numaranın yerinin değişmesinden anlıyoruz.

Eserlerin diziminde belli bir sıra gözetilmemiştir. Aynı şaire ait şiirler genellikle farklı sayfalarda yer almaktadır ancak yer yer aynı şaire ait şiirler, aynı memleketten olan şairler ve aynı redife sahip şiirler arka arkaya yazılmış. Aynı şaire ait iki şiir arka arkaya verilmişse ikincisinde bir önceki şaire ait olduğunu belirtmek için "velehu" veya "kezâ" şeklinde ibare düşülmüştür. Ayrıca muhammesler de tekrarlayan dizeler yazılmamış onun yerine "eyzan" şeklide ibare düşülmüştür. Eserde dikkat çeken noktalardan biriye rediflerin yerine genellikle bitiş anlamına gelen "mim" harfinin kullanılmasıdır.

Eseri imla bakımından inceleyecek olursak imla yanlışlarının olduğunu görüyoruz. "gül" ve "pür" kelimeleri yazılırken vav harfi kullanılmadığı halde eserde vav harfi kullanılmıştır. "İçin" ve "ile" edatları kendinden önceki kelimeye bitişik yazılmıştır. Ayrıca bazı harflerin yazımında nokta eksikliği veya fazlalığı söz konusudur. Bu durum özellikle ح - خ ve د - ذ harflerinde görülmektedir.

Veritabanında eserin kim tarafından kaleme alındığıyla ilgili bir bilgi yoktur. Ancak eserin 42b sayfasında "Bu mecmua Hocazâde Bahrî Efendinindir kimse mâni olmasun" ifadesi eserin sahibinin Hocazâde Bahrî Efendi olduğunu düşündürmektedir. Ancak araştırmalarımız sonucunda mecmuayı tertip eden Hocazâde hakkında netezkirelerde ne de ilmi çalışmalarda herhangi bir bilgiye rastlayamadık. Mecmuadaki imlâ yanlışlıkları, çok dağınık bir mecmua olması ve bazı şiirlerin başına mahlasının yanlış yazılması nedeniyle mürettibin çok bilindik ve usta bir şahsiyet olmadığını düşünüyoruz. 16. yüzyıl şairi Figânî'den 19. yüzyıl şairi Ziyâ Paşa arasındaki şairlerin şiirlerini mecmuasına alan Bahrî Efendi'nin muhtemelen 19. yüzyılda veya sonrasında yaşadığını düşünüyoruz.

Eserin bazı sayfaları not alınmak amacıyla boş bırakılmıştır. Ayrıca eserde şiirler dışında Sultan Abdülazîz Han'ın amcası Sultan Murad'a yazdığı bir mektup, Arapça bir mektup, dua, hadis ve ilaç tarifleri vardır. İlaç tariflerin çok olması eseri yazan kişinin bu işlerle ilgilendiğini göstermektedir. 33a, 46a, 46b, 47b sayfalarında ilaç tarifleri bulunmaktadır. İlaçlar "basura ilaç", "göğüs tutuğuna ilaç", "hayvanda dil kırığına ilaç" başlıklarıyla kayıt edilmiştir.

60 varaktan oluşan mecmuada toplam 52 şairden 53 gazel, 4 kaside, 4 muhammes, 4 tahmis ve 11 diğer nazım şekillerinden oluşan şiirler mevcuttur. Bunların yanında Arapça ve Farsça şiirler de vardır.

Aşağıdaki tabloda bu şiirler ve şairleri ayrıntılı olarak gösterilmiştir:

Arapça ve Farsça şiirler ile kimin olduğu tespit edilemeyen şiirler tabloya dâhil edilmemiştir.

Şair Adı	Nazım Şekli ve Şiir Sayısı	Varak Numarası
Âgâh	2 Gazel	44b, 31b
‘Akif	1 Muhammes	18b
‘Aynî	1 Tercî-i Bend	53a
Behiştî	1 Gazel	14a
Es‘âd Paşa	3 Gazel, 1 Kıt‘a	3a,3a, 34a, 3b
Es‘âd-ı Bağdâdî	2 Gazel	32b
Fahrî	1 Gazel	39b
Fârık	1 Gazel	31b
Feyzî	1 Gazel, 1 Kaside	55b
Figânî	1 Gazel	14b
Gâlib	1 Gazel, 1 Müseddes	7a, 48b
Hulûsî	1 Kaside	36a
Husrev	1 Gazel	20a
Huzûrî	1 Tahmis	50b
Hüdâyî	1 Muhammes	20b
Hüseyn	1 Muhammes	10b
İsmâ‘îl Hamîdî	1 Kaside	1b
Kuddusî	1 Gazel	39a
Lebîb	1 Gazel	31a
Mahzûnî	1 Halk Şiiri	37a
Muhibbî	1 Gazel	59a
Monlâ Husrev	1 Gazel	58a
Nâbî	4 Gazel	1a, 43a, 44b, 44b
Nâmî	1 Tahmis	
Nazîf	2 Gazel	30b, 30b
Nedîm	1 Gazel	31b
Nef‘î	4 Gazel	29b, 29b, 29b, 30a
Nesîmî	1 Gazel	14b
Nev‘î	1 Gazel	11b
Nevres-i Kadim	1 Gazel	31a

Nüzhet	2 Gazel	44a
Rahmî	2 Tahmis	17a,17b
Râşid	5 Gazel, 1 Tarih	3b, 4a, 34a, 54a
Râtib	1 Gazel	8b
Rûhî	1 Gazel, 1 Terkib-i Bend	14a, 49a
Rûşenî	1 Gazel	58a
Sâbit	1 Gazel	43a
Senâyî	1 Muâşşer	12b
Sıdkî	1 Gazel	11a
Sırrî	1 Gazel	57a
Şem'î	2 Gazel	5b
ŞerefHanım	1 Gazel	38b
Şevkî Bey	1 Şarkı	45b
Şeydâ	1 Murabba	21a
'Ulvî	1 Gazel	6b
Vahdetî	1 Gazel, 1 Muhammes	15a,16a
Vehbî (Sünbülzâde)	1 Gazel	44a
Vehbî (Seyyid)	1 Gazel	44b
Veysî	1 Gazel	32a
Zîver Paşa	1 Kaside	7b
Ziyâ Paşa	1 Terci-i Bend, 1 Terkib-i Bend	22b,24a
Zühdî	1 Gazel	5b

Tablo 1: 1591 Numaralı Mecmû'â-i Eş'âr'da bulunan şair kadrosu, nazım şekilleri ve varak numaraları

Birçok nazım şekli bulunan mecmuada en çok gazel vardır. Gazeli, kaside, muhammes ve tahmis izlemektedir. Bunların dışında, müseddes, terci-i bend ve terki-i bend, tarih, şarkı, murabba, semai ve kimin olduğu tespit edilemeyen matla' ile müfredlerden oluşan mecmuada şiirler dağınık verilmiş, şekle vezne veya şaire göre düzenlenmemiştir. Ayrıca semaiden başka iki halk şiiri daha vardır.

Bu nazım şekillerini ve adetlerini tablo halinde bu şekilde gösterebiliriz:

Nazım Şekli	Adedi
Gazel	53
Kaside	4
Tahmis	4
Muhammes	6
Terci-i Bend	1
Terkib-i Bend	2
Müseddes	2
Kıt'a	4
Mu'aşşer	1
Şarkı	2
Tarih	2
Murabba	1
Matla'	16
Müfred	9
Halk Şiir	3

Tablo 2: 1591 Numaralı Mecmû'â-i Eş'âr'da bulunan nazım şekilleri ve sayıları.

1.1.2. Mecmuadaki Şair Kadrosu ve Kısa Biyografileri

Mecmuadaki şairlerin kısa biyografilerine aşağıda verilmiştir. Şairlerin yayımlanmış divanı olanlar ya da üzerinde bilimsel çalışma yapılanlar tespit edilip ilgili kaynaklara ulaşılmıştır. Ancak Mecmuada 16. yüzyıl şairi Figânî ile 19. yüzyıl şairi Ziyâ Paşa arasındaki şairlerin olması ve aynı mahlası kullanan birçok şairin olması nedeniyle yayımlanmış divanlarda ve bilimsel çalışmalarda ulaşılamayan şiirlerin şairlerini tespit etme noktasında zorlandık. Gerek Mecmuanın Konya’da bulunması ve mecmuanın "Güfte-i Mevlânâ" ile başlaması gerekse mecmuadaki bilinen şairlerin Mevlevî ve diğer tarikatlara bağlılıklarının belli olması nedeniyle tespit edilemeyen şairlerin de Mevlevî veya başka tarikatlara mensubiyetinin olduğu düşünülmüştür.

Âgâh:1040/1630-31 tarihinde doğan Âgâh, Semerkandıdır. Âgâh’ın asıl adı Mehmed Bulak’tır. Kendisi hâfızdır ve haccı îfâ eylemiştir. Bundan dolayı Hacı Hâfız isimleriyle de anılmaktadır. Âgâh, ilk tahsilini Semerkand’da yapar. Burada hıfza çalıştıktan sonra Buhara’ya gider. Buhara’da meşhur şâir Şevket-i Buhârî’den edebiyat tahsil eder. Bir taraftan da Molla Câmî soyundan olan Buharalı Şeyh Saidâ’ya intisab edip, Nakşîliği benimser. Bazı kaynaklarda Âgâh’ın Mevlevîliği söz konusudur. Şâirin hangi tarikata bağlı olduğunu tam olarak bilinmemektedir. 1080/1669 senesinde Diyarbakır’a -Âmid- gelir. Sâib ve Şevket’in öğrencisi olarak şehre gelen Âgâh, büyük itibâr görür. Âgâh, kudretli bir şâirdir. Şâirliği dışında Diyarbakır çevresinde sevilip, sayılan bir kimlik oluşturur. Bu şehirde kaldığı sürede ihtisası bulunan ilim ve sanatlarda, birçok öğrenci yetiştirmiştir. Âgâh, kaynaklarda hattat, müzehhip, mücellit ve ressam olarak da karşımıza çıkmaktadır.¹

‘Âkif: Mecmuada Akif’e ait bir muhammes vardır. 19. yüzyıl şairlerinden Selanikli Akif Divanı² incelenmiş ancak bu muhammes bulunamamıştır. Muhammeste Şems-i Tebrizî’den ve Konya’dan bahsedilmesi Akif’in Mevlevî olduğunu düşünmemize neden olmuştur. Mevlevî olması dolayısıyla şiirin Selanikli Akif’e ait olduğu düşünülmüş onunla birlikte diğer Akif mahlaslı şairlerin kısa biyografilerine yer verilmiştir.

¹ Şerife Akpınar, *Âgâh Dîvânı ve İncelenmesi*(Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya, 2006, s.16-21.

² Aysel Admış, *Akif Divanı*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas, 2007.

- 1)‘**Âkif**: XVIII. yüzyılın ikinci yarısı ile XIX. yüzyılın ilk yarısında yaşamıştır. Selânik’te doğmuştur. Kaynaklarda ne zaman doğduğu hakkında bilgi yoktur. Mevcut kaynaklarda yer alan bilgiler de birbirinin tekrarı mahiyetindedir. Selânikli Ali Ağa’nın oğlu olup³ asıl adı Hasan’dır. Âkif ise şiirde kullandığı mahlasıdır. Tahsilini tamamladıktan sonra Evrenoszâdelere’den Abdurrahman Bey, Selim Sırrı Paşa ve Sirozlu Muhlis Yusuf Paşa’nın yanında kâtiplik görevinde bulunmuştur.⁴ Muhlis Yusuf Paşa, kaynaklarda belirtilmeyen başka bir vilayete naklen atandığı zaman Âkif Efendi’nin maaşını kesmeyerek onu Selânik’te bırakmıştır.⁵ Âkif, bir ara Mevlevîliğe girmiştir.⁶ Hattat olduğuna dair kaynaklarda bilgi vardır. Selânik’in Vardar Kapısı haricinde iki çeşme yaptırmış ve bir sebze bahçesini bu çeşmeler için vakfetmiştir. 1243/1827-1828’de vefat etmiştir. Selânik Mevlevîhanesine defnedilmiştir.
- 2)‘**Âkif**: Rumeli kasabalarının birinde doğmuştur. Asıl adı Lütfullah’tır. Öğrenimini tamamlayıp naiplik ve kadılık yapmıştır. 1201/1787 yılında Rumeli’de vefat etmiştir.
- 3) ‘**Âkif**: Kocabekir Paşa’nın soyundan Mehmet Bey’in torunudur. 1193/1779-80 yılında Kiler-i Has’a girmiş ve Âkif Tezkiresinin yazıldığı tarihe kadar Enderun’da kalmıştır.
- 4) ‘**Âkif**: Diyarbakır’da doğmuştur. Asıl adı Mehmet’tir. Resülküttap olmuştur.
- 5)‘**Âkif**:Antakya bilginlerinden Ömer Feyzi Efendi’nin oğludur. Kâtiplik yapmıştır.
- 6)‘**Âkif Paşa**: Bozok’da doğmuştur. Bozok ayanı Cebbarzâde Süleyman Bey’in kâtipliğini yapmıştır. Divan-ı Hümayun kalemine girmiş, başka görevlerde de bulunmuştur.
- 7)‘**Âkif**: Mustafa Efendi, 1227/1812 yılında Van’da doğmuştur. Kara Müftüzâde sanıyla tanınmıştır. Aynı şehirde müftülük yapmıştır. Daha sonra İstanbul’a gelmiş ve sonrasında da Bingazi’ye kaymakam tayin edilmiştir. Divanı vardır.
- 8) ‘**Âkif**: Asıl adı Mustafa olup Abdizâde Âtuf Efendi’nin küçük kardeşidir. 1173/1759-60 yılında vefat etmiştir. Divanı vardır.⁷

³ İbnü’l-Emin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, c. I, AKM Yay., İstanbul, 1999, s.78-79;

Şemseddin Sâmî, *Kamûsu’l-âlâm*, c. 4, (Tıpkıbasım), Kaşgar Neşriyat, Ankara, 1996 s. 3047; Mehmet Nâil Tuman, *Divan Şairleri’nin Muhtasar Biyografileri (hzl. Kurnaz, Cemal-Tatçı, Mustafa)*, c. 2, Ankara, 2001, s.264;

⁴ İnal, *a.g.e.*, s. 78-79;

Şemseddin Sâmî, *a.g.e.*, s. 3047;

⁵ İnal, *a.g.e.*, s. 78-79;

⁶Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, "*Devirler / İsimler /Eserler / Terimler*", c. 1, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1997, s. 92.

⁷İrem Dopdoğru, *Mecmû ‘a-i Eş ‘âr-ı Mevleviyân* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale, 2011 s.15.

9) **‘Âkif Yusuf:** Şumnu’da doğmuştur. Şumnu eşrafından bir ailenin mensubudur. Şumnu’da bazen kâtiplik bazen de kethüdalık yapmıştır. Daha sonra müderrislikmakamına erişmiş, bir müddet sonra Bükreş’te ordu kâtipliği görevinde bulunmuştur. Fatîn Tezkiresi’nin bildirdiğine göre, Âkif Yûsuf, tezkirenin derlenmesi sırasında Bükreş’teki bu görevini sürdürmektedir.⁸

‘Aynî: Asıl adı Hasan olan Aynî, Antepli Dikeçzâde Hasan Çelebi’nin oğludur. 2 1180/1766 yılında Tabakhane semtindeki Emin Dede Mahallesinde doğmuştur. 24-25 yaşlarında İstanbul’a gelen Aynî, burada tahsiline devam etmiş, 6-7 senelik tahsil hayatından sonra Şeyhüislâm Dürrîzâde Ârif Efendi’nin ikinci defa şeyhüislâm olması münasebetiyle yazmış olduğu tarih manzumesi ile kendisine mülâzemet verilmiş ve bundan sonraki senelerde yazdığı kaside ve tarihlerle önemli görevlere getirilmiştir. Aynî 71 yaşlarında iken 1253/1837 tarihinde vefat etmiştir. Ölümü üzerine Surûrî’nin düşürdüğü tarih mısraı şöyledir: Aynî’ye ömri gelmedi lemh-i basar kadar.⁹

Behiştî: Adı Şeyh Ramazan Behiştî’dir. Abdulmuhsin Çelebi’nin oğludur. Vizeliveya Çorluludur. Vaizlik, imamlık ve hatiplik görevlerinde bulunmuştur. Bir ara Merkez Efendi’nin yanında tarikat ehli olmuştur. 979/1571 yılında vefat etmiştir. Çorlu’da kendi yaptırdığı tekyede metfundur.¹⁰

Es‘âd: Asıl adı Seyyîd Mehmed’dir. Şiirlerinde "Es‘ad" mahlasını kullanmıştır. Seyyîd Abdullah Neşâtî Efendi’nin oğludur. Musullu olduğu bilinmektedir. Yine tezkirelerde III. Selim devri şairlerinden olduğu söylenmiş ancak Sicill-i Osmânî’de III. Selim devri başlarında vefat ettiği dile getirilmiştir. Bağdat valisi Ömer Paşa’ya dîvân efendisi olmuştur. Ömer Paşa’nın Bağdat ve Basra valiliğine 1177/1763 getirildiği, daha sonra Diyarbakır valiliğine 1190/1776 tayin edildiği ancak yeni vazifesine giderken attan düşerek öldüğü bilinmektedir. Ömer Paşa için 1763-1776 yılları arasında iki

⁸ Fatîn Dâvud, *Hâtîmetü'l-Eş‘âr*, 1271, İstanbul, s.273.

⁹ Mehmet Arslan, *Antepli Aynî Divanı*, Kitabevi Yay. İstanbul, 2004.

¹⁰ Tuman, *a.g.e.*, c. 1, s. 112

Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü’ş-Şu‘arâ (hızl Aysun Sungurhan)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2009, s. 186-187.

kaside, bir tarih manzumesi ve bir gazel-i müzeyyel yazdığı düşünülürse Es'ad Efendi'nin 18. yüzyıl şairi olduğu söylenebilir.¹¹

Es'ad Paşa: Ankara'ya bağlı Ayaş kazasında doğdu. Ayaş müftüsü Hasan Efendi'nin oğludur. Aile şeceresi Bayrâmiyye-i Melâmiyye büyüklerinden Bünyâmin Ayâşî'ye kadar çıkar. Medresede tahsilini tamamladıktan sonra Ayaş voyvodalığına tayin edilen Es'ad Muhlis'e bir süre sonra silâhşörlük pâyesi verildi, 1806'da kapucubaşı oldu. Ardından İstanbul'a çağrıldı, burada bazı devlet büyükleriyle tanıştı ve kendisine mîrâhurluk verildi. Daha sonra sırasıyla humbaracıbaşı (1818), başbâki kulu (1821), Drama nâzırı ve 1825'te paşalık rütbesiyle Edirne valisi oldu. 1827'de Ordu-yı Hümayun memurluğuna tayin edildi, bir yıl sonra da Dimetoka'ya gönderildi. Aynı yıl Adana, 1829'da Konya valisi oldu. 1828 - 1829 Osmanlı - Rus harbinin ardından bölgeyi iyi tanıdığı için Erzurum valiliğine getirildi. Kendisine vezirlik rütbesine ek olarak fevkalâde zamanlarda Erzurum valilerine verilen Şark seraskerliği unvanı da verildi. 1836'da yeni kurulan Erzurum Redf-i Mansûre müşirliğine getirildi. Erzurum'u yeniden imar ve tahkim eden Es'ad Paşa, 1836'da bu görevinden ayrılarak Şûrâ-yı Bâbiâlî âzası olduysa da Kölemen Dâvud Paşa'nın baskısı yüzünden 1839'da buradan da ayrılmak zorunda kaldı. Aynı yıl Boğaz muhafızı, ardından Sivas, 1840'ta Halep, iki yıl sonra Sayda, 1845'te de ikinci defa Erzurum valisi oldu. Erzurum'da Tanzimat'ın uygulanmasından doğan karışıklıkları önlemeye çalışan Es'ad Paşa bir yıl sonra azledildi. Musul valisi iken Bedirhânî Bey isyanını bastırmakta gösterdiği başarı ile dikkati çekti. 1847'de Diyarbakir valiliğine tayin edildive burada vefat etti. Sayı bakımından pek fazla olmayan manzumelerinin ölümünden sonra Dîvânçe-i Es'ad Paşa adıyla taşbaskısı yapılmıştır (İstanbul 1268).¹²

Fahrî: Mecmuada Fahrî'ye ait bir gazel vardır. Fahrî Dede Mecmuası¹³ ve Divançe-i Fahrî¹⁴ incelenmiş fakat bu gazel bulunamamıştır. Mecmuadaki Fahri mahlaslı şair tespit edilememiştir. Bu nedenle aşağıda Fahrî mahlaslı bazı şairlerin kısa

¹¹Hüseyin Tay, *Musullu Esad Seyyid Mehmed Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divânı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyonkarahisar, 2011.

¹²Kamil Şahin, M. Hüsrev Subaşı, "Es'ad Muhlis Paşa", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, c.11, Diyanet Vakfı Yayınları, 1995, s.35.

¹³Hakan Türkben, *Fahrî Dede Mecmuası* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk niversitesi, Konya, 2008.

¹⁴Mücahit Akın, *Divançe-i Fahrî* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,) Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2010.

biyografileri verilmiştir.

1) Fahrî: 10 Muharrem 1271/3 Ekim 1854'te Beşiktaş Mevlevihanesi'nde, mukabele anında, semaya başlamadan önce doğdu. O gün mukabelede hüseyinî âyini okunduğu için babası ona Hüseyin adını verdi. Şiirlerinede Fahrî mahlasını kullandı. Babası Beşiktaş Mevlevihanesi Şeyhi Hasan Nazîf Dede Efendi'dir. Nazîf Dede 1278/1861-1862'de vefat ettiğinden Hüseyin Efendi, sekiz yaşında olduğu hâlde Beşiktaş Mevlevîhânesi şeyhliğine tayin edildi. Babasından icazet aldı. Onun vefatından sonra Karahisâr-ı Sâhib Mevlevîhânesi Şeyhi Kemâleddîn Çelebi Efendi'den, ondan sonra da Mısır Dârü'l-Mevlevîsi Şeyhi Azmî Dede Efendi'den icazet aldı. Şeyhlik verilmeden önce Beşiktaş Mekteb-i Rüşdîsi'ne devam etti. Daha sonra Hintli İskender Efendi'den Farsça ve Fransızca, kayınpederi Yenikapı Mevlevîhânesi Şeyhi Osman Salâhaddîn Dede Efendi'den Arapça, Samî Paşa'dan Mesnevî okudu. Menâkıb-ı Mevlânâ'yı nazmen tercümeyle başlayıp mukaddime ile bazı kısımları ikmal etmişti. Türkçe gibi Farsça da güzel şiir söylerdi. Hüseyin Efendi 21 Ramazan 1329/15 Eylül 1911'de vefat etti. Eyüp Camisi'nde babasının yanına defnedildi. Vefatına şu tarihler düşüldü: Üsküdârlı Talât Bey: "Vâsıl ola cemâle vâsıl ola cemâle/Gitdi Hüseyin Efendi dergâh-ı Zü'l-Celâl'e." Dîvân-ı Hümâyûn Dâiresi Müdür Muavini İsmet Bey: "Aşk-ı Mevlânâ ile gitdi Hüseyin-i Mevlevî." Bahâriye Mevlevihanesi dervişlerinden Manisalı İbrahim Zuhûrî Dede: "Ser-be-kef geldi Zuhûrî söyledi târîhini/Dâr-ı cennetde Hüseyin olsun Ali'nin hemdemi."¹⁵

2) Fahrî: Asıl adı Ahmed olan Fahrî Ahmed Efendi'nin lakabı Fahreddin, mahlası da Fahrî'dir. Kendisiyle ilgili bilgi veren kaynakların hepsinde Fahrî Ahmed olarak geçmektedir. Celvetî tarikatının Hakkîyye kolu şeyhlerinden bilgin ve mutasavvıf bir şair olan Fahrî Ahmed, Gelibolu yakınındaki Şehr köyünde (Tekirdağ-Şarköy) dünyaya gelmiştir. Doğum tarihi ile ilgili ne kendi eserlerinde ne de başka kaynaklarda bilgi mevcut değildir. Kaynaklarda ailesi hakkında bilgi yoktur. Zamanının âlimlerinden iyi bir eğitim aldığı, Arapça ve Farsçayı iyi bildiği eserlerinden anlaşılmaktadır. Fahrî Efendi, Sicill-i Osmânî, Kemal-nâme-i Hakkî ve Riyâz-ı Belde-i Edirne'de Süleyman Zâtî'nin halifesi olarak gösterilir.¹⁶1214/1799 yılında vefat ederek Kasımpaşa'daki Ali Efendi Tekkesi haziresine gömülmüştür.

3)Fahreddin:1127/1715 yılında Bursa'da doğdu. Asıl adı Mehmed Fahreddîn'dir.

¹⁵ İnal, *a.g.e.*, c. 1.

Tuman, *a.g.e.*, c. 2.

¹⁶Osman-zâde Vassaf „*Sefîne-i Evliya* (hzl. Mehmet Akkuş, - Ali Yılmaz) , c. 3, Kitabevi Yay., İstanbul,2011. Mehmet Akkuş, - Ali Yılmaz, (hzl.)

Babası Eşrefzâde Seyyid Şerefeddin Efendi, dedesi Kadirî şeyhlerinden Eşref-i Sâni'dir. Bu yüzden Eşrefzâde Şeyh Seyyid Hacı Mehmed Fahreddin Efendi olarak tanındı. Şevval 1155/Kasım-Aralık 1752'de kardeşi Şeyh Seyyid Avnullah Efendi'nin vefatı üzerine Eyüp Efendi Tekkesi'ne vekâleten şeyh oldu. 1161/1748 yılında Emir Sultan Tekkesi şeyhliğine getirildi. Aynı tekkenin camiinde de on beş yıl vaaz verdi. Bu görevde iken kırk dokuz yaşında 18 Safer 1176/8 Eylül 1762'de vefat etti.¹⁷

Fârik Efendi: Diyarbakır'da doğdu. Doğum tarihi bilinmemektedir. Fârik Efendi olarak tanındı. 1200/1786 yılında vefat etti. Ali Emirî Efendi nüktedan ve zarif bir şair olduğunu belirtip bir gazelinden iki beyti örnek olarak vermiştir: Rûhların güldür disem affeyle gel ey gonce-fem/Bu sözüm gark-ı kelâm-ı infi'âl eyler beni. Ol şeh-i hûbâna etdikçe niyâz-ı merhamet/Leşker-i bî-dâda Fârik pây-mâl eyler beni.¹⁸

Feyzî: Mecmuada şairin bir gazeli ve bir kasidesi vardır. Subhizâde Feyzî Halil Bey Divânı¹⁹, Feyzî Efendi Divânı(Bursalı)²⁰, Feyzî-i Kefevî Divânı²¹, Hüsâm-zâde Feyzî Divânı²², Topkapılı Feyzî Divânı²³ incelenmiş fakat bu şiirler bulunamamıştır. Mecmuadaki Feyzî tam olarak tespit edilememiştir. Bu yüzden aşağıda Feyzi mahlaslı şairlerin kısa biyografilerine yer verilmiştir.

1) Feyzî: Asıl adı Feyzullah'tır. Üsküdarlı Kassam Mustafa Efendi'nin oğlu olduğundan Üsküdarî Kassamzâde Feyzullah Feyzî Efendi olarak tanındı. Tuhfe-i Nâilî 'ye göre şair Kurbî ve Tab'î'nin kardeşidir. 1187/1773 yılında Yenişehir kadısı oldu. 1192/1778 yılında Yenişehir'de vefat etti. Mezarı Yenişehir'dedir.²⁴

2) Feyzî-i Kefevî: Haydar isimli bir zatın oğlu olarak 16. Yüzyılın ikinci yarısında Kırım'ın Kefe şehrinde doğduğu tahmin edilmektedir. Asıl adı Mehmed Feyzullah'tır.

¹⁷ Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi "Fahreddin Mehmed Efendi". c. 3. Dergâh Yay., İstanbul, 1979, s.142

Sadettin Nüzhet Ergun, (1936-1945), "Fahri (Kadirî, Bursalı, Şeyh Fahreddin)", *Türk Şairleri*. c. 3, Bozkurt Matbaası, İstanbul, s.1384.

¹⁸ Ali Emîrî Efendi, *Esâmî-i Şu'arâ-yı Âmid*, (hzl. Galip Güner, M. Güner.), Anıl Matbaa ve Ciltevi Yay., 2003, Ankara, s. 44. Mehmed Nâil Tuman, *a.g.e.*, s. 747.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (1979). "Fârik". c. 3. İstanbul: Dergâh Yay. s. 158.

¹⁹ Erol Gündüz, *Subhizâde Feyzî Divanı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya, 1997.

²⁰ Sevinç Karagöz, *Feyzi Efendi Divanı İnceleme-Transkripsiyonlu Metin, Sözlük* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya, 2004.

²¹ Muvaffak Eflatun, *Feyzi-i Kefevi Divanı* ((Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2003.

²² Özlem Gülnar, *Hüsâmzâde Feyzî Divanı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 1996.

²³ Nazmi Özerol, *Topkapılı Feyzi, Hayatı, Edebi Kişiliği Divanı'nın Tenkidli Metni* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ, 1996.

²⁴ Tuman, *a.g.e.*, s. 813.

Şiirlerinde Feyzî mahlasını kullandı. Feyzî, öğrenimini Kefe ve İstanbul'da tamamladı. Arapça, Farsça, mantık, belagat, hukuk, hat gibi alanlarda kendini yetiştiren Feyzî, aynı zamanda tasavvuf eğitimi de aldı. Halvetî tarikatında şeyhliğe kadar yükselen şair, ömrünün büyük kısmını Kefe'de müderrislik ve vaizlik ile geçirdi. Feyzî, hayatının son zamanlarında İstanbul'a geldi ve 1614'te burada vefat etti.

3) Subhizâde Feyzî: İstanbul'da doğdu. Asıl adı Feyzullah'tır. Sadrazam Hezarpâre Ahmed Paşa'nın kızının torunu, şehremini rûznâmçecisi şair Subhî Ahmed Efendi'nin oğludur. Tahsilini tamamladıktan sonra, babasının vefatı üzerine onun yerine şehremini rûznâmçecisi olarak memuriyet hayatına girdi (1101/1689-90). Bu görevinin ardından Çorlulu Ali Paşa'nın kethüdâ kâtipliğini, Osman Paşa'nın defterdarlık ve mektupçuluğunu yaptı. Bazı divan memuriyetlerinde bulundu. İstanbul'da vefat etti.²⁵

4) Feyzî(Simkeşzâde):1036 / 1626-27 yılında İstanbul'da doğdu. Adı Hasan, babasının adı Mehmed'dir 18 yaşına geldiğinde Halvetî şeyhlerinden Abdulahad Nûri (Sivâsî 1594-1651)'ye intisap edip çileye çekilmiştir. Tahsili esnasında Fâzıl Molla Çelebi (ö. 1677), Bıçakçı Mehmed Efendi (ö. 1697), ders-i âmm Sâlih Efendi (ö. 1718) gibi hocalardan ilim tahsil edip icâzet almıştır. Nakîbü'l-eşrâf Kudsîzâde Şeyh Mehmed Efendi (ö. 1674)'nin yanında muîdlik yaptıktan sonra 40 akçe maaşla müderrisliğe başlamıştır. Ayrıca Halvetî ve Nakşibendî şeyhlerinden Kudsîzâde ve Koska'daki Hekim Çelebi zâviyesi şeyhi Bosnevî Osman Efendi (ö.1664) ile Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhi el-Hâc Ahmed Dede (ö. 1667)'den icâzet aldı. 1675'te Emîr Buhârî Tekkesi'ne şeyh olan Hasan Efendi İstanbul'da 2 Safer 1102/1690 tarihinde 5 Kasım Salı gecesi sabaha karşı vefat etmiştir.²⁶

5) Feyzî: İstanbul'da doğdu. Hayatı hakkında eldeki bilgiler sınırlıdır. Şeyh Feyzî-i Sûfî sanıyla meşhur oldu. Feyzî'nin ölüm tarihi ve herhangi bir eserinin olup olmadığı hakkında elde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Yazdığı şiirler daha çok tasavvufidir.²⁷

6) Feyzullah Efendi:1048/1639 yılında Erzurum'da doğdu. Asıl adı Mehmed olup Erzurum müftüsü Seyyid Mehmed Efendi'nin oğludur. İlk eğitimini babasından aldı. Daha sonra Seyyid Abdülmü'min'den ve dayısının oğlu İsmail Efendi'den Arapça, Farsça, fıkıh ve fıkıh usulü okudu. Ayrıca, o sıralarda Erzurum yöresinin seçkin

²⁵Mustafa Uzun "*Feyzî, Subhizâde*", İslam Ansiklopedisi, c. 12, Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1995, s.523.

²⁶ Şeyhî Mehmed Efendi, *Şakâ'ik-i Nu'mâniyye ve Zeyilleri "Vakâyü'l-Fuzalâ"* (hızl.Abdulkadir Özcan), c. 3, Çağrı Yay., İstanbul, 1989, s.37-39.

²⁷ Kâşif Yılmaz, *Güftî ve Teşrifatü'-Şu'arâsı*, AKM Başkanlığı Yay., Ankara, 2001, s.192.

âlimlerinden olan Şeyh Mehmed Vani Efendi'nin derslerine de devam etti. İstanbul'a giden ve orada büyük şöhret kazanarak padişah hocalığına kadaryükselen Mehmed Vani Efendi'nin isteği üzerine 1664 yılında İstanbul'a, oradan da padişahın bulunduğu Edirne'ye gitti. Burada Vani Efendi'den ders almaya devam etti ve bir müddet sonra da ona damat oldu. Vani Efendi'nin aracılığıyla IV. Mehmed'in şehzadesi Mustafa'ya (II. Mustafa) hoca oldu (1669). Üsküdar Mihrimah Sultan, Sahn-ı Sernan ve Ayasofya medreselerinde müderrislik yaptı. 1674'te İstanbul kadılığı payesiyle Sultan Ahmed Medresesi'ne tayin edildi; 1678'de ise Rumeli kazaskerliği payesiyle Şehzade Ahmed'in (III. Ahmed) hocalığına getirildi. Feyzullah Efendi, vaktiyle hocalığını yaptığı Şehzade Mustafa'nın tahta çıkışının (1695) ardından onun daveti üzerine Edirne'ye gelip ikinci defa şeyhülislamlığa tayin edildi. "Edirne vak'ası olarak bilinen ayaklanma neticesinde Rebûlâhır 1115/ Eylül 1703 yılında öldürülmüştür.²⁸

Figânî: Asıl adı Ramazan olan Figânî, Trabzonludur. İsfahan'da tıp öğrenimine başlayıp, tamamlamadan bıraktı ve İstanbul'a geldi. İyi bir eğitim görmüş, özellikle gramer, hekimlik ve edebiyatta ileri gittiği anlaşılmaktadır. 16. yy başlarında edebi çevrelerde adını duyurmaya başladı. Mukataa kâtipliği görevinde çalıştı. İbrahim Paşa'nın Budin'den getirttiği heykeli Atmeydanı'na diktirmesini tenkit eden "Dü İbrâhim âmedend bedir-i cihân/ Yeki büt şiken yeki büt nişân" beyti yüzünden 1532 yılında idam edildi.²⁹

Gâlib: Mehmet Es'ad (Gâlib) 1171/1757-58 yılında İstanbul'da Yenikapı Mevlevîhânesi yakınlarındaki bir evde doğdu. Babası Mustafa Reşid Efendi'dir. Bir süre Divân-ı Hümâyûnda beylikçilik kalemine devam etmiş daha sonra Hoca Neş'et'e intisab ederek ondan mesnevi okumaya bir müddet sonra da büyük bir hevesle şiir yazmaya başlamıştır. Gâlib, önce babasından ve Hoca Neş'et'ten tahsil görmüş, sonrasında ise o devirlerde edebiyât, musikî ve tasavvuf mektebi mahiyetinde olan Mevlevîhânelerde, Mevlevî büyüklerinin sohbetlerinden de faydalanmıştır. Türk edebiyâtının büyük üstâdlarından başka, İran'ın büyük şâirlerini de iyice tanıyan, tasavvuf edebiyatını layıkıyla öğrenmeye başlayan Gâlib, Buharalı Sâib'in şiirlerini çok beğenmiştir. Bütün bunlar ve bilhassa Mevlânâ'nın Mesnevîsi'nin onun düşünce

²⁸ Mehmet Serhan Tayşi, "*Feyzullah Efendi*", Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1995 c.12. s.527-528

²⁹ Tuman, *a.g.e.*, c.2, s. 790

Mehmet Kalpaklı, "*Fevri*", İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1995,c. 12,s. 505-506.

hayatının gelişmesinde çok büyük bir yeri vardır.Şair, hocası Neş'et tarafından kendisine verilen Es'ad mahlasını, eski ve yeni birçokşâirler tararından kullanıldığını, aynı zamanda isim iltibasını önlemek için Gâlib mahlasını seçmiştir. Bu büyük istidâd, genç yaşta inkişâf gösterince (1195 / 1780) tarihinde yirmi dört yaşında iken ilk defa divân tertip etmiştir. Bundan iki sene sonra da, (1197/1782-83)de mesnevi tarzındaki büyük eseri, Hüsn ü Aşk'ı meydana getirmiştir. Hüsn ü Aşk adlı mesnevisini yazdıktan sonra (1198 / 1783) Gâlib'in anî bir kararla Konya'ya gitmiş ve Mevlânâ dergâhında çileye soyunmuştur. Galib, babası Mustafa Reşid'in devamlı ısrarları ve Konya Çelebisinin ihtarları üzerine, çilesinin geri kalan kısmını tamamlamak için İstanbul'a dönmüş, Yenikapı Mevlevîhânesi meşihatında bulunan Ali Nutkî Dede'nin zamanında çilesini üç sene zarfında tamamlayarak "Dede" ve "Hücre-nişîn" olmuş, daha sonra şeyhi olan Ali Nutkî Dede Efendi'den hilâfet almıştır. Çilesi boyunca Gâlib, şiirle uğraşmamıştır. Fakat çilesini bitirdikten sonra, tekrar şiir yazmaya başladığı gibi ayrıca tasavvufa ait eserler de vücuda getirmiştir. Bir süre sonara gerek annesini, gerekse Mevlevî muhitindeki hâmisi olan Esrar Dede'yi kaybetmesi üzerine kendisi de hastalanmış ve 26 Recep 1213/3 Ocak 1799Çarşamba sabahı vefat etmiştir. Şair, Galata Mevlevîhânesi türbesinde Mesnevi şârihiİsmail Rusûhi Ankaravî'nin ayakucuna defnedilmiştir. Divanı ve Hüsn ü Aşk adlımesnevisinin yanında Es- Sohbetü's- Sâfiyye ve Şerh-i Cezîre-i Mesnevî adlı eserleri devardır.³⁰

Hulûsî: Mecmuamızda Hulûsî'ye ait bir kaside vardır. Şiirin hangi Hulûsî'ye ait olduğu bulunamadığı içim Hulûsî mahlaslı şairlerin kısa biyografileri verilmiştir.

1) Hulûsî: Hulûsî Ömer Aydınî Aydın'ın Yenipazar ilçesindedir. Milli kütüphanede bulunan Divan'ın nüsha bilgilerinden Hulûsî Ömer Aydınî'nin 1297/1879 tarihlerinde sağ olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Bu bilgilerin yanı sıra Hulûsî Ömer Aydınî hakkında Mehmet Nâil Tuman'a ait Tuhfe-i Nâili'de şu bilgiler verilmektedir: Hulûsî Efendi, Yenipazarlı, Üsküpde, Bağdat kassam askeri.³¹Dîvân sahibi Uşşâkî şeyhidir. Ömer Hulûsî Efendi, altmış üç yaşında 2 Cemaziyelevvel 1285/21 Ağustos 1868 tarihinde Nazilli'de vefat etmiştir.

2) Hulûsî: Asıl adı Hüseyin Hulûsî Efendi'dir. Hulûsî'nin yanı sıra şiirlerinde Menfî ve Yesârî mahlaslarını da kullandı. Dîvân'ındaki bazı şiirlerden, özellikle sayfa kenarlarındaki bazı bilgilerden Karabağ civarında yaşadığı tahmin edilmektedir.

³⁰ Naci Okçu, *Şeyh Gâlib Dîvânı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Erzurum 1993.

³¹TUMAN, *a.g.e.*, c. 1, s. 256

Hediye-i Müjde-resân-ı Necât-ı Ebediyye adlı eserinin başındaki bir notta "İstanbulî" şeklinde bir bilgi varsa da İstanbul'da mı doğduğu yoksa hayatının önemli bir kısmını İstanbul'da mı geçirdiği konularında başka malumat yoktur. 1306/1888 senesinde vefat eden Şeyh Seyyid Hamza Nigârî'ye bir vefat tarihi yazdığına göre bu tarihten sonraki bir senede vefat etmiş olmalıdır.³²

3) Hulûsî: Sivas'ın ilçesi Gürün'de yaşamıştır. Hayatı hakkında eldeki bilgiler yetersizdir. Doğum ve ölüm tarihleri belli değildir; ancak 19. yüzyılda yaşadığı bilinmektedir. Şeyh Hulusî olarak şöhret bulmuştur. Mutasavvıf şairlerden birisidir. Şiirlerindeki ifadelerle bakılacak olursa, Bektaşî olduğu söylenebilir. Şiirleri dinî konuda olup teknik yönden zayıftır.³³

4) Hulûsî: Hulûsî, 17. yüzyıl divan şairlerinden olup Edirne'de dünyaya gelmiştir. Babası meyve satmakla geçinen bir kişiymiş. Sanata ve özellikle şiire olan yeteneği genç yaşta dikkati çekmiş bu nedenle de daha çocukluğunda Edirne Sarayı'na alınmıştır. Daha sonra şairin İstanbul sarayına nakledildiği ve orada yetiştiği anlaşılmaktadır. Öğrenimini burada tamamlayan şair Hulusî, padişahın özel görevlilerinden olmuş ve sultan musahipliğine kadar yükselmiştir. Sultan IV. Murad'ın 1050/1640-41'de Üsküdar'da yaptırdığı yeni köşke tarih manzumesi söylemiş ve meşhur olmuştur. Dolayısıyla bu manzumeyi söylediği 1050/1640'lı yıllarında sağ olduğu anlaşılmaktadır. Hulusî'nin ölüm tarihi kesin olarak belli değildir.³⁴

5) Hulûsî: Mürefte'de doğmuştur. Bugün Tekirdağ'a bağlı olan Mürefte, o yıllarda Gelibolu'ya bağlı idi. Öğrenimini İstanbul'da tamamladı. Fatih civarındaki Kadı Çeşmesi Medresesi'nde yarım asırdan fazla müderrislik yaptı. Talik yazıda usta bir hattattı. Yıllarca taş baskı yapan matbaalarda hattatlık yaparak geçimini sağladı. Ustrumca'da vefat eden Mısırlı Seyyid Hoca Muhammed Nûru'l-Arabî'nin halifelerindendir. 1871 yılında bu zata intisap etmiş sonra da ona halife olmuştur. Melamî hulefası içinde temkin ve irfan sahibi, tarih ve diğer ilimleri hakkıyla bilen, âlim, şiir ve inşada mahir, edeb-i Muhammedî'yi hakkıyla gözeten bir zat olarak tanınmaktadır. Ömrünün sonlarına doğru inzivaya çekildi. 1885 yılında İstanbul'da vefat etti.³⁵

³² Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi "*Hulusî*". c. 5., Ankara: AKM Yay., 2002, s. 68.

³³ Mehmet Ali Öz, *Gürünlü Şairler.*, Dilek Matbaası., Sivas, 2002.

³⁴ Halûk İpekten, M. İsen, R. Toparlı, N. Okçu ve T. Karabey, *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü.* KTB Yay., Ankara, 1998, s.214-215.

³⁵ Abdülbaki Gölpınarlı, *Melâmîlik ve Melâmîler*, İstanbul., 1931, s.316

6) Hulûsî: Asıl adı Ahmed olup vezir Cerrah Kasım Paşa'nın oğludur. İstanbulludur. Enderuna girdi. Sultan IV. Mehmed (saltanatı: 1648-1687) devri şairlerindendir. Şiirlerinde Hulûsî mahlasını kullandı. Sâlim'e göre, vaktinin çoğunu meşayihle geçirmekten hoşlanan biri idi. Bu sebeple şiirleri sufîyâne idi. Şiirinden örnek verilen beyitler de şairin bu yönüne işaret eder.³⁶

Husrev: İstanbulludur. Asıl adı Mehmed'dir. "Deli" ya da "Dîvâne Husrev" lakapları yanında "Hırkalı Hınzîr"³⁷ lakabıyla da tanındı. Bir süre uzlete çekildi, daha sonra Sarhoş Bâlî Efendi'ye intisap etti, onun ölümünden sonra Bektaşî tarikatına girdi, sonrasında Haydarî ve Kalenderî dervişleri arasına katıldı. Bu şekilde değişik tasavvufî akımlara girip "farklı renklere boyandığı" için de Deli/Dîvâne lakaplarıyla anıldı.³⁸ Tezkire yazarlarından Riyâzî ve Rıza'ya göre kendini aşk cezbesine fazlaca kaptırdığı için aklî melekeleri zayıfladı ve bu sebepten "mezhebini azıttı".³⁹ Bu delilik isnadından bahseden Âlî isnadın sebepleri arasında, yukarıdakilerden başka, şairin seçkin insanlarla geçinememesini gösterir. Husrev bu sürecin sonunda tekrar yeniçeriliğe döndü. Hatta "uslanıp eski hâlinden eser kalmadığı için" yayabaşılıktan Şam (Kili) Dizdarlığına getirildi.⁴⁰ 1004/1596 yılında bu görevi sırasında vefat etti.⁴¹

Huzurî: 16. yüzyıl şairlerindendir. Huzûrî-i Mevlevî olarak da anılan ve hakkında yalnızca Latifi ve Âşık Çelebi tezkirelerinde kısa bir bilgi mevcut olan şairin doğum yeri Gelibolu'dur. Doğum tarihi bilinmemekte, ölüm tarihiyle ilgili olarak Yavuz Sultan Selîm'in padişahlığının son dönemlerinde vefat ettiği bilgisi bulunmaktadır. Huzûrî, mutasavvîf şairlerdendir. Latifi onun Mevlevî olduğu bilgisini vermektedir. Buna göre, fakirlik ve fena yolunu tutmuş, Hakk'a yönelip tevekkül etmiş dünyanın sıkıntılarına sabredip dayanmış, gönlünde Allah sevgisine yer vermiş, ondan gayrısını düşman bilmiştir.⁴²

³⁶ Adnan İnce (hzl.), *Tezkiretü's-Şu'arâ Sâlim Efendi*, AKM Yay., Ankara, 2005 , s.301

³⁷ İncinur Atik Gürbüz, *Mecmû'a-i Letâ'if (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, Ankara, 2011, s.284.

³⁸ Mustafa İsen (hzl.), *Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, AKM Yay., Ankara,1994, s.304-305.

³⁹ Riyâzî, *Riyâzû's-Şu'arâ*. Nuruosmaniye Kütüphanesi. nr. 3724. vr. 63b;

Gencay Zavotçu, (hzl.) , *Zehr-i Mâr-Zâde Seyyid Mehmed Rızâ, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Tezkiresi*, Sahhaflar Kitap Sarayı, 2009, s. 122.

⁴⁰ İsen, *a.g.e.*, s.304.

⁴¹ Zavotçu, *a.g.e.*, s.122.

⁴² Ayşe Çelebioğlu, *Huzûrî ve Manzum Esrâr-nâme Tercümesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2011.

Hüdâyî: Asıl adı Mahmûd'dur. Fazlullâh b. Mahmûd'un oğludur. 948/1541 yılında Şereflikoçhisar'da doğmuştur. Halvetiyye tarikatının bir alt sınıfına dâhil olan Bayramiyye tarikatının devamı niteliğindeki Celvetîliğin kurucusu kabul edilir. Doğru yola, Hak yoluna girmiş manasına gelen Hüdâyî mahlası, kendisine şeyhi Hz. Üftâde tarafından verilmiştir. İsmi başındaki "Aziz" kelimesi ise, halk tarafından ona duyulan saygının bir ifadesidir. İlköğrenimini Şereflikoçhisar'da alan Hüdâyî, daha sonra İstanbul'a gitmiş ve tahsiline Ayasofya Medresesinde devam etmiştir. Bir defa okuduğunu zihninde tutabilen çok zeki bir talebe olarak, hocalarından Nâzırzâde Ramazan Efendi'nin dikkatini çekmiş ve onun müdi olmuştur. Talebelik ve müdlik yıllarında bir yandan tefsir, hadîs, fıkıh ve fen bilimleri okuyup bir yandan da Halvetiyye tarikatına mensup Küçükayasofya Camii şeyhi Nûreddinzâde Muslihuddîn Efendi'nin sohbetlerine devam etmiştir. Önce Edirne Selimiye Medresesi'sine müderris, ardından Mısır ve Şam'a kadı tayin edilen Nâzırzâde Ramazan Efendi, Hüdâyî'yi de yanından ayırmamıştır. Hocasıyla Mısır'da buldukları sırada Halvetiyye tarikatının Demirtaşıyye kolundan Kerîmüddin el-Halvetî'den "usûl-i esmâ" terbiyesi görmüştür. Mahmûd Hüdâyî, otuz yaşlarında (981/1573) hocası Nâzırzâde ile Bursa'ya dönmüş, Nâzırzâde Efendi Bursa kadılığına getirilmiş, kendisi de Bursa Ferhâdiye Medresesi'ne müderris ve Câmî-i Atîk Mahkemesi'ne nâib tayin edilmiştir. Nâzırzâde'nin vefatı üzerine Bursa kadılığına getirilmiş ancak kısa bir süre sonra bu görevden ayrılarak Celvetî tarikatı şeyhi Üftâde'ye intisap etmiştir.⁴³ (Yılmaz 1991: 338). Azîz Mahmûd Hüdâyî, Safer 1038/Ekim 1628'de vefat etmiştir. Üsküdar'da bulunan türbesinde medfûndur. Ölümü için yazılan tarihler küçük bir divan oluşturacak kadar çoktur. Bunlardan birkaçı şöyledir: Hüdâyî hû çeküp rûhı hemân azm-i cihân itdi / Kutb idi Mahmûd Efendi cânı teslîm eyledi / Şeyh Mahmûd Hüdâyî / Vâh kim kutb-ı ârifîn gitdi / Terk-i dünyâ eyledi Mahmûd Efendi.⁴⁴

Hüseyin: Mecmuada şaire ait bir tahmis vardır. Ancak şiirin şairi tespit edilememiş ve bu nedenle aşağıda Hüseyin mahlaslı bazı şairlerin kısa biyografileri verilmiştir:

1) Hüseyin: Şeyh Hüseyin Seyyid Efendi. Mardinlidir. Seyyiddir ve meşayih tendir. Gençliğinde Mardin'den Diyarbakır'a geldi. Orada bilgi ve hünerini artırdı ve oraya

⁴³H. Kamil Yılmaz, "Aziz Mahmud Hüdâyî". *İslam Ansiklopedisi*. C. 4, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, s.338-340.

⁴⁴H. Kamil Yılmaz, *Aziz Mahmud Hüdâyî, Hayatı-Eserleri-Tarikatı*, Erkam Yay., İstanbul, 1990, s.72.

yerleşti. Diyarbakır halkı tarafından saygı ve sevgi gösterildi. Evlenmedi. 1119/1707-08'de Diyarbakır'da vefat etmiştir. Şiiri tasavvufâne, mazmun dolu ve ustaca olupmahlassızdır.⁴⁵

2) Hüseyin Can: Bursa'da doğdu. Mevkufat kalemine intisap ederek "koyun halifesi" oldu. Bir ara Osman Paşa-zâde Sarı Bey'in yanında kâtiplik yaptı. 1107/1695-1696'da vefat etti.⁴⁶

3) Hüseyin Çelebizade: İstanbullu olan şair danişment zümresindedir. Kınalızâde Hasan Çelebi, çektiği aşk ızdırabına dayanamayıp Mısır'a seyahate çıktığını, oradan Mısır valisi İskender Paşa'nın oğlu Derviş Bey ile Kudüs'e geçtiğini ve 970/1562 yılında burada vefat ettiğini söyler.⁴⁷

4) Hüseyin Hüsni Efendi: XIX. yüzyıl divan şairlerinden olup Edirneli'dir. Edirne Rüşdiyesi'nde ikinci muallim olan müderrislik yaptı. 1298/1881 yılında vefat etti.⁴⁸

5) Hüseyin Kazım: Hayatı hakkında ayrıntılı bilgiler bulunmayan Hüseyin Kâzım, devriye müderrisliği yapmış; Beyrut, Trablusgarp (1275/1859) Girit (1279/1862) mollalıkları görevinde bulunmuştur. Ölüm tarihi ile ilgili kesin bir tarih vermeyen Mehmed Süreyya, "Girit mollası oldu. Sonra vefat etti." şeklinde bir ifade kullanır.⁴⁹

İsmâil Hâmîdî: İsmâil Hâmîdî ile ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Kuddûsî: Asıl adı Ahmed'dir. Şeyh Ahmed, Kuddûsî Baba ve Maraşîzâde adlarıyla da tanınmaktadır. Kuddûsî Ahmed Efendi, 11 Rebûlevvel 1183/15 Temmuz 1769'da Niğde'nin Bor ilçesinde doğmuştur. Babası Maraş'tan Niğde'ye göç eden Nakşibendî şeyhi Seyyid İbrahim Efendi'dir.⁵⁰ Kuddûsî din eğitimini babasından almıştır. Medrese eğitimine başlamakla birlikte, Kâzımîr Hâşiyesi'nde "ilm-i zâhir ile Hak Celle ve Âlâ bilinmez, ilmi yakîn hâsıl olmaz" ibaresini okuduktan sonra okulu bırakmış ve tasavvufa yönelmiştir. Nakşibendî tarikatı ile ilgili eğitimini babasından alan Kuddûsî, zikir, şükür, cezbe ve aşkı arttıkça genç yaşta velilik basamaklarını hızla

⁴⁵ Mehmet Siraceddin, *Mecma-ı Şuarâ ve Tezkire-i Üdeba* (hzl.Mehmet Arslan), Dilek Matbaacı, Sivas, 1994, s.91.

⁴⁶ Mustafa Safâyî Efendi, *Tezkire-i Safâyî* (hzl. Pervin Çapan), Ankara, AKM Yay.,2005, s.161-162.

⁴⁷ Sungurhan, *a.g.e.*, s.115.

⁴⁸ Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Akçağ Yay. , Ankara, 1995

⁴⁹ Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmanî* (hzl.Nuri Akbayar), c. 3. Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 1993, s.712

⁵⁰ Ali Tenik, "Türk Mutasavvıf Şâirlerinde Varlık Anlayışı Eşrefoğlu Rûmî, Niyâzî-i Mısrî ve Ahmed Kuddûsî Örneği", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2009, (İbnü'l-Arabî Özel Sayısı, Sayı: 23, s. 471-509.)

tırmanmıştır. Kadirilik ve Halvetilik gibi tarikat öğretilerine de sahip olan Ahmed Efendi'nin Arapça bildiği; Kur'an ve tasavvuf ehli olduğu eserlerinden anlaşılmaktadır. 1786 yılında babasının ölümünden sonra uzun süren seyahatlere çıkan Ahmed Efendi, tasavvuf eğitimini buralarda da sürdürmüştür. Önce Turhal, Erzincan ve Kayseri gibi Anadolu şehirlerini dolaşmış; daha sonra Şam, Mısır, Hicaz ve Mekke'ye gitmiştir ve Mekke/Hicaz'da 17 yıl kalmıştır.⁵¹ Daha çok Kadiri şeyhi olarak bilinen Kuddûsî, aslında tarikatlarla ilgili düşüncesini bir şiirinde "Hem Halvetî hem Celvetî hem Kadirî hem Nakşîyem" diyerek belirtmiştir.⁵² 1265/1849 yılında Bor'da vefat eden Kuddûsî, vasiyeti üzerine Bor bezinden kefene sarılarak defnedilmiştir. Kuddûsî'nin vefatından sonra yerine oğlu Abdurrahman post-nişin olmuştur.⁵³

Lebîb: 18. yüzyılın ilk yarısında yaşayan divan şairlerinden olan Lebîb, 1107/1695-96 yılında Diyarbakır'da doğdu. Hemen hemen ömrünün tamamını bu şehirde geçirdi. Asıladı Hüseyin Abdulgafûr'dur. Ayrıca Kara Vâiz lakabıyla anılmış, memleketi dolayısıyla da Lebîb-i Âmidî olarak tanınmıştır.⁵⁴ Kaynaklara göre Lebîb âmâdır. Fakat bu rahatsızlığının ne zaman ortaya çıktığına dair kaynaklarda bir bilgi yoktur. Lebîb'in, son yıllarını büyük sıkıntılarla geçirdiği ömrü, 1182/1768-69 yılında yaklaşık 75 yaşında son bulmuş ve Rum (Urfa) Kapısı dışındaki kabristana defnedilmiştir.⁵⁵

Mahzunî: Hayatı hakkında çok az bilgi olan Bektaşî şairi, şiirlerinde Mahzunî, Muharrem Mahzunî mahlaslarını kullanmıştır. 19. asırda yaşamıştır. S. N. Ergun'un, Bektaşî-Kızılbaş Alevî Şairleri ve Nefesleri (I.1956) adlı eserinde iki nefesine yer verilmektedir. Ergun, onun Mora, Yenişehirli olduğunu, 1869 tarihinde vefat ettiği ve postnişini olduğu Dürbali Sultan Bektaşî Tekkesi'nde medfun bulunduğunu belirtmektedir.⁵⁶

⁵¹ Mustafa Ünver, "Borlu Kâdirî Şeyhi Ahmed Kuddûsî (1769-1849) ve Şiirlerinde Kur'ân-ı Kerim'e Yaptığı Atıflar", Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. S. 16, 2003 s. 129-184

⁵² Azmi Bilgin, "Türk Tasavvuf Edebiyatının Mahiyeti", İÜ Türkiyat Mecmuası c. 24, İstanbul, 2014, s.1-13.

⁵³ Ali Tenik, *Ahmed Kuddûsî.*, Ukde Yay., Ankara, 2011.

⁵⁴ Şemseddin Sâmî, *Kâmûsu'l-A'lâm.* C.V. Mihran Matbaası, İstanbul, 1896.

⁵⁵ Şevket Beysanoğlu, *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları*, Ankara, 1957, s.242

⁵⁶ Muharrem Baba, "Mahzunî", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, c.6, Dergâh Yay. ,İstanbul, 1986, s.121.

Sadettin Nüzhet Ergun, *Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*, c. 1. Kenan Matbaası. İstanbul, 1944, s.294

Muhibbî: Kanunî Sultân Süleyman, Yavuz Sultân Selim'in oğludur. Hicrî 900/1494 tarihinde doğdu. Kanûnî, babasının ölümü üzerine 1520'de padişah olmuştur.1566 yılında on üçüncü ve son seferine çıkan Kanûnî Zigetvar'da kalenin alındığını göremeden 7 Eylül 1566'da vefat etmiştir. Süleymaniye Camii önünde Türbe-i Mahsusa'da medfundur.⁵⁷ 16. asrın hükümdar şairlerinden olan Kânûnî, "Muhibbî" mahlasıyla bir divan meydana getirecek kadar sanat gayreti göstermiştir.⁵⁸

Molla Husrev: Fâtih Sultân Mehmed devrinde yaşayan şair, Mevlânâ Hüsrev veya Mollâ Hüsrev olarak tanınmıştır.⁵⁹ Tuhfe-i Nailî'de künyesi "Şeyhülislâm Mollâ Hüsrev Mehmed bin Ferâmurz bin Alî" şeklindedir. Mevlânâ Fenârî, Şeyh Hamza, Molla Yegân gibi zamanın tanınmış âlimlerinden dersler aldı ve yine ünlü âlim Sa'âdeddîn Taftazânî'nin talebelerinden Müftü Burhâneddîn Haydar-ı Herevî'nin yanında tamamlayıp ondan mülâzım oldu. Kısa zamanda şöhreti yayıldı. Padişahın takdirini kazanarak Edirne'de Şâh Melik Medresesi müderrisliğine getirildi. Ağabeyi Edirne'de Halebî Medresesi'nde müderrirken vefat edince talebeleri Mollâ Hüsrev'e verildi. 848/1444-45'de Ahmed bin Hızır yerine Edirne kadısı oldu. 855/1451-52'te bu görevden azledilip yerine Veliyyüddînzâde Ahmed Paşa getirildi. Üsküdar, Eyüp, Galata ve Ayasofya'da müderrislik yaptı. 862/1457'de kazaskerliğe, 867/1462'de İstanbul kadılığına tayin edildi. Mollâ Alî Arabî yerine şeyhülislam oldu.⁶⁰ Mollâ Hüsrev, 885/1480-81 yılında İstanbul kadısı iken vefat etti.⁶¹

Nâbî: Urfa'da doğmuştur. Asıl adı Yusuf'tur. Urfa'da iyi tahsil görmüş, Arapça ve Farsçayı şiir yazabilecek derecede öğrenmiştir. Genç yasta Urfa'da arzuhalçiliğe başlamış, yazdığı dilekçelerle vâilinin dikkatini çekmiş, Vâli şâirin İstanbul'a gitmesini tavsiye etmiştir. Nâbî 24 yaşlarında İstanbul'a gelmiş Muhasip Mustafâ Paşa'ya intisap etmiş, paşanın dîvân kâtibi olmuştur. IV Sultan Mehmed'in Lehistan seferine katılmış, Kamanîçe'nin zaptı üzerine yazdığı tarih beyti, padişah tarafından beğenilerek şehrin kapısına yazdırılmıştır. Bu tarihten sonra Nâbî hemen her vesile ile ilgili kasîdeler tarihler söylemiş caizler almıştır. Bu arada Nâbî hacca gitmek istemiş, bu istek

⁵⁷ Tuman, *a.g.e.*, c. 2, s. 909.

⁵⁸ Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1971,s.567.

⁵⁹ Tuman, *a.g.e.*,s.248.

⁶⁰ Âşık Çelebi, *Meşâ'irü 'ş-Şu'arâ -İnceleme-Metin* (hzl. Filiz Kılıç). C. 3. İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2010, s. 2527.

Sungurhan, *a.g.e.*, c.2, s. 335.

⁶¹ Tuman, *a.g.e.*, s.248.

padisahtarafından hoş karşılanmıştır. 1678'de hac dönüşünde Mustafâ Paşa'nın kethudası olmuştur. Nâbî 25-30 sene Urfa'nın bağlı olduğu Halep'te ikameti ihtiyar etmiştir. Eskidostu Halep vâlisi Baltacı Mehmet Pasa ikinci defa sadrazam olunca Nâbî' desadrazamla beraber İstanbul'a gelmiştir. 12 Nisan 1712'de vefat etmiştir. Üsküdar'da Karacaahmet Mezarlığına gömülüdür.⁶²

Nâmî: Mecmuada Nâmî'ye ait bir tahmis vardır. Ahmed Nâmî Divanı'nda⁶³ bu şiir bulunanamıştır. Şiir hangi Nâmî'ye ait tespit edilemediğinden aşağıda Nâmî mahlaslı şairlerin kısa biyografileri verilmiştir:

1) Nâmî: Mehmed Çelebi olarak bilinir. İstanbulludur. Müderrislik vazifesinde bulunmuştur. 1570 yılında vefat etmiştir. Cinânî'nin: "Didiler gitdi kendi dilde nâmı kaldı Nâmî'nin" mısrası vefatına tarihtir.⁶⁴

2) Ahmed Nâmî: Kaynaklarda şairin doğum tarihi ile ilgili bir bilgi bulunmamakla birlikte Hüsn-i Hakîkî adlı divanının başındaki bir tarih kıt'ası bu konuda ipucu vermektedir: "Tertîb idince iki dîvân-ı dil-keşini / İrmışdi kırk ikiye ömr-i güzâr-ı Nâmî / Didî hîred o demde nâm-âverâne târîh / Hüsn-i Hakîkat ile Hüsn-i Mecâz nâmî". Kıt'adaki tarih ibaresinin ebced değerine göre Dîvânını 1051/1641'de, 42 yaşında iken tedvin etmiştir. Bundan hareketle 1051'de 42 yaşında olduğuna göre 1009/1600'de doğmuştur. Çocukluğu, gençliği, ailesi hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Anadolu'nun değişik şehir ve kasabalarında müderrislik ve kadılık görevlerinde bulunduğu düşürmüş olduğu tarihlerden anlaşılmaktadır. Kadılıktan azledildikten sonra kendisini tamamen tasavvufa vererek bir Nakşibendî tekkesinde inzivaya çekilmiştir ve bundan sonraki yaşamını bu şekilde sürdürmüştür. Hüseyin Ayvansarayî'nin Mecmua-i Tevârîh'inde "azîmet-i Nakşibendî" ibaresinin delaleti olan 1084/1673'te İstanbul'da vefat ettiği yazılıdır.⁶⁵

3) Cafer Nâmî Efendi: Hamid (Isparta)'e bağlı Ağros kasabasında doğdu. Nurullah Efendi adında bir kadının oğludur. Öğrenimini tamamlayarak Ebussuud Efendi'den mülazım oldu. Elmalı'da kadı iken gözleri kör oldu. Bu yüzden Âmâ Cafer diye tanındı. Âmâ olduktan birkaç ay sonra vefat etti. Sicill-i Osmânî ve Tuhfe-i Nâilî'de III. Murat devrinde (1574-95) öldüğü kayıtlıdır.

⁶² Büyük Türk Klasikleri, 1986/ c.V, s. 267-268.

⁶³ Ahmet Yenikale, *Ahmed Nâmî Divanı ve İncelemesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, İstanbul, 2002.

⁶⁴ Tuman, *a.g.e.*, c. II, s. 1024.

⁶⁵ Yenikale, *a.g.e.* ; Fahri Derin ve Vahid Çabuk, *Hafız Hüseyin Ayvansarayî Mecmua-i Tevârîh*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul, 1995, s.361

4) Mehmed Nâmî: Asıl adı Mehmed olan şairin ne zaman doğduğu tespit edilememiştir. Kaynaklara ve divanının muhtevassından çıkarılan bilgilere göre, Sultan III. Murad (1574-1595) ve Sultan III. Mehmed (1595-1603) dönemlerini idrak etmiş bir şairdir. Hayatı hakkında en geniş bilgi Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi ve Nevî-zâde Atâyî'nin Zeyl-i Şakâyık'ında bulunmakla beraber doğru ve ayrıntılı tarihleri yalnız Atâyî vermiştir. Şiirlerinde kullandığı mahlası Nâmî'dir. Sâdât-ı kirâmdan olan dedesi Monla Üveys de babası Emîrek Mustafa da Osmanlı Sarayı'nda hekimlik yapmışlardır.⁶⁶ 1012 Zil-kade / 1604 Nisan'ında vefat etti. Vefatına düşürülen "Güm oldukda dehr içre nâm u nişânı / Bir eksükli dedi vefât etdi Nâmî" tarih beytindeki "vefât etdi Nâmî" ibaresi ebced hesabıyla hicrî 1013'tür ve bir eksikli olduğu için vefatı tarihi 1012/1604 olmaktadır.⁶⁷

Nazif: Mecmuada Nazif'e ait iki gazel vardır. Nazif Divanı⁶⁸ ve Mehmet Nazif Efendi'nin Divanı⁶⁹ incelenmiş ve şiirler bu divanlarda bulunamamıştır.

1) Mehmed Nazif Efendi: İstanbulludur. Bir müddet Hırka-i Şerif hizmetinde bulunduktan sonra 1265/1845 tarihinde Enderun'da Hazine Kethudalığı yapmıştır. Yine aynı tarihte Soğuk Çeşme civarında meydana gelen yangında vefat etmiştir.⁷⁰

2) Hasan Nazif Efendi: Mahmud Efendizade Yenisehir-fenar müftüsü Hacı Halil Efendi'nin oğludur. 1209/1794 tarihinde Yenişehir-fenar'da doğdu. İlim tahsil etmiş, 1246'da Hicaz'a gitmiştir. Dört defa âsitani Mevlânâ'ya ziyaretle hilafete nail olmuştur. Yenişehir'de Köstem suyu kenarında Mevlevîhane yaptırmış, burada uzun süre şeyhlik yapmıştır. Mehmet Said Hemdem Çelebi tarafından post-nişinlige tayin olunmuş, on iki sene dervişâne talîmi tarikat eylemiştir.⁷¹ 1861 yılında vefat etmiştir.

3) Mehmed Nazif Efendi: Karaman'da doğmuştur. Hadim'de ilim tahsil etmiş, 1241 senesinde Müderrislik yapmış, 1278/1861 yılında vefat etmiştir. Kelâm-ı mevzûn kabilinden olarak bir kıt'a divan-ı matbu'ı vardır.⁷²

⁶⁶ Latîfî, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratu'n-Nuzemâ* (hızl.Rıdvan Canım), AKM Yay.,Ankara, 2000, s.514.

⁶⁷ Nevî-zâde Atâyî, *Zeyl-i Şakâyık*, c.I, İstanbul, 1268, s.493.

⁶⁸ Mehmet Elaldı, *Nazif Hayatı-Eserleri-Edebi Şahsiyeti ve Divanının Tenkidli Metni* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2005.

⁶⁹ Murat Darıcık, *Nazif Divanı-Transkripsiyonlu Çeviri ve Metin- İnceleme*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006

⁷⁰ Dâvûd Fatîn Efendi, *Tezkire-i Hâtimetü'l-Eş'âr*, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, D.No:2270, s.413; Mehmet Süreyya, *Sicil-i Osmani Yahud Tezkire-i Mesahir-i Osmani*,Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, D.No: 17138, C.IV.,s.565.

⁷¹İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *a.g.e.*,C.4-6,s.1114.

⁷² Fatîn, *a.g.e.*,s.415.

4) Ahmed Nazif Beg: İstanbulludur. 1240 tarihlerinden sonra Mısır, Kahire taraflarında askerlik yapmış, miralaylık rütbesine kadar yükselmiş, 1258/1842 tarihinde vefat etmiştir. Müntehebât-ı Nazîf adıyla bir matbu eseri vardır.⁷³

5) Süleyman Nazif Efendi: Diyarbakırlı İbrahim Cehdî Efendi'nin oğludur. 1788'de doğdu. Diyarbakır müftüsü Seyyid Kasım Efendi'nin ahfadından olup Muş mutasarrıfı Diyarbakırlı Said Paşa'nın pederidir. İlim tahsil etti. Mahkeme-i Ser'iyeye bas kâtibi oldu. Diyarbakır valiliğine tayin olunan Behram Paşa'ya şikâyetnâme yazdığından dolayı bir cezaya uğrayacağını düşünerek bir müddet gizlendi. Sonra İstanbul'a savuştu. Valinin haber vermesi üzerine Rodos'a sürüldü. 6 ay kadar burada kaldı. Serbest kaldıktan sonra Niş valisi Osman, Silistre muhafızı Abdürrahim, Sivas valisi Koca Hakkı, İnce Bayrakdârzâde Mehmed, Diyarbakır valisi Salih ve Keban madini emini Osman Paşa'nın divan kâtibi oldu. Hastalık sebebiyle Osman Paşa'nın divan kâtipliğinden istifa ve birkaç ay sonra da 1248/1832 tarihinde vefat etti.⁷⁴

6) Mehmed Nazif: Kaynakların verdikleri bilgilere göre Mehmet Nazif Efendi'nin Tırhala'da doğduğu anlaşılıyor. Doğum tarihi konusunda herhangi bir bilgi bulunmayan şair gençlik yıllarında İstanbul'a gelir ve ilim tahsil eder. Doğduğu şehir olan Tırhala'da müderrislik, kadılık ve müftülük görevlerinde bulunur. Çekemeyenleri yüzünden müftülük görevinden azledilir. Yeni bir vazife bekler iken doğum yeri olan Tırhala'da 1106/1693 yılında vefat etmiştir.⁷⁵

Nedîm: Asıl adı Ahmed'dir. İstanbulludur. 1092/1681 yılında dünyaya geldiği tahmin edilmektedir. Babası Kadı Mehmed Efendi ise Sultan İbrahim devri (1640-1648) kazaskerlerinden Merzifonlu Mustafa Muslihiddîn Efendi'nin oğludur. Kazasker Muslihiddîn Efendi, bazı kötü alışkanlıklarından ötürü ulema ve halk tarafından sevilmediği için kendisine çirkin lakaplar takılmış, Mülakkab Mustafa Efendi diye tanınmıştır. Dedesine takılan lakaplardan ötürü Osmanzâde Tâ'ib gibi bazı şairler Nedîm'den mülakkabzâde diye bahsetmişlerdir.⁷⁶ Ahmed Nedîm iyi bir eğitim görmüş, döneminin klasik ilimlerini, Arapça ve Farsçayı bu dillerde şiir yazacak kadar öğrenmiştir. Tahsilini tamamladıktan sonra Şeyhülislam Ebezâde Abdullah Efendi'nin de bulunduğu bir jüri tarafından yapılan sınavda başarılı olarak hariç medresesi

⁷³ Fatîm, *a.g.e.*, s.412.;

⁷⁴ İbnülemin, *a.g.e.*, s.1111.

⁷⁵ Darıcık, *a.g.e.*, s.8

⁷⁶ Ahmet Refik, *Âlimler ve Sanatkârlar*, Orhaniye Matbaası, İstanbul, 1924, s. 276-301.
Ali Canip Yöntem, "Nedîm'in Hayatı", *Türkiyat Mecmuası I* (Ağustos), 1925, s. 173-184.

müdürlüğünü elde etmiştir.⁷⁷ Hariç Medresesi müdürlüğünden Mahmud Paşa Mahkemesi naipliğine getirilir. Daha sonra 1726'da Molla Kırımî Medresesinde, 1728'de Nişancı Paşayı Atik Medresesinde görev yapan Nedîm, 1729'da Sahn Medreseleri müdürlüğüne yükselir.⁷⁸ Sekban Ali Paşa Medresesinde müderris iken Patrona Halil İsyanı patlak verir (1730). İsyân sırasında Nedîm'in akıbetinin ne olduğu konusunda değişik iddialar ileri sürülmüştür. Ancak kesin olan bir şey vardır; o da şairin ihtilal sırasında öldüğüdür.

Nevres-i Kadim: Asıl adı Abdürrazzâk'tır. 19. yüzyıl şairi Osman Nevres'ten ayırt edilebilmesi için Nevres-i Kadim şeklinde anılageldi. Kerkük'te doğdu. Doğum tarihi, tahsilini nerede yaptığı ve kimlerden ders aldığı bilinmemektedir. Eserlerinden mükemmel bir tahsil gördüğü, Arapça ve Farsçayı iyi bildiği anlaşılmaktadır. Memuriyet hayatına Hekimoğlu Ali Paşa'nın Tebriz cephesi seraskerliği sırasında (Zilkade 1138 / Temmuz 1726) resmî mektupları kaleme almak vazifesine tekabül eden "hidmet-i kitâbîlik" görevi ile adım attı. 15 Zilkade 1144/10 Mayıs 1732'de sadrazam olarak İstanbul'a gelen Hekimoğlu Ali Paşa ile birlikte İstanbul'a gelerek onun kurduğu kütüphaneye hafız-ı kütüp tayin edildi.⁷⁹ Muhtemelen 1147/1734 yılında Sahn Medresesine müderris oldu. Müderrislikten sonra, 1147-1154/1734-1741 yılları arasında, Üsküdar'daki Sıgrâ Mahkemesine naip olarak tayin edildi; bu vesileyle müderrislikten kazâ mesleğine geçti. 1154/1741 yılında Bosna kadısı tayin edildi. Büyük ihtimalle örfî bir yıllık süre bittiği için, Bosna kadılığından 1155/1742 tarihinde azledildi. Bosna kadılığından azlinin dördüncü yılında Sadrazam Tiryâkî Mehmed Paşa'nın gazabına uğrayarak onun fermanıyla bir müddet evinde oturmak mecburiyetinde kaldı. Beş yıllık sıkıntılı dönemi müteakip Tokat kadılığına atandı. Bu görevinden 1161/1748 yılı ortalarında ayrıldı ve bir müddet İstanbul'da kaldıktan sonra Filibe kadısı oldu. Muhtemelen bir yıllık örfî süre dolmadan 1162/1749 yılı başlarında Filibe mevleviyetinden azledilerek Girit'teki Resmo kasabasına sürgün edildi.⁸⁰ Son derece olumsuz şartlar altında tam altı yıl sürgünde kaldı. III. Osman'ın tahta geçtiği 28 Safer 1168/14 Aralık 1754 tarihinden sonra sürgün yeri Bursa'ya

⁷⁷ Ali Canip Yöntem, "*Nedîm'in Hayatı ve Çağdaşlarının Üstündeki Tesirleri*", c.3, Türk Tarih Kongresi (15-20 Kasım 1943), Kongreye Sunulan Tebliğler, TTK Yay., Ankara, 1948, s. 173-184.

⁷⁸ Râmiz, *Âdâb-ı Zurafâ* (hzl. Sadık Erdem), AKM Yay., Ankara, 1994, s.276.

⁷⁹ Nevres, *Târîhçe-i Nevres*. İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp. İbnülemin. No. 3442/2, s.397a. Müstakîmzâde Süleyman Sa'deddîn, *Tuhfe-i Hattâtîn. nşr. İbnülemin Mahmud Kemal*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1928, vr. 429b-430a.

⁸⁰ Nevres, *Münşe'ât*, İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp. TY., 1695.

çevrildi.⁸¹ III. Mustafa'nın padişah oluşuyla birlikte Nevres-i Kadîm'in makûs talihi döndü ve 11-20 Rebiyülevvel 1171/23 Kasım-2 Aralık 1757'de affedilerek İstanbul'a geldi. Üç ay sonra Kütahya kadılığına tayin edildi. Kütahya kadılığından azlini müteakip tekrar İstanbul'a döndü. Orada hastalandı. Hasta bir vaziyette iken Koca Râgıb Paşa'nın sadaretinin sonlarına doğru 12 Şevval 1175/6 Mayıs 1762 tarihinde Bursa'ya ikinci defa sürgün edildi. Bursa'ya varışından birkaç gün, sonra orada öldü ve Bursa'daki Üftade Camii haziresine defnedildi.⁸²

Nev'î: Asıl adı Yahyâ'dır. Şiirlerinde Nev'î mahlasını kullanmıştır. 940/1533-34 yılında Malkara'da doğan Nevî'nin babası, Ankara'dan gelip Malkara'ya yerleşen Nasuh Halîfe'nin oğlu Pîr Ali, annesi, "Muammediye" yazarı Yazıcıoğlu Mehmed'in soyundan gelen bir hanımdır. 952/1545 yılında vefat eden ve ders verdiği mektebin hazîresine defnedilen Nevî'nin babası Pîr Ali, önce Şeyh Bayezid-i Rûmî'ye daha sonra da İbrahim Gülşenî'ye intisab etmiş, Malkara'da Turhan Bey Camisi imamlığı ve Sıbyan Mektebi muallimliği yapmıştır. İlk eğitimini tasavvuf konusunda bilgili bir kişi olan babası Pîr Ali'den alan Nev'î, 957/1550 yılında İstanbul'a gitmiş "Ahaveyn" diye bilinen iki kardeşten Karamânî Ahîzâde Ahmed Efendi'nin Davutpaşa Medresesi'nde ve Karamânî Ahîzâde Mehmed Efendi'nin Sahn Medresesi'ndeki derslerine devam etmiştir. Bu dersleri sırasında Hoca Sâdeddin, Bâkî, Remzîzâde, Hüsrevzâde, Üsküplü Vâlihî, Edirneli Mehmet Mecdî, Cevrî ve Camcızâde gibi geleceğin önemli şâir ve simalarıyla tanışmak ve arkadaşlık etmek olanağını bulmuştur. Hocası Ahîzâde Mehmed Efendi'ye büyük saygı ve bağlılık gösteren Nev'î, Mehmed Efendi'nin Edirne Bayazid Medresesi'ne tayini üzerine 970/1563 yılında hocasıyla beraber Edirne'ye gitmiş, hocasının Süleymaniye Medresesi'ne tayini üzerine aynı yıl İstanbul'a dönmüş ve mülâzim olmuştur. 973/1566 yılında Gelibolu'daki Balaban Paşa ve Mesih Paşa medreselerine müderris olarak gönderilen Nev'î, 980/1572 yılında İstanbul'da Şahkulu, Murad Paşa, Câfer Ağa, bir yıl sonra da Mihrimah Sultan medreselerinde müderrislik yapmıştır. 933/1585 yılında evlenen Nev'î'nin, iki yıl sonra tayin edildiği Çınaraltı Medresesi müderrisliği görevi 988/1590 yılına kadar devam etmiştir. Aynı yıl Bağdat Kadılığı görevine tayin edilen Nev'î, hiç istemediği bu göreve başlamadan, Sultan III. Murad tarafından Şehzade Mustafa'nın hocalığına tayin edilmiş, daha sonra

⁸¹ Nevres, *Gazve-i Bedr*, İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp. TY 66. vr. 1b-15b.

⁸² Seyyid Mehmed Hâkim. *Vakâyi-i Devlet-i Aliyye*. Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Bağdat. No. 233. vr. 135b, 278a,

Bayezid, Osman ve Abdullah adlı şehzadeler de Nev'î'nin derslerine katılmış bu dersler, şehzadelerin öldürüldüğü 1003/1595 yılına kadar devam etmiştir. Görevden ayrıldıktan sonra Nev'î'ye almakta olduğu maaşa ek olarak, Kazasker emekli maaşı bağlanmış, ayrıca kayınpederi Nişancı Mehmed Bey'in 50 akçelik yevmiyesi de verilmiştir. 30 Zilkaade 1007/24 Haziran 1599 tarihinde vefat eden Nev'î'nin, bütün sahip olduklarını ihtiyaç sahiplerine dağıttığı için, cenaze masraflarını karşılayacak parası çıkmamış, cenaze masrafları padişah tarafından karşılanmış ve cenazesi Şeyh Vefâ Câmii haziresinde, Şeyh Şaban Efendi'nin yanına, defnedilmiştir.⁸³

Nüzhet: Mecmuada Nüzhet'e aiti iki gazel vardır. Bu gazeller Urfalı Nüzhet Divanı⁸⁴,nda bulunamamıştır. Bu nedenle aşağıda Nüzhet mahlaslı şairlerin kısa biyografileri verilmiştir:

1) Nüzhet: Bursa'da doğdu. Doğum tarihi bilinmemektedir. Asıl adı Osman'dır. Osman Nüzhet Efendi olarak tanındı. Memleketinde Arapça, Farsça ve tasavvufa dair dersler aldı. Nakşibendî tarikatı şeyhlerinden Emin Efendi'ye intisap etti. Bakırcılar kethüdası oldu. Molla Fenari Câmii'nde hatiplik yaptı. 12 Zilkade 1220/1 Şubat 1806'da Bursa'da vefat etti. Hatiplik yaptığı Molla Fenari Câmii yakınına defnedildi. Vefatına, oğlu Râşid Efendi tarafından makta beyti "Söyledi bî-ta'miye târîh Râşid ana bil / Hû diyüp Osmân vardı mülk-i cânâna hemîn" olan kıta ile tarih düşürüldü.⁸⁵

2) Hasan Nüzhet Efendi: Asıl adı Hasan Nüzhet Efendi'dir. 1826 yılında İstanbul'da doğdu. Dâr-ı Şûrâ-yı Askerî üyelerinden Ahmed İzzet Efendi'nin oğludur. Aksaray'da bir Sıbyan Mektebi'nde okudu, Mekteb-i İrfanî'de tahsilini tamamladı ve Takvîmhâne'ye girdi. 1851 senesinde Cidde Mal kâtipliğine tayin edildi. Maliye Meclisi'nde mümeyyiz ve müdür olarak görev yaptı. Maliye Meclisi ve Divan-ı Muhasebat üyeliklerinde; Bursa, Halep ve Sivas defterdarlıklarında bulundu. Bağdat vilayeti Maliye müfettişi iken 1890 yılında vefat etti. Bağdat'ta İmâm-ı A'zam Türbesi'nin civarına defnedildi.⁸⁶

3) Nüzhet: Bursa'da doğdu. Doğum tarihi bilinmemektedir. Asıl adı Osman'dır. Osman Nüzhet Efendi olarak tanındı. Memleketinde Arapça, Farsça ve tasavvufa dair dersler aldı. Nakşibendî tarikatı şeyhlerinden Emin Efendi'ye intisap etti. Bakırcılar kethüdası

⁸³ Nev'îzâde Atâî, *Zeyl-i Şakâyık*, İstanbul, 1268,s. 68,419,422.

⁸⁴ Hatice Çabukel Demirkol, *Divan-ı Nüzhet*, Kahramanmaraş,2003.

⁸⁵ Kadir Atlansoy, *Bursa Şairleri-Bursa Vefeyatnamelerindeki Şairlerin Biyografileri*, Asa Kitabevi Yay., 1997, s. 366-367

⁸⁶ İnal, a.g.e., c. III.

oldu. Molla Fenari Câmiinde hatiplik yaptı. 12 Zilkade 1220/1 Şubat 1806'da Bursa'da vefat etti.⁸⁷

4) Nüzhet Ömer: 18. Yüzyılda yaşamış Urfalı şairlerin en tanınmışıdır. Babasının adı Ömer'dir. Doğum tarihi belli değildir. O da hemşehrisi Nâbi gibi Urfa'dan çıkarak İstanbul'a gitmiştir. Çok iyi bir eğitim görmüştür. İstanbul'da ünlü vezir Koca Ragıp Paşa'ya intisab etmiş, mühürdarlığı görevinde bulunmuştur. Oldukça iyi bir şekilde Arapça ve Farsçayı bilen şair, bu dillerin inceliklerine de vakıftır. Şiir ve edebiyattan başka astronomi ile de uğraşmıştır. Mutasavvuf kişiliğiyle tanınan Nüzhet, Nâbi ve Ragıp Paşa'nın hikemi karakterli şiir üslubundan etkilenmiştir. Divan'ın birçok yazması mevcuttur. Divan edebiyatında şöhret bulmuş şairler üzerine tez yazılan Urfalı birkaç şairden biridir. 1776 yılında İstanbul'da vefat eden şair Galata Mevlevihânesi mezarlığına gömülmüştür.

Rahmî: Kaynaklar Rahmî'nin Bursalı olduğu konusunda birleşmektedir. Asıl adı Pîr Mehmed'tir. Babası devrinde sanatında mâhir bir kişi olan Nakkâş Bâlî Çelebi'dir. Medrese eğitimini devrin önemli hocalarından Celalzâde Salih Çelebi'den almış ve mülâzım olmuştur. Şairlikteki başarısı ile orantılı olmayan küçük medreselerde müderrislik yaptı ve müderris olarak bulunduğu Yenişehir'de 970/1567 yılında vefat etmiştir. "Cân Râhmîye râhmet" cümlesi vefatına tarihtir. Rahmî'nin günümüze ulaşabilen eserleri şunlardır: Divan'ı, Gül-i Sad-berg, Şah ü Gedâ ve Yenişehir Şehrengizi'dir. Bu eserlerden Divan'ı Türkçe şiirlerinden oluşmaktadır. Diğer üç eser ise mesnevi tarzında yazılmış kitaplardır.⁸⁸

Râşid: Mecmuada Râşid'e ait beş gazel ve bir tarih vardır. Vak' anüvîs Râşid'in Divanı⁸⁹, İbrahim Râşid Divanı⁹⁰ ve Çizmecizâde Osman Râşid Divanı⁹¹ incelenmiş. Ancak gazeller ve tarih bu divanlarda bulunamamıştır. Şiirlerin hangi Raşid'e ait olduğu tespit edilememiş ve bu nedenle Râşid mahlaslı şairlerin kısa biyografileri aşağıda

⁸⁷ Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi , "Nüzhet Osman Efendi (Bakırcılar Kethüdası)", c. 7, Dergâh Yay. , İstanbul, 1990, s. 95.

⁸⁸ Tuman, a.g.e., c. I, s. 330

Mustafa Erdoğan, *Bursalı Rahmî ve Dîvânı*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2011, s.21-24.

⁸⁹ Fatih Günay, *Vakanüvis Râşid Divanı Hayatı, Edebi Kişiliği, Divanının Tenkitli Metni ve İncelemesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Edirne, 2001

⁹⁰ Kamile Çetin,(?-1310?-1892) *Râşid ve Dîvânı İnceleme-Tenkidli Metin*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, 2006.

⁹¹ Ayşe Turan Balkan, *Râşid Divanı- Edisyon Kritik ve Tasavvufi Unsurlar* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Afyon, 2001

verilmemiştir:

1) Osman Râşid: Osman Râşid 1816'da Afyonkarahisar'da doğmuştur. Babası Çizmecizâde diye anılan zamanın âlim ve şairlerinden Süleyman Vehbi'dir. Hattan icazet aldı. Babasından ve diğer ilim adamlarından Arapça sarf nahiv ve Farsça dersleri aldı. Özellikle Buharalı Müftü Hacı Vâhid Efendi'den ileri derecede Farsça öğrendi. Tahsil için 1256/1840 senesinde bir süre Uşak'ta bulundu. Henüz on sekiz yaşlarındayken Nakşibendî tarikatına girdi ve kısa süre içerisinde tarikatın ileri gelenlerinden biri oldu. Tahsilini tamamladıktan sonra yazısı çok güzel olduğu için Afyon'da evkaf memurluğu görevine getirildi. Arap devletlerine uzunca bir gezi yaptı. Afyon'a döndü ve 1315/1897 senesinde Afyon'da vefat etti.⁹²

2) Ahmed Râşid Efendi: Asıl adı Seyyid Ahmed Râşid Efendi'dir. Aslen Diyarbakırlıdır. 1200/1785 tarihinde Diyarbakır'da doğdu. Ailesi Diyarbakır'ın seçkin ailelerindedir. Eğitimine Diyarbakır'da başladı, daha sonra Musul ve Bağdat'a giderek oradaki âlimlerden ders aldı. Musul ve Bağdat'ta eğitimini tamamlayan Ahmed Râşid Efendi, memleketiDiyarbakır'a döndü. Ahmet Râşid, 1272/1855-6'da Diyarbakır'da vefat etti.⁹³

3) İbrahim Râşid: Râşid'in asıl adı İbrâhim Râşid'dir.İbn'ül-Emin Mahmud Kemal İnal⁹⁴ ve Mehmet Nâil Tuman⁹⁵ şairin İstanbullu olduğunu söylerken, Fatin Tezkiresi(Hatimetü'l-Eş'âr) ve Sicill-i Osmanî "taşralıdır" ifadesini kullanır⁹⁶.Şairin eğitimi ile ilgili olarak kaynaklar "mahrec-i aklâm"da da okuduğunu, Ayıntaplı Hoca Aynî Efendi'den de Farsça'yı ve şiir kavâidini öğrenerek manzum sözler söylemeye başladığını ifade ederler⁹⁷.1310/1892'de vefat eden şair, Merkez EfendiKabristanı'nda medfûndur⁹⁸.

4) Mehmed Ali Râşid Efendi: Antep'te 1235/1819 yılında doğdu. Asıl adı Mehmed Ali Râşid Efendi'dir. Şiirlerinde Râşid mahlasını kullandı. Antepli Mehmed İhlâs Efendi'nin oğludur. 1311/1893 senesinde İstanbul'da Beylerbeyi'nde vefat etti.

⁹²İrfan Ünver Nasrattınoğlu , *Afyonkarahisarlı Şairler, Yazarlar, Hattatlar*, Nasrattınoğlu Yay., Ankara,1971.

Mehmet Sarı "*Râşid*", Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, c. 7., AKM Yay., Ankara, 2007, s.297.

⁹³ Hasan Yılmaztürk, *Esâmî-i Şu'arâ-yı Âmid'in Tenkitli Metni* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul, 1999, s.436-437.

⁹⁴ İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri(Kemâlî'ş-Şuarâ)*,(Haz. İbrâhim Baştuğ), Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, c. IV, Ankara, 2002, s. 1803

⁹⁵ Tuman, *a.g.e.*,s. 314.

⁹⁶ Fâtîn,*a.g.e.*,s. 314; Mehmed Süreyyâ, *a.g.e.*, s. 1355.

⁹⁷ "Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Devirler/ İsimler/ Eserler/ Terimler, "*Râşid İbrahim Efendi*",Dergâh Yayınları, c.7, İstanbul, 1997, s. 286;

⁹⁸ İnal, *a.g.e.*, s. 1805;

Üsküdar'da Hazret-i Hüdâyî Dergâhı haziresine defnedildi.⁹⁹

5) Mehmed Râşid Efendi: Râşid Mehmed Efendi, Kayseri'nin Gesi beldesine bağlı Ispıdın (bugünkü adıyla Bağpınar) köyünde 1753'te Cafer Fevzi Efendi'nin oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Divan-ı Hümayun kâtiplerinden olan Cafer Fevzi Efendi'nin hayatı hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Bu sebeple tahsilini, okuduğu okulları, hocalarını bilemediğimiz gibi, İstanbul'a ne zaman gittiğini de bilemiyoruz. Aynı durum Raşit Efendi için de söz konusudur. Onun da hangi hocalardan nerelerde ve neler okuduğunu tesbit edemedik.¹⁰⁰ 3 Mart 1798 vefat etti. Kabri Sultan Bayezid Camii Kabristanındadır.

6) Mehmed Râşid Efendi(vakanüvis): Mehmed Râşid Efendi, 18. yüzyılın önemli nasir ve şairlerindedir. Kaynaklarda doğum tarihi konusunda bilgiler bulunmamasına rağmen 1080/1669-70 tarihinde doğduğu tahmin edilmektedir.¹⁰¹ Birçok görevde bulunmuştur. Râşid'in son görevi 6 Rebûl-evvel 1147/6 Ağustos 1734 tarihinde atandığı Anadolu kazaskerliği oldu. Fakat bu görevini tamamlayamadan 18 Safer 1148/10 Temmuz 1735'te vefat etti. Mezarı, oğlu İbrahim Edhem Efendi'nin Zincirlikuyu civarında bulunan konağı yakınlarındaki kayınpederi İdris Efendi'nin mezarının yanındadır. Mezar taşında "Ola Râşid Efendi'nin mekânı evc-i 'illiyin" , tarih mısra' ı yazılıdır.¹⁰²

7) Ahmed Râşid Efendi: Rusçuk vilayeti dâhilindeki Tırnova'da 1214/1799 senesinde doğdu. Asıl adı Şeyh Ahmed Râşid Efendi'dir. Babasından hafızlığı tamamladıktan sonra o devirde geçerli olan yüksek bilimleri muhtelif hocalardan tahsil etmiş, akli ve nakli ilimlerde en yüksek dereceyi kazanmış; tasavvuf, şiir ve inşada zamanın önde gelenlerinden biri kabul edilmiştir. Ders aldığı hocalar arasında o bölgede meşhur olan Mevlânâ Hocasâde Mehmed Hakkı Efendi ve Kelemencilizâde Mustafa Efendi bulunmaktadır. Tahsilini tamamladıktan sonra bir müddet Tırnova Nüfus Nezâreti'nde görev yapmış, buradan istifa ederek inzivaya çekilmiştir. Daha sonra Mekke'ye giderek orada kutb-ı zaman olan Kırîmî Şeyh Süleymân-ı Nakşibendî'den inabet alarak Tırnova'ya dönmüş ve irşad faaliyetlerinde bulunmuştur.1283/1866 senesinde Tırnova'da vefat eden Râşid Efendi, Tırnova'da Hayâlî Mahmûd Efendi Camisi'nin

⁹⁹ Bursalı, *a.g.e.*, c.3 ;

İnal, *a.g.e.*, c.III

¹⁰⁰ Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi , "*Râşid*", c.7, Dergâh Yay., İstanbul, 1990, s. 287.

¹⁰¹, Fatih Günay , "*Râşid Mehmed Efendi*", İslâm Ansiklopedisi, c.34, TDV Yay., Ankara, 2007, s.463.

¹⁰²*Râmiz,a.g.e.*,s.108-109.

haziresinde pederinin yanına defnedilmiştir.¹⁰³

Râtib: Mecmuada Râtib'e ait bir gazel vardır. Ahmed Paşa Divanı¹⁰⁴ incelenmiş ancak bu gazel bulunamamıştır. Bu nedenle Râtib mahlaslı şairlerin kısa biyografileri aşağıda verilmiştir.

1) Râtib Ahmed Paşa: Râtib Ahmed, Mora Yenişehir'de (Tesalya) dünyaya geldi. Kaynaklarda verilen bilgilere göre 1711 veya 1722 tarihlerinde dünyaya geldi. Sultan I. Mahmud devrinde sadrazamlık ve ordu komutanlığı görevlerinde bulunan Moralı Topal Osman Paşa'nın oğludur.¹⁰⁵ Arapça ve Farsçayı iyi derecede öğrenerek arkadaşları arasında yüksek bir dereceye ulaştı. Şiir ve inşada kendisini geliştirdi ve bu alanlarda söz sahibi oldu. Akovalızâde Şeyh Hâtem Efendi'nin (ö.1757-58) terbiyesinde yetişti, ondan zahirî ve batini ilimleri tahsil etti. Meşhur hattat Mehmed Râsim Efendi'den (ö.1169/1756) hüsn-i hat sanatını meşk ederek icazet aldı. Babası Topal Osman Paşa (1144/1732), İran'la yapılan savaşta şehit düşünce, Paşa'nın tuğ ve alemleri ile birlikte paşalık rütbesi aldı. 1153 Cemaziyülâhırında (Temmuz 1740) Rumeli valisi, ardından Osmanlı donamasında kaptanıderya (1156/1743) oldu. III. Ahmed Han'ın kızı Ayşe Sultan'la evlenerek saraya damat oldu. Haniye, Eğriboz, Rumeli, Aydın Turhal, Vidin, Yanya vilayetlerinde valilik görevlerinde bulundu. Mora valisi iken kırk yaşlarında vefat etti.¹⁰⁶

2) Hacı Mahmûd Râtib Bey: Asıl adı Hacı Mahmûd Râtib Bey'dir. Dergâh-ı Âli kapıcıbaşlarından Yenişehir-i Fenârlı Hacı Şerîf Ağa'nın oğludur. 1242/1826 yılında İstanbul'da doğdu. Osmanlı Müellifleri'nde Yenişehir-i Fenâr'da doğdu¹⁰⁷ denmesine rağmen kendi hayatından kesitler de bulunan Kasîde-i Garrâ-yı İnek adlı eserinin mukaddimesinde İstanbul'da doğduğu açıkça belirtilmektedir. 13 yaşlarındayken Kalem'e yazıldı, bir süre burada vaktini geçirdi. 1260/1844 senesinde babasıyla beraber hacca gitti. İstanbul'a döndükten sonra Enderun'a girmek istemiş, devrin padişahı Abdülmecîd'in huzuruna çıkmış, fakat padişah onun Mûsika-i Hümâyûn mesleğine girmesini uygun görmüştür. Burada on sene kadar görev yaparak onbaşılığa kadar yükseldikten sonra emekliye sevk edildi. Emekliye sevk edilmesinde padişahın kendisine

¹⁰³ Müjgan Cunbur, "*Râşid*", Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, c. 7., AKM Yay., Ankara, 2007, s.296.

¹⁰⁴ Yasin Kılıç, *Râtib Ahmed Paşa Hayatı, Edebi Şahsiyeti Divanı'nın Tenkidli Metni ve İncelemesi (YYayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Erzurum, 19996

¹⁰⁵ Tahir, a.g.e., c.2, s.189.

¹⁰⁶ Müstakimzâde S. Sa'âdeddin, a.g.e., s. 72-73.

¹⁰⁷ Tahir (1333), a.g.e., c.2, s.189, s.210

iltifatını çekemeyen bir zatın etkisi olduğunu İnek Kasîdesi'nde belirtmektedir. Bir sene kadar boş gezdikten sonra Bahâriye Mevlevîhânesi şeyhi Nazîf Efendi'nin teklifiyle tekkede kalmaya başladı. Burada üç yıl kadar kaldıktan sonra bazı hareketlerinden dolayı tekkeden çıkarıldı. Sonra Özbekler Tekkesi'ne girdi, burada da bir süre kaldı. 1317/1899 yılında İstanbul'da vefat etti. Kuzguncukta Nakkaş Mezarlığı'nda babasının yanına defnedildi.¹⁰⁸

3) Seyyid Ebû Bekir Râtib Efendi: Tosya'da doğdu. Râtib sanıyla tanındı. Çilingir Ali Efendi'nin oğludur. Öğrenim görüp kâtip oldu. Sultân Selîm Hân döneminde 1209/1794 yılında reisülküttab oldu ve 2 yıl boyunca bu görevi devam ettirdi. Hâcegân sınıfına katıldı. Sonra Rodos'a sürgün edildi ve 1214/1799 yılında idam edildi. Surûrî tarafından yazılan "Râtib Efendi çekdi dünyâdan el Rodos'da" (1214/1799) mısra'ı şairin vefatına düşürülmüştür. Nakşibendî tarikatına mensuptur. Benzersiz ve nadir şiirler yazan şairin kaynaklarda bir divanı olduğu belirtilir.¹⁰⁹

Ruhî: Bağdat'ta doğan şairin asıl adı Osman olup Kanunî Sultan Süleyman döneminde Bağdat beylerbeyi olan Ayaz Paşa'nın kullarından birinin oğludur. Abbas Paşa'nın ayrılığından sonra ümitsizliğe düşen Rûhî'nin, gençlik yıllarında Bağdat eyâlet ordusunu teşkil eden topraklı sipahilerden biri olduğu ve burada bir tımara tasarruf ettiği bilinmektedir. Ancak daha sonra devlet işlerinde takdir görmeyerek, kendisinitasavvufa adamıştır. Bağdat'tan da ayrılan Ruhî, ömrünü çeşitli diyarlar gezerek geçirmiş ve 1014/1605 yılında Şam'da vefat etmiştir. Riyâzi onu "mana ruhuna vasil olmuş" bir şair olarak tanımlar. Şiirlerinde el değmemiş mazmunlar çoktur. Divanı vardır. Esrar Dede Mevlevî olduğunu ve Galata, Konya gibi Mevlevî dergâhlarında bulunduğunu söyler.¹¹⁰ Genç'in¹¹¹ tesbîtlere göre, Esrâr Dede Rûhî-i Bağdâdî'nin yoruma elverişli olandavranışlarından hareketle onu Mevlevî göstermiştir. Rûhî-i Bağdâdî'nin gerek Bağdat'ta, gerek İstanbul'da Galata Mevlevîhânesi'nde mevlevîlerin içinde bulunmuş olması; Konya'da Mevlânâ'nın türbesini ziyaret etmesi; herkesi dost bilmesi ve şeyh Gâlib'in, Cevrî'nin Mevlânâ hakkındaki şiirini, onun adına kaydetmesi Esrâr Dede'nin Rûhî'yi Mevlevî kabul edişine zemin hazırlamıştır.

¹⁰⁸ Fatîn (1271), *a.g.e.*; İnal(1988), *a.g.e.*, C. III.; Süreyya (1311). *a.g.e.*, C. II.

¹⁰⁹ Fatîn, *Tezkire-i Hâtimetü'l-Eşâr* (hızl Ömer Çiftçi), 2009, s.142.

Şemseddin Sâmî (1311), *a.g.e.*, c.3., s.2232.

¹¹⁰ Abdulhekim Mustafa Rejioğlu, *Rûhî-i Bağdâdî*, Kardeşlik, 1/4, Ağustos 1961, s. 36-37.

İsmet Parmaksızoğlu, *Türk Edebiyatında İraklı Şairlerden Ruhî*, Kardeşlik, 7/10, Şubat 1968, s. 17-18.

¹¹¹ İlhan Genç, *Esrar Dede Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevîyye*, AKM Yay., Ankara ,2000.

Ruşenî: Dede Ömer Rûşenî. Aydın'da doğmuştur. Halveti tarikatına girmiş, bu tarikatta postnişin olduktan sonra bu tarikatın Rûşeniyye kolunu tesis etmiştir.892/1486 tarihinde vefat etmiştir. Tebriz'de Rûşenî Tekkesi'nde medfundur.¹¹²

Sabit: Asıl adı Alâeddin olan şair, Bosna'nın Öziçe kasabasında doğmuştur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. İlk eğitimini memleketinde aldıktan sonra İstanbul'a gelmiştir. 1678 yılında mülazım olmuş, daha sonra birçok kazada kadılık ve müftülük yapmıştır. 1712'de İstanbul'da ölmüştür.¹¹³Daha çok hayata ve topluma yönelen Sâbit'in şiirlerinde zarif tasavvufî duyguların terennümüne yer verilmediği gibi aşk ve şaraba ait olanları da azdır. Hayal gücüyle değil zekâsıyla yazmayı tercih etmiş, his ve hayal ikinci planda kalmıştır. Acem taklitçiliğinden kaçan Sâbit, Türkçe kelimelere oldukça fazla yer verir. Klasik edebiyatın kurallarından ve İran taklitçiliğinden kurtulmak arzusu besleyen Sâbit, ne Türkî-i Basit cereyanının temsilciliğini yapmış, ne de çağdaşı Nâbî'nin etkisinde kalarak hikmetli yazış biçimini tercih etmiştir. Kendine özgü tarz içerisinde edebiyatımızda nev'i şahsına münhasır bir şair olarak kalem oynatmıştır.¹¹⁴

Senâyî: Edirne'de doğdu. Doğum tarihi bilinmemektedir. Asıl adı Ali'dir. Gülşenî tarikatına mensup olan Senâî, 1151/1738-39'da vefat eden Keşanlı Şeyh Süleyman Zâtî'nin halifelerindendir. 1199/1784-85 tarihinde vefat etmiştir. Edirne'de Gülbahar mahallesinde bulunan Kadirî Dergâhı bahçesinde medfundur.¹¹⁵

Sıdkî: Mecmuada Sıdkî'ye ait bir gazel vardır.Sıdkî Paşa Divanı¹¹⁶,Mehmed Sıdkî Efendi Divanı¹¹⁷, Sıdkî Mehmed Derviş Divanı¹¹⁸, Abdullah Sıdkî Divanı¹¹⁹ ve

¹¹² Semra Tunç, *Dede Ömer Rûşenî*, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (4),1997,s.237-249
Tuman, *a.g.e.*, c.1, s. 382

¹¹³ *Mustafa Safâî, Nuhbetü'l-âsâr min Fevâ'idî'l-Eş'âr*, (Haz. Pervin Çapan), AKM Yay., Ankara ,2005, s. 125-133,

Adnan İnce, *Tezkiretü's-Şu'arâ Sâlim Efendi*, AKM Yay., Ankara , 2005, s. 261-266.

¹¹⁴ Turgut Karacan, *Bosnalı Alâeddin Sâbit Divanı*, Karacan Yayını, Samsun, 1998, s. 10 ve s.141

¹¹⁵ Canım, (1995), *a.g.e.*, s.412. ; Osman Nuri Peremeci (1940), *Edirne Tarihi*, İstanbul, s. 276.

¹¹⁶ Mehtap Erdoğan, *Sıdkî Paşa Divanı* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas, 2005.

¹¹⁷ Gülşen Sezen, *Mehmed Sıdkî Efendi Divanı*(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul,2010.

¹¹⁸ İrem Çavuşoğlu Özket, *Sıdkî Mehmed Derviş Divanı*(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun,2014.

¹¹⁹ Ahmet Akgül, *Abdullah Sıdkî Divanı*(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, 2011.

Mehmed Sıdkî Esif Divanı¹²⁰ incelenmiş fakat bu gazel bulunamamıştır. Mecmuadaki gazel hangi şaire ait tesbit edilemediğinden aşağıda Sıdkî mahlaslı bazı şairlerin kısa biyografileri verilmiştir:

1) Sıdkî (Esîf): 18. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan Mevlevî bir dîvân şâiridir. Asıl adı Mehmed'dir. Kütahya'nın Tavşanlı kasabasında doğmuş ve burada bir Mevlevîhâne kurarak ömrünün sonuna kadar bu dergâhta şeyhlik makamında bulunmuştur. Şiirlerinin büyük bir kısmında Esîf mahlasını kullanan şâir, birkaç şiirinde ise Sıdkî mahlasını tercih etmiştir. Mutasavvıf bir şâir olan Esîf Dede'nin şâirlik yönü çok kuvvetli değildir. Mevlevîlik ve tasavvuf, onun şiirlerinde önemli bir yer tutar. 1145/1732-33 vefat etmiştir. Esîf'in tek eseri divanıdır.¹²¹

2) Sıdkî: Asıl adı Abdullah'dır. Çocukluğu ve gençliği İstanbul'da Firuz Ağa mahallesinde geçti. Üstadı Nahîf'ye talebelik etmenin yanında sıra onunla yakın bir dostluk kurdu. Şiir ve inşayı Nahîf'den öğrendiği için "Nahîf Sıdkî'si" olarak tanındı. Nuh Efendi'den mülazım oldu. Tikveş'te kadı olarak görev yapması sebebiyle Tikveş Kadısı namıyla da anıldı. 1160/1747-48 yılında vefat etti. Sicill-i Osmanî'de ise ölüm tarihinin 1162/1748-49 olarak gösterilmektedir.¹²²

3) Sıdkî: İstanbul'da Südlüce'de 1211/1796 senesinde doğdu. Asıl adı Şeyh Süleymân Sıdkî Efendi'dir. Şiirlerinde Sıdkî mahlasını kullandı. Südlüce'de Sadiyye tarikatından Hasırîzâde Tekkesi'nin kurucusu olan Şeyh Mustafa İzzî Efendi'nin oğludur. Babasının vefatından sonra 1239/1823 senesinde onun yerine Südlüce'deki Hasırî Dergâhı'nda meşihat makamına geçti. On dört sene kadar meşihatta bulundu. Çarşamba'da Murâd Molla Dergâhı şeyhi Mehmed Murâd Efendi'den Mesnevî okuyarak icazet ve Nakşibendî tarikatından hilafet aldı. Mevlevî tarikatına da intisap etti. Mevlevî sikkesi giyerek kendi tekkesinde dervişlerine Mevlevî dedegânı gibi sikke giydirmeye mezun oldu. Henüz genç olduğu hâlde emsali arasında temayüz ettiğinden Sultan II. Mahmûd birkaç defa dergâha gelerek Şeyh Sıdkî Efendi ile görüştü ve tekkeyi yeniden yaptırdı. Onu Rufâî, Bedevî, Sadî meşayihî üzerine mümeyyiz ve şeyhülmeşayih namıyla reis tayin etti, bu konuda eline ferman verdi. 1253/1837 senesinde İstanbul'da vefat etti. Şeyhlik yaptığı dergâhın bitişiğinde bulunan babasının türbesine defnedildi. "Şeyh

¹²⁰ Reyhan Dinç, *XVII yy. Divan Şairi Sıdkî Esif ve Dîvânı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2010.

¹²¹ Reyhan Dinç, a.g.e.

¹²² Mehmed Süreya, *Sicill-i Osmanî* (hızl.Nuri Akbayar), Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 1996, s.1505.

Süleymân'ın makâmın eyleye Mevlâ cinân" mısra¹²³ 1 ölümüne tarih düşürülmüştür.

4) Mehmed Sıdkî: Hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi yoktur. Ancak, Dîvân'ında yer alan tarih manzumelerinden ve yaşını zikrettiği bir beyitten hareketle 1750'li yıllarda dünyaya geldiği anlaşılmaktadır. Dîvân'ındaki tarihlerden hareketle, Üsküdar, Erzurum, Bitlis ve Konya'da bulunduğu söylenebilir. Bir şiirinde, "Nice büldânı dolandık eyledik terk-i diyâr" diyen Sıdkî, çok gezen bir şairdir. Eserinden iyi bir medrese tahsili gördüğü ve tasavvufî konulara vâkîf olduğu anlaşılmaktadır. "Biz Mevlevî bendesiyüz şiddetledür tevhîdimiz", "Hakîkat pîrimiz ol Gavs-ı Azam Mevlevîdür hem" şeklindeki mısralarından Mevlevîlik tarikatına bağlı olduğu anlaşılmaktadır.¹²⁴

5) Sıdkî:1202/1788'de Antakya'da doğdu. Şiirlerinde Sıdkî mahlasını kullandı. Antakya müftülüğü yaptı. 1276/ 1860'da Antakya'da öldü. Gayrı matbu Dîvân'ı ve 20 cüz Kur'an Tefsîri vardır.¹²⁵

6) Sıdkî: Asıl adı Mustafa olan şair, ilim mensupları arasında Mustafa Sıdkî Efendi şeklinde tanındı. İstanbulludur. Babası, kapıkulu ocağı mensuplarından baş kethüda Salih Efendi'dir. Meslek olarak babasının izinden giden Sıdkî, 1169/1755-56'da sadaret kethüdası kalemine atandı. Yeni kitaplar yazmak ve istinsah etmek için Kahire'ye gitti. Kahire'den İstanbul'a döndüğünde yazı çalışmalarına devam etti. 25 Ekim 1755'te sadrazam olan Yirmisekizzâde Mehmed Saîd Paşa'nın yakın himayesini gördü ve değişik görevlerde bulundu. Son olarak 1183 /1769'da defter emini vekilliğine getirilen Mustafa Sıdkî Efendi, aynı senenin Recep (kasım) ayında vefat etti ve Üsküdar'da Karacaahmet Mezarlığına defnedildi.¹²⁶

Sırrî: Mecmuada Sırrî'ye ait bir gazel vardır. Üsküdarlı Sırrî¹²⁷ ve Sırrî Rahile Hanım'ın Divanı¹²⁸ incelenmiş fakat bu gazel bulunamamıştır. Mecmuadaki gazel hangi şaire ait tesbit edilemediğinden aşağıda Sırrî mahlaslı bazı şairlerin kısa biyografileri verilmiştir:

1) Sırrî: Gerçek ismi Mehmed Sırrî Efendi'dir. Trabzon'da doğmuştur. MuzafferSırrîsi olarak bilinmektedir. Sultan Murad-ı Salis'in divan kâtibidir. Hattatlık

¹²³ İnal, a.g.e. ; Süreyya, a.g.e.

¹²⁴ Abdullah Eren, *Sıdkî Dîvânı İnceleme ve Metin*, Altınpost Yay., Ankara,2014.

¹²⁵ Ahmed Faik Türkmen, *Mufasssal Hatay Tarihi*. Cilt 3.: İktisat Yayınevi ,Antakya, 1939, s. 658-61.

¹²⁶ Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, "*Sıdkî Mustafa Efendi*" ,c.VIII, Dergâh yayınları, İstanbul.

¹²⁷ Şevkiye Kazan, *Üsküdarlı Sırrî Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği, Divanı*, Ankara,2003.

¹²⁸ Berat Açıl, *Sırrî Rahile Hanım Divanı*, İstanbul, 2005.

da yapmıştır. 982/1574 yılında vefat etmiştir."Gitdi Sırrî mülk-i ukbâya" mısra'sı vefatına tarihtir.¹²⁹

2) Sırrî: İsâ Sırrî Efendi. Vardar Yenice'de doğmuştur. Kadılık ve müderrislik görevlerinde bulunmuştur. 990/1582 yılında vefat etmiştir.¹³⁰

3) Sırrî Paşa: 1217/1802-03 yılında Konya'da doğdu. Halepli Melek Ahmed Paşazâde Osmân Paşa'nın oğludur. 1129/1813-14 yılında sarayda kapıcıbaşılık rütbesine yükseldikten sonra bazı görevlerde bulundu. 1260/1844-45 yılında Mîr-Ümerâlık rütbesiyle Van kaymakamlığına getirildi. Daha sonra Kars kaymakamlığına atandı. 1266/1849-50 yılında Yemen defterdarlığına atandı. Bir yıl sonra da vezirlik rütbesiyle Yemen valiliği görevine getirildi. 1270/1853-54'te Anadolu Ordu-yı Hümâyunu'nda görevlendirildi. Vefat tarihi bilinmemektedir.¹³¹

4) Sırrî: Şiirlerinde Sırrî mahlasını kullanmış olan şairin asıl adı Ali'dir. 18. yüzyılda Tekirdağ'da yaşamış olan şairlerdendir. Yaygın olarak bilinen adı Seyyid Ali'dir. Babinger, Tekirdağ'da mahkeme kâtibi Sırrî'yı III. Mehmed zamanında memurlukta bulunmuş biri gibi gösteriyor. III. Mehmed'in 1603'te öldüğü göz önünde tutulursa Babinger'in bu konuda yaptığı yanlışlık iyice ortaya çıkar. Sırrî ne Franz Babinger'in dediği gibi III. Mehmed döneminde yaşamış ne de Sicill-i Osmanî'deki ve Riyâz-ı Belde-i Edirne'deki bilgiler doğrultusunda III. Mustafa döneminde ölmüştür. Ölüm tarihi bilinmemekle birlikte 1202/1787-1788'den sonraki yıllarda aranmalıdır. Bu durumda 1774'te ölen padişah III. Mustafa döneminin biraz gerilerde kaldığı da açıkça görülmektedir.¹³²

5) Sırrî: Sırrî'nin asıl adı Abdalbâkî'dir. Nerede ve ne zaman doğduğu bilinmemektedir. Nâyî Osman Dede'nin oğludur. Babasının 1142/1729 yılında ölmesiyle onun yerine Galata Mevlevîhanesi şeyhi oldu. 1164/1750-51 yılında vefat etti.¹³³

Şem'î: Asıl adı Ahmed olan şairin mahlası Şem'î'dir. Bu mahlas şiirlerde Şem'î, Derd-mend Şemî, Derdi-mend Şem'î, Hacı Şem'î, Şem'î Baba olarak geçer. Konya'nın Piresat Mahallesi'nde doğdu. Doğum tarihi kaynaklarda 1185/1772 1198/1784 ve

¹²⁹ Tuman, *a.g.e.*, c.I, s. 421 – Sungurhan-Eyduran *a.g.e.* s. 387.

¹³⁰ Tuman, *a.g.e.*, c. I, s. 421 – Sungurhan-Eyduran *a.g.e.* s. 386.

¹³¹ Müjgân Cunbur, "Sırrî Paşa", Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, c. 7, AKM Yay., Ankara, 2007, s.609. ; Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (1998), "Sırrî Paşa (Konyalı)", c.8, İstanbul, Dergâh Yay.,s. 10.

¹³² Aydın Oy, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, İstanbul, Tekirdağ Valiliği Yay., Tekirdağ, 1995, s.314-315

¹³³ Tuman, *a.g.e.*, s. 422-23.

1197/1783 tarihleri zikredilir. Sarı¹³⁴, Şem'î'nin hayatıyla ilgili bilgilerden ve şairin şiirlerinde söylediklerinden hareketle bu tarihin 1185-87/ 1771-73 olduğunu söyler. Şemî, babasının yanında helvacı çırağı olarak çalıştığı sıralarda âşıklığa meyl ederek irticalen şiir söylemeye başlar ve saz çalmayı öğrenir. Konya'da Türbe Önü'ndeki Âşıklar Kahvesi'ne ve Buğday pazarındaki Ayakçılar Kahvesi'ne alışır ve burada âşıklık geleneğine göre usta-çırak ilişkisi usulünce yetişir.¹³⁵ Şem'î'nin şiirlerinde ağırlıklı olarak din, tasavvuf, aşk, tabiat, mahallî hayat ve sosyal konular işlenir. Gazel, semai, divan, koşma tarzındaki bu şiirlerde aşk teması önde gelir. Konya türküleri içinde de Âşık Şem'î'nin önemli bir yeri vardır. Âşık edebiyatının ve divan şiirinin veznini, şeklini, türünü, dilini, ahengini ve estetik anlayışını birlikte kullanan Âşık Şem'î, hem hece em aruz ölçüsüyle şiirler vermiştir.¹³⁶ Bazı kaynaklarda, Şem'î Dîvânî'nin başında yer alan, "besmele manzumesi"ndeki "Mevlevîyem Mevlevîyem Pîrimiz Monlâ-yı Rûm/ Şâh-ı Kutbü'l-ârifindir ser-firâz-ı evliyâ" beytine istinaden Şem'î'nin Mevlevî olduğu, Mevlevî tarikatına intisap ettiği yazılıdır.¹³⁷ Şem'î'nin vefat tarihi kaynaklarda farklı verilir. Sarı, Şem'î Divanı'nın dört yazma nüshasından hareketle hazırlayıp yayımladığı kitapta belgelerdeki bilgilerden ve şairin şiirlerinde söylediklerinden hareketle Şem'î'nin ölüm tarihini 1255-57/1839-41 olarak verir. Şem'î'nin kabri, sağlığında yakın dostlarından Derviş Hasan ile Derviş Burhan'a vasiyet ettiği şekilde, Kubbe-i Hadra'nın gölgesinde, Türbenin güneybatısında caddeye yakın bir yerdedir.¹³⁸

Şeref Hanım: 19. yüzyılın tanınmış Mevlevî şairlerinden Şeref Hanım 1809 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Mısır kadılığında da bulunmuş müderris ve şair Mehmed Nebîl Bey'(ö.1820)dir.¹³⁹ 52 yaşında iken 1861 yılında İstanbul'da vefat eden Şeref Hanım, Yenikapı Mevlevîhânesi'nde muhipler kabristanında, çınar altında medfundur.¹⁴⁰

Şevkî Bey: İstanbul Fatih'te Pirinççi Sinan mahallesinde doğdu.

¹³⁴ Mehmet Sarı, *Mevlevî Âşık ve Şair Konyalı Şem'î Divanı*, Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Konya, 2013, No: 228. s.18.

¹³⁵ Mehmet Sarı, *Konyalı Şem'î ve Dîvânî*, Ankara(AÜ DTCF Eski Türk Edebiyatı Bitirme Tezi,) 1980, s. II-VII

¹³⁶ Sarı(1980), *a.g.e.*,s. VII-VIII; Sarı(2013),*a.g.e.*,s.31-37

¹³⁷ Fatîm Davud (1271), *a.g.e.*, s. 222.

¹³⁸ Sarı(2013),*a.g.e.*, s.25-27.

¹³⁹ Fatîm, *Fatîm Tezkiresi*, İstanbul, 1271,s.213

¹⁴⁰ Bursalı, *a.g.e.*,c.2, s.266

Babasıtarakçiesnafından Ahmed Efendi'dir. Rüşdiye tahsilinin ardından Muzıka-i Hümâyun'a hânende olarak girdi. Bir süre sonra saray hayatından sıkıldığı için görevinden ayrıldı ve Rüsûmat Nezâreti'nde kâtipliğe başladı. Bu görevini Harbiye Nezâreti Evrak Kalemi'nde devam ettirdi. Rindâne bir hayat yaşadı. 2 Zilhicce 1307/20 Temmuz 1890 tarihinde Beylerbeyi'nde arkadaşı Rahmi Bey'in evinde kalp krizinden öldü ve ertesi günü Kuzguncuk'ta Nakkaştepe Mezarlığı'na defnedildi. Yakın arkadaşı Mehmed Hafîd Bey ölümü için şu tarih beytini yazmıştır. "Çıktı bir târîh-pesendîde Hafîd / Hâke düştü bî-emel o verd-i nâz (1307)." İsmâil Safâ'nın tarihi de şöyledir: "Çıktı bir düm tek ile işte Safâ târîhi / Göçtü hey hey diye hânende zavallı Şevkî (1307)." Kendine has tavrıyla devrin önemli hânendeleri arasında yer alan Şevki Bey asıl ününe şarkı bestekârlığıyla ulaşmıştır. İlk mûsiki bilgilerini Ticaret ve Nâfia Nezâreti kâtiplerinden Necmeddin Bey'den aldı ve ardından girdiği Muzıka-i Hümâyun'da kendini yetiştirdi, burada özellikle Hacı Ârif Bey'den faydalandı.¹⁴¹

Şeydâ: İstanbul'da doğan şairin asıl adı Abdurrahim'dir. Halvetiye tarîkatından birinin oğludur. Mûsikîşinas olduğundan mevlevîhânelere girip Galata şeyhi Selim Dede'den el almış, ney talim etmiştir. Yenikapı Mevlevîhânesi'nde kudümcübaşı olan Şeydâ'nın, Irak makamındaki âyini çok sevilmiştir.¹⁴² Vefatı 1212/1797'den sonradır.

'Ulvî: Derzizâde Ulvî'nin Divanı¹⁴³ incelenmiş ama mecmuadaki gazel bulunamamıştır. Mecmuadaki gazel hangi şaire ait tesbit edilemediğinden aşağıda Ulvîî mahlaslı bazı şairlerin kısa biyografileri verilmiştir:

- 1) **'Ulvî:** Derzizâde Mehemed, Ulvî Çelebi olarak bilinir. İstanbul'da doğmuştur. Danişment taifesindedir. 993/1585 yılında vefat etmiştir. "İçüp, Ulvî beka câmını göçdi bezm-i miñnetden"¹⁴⁴ mısraı vefatına tarih olarak söylenmiştir.
- 2) **'Ulvî:** Gerçek ismi Ali, Ulvî Çelebi'dir. Sağır Ulvî diye tanınmıştır. İstanbul'da doğmuştur. Yeniçeri ocağı ricalindedir. Hattattır. Rumeli Beylerbeyi yanında defteremini iken 993/1585 yılında vefat etmiştir.¹⁴⁵
- 3) **'Ulvî:** Ârif Hikmet Tezkiresi'nde kayıtlı olan Ulvî hakkında fazla bilgi yoktur. BabasıHacızâde'dir. Antep'te doğmuş daha sonra Halep'e gitmiş ve ömrünün son 25

¹⁴¹ Nuri Özcan, "Şevkî Bey", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 2010, c. 39, s.30-31,

¹⁴² İpekten vd., a.g.e., s. 482.

¹⁴³ İsmail Çetin, *Derzizâde Ulvi, Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Divanının Tenkidli Metni (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Elazığ, 1993.

¹⁴⁴ Tuman, a.g.e. c. II, s. 699– Sungurhan-Eyduran a.g.e. M. B s. 71-72.

¹⁴⁵ Tuman, a.g.e. c. II, s. 699– Sungurhan-Eyduran a.g.e. M. B s. 76.

yılına Halep'te geçirerek orada vefat etmiştir. Ârif Hikmet Bey, Ulvî'nin zekâsı kuvvetli, hünerli bir zat olarak şöret bulduğunu söylemektedir.¹⁴⁶

4) 'Ulvî: Asıl adı Hâfız Seyyid Ali Bedreddîn'dir. Babasının adı, doğum yılı, görevi ve ölüm tarihi gibi bilgiler mevcut değildir. Şairin 1283/1866 senesinde hayatta olduğu bilinmektedir. Türkçe Yazma Divanlar Katalogu ve onun kaynakça gösterdiği Tuhfe-i Nâîli'den edinilen bilgilere göre Ulvî, on sekiz yaşında vefat etmiştir. Dîvân'ında yer alan şiirlerden Halvetîliğe ilgisi olduğu anlaşılmaktadır. Ulvî'nin tek eseri Dîvân'ıdır.¹⁴⁷

Vahdetî: Kaynaklarda doğduğu yer ve tarih hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan sairin 16. asırda Bosna'da yaşamış, meşhur ve muktedir Hurufî şairlerinden birisi olduğu bilinmektedir. Bosna'dan ne zaman ayrıldığı, başka bir yere gidip gitmediği, ölümüyle ilgili kaydedilen Ereğli'ye ne zaman ve ne sebeple gittiği konusunda hiçbir bilgi mevcut değildir. Hemen hemen bütün şiirlerinde aruza hâkimiyetinden, coşkulu söyleyişinden yola çıkarak, kayıtlarda rastlanmasa da, en azından şiir konusunda iyi bir eğitim aldığı söylenebilir.¹⁴⁸ Hayatının detayları hakkında fazla bilgi bulunmayan Vahdetî'nin Ereğli'de 1598'de vefat ettiği kaynakların ortak rivayetidir.¹⁴⁹

Vehbî: Asıl adı Mehmed'dir. O zamanlar Osmanlı'nın bir sancağı olan Maraş'ta Sünbülzâdeler diye bilinen köklü bir aileye mensuptur. Asıl ismi Mehmed'dir. Maraş'ta doğdu. Maraş'ın Sünbülzâdeler lakabıyla tanınan meşhur ailelerindedir. Babası şair Reşid Efendi (bazı kaynaklarda Râşid Efendi), dedesi ise meşhur bir müftü ve âlim olan Mehmed Efendi'dir. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte 1203/1788-89 yılında yazdığı kasidede; "Yetmiş yetmiş bu sinn ü sâl ile bu hâl ile /Üstüne etfâl çıkmak lâyük u ahrâ mıdır" beytiyle yaşının yetmiş eriştiğini söylediğine göre, 1133/1720-21 yılında doğduğutahmin edilmektedir. 14 Rebiülevvel 1224 / 29 Nisan 1809'da vefat eden şairin ölümüne Sürûrî tarafından; "Cennet olsun rûhuna Vehbî efendinin mekân" tarihi düşürüldü.¹⁵⁰

¹⁴⁶ Ârif Hikmet Tezkiresi, Millet Ktp. Tarih 789, vr. 50a.

¹⁴⁷ Melek Canlı, *Hâfız Ulvî Dîvânı (Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara, 2009

¹⁴⁸ Yılmaz Öztürk, *17. Yüzyıl Şairlerinden Dimetokalı Vahdetî'nin Divanının Tenkitli Metni* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2006, s. XIV

¹⁴⁹ Süreyya, *a.g.e.*, s.1647;

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, "Vahdetî", Dergâh yayınları, İstanbul, 1998, c. 8, s.497

¹⁵⁰ Süreyya Beyzadeoğlu, *Sünbülzâde Vehbî Lutfiyye*, MEB Yay., İstanbul, 2004, s.13 ve 20-21.

Vehbî: İstanbul'da doğan Vehbî'nin asıl adı Hüseyin'dir. Yenişehir-Fener kazâsından ölen İmâmzâde Mehmed Efendi'nin kethudâsı Hacı Ahmed Efendi'nin oğludur. Vehbî'nin doğum tarihi belli değildir, fakat 1696 yılında mülâzım olduğuna göre -ki Osmanlı medrese sisteminde mülâzımlık 20-23 yaşları civarındadır- 1674 yılı civarında doğmuş olmalıdır. Ehl-i Beyt'e dayanan ecdadından dolayı Seyyid Vehbî ve İmâmzâde unvanlarını kullandı. Seyyid Vehbî devrine göre çok iyi bir eğitim görmüş, zamanın tanınmış bilginlerinden özellikle de Mirzazâde Şeyh Mehmed Efendi'den ders aldı. 1735 yılında hac görevini yerine getirmek imkânını buldu. Hicaz dönüşü Halep'e geldi ve kısa bir müddet sonra da buradan ayrılıp İstanbul'a döndü. İstanbul'da hastalandı, belki de Halep'te başlayan ve İstanbul'a dönmesini gerektiren hastalığı İstanbul'da arttı, bir süre hastalıkla mücadele etti ve 1736 tarihinde vefat etti. Cenazesi Cerrah Mehmed Paşa Câmii yakınında kendi evinin bitişiğindeki Canbâziye Mescidi haziresine defnedildi.¹⁵¹

Veysi: 1561'de Manisa'ya bağlı Alaşehir kazasında doğmuştur. Asıl adı Veysi/Üveys'tir. Kadı Mehmet Efendi'nin oğludur. İyi bir medrese tahsili görmüş, İstanbul'da MollaEfendi'den mülazemet etmiştir. Önce Mısır Reşid kasabasında, sonra Akhisar, Tire ve Alaşehir'de kadılık yapmıştır. Çok değişik yerlerde kadılık görevinde bulunan Veysi, kadılığına Tırhala'da devam etmiştir. Sonra Aydın ve Saruhan'da emval müfettişliğinde bulunmuş, tekrar Serez kadısı olmuştur. Bir aralık ordu kadısı sıfatıyla Macaristan seferine götürülmüş, son kadılık vazifesini ise Üsküp'te yapmıştır. 1037 H/1627 M. deazledilmiş ve Üsküp'te vefat etmiştir. Edebiyat anlayışı bakımından Nergisi'nin meslektaşısı olan Veysi, dil ve ifadede aynı hususiyetleri göstermekle birlikte, biraz dahasade, canlı ve sağlam bir üsluba sahiptir. Oldukça sade şiirler söyleyen Veysi, şiirleriyle değil de, daha çok nesirleriyle şöhret bulmuştur. Eserleri: Dürret üt-Tac fi-Sahib il- Miraç, Hab-name-i Veysi ve Münşeât'tır.¹⁵²

Zîver Paşa: 1208/1793 yılında İstanbul Topkapı'da Merkez Efendi Dergâhı'nın kaşısındaki evde doğdu. Asıl adı Ahmed Sâdık olup Enderûnî Hacı Hasan Ağazâde Defterhâne kâtibi Mehmed Sâdık Münif Efendi'nin oğludur. Mevlevî muhitinde yetişen Zîver Paşa'nın mûsikiye kabiliyeti olduğu ve besteler yaptığı zikredilmektedir.

¹⁵¹ Hamit Dikmen, *Seyyid Vehbî ve Divanının Karşılaştırmalı Metni (Doktora Tezi)*, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1991.

¹⁵² Büyük Türk Klasikleri, c.V, 1986, s. 90

Döneminin başarılı şairlerinden olup divan şiirinin inceliklerini ve sanat anlayışını şiirlerine aksettirmiştir, bunun yanında tarih düşürmede de usta idi. Zîver Paşa 14 Zilhicce 1278/12 Haziran 1862’devefat etti ve Cennetül-baki’de Hz. Osman’ın kabrinin civarında defnedildi.¹⁵³

Ziyâ Paşa: İstanbul’da Kandilli’de 1245/1829 yılında doğdu. Asıl adı Abdülhamîd Ziyâeddîn’dir. Şiirlerinde ve yazılarında Ziyâ mahlasını kullandı. Galata Gümrüğü kâtiplerinden olan babası Ferîdüddîn Efendi, aslen Erzurum’un İspir kazasına bağlı Kerab köyündendir. Annesi İtır Hanım’dır. Ziyâ, Mahalle Mektebi’ndeki ilk eğitiminin ardından dönemine göre modern bir eğitim veren Süleymâniye civarındaki Mekteb-i Ulûm-ı Edebiyye’de, daha sonra Bâyezid Rüşdiyesi’nde okudu. Bir yandan da Arapça ve Farsça dersleri aldı. Yaştlarına göre bilgisi ve el yazısının güzelliğiyle dikkati çekti. Henüz on altı, on yedi yaşlarında iken Dâire-i Sadâret-i Uzmâ Mektûbî Kalemî’ne kâtip olarak girdi. Burada Fatîn Efendi, Leskofçalı Gâlib, Âlî, Hâfız Müşfik, Osman Şems Efendi, Osman Nevres ve Kâzım Paşa gibi şahsiyetlerle tanıştı, onlarla yakın dostluklar kurdu. Mekteb-i Ulûm-ı Edebiyye’de başladığı şiir yazmayı burada biraz daha geliştirdi. Çeşitli devlet görevlerinde bulunmuştur. Bu arada meşrutiyeti getirmek maksadıyla gizlice kurulan ve daha sonra Yeni Osmanlılar Cemiyeti adını alan İttifâk-ı Hamiyyet Cemiyeti’ne girdiği tahmin edilmektedir. 1284/1867 yılı başlarında hastalığını ileri sürüp Paris’e gitmek için izin istediye de tekrar Kıbrıs mutasarrıflığına tayini çıktı, hastalığını bahane ederek başka bir yere naklini istedi. Yeni görev yeri Kıbrıs’tan Rodos’a çevrilince Nâmık Kemâl ile birlikte Paris’e kaçtı. 1285/1868 ve Londra’da Muhbir ve Hürriyet gazetelerini çıkarmaya başladılar. Hasmı Âlî Paşa’nın 1288/1871 senesinde ölümünü izleyen günlerde yeni sadrazam Mahmûd Nedîm Paşa’nın aracılığıyla Sultan Abdülazîz’e sunduğu bir kasidenin yumuşattığı havadan yararlanıp İstanbul’a döndü. 1289/1872 yılının başlarında Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye’de kurulan İcrâ Cemiyeti reisliğine tayin edildi. Bu arada 1293/1876 yılına kadar kalacağı Şûrâ-yı Devlet üyeliğine getirildi. 1293/1876 senesinde Sultan Abdülazîz’in tahttan indirilip yerine V. Murâd’ın tahta çıkarılmasından sonra Mâbeyn-i Hümâyun başkâtipliğiyle Maârif Müsteşarlığına tayin edildi. Kısa bir süre sonra bu görevinden azledildi. V. Murâd’ın üç aylık saltanatının ardından II. Abdülhamîd’in tahta çıkması üzerine yeni padişah tarafından Nâmık Kemâl ile birlikte Kânûn-ı Esâsî Encümeni’nde

¹⁵³ Hasan Aksoy, *Zîver Paşa, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedi-si*, 2013, c. 44, s. 474-475.

görevlendirildi. Osmanlı-Rus savaşı (Doksanüç Harbi) sırasında askere kıtlık ihtiyacı temin etmek maksadıyla kurulan Hediye-i Askeriyye Cemiyeti'ne başkanlık yaptı. II. Abdulhamîd'in Doksanüç Harbi'ni bahane ederek Meclis-i Mebûsân'ı süresiz kapatmasından kısa bir süre önce İstanbul mebusluğuna aday olacağı söylentileri üzerine vezir rütbesi ve paşa unvanıyla 1294/1877 yılında Suriye valiliğine tayin edildi. Burada yönetimdeki bazı uygulamaları nedeniyle üç buçuk ay kadar sonra Konya'ya nakledildi. Bu defa Konya'da bazı tefecilerin şikâyeti üzerine 1295/1878 yılında Adana valiliğine gönderildi. Ancak Kıbrıs'ta iken başlayan ve Amasya'da nükseden hastalığı burada yeniden ortaya çıktı. 1297/1880 tarihinde henüz elli bir yaşında iken burada vefat etti ve cenazesi kalabalık bir cemaat tarafından Adana Ulucami haziresine defnedildi.¹⁵⁴

Zühdî: Mecmuada Zühdî'ye ait bir gazel vardır. Ancak bu gazelin Zühdî mahlaslı şairlerden hangisine ait olduğu tesbit edilememiştir. Bu nedenle Zühdî mahlaslı bazı şairlerin kısa biyografilerine ver verilmiştir.

1) Zühdî (Şeyh Yusuf Zühdî Dede): Doğum tarihi ve yeri bilinmemekle birlikte muhtemelen İstanbullu'dur. Asıl adı Yûsuf'tur. Şeyh Yûsuf Zühdî Dede olarak tanındı. Beşiktaş Mevlevîhanesi şeyhlerinden Trablusî Ahmed Efendi'nin oğludur. Babasının Muharrem 1185/Nisan-Mayıs 1771'de vefat etmesi üzerine Beşiktaş Mevlevîhanesi şeyhi oldu. Kırk sekiz yıllık şeyhliğin ardından 2 Cemâziyelevvel 1232/20 Mart 1817'de vefat etti.¹⁵⁵

2) Zühdî (Mehmed):Zühdî, 1226/1811 yılında Trabzon'da doğdu. Asıl adı Mehmed Zühdî Efendi'dir. Trabzon eşrafından 1845 yılında vefat eden Müftü Medresesi müderrisi Müftü Hacı İsmâil Efendi'nin oğludur. Hafızlığı ve diğer öğrenimini babasından gördü ve icazetname aldı. Bir ara kâğıtçı dükkânı açıp ticaretle uğraştı, daha sonra 1848 yılında Trabzon Nüfus Kalemi mukayyidi oldu. Sonra bu görevden istifa etti. Vali Muhlis Paşa'nın zamanında Vilayet Temyiz Divanı üyeliğine tayin edildi. Zühdî Efendi 1875 yılında Trabzon'da vefat etti.¹⁵⁶

¹⁵⁴ Abdullah Uçman, "Ziyâ Paşa". İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, c. XXXIV. İstanbul. TDV. Yay., 2013, s. 475-478.

Önder Göçgün, "Ziyâ Paşa". Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, c. VIII. AKM Yay., Ankara, 2007 s.741-744.

¹⁵⁵ Nilgün Açık, "Zühdî", Türk Dünyası Ortak Edebiyatı, Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi. c. 8. AKM Yay., Ankara, 2007, s.753.

Bursalı Mehmed Tâhir , a.g.e. c. I., s.201.

¹⁵⁶ Murat Yüksel, "Zühdî", Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi. c. VIII, AKM Yay., Ankara,2007

3) Zühdî (Fetvâ Emînzâde):Hâtimetü'l-Eş'âr'a göre asıl adı Mehmed Zühdî, Sicill-i Osmânî'ye göre ise Mahmûd Zühdî'dir. Her iki biyografik kaynak da "Fetvâ Emînzâde" sanıyla anıldığında birleşirler. İstanbul'da dünyaya geldi. Doğum tarihi bilinmemektedir. Bir müddet müderrislik yaptıktan sonra Beytûlmâl müdürlüğüne atandı. Hâtimetü'l-Eş'âr, kaymakamlık göreviyle bulunduğu Bilecik'te 1259/1843-44'te vefat ettiğini; Sicill-i Osmânî ise bu tarihte (1259/1843-44) Bilecik kaymakamlığına atandığını, daha sonra taşra vilayetlerinde görev aldığını, Harem-i Şerîf müdürlüğü yaptığı esnada 1292/1875 civarında öldüğünü yazar.¹⁵⁷

---

¹⁵⁷ Süreyyâ (1311), *a.g.e.* c. II.,s. 431.; Fatîn Dâvud (1271),*a.g.e.*, s.166

1.1.3. Metni Kurarken İzlenilen Yöntem

Metni kurarken öncelikle mecmuada yer alan şiirleri Latin alfabesine aktarıp bu şiirlerin şairlerinin listesini hazırladık. Bunlar içinde yayımlanmış divanı olanları ya da üzerinde bilimsel çalışma yapılanları tespit edip ilgili kaynaklara ulaşarak mecmua ile bunları karşılaştırdık. Mecmua ve divanları karşılaştırırken farklılıkları dipnotta gösterdik. Aynı beyitteki farklılıkları farklı dipnotlarda gösterdik. Şiir ve beyit numaralarını Latin rakamlarıyla yaptık. Mecmuanın özgünlüğünü mümkün olduğunca korumaya çalışarak elimizdeki metni oluşturduk. Ayrıca mecmuada yer alan nesir parçaları metne dâhil etmedik.

Çalışmamız esnasında şu özellikleri göz önünde bulundurduk:

Mecmuada ve divanda bulunup sıraları farklı olan beyitlerde mecmuayı esas aldık. Divanda ve mecmuada bulunmayan mısra ve beyit dipnotta gösterdik. Divanlarda olup da mecmuada bulunmayan, ya da metin tamiriyle düzelttiğimiz, vezin ve anlam gereği bulunması gereken yerleri köşeli parantezle " [ ] " yazdık. Okuyamadığımız kelimeleri " (...) " ile gösterip, doğruluğundan emin olamadığımız ifadelerin yanına da " (?) " ibaresini koyduk.

Divanda bulunmayan beyitleri ya da mısraları dipnotta – D. ile gösterdik. Mecmuada bulunmayıp divanda olan beyitleri ise mecmuaya dâhil etmeyip beyit sayısındaki farklılıkları dipnotta gösterdik. Divanlarda bulamadığımız şiirleri de dipnotlarda belirttik.

Mecmua ve divanda farklı olan kelimelerden metnimize mecmuada olanı aldık. Ve divanda farklı olan kelimeleri dipnot ile belirttik. Örneğin:

Menba^ç -1 mülk-i fenâda kıtâ nâdir bulunur

Şimdi bir mürşid-i kâmil budalâ şeklinde

(Behiştî-44. 5.beyit)

İlk mısradaki "mülk-i fenâda" divanda "sırr-ı fenâda" şeklinde geçmektedir. Metne mecmuada geçen mülk-i fenâda alınmış. Dipnotta bu farklılık " mülk-i fenâda: sırr-ı fenâda, BD." şeklinde gösterilmiştir.

Dil hayālũnde hayālĩñ dil-i pür tãbdadır
 Gehĩ mey ŧĩŧede geh ŧĩŧe mey-i nãbdadır

(Āgãh-103, 1.beyit)

İlk mısradaki "pür tãbdadır" divanda "bĩ-tabdadır" şeklinde geçmektedir. Metne mecmuada geçen "pür tãbda"dır alınmış. Dipnotta bu farklılık " pür tãbdadır: bĩ-tabdadır, AD." şeklinde gösterilmiştir.

Mecmuada bazı ŧiirler ŧairinin mahlasıyla bazılarıysa biçimiyle kaydedilmiştir. Mahlasları yazılmayan ŧiirlerin başına köşeli parantez içinde mahlaslarını kaydettik. Yanlış kaydedilen mahlasların doğruları köşeli parantez içinde verdik.

Mecmuanın Arapça, Farsça kısımlarını transkribe edip çevirisini dipnotta verdik. Metinde yer alan ayet ve hadislerin anlamlarını ve ayetlerin hangi surelerde geçtiklerini dipnotta verdik. Ayetleri belirtirken önce ayeti, mealini, sonra sure ismini daha sonra ayet numarasını verdik.

"Yoksa" sözcüğü kimi zaman "yoğsa", kimi zaman da "yoğsa" şeklinde kullanılmıştır. Böyle sözcüklerin yazımında mecmuayı esas aldık. Okunuşunda ikilik olan kelimelerden "hüsrev" yerine "husrev"i, "niçe" yerine "nice"yi, "Hüdâ" yerine "Hudâ"yı, "mahabbet" yerine, "muhabbet"i "ıyş" yerine "ayş"ı, "ışk " yerine de "aşk"ı, "hecr" yerine "hicr"i, "müptelâ" yerine mübtelâ"yı, tercih ettik.

Nakarat olan mısraların yerine konulan "eyzan" ve "nakarat" ibaresini çıkarıp mısraı olduğugibi aldık.

Çalışmamızın belki de en büyük kazancı olan mecmuada yer alıpyayımlanmış veya tez olarak hazırlanmış divanlarda bulamadığımız ŧiirlerdir. Buŧiirlerin bir kısmının matla beyitleriniburada örnek olarak veriyoruz:

Şafã-yı bũse-çĩn-i ğabğab-ı dildãr olandan ŧor
 Sürũrı mazğhar-ı zevğe vişãl-i yãr olandan ŧor
 (Rãşid,11)

Zencirin tağdı yine boynuma ğurbet elvedā[‘]
 Cezb ider ārāmī yok bilmem ne hikmet elvedā[‘]
 (Şem[‘]ī,17)

Ḥasta cāna ḥālet-i mevt irdi cānān bī-ḥaber
 Bir devāsız derde düştüm vāh ki Loḳmān bī-ḥaber
 (‘Ulvi[‘],24)

Pāresinden cihān ‘āşıka miḥnet gibidir
 Sīm ü zer olmayıcak ‘aḳl belāhet gibidir
 (Rātib,27)

Aldı ğamla gönlümü ol turre-i tarrārsız
 Āh müşgildir Müselmānlar dirilmek yārsız
 (Şıdkī,31)

Zevḳ-i ‘uḳbā isteyen dünyāya mā’il olmadı
 Ḥāşıl -ı dünyā-yı dīn bir yerde ḥāşıl olmadı
 ‘Āḳil olan kimse hiç bu ḥāle kā’il olmadı
 ‘Āḳıbet endīş olan dünyāda ğāfil olmadı
 Kārını tedbīr iden ‘ālemde cāhil olmadı
 (Nāmī, 49)

Dili ta‘mīr idersin renciş-i bisyārdan şoñra
 Virirsün nūş-ı dār u zaḥma niş-i mārdañ şoñra
 (Nāzīf,65)

Kūy-ı hādımde bu hengāmda ođrı gōrūnūr

Dīde-i murġ-ı dile fitne-i kūbrā gōrūnūr

(Feyzī,114)

Aġyār ile yār eyledi cānānı zūġūrtlūk

Yandırdı firāķ āteşine cānı zūġūrtlūk

(Sırrı,115)

1.2.10208 NUMARALIŞİİR VEMÜNÂCAT MECMÛ‘ASI’NIN TANITIMI

1.2.1. Mecmuanın Genel Özellikleri

Çalışmamızın konusu Yusuf Ağa Yazma Eserler Kütüphanesi’nde 10208numarayla kayıtlı olan şiir ve münacat mecmuasıdır. Bu mecmuanın genel nitelikleri hakkında elde edilenler kütüphanenin veritabanındaki bilgiler ve mecmuanın bulunduğu katalog adresindekiler ile sınırlıdır.

Mecmuanın fiziki nitelikleri hakkında da, eseri birebir göremediğimiz için veritabanından elde ettiğimiz bilgilerden faydalanabiliyoruz. Buna göre eserin fiziki özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz: İç boyutunun ve dış ölçüleri ise değişiklik göstermektedir. bxb mm. şeklinde kaydedilmiştir, yazı türüyse talik olarak kaydedilmiştir. Sırtları meşin kâğıt kaplı ve şirazelidir. Eser ciltlidir. Mukavva üzerine deri kaplama bir cildi vardır. Ve bu cildin üzerinde kırmızı yeşil desenli bir ebru vardır.

Yazılar harekesizdir ama bazı ayetler harekeli yazılmıştır. Siyah ve kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Mahlası belirtmek için bazı şiirlerde mahlaslar kırmızıyla yazılmıştır, kırmızıyla yazılmadığı durumlarda ise mahlası belirtmek için mahlasın üstüne çizgi koyulmuştur. Şiirlerin bazıları şairlerinin ismiyle bazıları da nazım şekilleriyle kaydedilmiştir.

Derkenar ve cetvel yoktur. Bazen iki sütun halinde bazen de tek sütun halinde sayfalar kullanılmıştır. Sayfalarda bulunan şiirlerin sayısı bakımından ve satır sayısı bakımından bir tutarlılık olmamakla birlikte sayfaların çoğu 21 satırdan oluşmuştur.

Mecmuada Arap rakamlarıyla sayfa numaralandırması yapılmamıştır. Ancak yazma eserlerde birbirini takip eden sayfaları göstermek için sayfa altlarına konulan reddade koyulmuştur. Bunun yanında sıranın karışmaması için numaralandırmayı 1b’den başlayarak kendimiz yaptık. Eserlerin diziminde belli bir sıra gözetilmemiştir. Aynı şaire ait şiirler genellikle farklı sayfalarda yer almaktadır ancak yer yer aynı şaire ait şiirler, aynı redife sahip şiirler arka arkaya yazılmış. Ayrıca tekrarlayan dizeler yazılmamış onun yerine "eyzan" şeklinde ibare düşülmüştür.

Mecmuamızda Salâhî Efendi'nin Nasûhî'nin şiirine yaptığı bir şerh vardır. Şerh yapılan beyitler birinci beyitten itibaren altı çizilerek veya kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Aynı şerhteki ayetlerin altı çizilmiş ve bazıları harekeli şekilde yazılmıştır.

Veritabanında eserin kim tarafından kaleme alındığıyla ilgili bir bilgi yoktur. Ancak iç kapak sayfasında "Odabaşızade Abdullah Kutlu'nun oğulları Tevfik ve Dr. Hüseyin Kutlu tarafından 4.2.1962 tarihinde harice çıkarılmamak şartıyla Konya Yusuf Ağa Kitaplığına vakfedilmiştir." ibaresi vardır. Buradan mecmuanın son sahibinin Abdullah Kutlu olduğunu anlayabiliyoruz. Ancak mecmuanın mürettibiyle ilgili bir bilgiye ulaşamamıştır.

Seyyid Nizâmoğlu, Niyâzî Mısrî gibi birden çok mahlas kullanan şairler mecmuada farklı mahlaslarını kullanmışlardır. Seyyid Nizâmoğlunun mecmuadaki şiirlerinde Seyfî, Seyfullâh, Nizâmoğlu, Seyyid Seyfî gibi mahlasları kullandığı görülmüştür. Niyâzî ise Niyâzî ve Mısrî mahlaslarını kullanmıştır.

33 varaktan oluşan mecmuada toplam 29 şairden 45 gazel, 2kaside, 3 muhammes, 2 tahmis, 2 müseddes, 2 murabba, 1 terhib-i bend, 1 müsemmen, 1 tarih, beyitlerden, mesneviden bölümlerden ve Salâhî'nin şiir şerhiyle, iki beyit şerhinden oluşmuştur. Eserde Türkçe şiirlerin yanında Mevlânâ ve Sâib'e ait Farsça şiirler de vardır. Ayrıca Salâhî'nin Mevlânâ şiiri tercemesi vardır. Bunun yanında kimin olduğu tespit edilemeyen bir Mevlânâ şiiri tercemesi daha vardır. Bu şiirler naat, münâcat, mersiye, ilahi türlerinde yazılmıştır.

Aşağıdaki tabloda bu şiirler ve şairleri ayrıntılı olarak gösterilmiştir:

Şair Adı	Nazım Şekli ve Şiir Sayısı	Varak Numarası
Ahmedî	1 Gazel	26b
Cemâlî	1 Gazel, 1 Tahmis	26b,17b
Cevrî Dede	1 Terhib-i Bend	22a
Cezbî	1 Gazel	30a
Eşrefoğlu Rumî	2 Gazel	27b,29a
Fuzûlî	1 Gazel	9b

Gâlib	1 Gazel, 1 müseddes	12a, 17a
Gülşenî	1 Gazel	30a
Hâşim Efendi	1 Gazel	3a
Hüdâyî	1 Gazel	29b
İkbâlî	1 Murabba	29b
İsma'îl Hakkı	3 Gazel	10b,27b
Kânî	1 Kaside	3b
Mevlânâ	1 Kaside(Farsça) 4 Gazel (3 Farsça,1 Türkçe)1 Muhammes, mesneviden bölümler	18b(kaside) 9b (Türkçe) 11a, 22b, 23a,23b,24a 19b(muhammes)
Nâmî	1 Müfred	3b
Nesîb	2 Gazel,1 Kaside 1 Müsemmen	12a,12b,13b
Neş'et	2 Muhammes	16a
Niyâzî	1 Kaside,4 Gazel	1b,28a,28b,30a
Osmân Efendi	1 Tarih	31b
Sâ'ib	1 Gazel(Farsça)	11a
Salâhî	7 Gazel,1 Beyit, 1 Şerh 1 Terceme	2b(terceme) 4a(şerh), 8a, 8b, 9a, 26b 3b, 4b,2a
Samtî Dede	1 Müseddes	21b
Seyfî	5 Gazel, 1 Murabba	25a, 27a, 28a, 25b
Sezâyî	4 Gazel	10a, 27a
Şemsî	1 Gazel	27b
Şerîf	1 Tahmis	15a
Üftâde	1 Gazel	28b
Vâsîf Efendi	1 Müsemmen	30b
Yûnus	3 Gazel	28b, 29a, 29b

Tablo 3: 10208 Numaralı Şiir ve Münâcat Mecmû'ası'nda bulunan şairler, nazım şekilleri ve varak numaraları.

Mecmuada en çok gazel vardır. Gazeli, muhammes ve murabbalar izlemiştir. Bunların dışında, müseddes, terhib-i bend, tarih ve kimin olduğu tespit edilemeyen matlaè ile müfredlerden oluşan mecmuada şiirler dağınık verilmiş, şeikle vezne veya şaire göre düzenlenmemiştir. Ancak yer yer aynı türden ve aynı şekilden şiirler arka arkaya yazılmıştır. Aynı şaire ait ve aynı redifli şiirlerindende yer yer arka arkaya yazıldığı görülmüştür. Ayrıca matlalar müfred başlığıyla kaydedilmiştir.

Bu nazım şekillerini ve adetlerini tablo halinde bu şekilde gösterebiliriz:

Nazım Şekli	Adedi
Gazel	44
Kaside	3
Tahmis	2
Muhammes	3
Terkib-i Bend	1
Müseddes	2
Tarih	2
Murabba	3
Müseddes	2
Müsemmen	1
Matla‘	7
Müfred	3
Rubai	1

Tablo 4: 10208 NumaralıŞiir ve Münâcat Mecmû‘ası’nda bulunan nazım şekilleri ve sayıları

1.2.2 Mecmuadaki Şair Kadrosu ve Kısa Biyografileri

Mecmuadaki şairlerin kısa biyografileri aşağıda verilmiş. Mecmuadaki şairlerin hayatı aşağıda verilmiştir. Şairlerin yayımlanmış divanı olanlar ya da üzerinde bilimsel çalışma yapılanlar tespit edilip ilgili kaynaklara ulaşılmıştır. Mecmuada farklı yüzyıllarda yaşamış şairlerin şiirlerinin olması ve aynı mahlası kullanan birçok şairin olması nedeniyle yayımlanmış divanlarda ve bilimsel çalışmalarda ulaşılamayan şiirlerin şairlerini tespit etme noktasında zorlandık.

Ancak gerek Mecmuanın Konya'da bulunması, mecmuadaki şiirler türleri, mecmuada Mevlana'nın şiirlerine yer verilmesi, mecmuanın On İki İmam'a duayla bitirilmesi ve Hz. Ali'yi öven şiirler nedeniyle mecmuadaki şairlerin Mevlevî, Bektaşî veya başka tarikatlara mensubiyetinin olabileceği düşünülmüştür.

Ahmedî: Mecmuada Ahmedî'ye ait bir gazel vardır. Bu gazel Sârbân Ahmed Divanında "Sârbân Ahmed'in olmadığı halde onun Divan nüshalarında bulunan şiirler" başlığıyla kaydedilen şiirler arasındadır. Ayrıca Divanda bu başlık altında verilen şiirlerin Ahmedî mahlaslı olanlarının Dukakinzâde Ahmed'e ait olduğu belirtilmiştir.¹⁵⁸ Dukakinzâde Ahmed Beg Divanı¹⁵⁹ incelenmiş fakat söz konusu gazel bulunamamıştır. Dukakinzâde Ahmed Bey, Arnavutluk'un nüfuzlu ailelerinden, İşkodra Beyliği Dukası Jean'in soyundandır. Duka-Jean, Osmanlı kaynaklarında Duka-Gin olarak zikredilir. Onun neslinden gelenlere de Dukakinzâde denilir. Taşlıcalı Yahya da bu ailedendir. Ahmed Bey'in dedesi Dukakinzâde Ahmed Paşa Arnavutluk'un fethinden sonra Müslüman olup İstanbul'a geldi. Enderun'da eğitim gördü ve tımarlı sipahi oldu. Önce II. Bayezid'in torunlarından Mihrimah Hanım Sultan'la, sonra da Yavuz'un kızı Hafsa Sultan'la evlendi. Yavuz Sultan Selim döneminde veziriazamlığa getirildi. Ahmed Bey'in nerede ve kaç yılında doğduğu bilinmemektedir. Eğitim hayatı hakkında da bilgi yoktur, fakat hem anne hem de baba tarafından soylu bir aileden gelen Ahmed Bey'in iyi bir eğitim gördüğü şüphesizdir. Dukakinzâde Ahmed Bey sancak beyliği yaptı. Fakat sonradan her şeyi bırakarak inzivaya çekildi, tasavvufa yöneldi. İstanbul'da vefat etti.

¹⁵⁸ Ayfer Kayabaşı, *Sârbân Ahmed Divanı-İnceleme-Metin* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya, 1995.

¹⁵⁹ Hüseyin Süzen, *Dukakinzâde Ahmed Beg Divanı- İnceleme-Tenkidli Metin* (Yayımlanmamış Doktora Tezi) İstanbul, 1994.

Vefat yılı kesin olarak bilinmemekle beraber Kanuni Sultan Süleyman döneminde öldüğü kaynaklarda zikredilmektedir.¹⁶⁰

Cemâlî: Edirne’de doğdu. Asıl adı Mehmed Cemâleddin, künyesi Ebû Nizâmeddin’dir. Kaynaklarda seyyid olduğu nakledilir. Gençliğinde Edirne’de Uşşâkî şeyhlerinden Mehmed Hamdi Efendi’ye (ö.1146/ 1733) intisap etti. Tekkelerde yemeklerden sonra okunması âdet haline gelen Hamdiye ilâhisiyle de tanınan Hamdi Efendi vefat edince Halvetiyye-Gülşeniyye’nin Sezâiyye şubesinin kurucusu Hasan Sezâi-yi Gülşenin’in (ö1150/ 1737) halkasına katıldı. Onun vefatından sonra Edirne’de dört yıl irşad görevinde bulundu. 1155/1742’de manevî bir işaret üzerine İstanbul’a giderek Eğrikapı Savaklar’daki Hirâmî Ahmed Paşa tarafından kurulan mescid-zaviyenin şeyhi oldu. Ölümüne kadar bu dergâhta irşad faaliyetinde bulunan Cemaleddin Efendi, vefatında dergâhın haziresine defnedildi. Türbesi bugün Hirâmî Ahmed Paşa adıyla anılan caminin yanında olup ziyaret edilmektedir. Halifesi Salâhaddin Uşşâk (ö.1197/1783) ölümüne, "Cemâlullah’a döndü cemâl-i aşk ile pîrim Cemâleddin" mısraını tarih düşürmüştür.¹⁶¹

Cevrî Dede: Cevrî Çelebi, Cevrî Dede olarak da bilinen şairin asıl adı İbrâhim’dir. 17 yy.da İstanbul’da yaşamış Türk şair ve hattatlarındandır. Divân-ı Hümâyûn kâtiplerinden güzel yazı yazan(hoşnüvis)idi.¹⁶²Doğum tarihi hakkında kesin bilgi olmamasına rağmen 1039/1629’da reîsü’l-etıbbâ olan Emir Çelebi için istinsah ettiği bir Mesnevî nüshasının sonuna düşürdüğü tarih mısraının gösterdiği 1029/1620 yılında yirmi-yirmibeş yaşlarında olduğu düşünülürse 1004-1009/1595-1600) yıllarında doğduğunu söylemek mümkündür.¹⁶³ Cevrî, bir süre Bostan Efendi ve Abdülkerimzâde’den ders almıştır. Aynı zamanda Hasan Çelebi onun hakkında "Maarif ve fezâilinden fazla latif ebyâtı ve müessir ve sūzinâk kemâlatı vardır" diyerek onun şairliğindeki mahâretlerinden de övgüyle bahsetmektedir.¹⁶⁴ Mevlevî dervişi hattat

¹⁶⁰ Müjgan Cunbur, "Ahmed Bey (?-1557)", Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, C. 1., AKM Yay., Ankara, 2002, s.155.

Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, C. 1. s.277-281.

Zeki Kaymaz, "Dukakinzâde Ahmed Bey'in Çağatay Türkçesi ile Üç Gazeli", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1, 2007, s.83-86.

¹⁶¹ Günay Kut, "Cemâlî", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi., c. VII, 1993, s. 316-317.

¹⁶² Mehmet Süreyyâ, *Sicilli-i Osmânî yahut Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniye*, c. II, (haz. Doç. Dr. Ayhan Öztürk, Dr. Ramazan. Tosun), s. 97.

¹⁶³ Hüseyin Ayan, "Cevrî", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, c.VII, 1993, s.460-461.

¹⁶⁴ Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü’ş-Şuarâ*, (haz. Dr. İbrâhim Kutluk), I, s. 269.

Abdî'den(v.1647) yazı dersleri aldı.¹⁶⁵ Cevrî, Galata Melevîhânesine intisap edip şeyhi İsmâil Ankaravî'nin sohbetlerine katıldı.¹⁶⁶ Ayrıca Beşiktaş ve Yenikapı Mevlevîhânelerine devamlı mülâzemet üzere idi.¹⁶⁷ Şeyhî, Şakâyk-ı Nûmâniyyesinde, "İstanbullu İbrâhim Efendi, Küttâb-ı Dîvân-ı Sultânî zümresinden iken 1065 tarihinde vefât etti. İlim ve maârifetiyle malum, pek çok bilimde mâhir, hoşnüvîs(güzel yazan)hüsn-i kitâbette akranı nadir idi"¹⁶⁸ diye tanıtırken onun vefat tarihini verir.

Cezbî: Mecmuada Cezbî'ye ait bir gazel vardır. Ancak hangi Cezbî'ye ait tepit edilemediğinden Cezbî mahlaslı şairlerin kısa biyografileri aşağıda verilmiştir.

1) Cezbî (İbrahim): Bugün Yunanistan sınırları içinde kalan Tırhala'da doğdu. Asıl adı İbrahim'dir. Cezbî İbrahim Efendi olarak tanındı. Medrese öğrenimi gördü. Şeyhülislam Paşmakçızade Seyyid Ali Efendi'den mülâzım oldu. Bazı Rumeli kasabalarında kadılık yaptı. Sözleriyle sudurdan birini kızdırıp sürgüne gönderildi. Sonra affedilip görevine döndü. Zîştovi kadılığına atandı. 1161/1748 yılında İstanbul'da vefat etti.¹⁶⁹

2) Cezbî (Ahmed): Adı Ahmed Cezbî Bey'dir. Siyavuş Paşa soyundan, Bolulu Şeyh Himmet Paşazâde torunlarındandı. Nakşibendî ve Bayramî tarikatlerine bağlıydı. 1240/1829 yılında vefat etti ve Aksaray civarında Taşkasap'taki Nakşibendî tekkesi haziresine defnolundu.¹⁷⁰

3) Cezbî: Kandiye'de doğdu. Rindane ve laubali yaratılışlı idi. Ailesi ve mesleği hakkında kaynaklarda bilgi yoktur. 1781 yılında öldü.¹⁷¹

Eşrefoğlu Rumî: Asıl adı 'Abdullah'tır, babası Ahmet Eşref'e izafeten Eşrefoğlu, doğduğu yere izafeten İznikî, o zamanlarda Anadolu'ya Rum diyarı denmesi sebebiyle Rûmî, Kadiriye tarikatını Anadolu'da yayması Pîr-i Sâni¹⁷² diye anılmaktadır. Eşrefoğlu 'Abdullah Rûmî tarih ve menâkîp kitaplarında 754/1359 da İznik'te doğduğu rivayet edilmektedir. Mısır'dan Suriye'nin Hama kasabasına daha sonra Anadolu'ya göç edip önce Manisa'ya ardından da İznik'e yerleşen aslen Mekkeli ve Hz.Peygamber

¹⁶⁵ Müstakîmzâde, *Tuhfe*, s. 639.

¹⁶⁶ Esrar Dede, *Tezkire*, Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi No: E 67/9, s. 62-63.

¹⁶⁷ Nâimâ, *Tarih*, c.II, 542-543, İstanbul 1147

¹⁶⁸ Şeyhî, Muhammed Efendi, *Şakayık-ı Nûmâniyye ve Zeylleri*, c.III, 663-665.

¹⁶⁹ Erdem, a.g.e., s.59-60.

¹⁷⁰ Müjgan Cunbur (2002), "*Cezbî*", Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, C.2., Ankara, AKM Yay., s. 460.

¹⁷¹ Ahmet Sevgi, "*Giritli Şairler*". Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi 7-8, 1994 s.33-51.

¹⁷² Bursalı, a.g.e., I, 94

soyundan geldiği rivâyet edilen âlim ve şeyhler yetiştirmiş bir ailenin çocuğudur.¹⁷³ Eşrefoğlu'nun çocukluğu ve gençlik yılları İznik'te ailesinin yanında geçti. Eşrefoğlu Rûmî gayet ciddi bir tahsil görmüştür. İlk tahsilini İznik'te tamamladıktan sonra şer'i ilimler tahsil etmek üzere babası tarafından Bursa'ya; Çelebi Sultan Medresesi'ne gönderildi.¹⁷⁴ Kırk yıl zahiri ilimleri tahsil ederek devrin büyük âlimlerinden "Kara Hoca" namıyla şöhret bulan Alaaddin Tûsî'ye asistan olur.¹⁷⁵ Yani Eşrefoğlu talebelikten hocalığa yükselmiş ve belli bir müddet medreselerde bu görevi yapmıştır. Hacı Bayram Velî damadı olan Eşrefoğlunu Bayramiyye tarikatını temsil etmek üzere İznik'e halife tayin eder. Daha sonra Hacı Bayram Velî onu seyrü sülûkte daha ileri bir merhaleye ulaştırması için Suriye'nin Hama Kasabası'nda oturan Abdülkâdir Geylânî'nin beşinci göbekten torunu olan Şeyh Hüseyinel-Hamevî'ye göndereceğini ve onun yanında dahayüksek makamlara ulaşabileceğini söyler.¹⁷⁶ Hama'da erbainini tamamlayarak Kâdirî hilâfetnâmesi ile birlikte İznik'e döner ve inşâ ettirdiği dergâhında müessisi olduğu Kâdiriyye'ye bağlı Eşrefiyye Tarikatı usulünce irşâda başlar.¹⁷⁷ Eşrefoğlu 874/1469 yılında muhtemelen 100 yaşlarında İznik'te vefat eder.¹⁷⁸

Fuzûlî: Asıl adı Mehmed, babasının adı ise Süleyman'dır. Başkalarının tercih etmeyeceğini düşündüğü ve olumlu anlamıyla kendisini tanımlayıcı bulduğu için "fuzûlî" sözcüğünü mahlas olarak almıştır. Selçuklular zamanında Kerkük ve Bağdat çevresindeki geniş alana yerleşen Türkmenlerin Bayat boyundandır. Kaynakların bir kısmı, Fuzûlî-i Bağdadî diye anılmasından ötürü onu Bağdatlı gösterirken Necef, Hille veya Kerbelalı olduğunu söyleyenler de vardır.¹⁷⁹ Fuzûlî'nin doğum yeri gibi doğum tarihi de tam olarak bilinmemektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalarda şairin Türkçe Dîvânı'nın mukaddimesinde geçen "menşe ve mevlidim Irak" ibaresinin ebced değeri olan 888/1483 yılında doğduğu kabul edilmektedir.¹⁸⁰ Fuzûlî, 963/1556 yılında Bağdat ve çevresini kasıp kavuran büyük veba salgını sırasında muhtemelen Kerbela'da vefat

¹⁷³ Asaf Hâlet Çelebi, *Eşrefoğlu Dîvânı*, Hece Yay., İstanbul, 2002, s.14-15.

¹⁷⁴ Çelebi, *a.g.e.*, 17

¹⁷⁵ Nejla Pekolcay, Abdullah Uçman, *"Eşrefoğlu Rûmî" Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c.11, 1995, s.480

¹⁷⁶ Pekolcay, Uçman, *a.g.e.*, s. 481

¹⁷⁷ Çelebi, *age* s. 35

¹⁷⁸ Veliyuddin Efendi, *a.g.e.*, s. 85; Çelebi, *a.g.e.*, s. 45-46

¹⁷⁹ Abdülkadir Karahan, *"Fuzûlî". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul, 1996, s.240-246.

¹⁸⁰ İbrahim Dakûki, *"Fuzûlî'nin Hayatı Hakkında Bazı Yeni Tespitler ve Arapça Dîvânı Üzerine Düşünceler"*, Fuzûlî Kitabı, Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yay, İstanbul, 1996, s.53-68.

Hasibe Mazioğlu, *Fuzûlî Üzerine Makaleler*, TDK Yay., Ankara, 1997, s.61.

etmiştir. Ölümüne ebced hesabıyla "Geçdi Fuzûlî" sözüyle tarih düşürülmüştür. Kerbela'daki Hz. Hüseyin Türbesinin yanına gömüldüğü sanılmaktadır.

Gâlib: Bakınız: s. 18.

Gülşenî: Halvetiliğin bir kolu olan Gülşenîliğin kurucusudur. Babası fıkıh, kelam ve mantık bilgini Şeyh Muhammed Amidî'dir. Genellikle soylarını ehl-i beyte dayandırmaya çalışan şeyhlerin aksine İbrahim-i Gülşenî, Akkoyunlu yöneticilerinin beklentilerine uygun bir biçimde soyunu Oğuz Han'a dayandırır.¹⁸¹ Onun doğum yeri ve özellikle doğum tarihi konusunda farklı rivayetler vardır. Genellikle kaynakların Diyarbakırlı şeyh ve şairler arasında saydıkları İbrahim-i Gülşenî, başta M. Ali Terbiyet olmak üzere Azerbaycanlı bilginler tarafından Berda doğumlugösterilmiştir.¹⁸² Uzun yaşadığı ve 940/1534 yılında vefat ettiği konusunda hemfikir olan kaynaklar, sıra doğum tarihine gelince farklı görüşler ileri sürmektedirler.¹⁸³

Hâşim Efendi: Kendisiyle ilgili bilgi veren kaynakların çoğunda ve eserlerinde adının Mustafa Hâşim olduğu anlaşılmaktadır. Sadece Sicill-i Osmanî ve Hâtimetü'l-Eş'âr'da adı Mehmed Hâşim olarak geçmektedir. Şiirlerinde genellikle Hâşim, Hâşimî, Üsküdârî, Bandırmalizâde mahlaslarını kullanmıştır. Haşim Baba olarak tanınmış olup İnâdiye Dergâhı'nın şeyhi Celvetî meşâyihinden Şeyh Yusuf Nizâmeddin Efendi'nin (ö. 1166/ 1752-53) ortanca oğlu olarak 1130/1718 senesinde İstanbul / Üsküdar'da dünyaya gelmiştir. Babası, Hüdâyî Âsitânesi şeyhi Erzincanlı Mustafa Efendi'den Celvetî usulü üzere sülûkunu tamamlayıp ilim ve irfanı sayesinde Üsküdar'ın sevilen ve sayılan bir şeyhi oldu. Üç yıl kadar Medine'de bulundu. Üstlendiği irşad görevini kendisinin şeyhliği zamanında inşa edilen tekkede ölünceye kadar sürdürdü. Çocukluğundan itibaren Celvetî adap ve erkânı içerisinde yetişen fakat ilerleyen yıllarda bu çizgiden ayrılarak Bektaşiliğe meyleden Hâşim Baba, Mısır Kasrûlayn'daki Kaygusuz Abdal Bektaşî Tekkesi şeyhi Hasan Baba'ya (ö.1170/1756) intisap ettikten sonra Hacibektaş'ta bulunan Bektaşî Âsitânesi'ne gidip dört yıl kadar orada ikamet etmiştir. Dimetokalı Seyyid Kara Ali Baba'nın postnişinliği zamanında bir ara dedebabalık yapmışsa da

¹⁸¹ Mustafa Koç ve Eyyüp Tanrıverdi (hzl.) *Muhyî-i Gülşenî, Menâkıb-ı İbrahim-i Gülşenî*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., İstanbul, 2014, s.43.

¹⁸² Eliyar Seferli vd., *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 2*, Azerbaycan Türk Edebiyatı-II, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1993, s.105.

¹⁸³ Nihat Azamat, "*İbrahim Gülşenî*", İslam Ansiklopedisi, TDV Yay., İstanbul, 2000, s.301-304

Bektaşîlerin bir kısmı tarafından kabul görmemiştir.¹⁸⁴ Bursalı Mehmed Tahir'in kaydettiğine göre, "ilâ Rabbihi'l-Kerîm" terkininin delâlet ettiği 1197/1782-1783'te vefat etmiştir.¹⁸⁵

Hüdâyî: Bakınız: s. 22.

İkbâlî: Sultan IV. Mehmed'in oğludur. 1664 yılında doğdu. Amcası II. Ahmed'in ölümü üzerine 1695 yılında 31 yaşında iken 22. Osmanlı Padişahı ve 101. İslam Halifesi olarak tahta çıktı. Saltanatının ilk yıllarında küçük başarılar kazandı. Ancak bu başarıların devamı gelmedi. II. Mustafa, Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminin başlangıcı olan Karlofça Anlaşması'nı imzalamak zorunda kaldı. Karlofça anlaşmasından kısa bir süre sonra Karadeniz Türk Gölü olmaktan çıktı. 1703 yılında Edirne'de çıkan ve Birinci Edirne ayaklanması olarak anılan ayaklanma sonucunda II. Mustafa tahtan indirildi. Kısa bir süre sonra da hayatını kaybetti. İyi bir eğitim gören II. Mustafa, şairliğinin yanı sıra müzisyen ve hattattı. Yazdığı ilk şiirlerinde Meftûnî mahlasını kullandı. Daha sonraki şiirlerini ise İkbâlî mahlası ile yazdı. Gençliğinde Hafız Osman Efendi'den hat dersi görmüştür.¹⁸⁶

İsma'îl Hakkî: İsmail Hakkî Bursevî, 1063/1653 Zilkade ayı başlarında bugün DoğuBulgaristan sınırları içinde bulunan Aydoskasabasında dünyaya gelmiştir.¹⁸⁷ İsmail Hakkî Bursevî on bir yaşında tahsil için Edirne'ye gider ve yedi sene kalır. 'Abdûlbâkî Efendi'den sarf, nahiv okumuş; İbn Hâcib'in (ö. 646/1245) Kafîye adlı eserini ezberlemiş; mantık, kelam, ilm-i âdab, maânî, beyan ve tefsire dair bazı kitapları okumuştur. Bu dönemde İsmail Hakkî Bursevî Arapça ve Farsça öğrenmiş, zahiri ilimlerle ilgilenmiştir.¹⁸⁸ Osman Fazlı'nın talebeleri arasına katılan İsmail Hakkî Bursevî, şeyhinden Celvetî Tarîkatı'nın âdab ve erkânını öğrenir. İsmail Hakkî Bursevî Atpazarı'ndaki hankâhda Osman Fazlı'nın talimatıyla halvet ve riyazâta girer. Zikir ve ibadetle geçirdiği üç ayın sonunda şeyhi tarafından onun rûhi tekâmülünü tamamladığı

¹⁸⁴ H. Kamil Yılmaz, "Hâşim Baba", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. C. 16.

İstanbul, 1997, s. 406-407

¹⁸⁵ Abdülkadir Yuvalı ve A. Aktan (hızl.), *Sicill-i Osmânî*. C. 4, Sebil Yay., İstanbul, 1997, s. 652

¹⁸⁶ Mustafa İsen, A.F. Bilkan ve T.I.Durmuş, *Sultanların Şiirleri Şiirlerin Sultanları*. Kapı Yay., İstanbul, 2012, s.178-182.

¹⁸⁷ Ali Namlı, "İsmail Hakkî Bursevî; Hayatı, Eserleri, Tarikat Anlayışı", s. 34

¹⁸⁸ Yıldız, Sâkıp, *Türk Müfessiri İsmail Hakkî'nin Hayatı*, İslami İlimler Dergisi, sy.1, s. 106

kabul edilir.¹⁸⁹Osman Fazlı'nın halifesi sıfatıyla Üsküp'e gönderildi. Ustrumca'ya ve Edirne'ye gönderilir. Edirne'de üç ay kalır ve şeyhi ile bazı eserleri mûtâlaa ederler. Bu sırada Osman Fazlı Celvetiyye Tarîkatı'nın Bursahalifesi olarak İsmailHakkî Bursevî'yi görevlendirir. İsmail Hakkî Bursevî 1096/1685 senesi mayıs ayı ortalarında bir Cumartesi günü Bursa'ya gelir. Ulu Camii'de halka vaazlar verir. Bu vaazlardan birinde kendisine gelen işaret ile 1096/1685 senesi Şaban ayında Kur'an-ı Kerîm'i tefsir etmeye başlar.¹⁹⁰Osman Fazlı'nın vefaatiyle Celvetiyye tarikatının şeyhliği kendisine geçmiştir. İsmail Hakkî Bursevî tarikatın intişar ve inkişafıyla meşgul olmuş, terbiyesine giren Hikmetî Mehmed Efendi'nin sülûkunu tamamlamasıyla vazifesini ona bırakarak bir süre âşikâne irşadda bulunmuştur.¹⁹¹İsmail Hakkî Bursevî Hazretleri daha sonra 1129/1717 senesinde tekrar Bursa'ya döner.¹⁹²İsmail Hakkî Bursevî 9 Zilkâde 1137/ 20 Temmuz 1725 Perşembe günü akşama doğru vefat eder. Vefat ettiğinde 75 yaşındadır.

Kânî: 18. yüzyılın nazım ve nesir sahasının önde gelen isimlerinden biri olan Kânî, Tokat'ta dünyaya geldi. İlk eğitimini Tokat'ta tamamlayan şair, genç yaşta şiirle ilgilenmeye başladı ve nükteli söyleyişleriyle adını duyurdu. Gençlik yıllarınınbunalımlı dönemlerinde Mevlevi şeyhi Abdülahad Dede'ye intisap etti ve 39-40 yaşlarına kadar Tokat Mevlevihanesine devam etti. Şiirdeki asıl şöhretine 1168/1755'te Hekimoğlu Ali Paşa'ya kendisini kanıtlayıp onunla İstanbul'a gittikten sonra ulaştı. İstanbul'da önce Dîvân-ı Hümâyûn kaleminde eğitime başladı ve kısa sürede eğitimini tamamlayarak "Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûn" pâyesine sahip oldu. İstanbul'a gelmesinde katkısı olan Ali Paşa'nın 1755 yılının sonlarına doğru sadareten azledilerek Silistre'ye gönderilmesi üzerine Paşa'ya eşlik etti ve Silistre'de bir müddet Paşa'nın kâtipliğini yaptı. Daha sonra Ali Paşa'nın yanından ayrılarak Eflak, Rusçuk ve civar bölgeleri gezdi. Dolaştığı bölgelerde eşraftan bazı kimselerle dostluklar kurdu ve Ulah beylerinin kâtipliklerini yaptı. Eflak Voyvodası İskerletzâde Konstantin Bey'in Bükreş'te özel kâtipliği görevinde de bulunan Kânî, Voyvodanın yeğeni Aleksandr'a Türkçe öğretmek amacıyla "Be-nâm-ı Havâriyyûn-ı Bürûc-ı Fünûn" adında bir eser kaleme aldı. Kânî, Sadrazam Yeğen Mehmed Paşa'nın daveti üzerine 1782 yılında İstanbul'a döndü ve Paşa'nın divan kâtipliğini yaptı. Ancak saray adab ve teşrifatına uyum sağlamakta

¹⁸⁹ Yıldız, *a.g.e*, s. 107, 108

¹⁹⁰ Namli, *a.g.e*, s. 53-54

¹⁹¹ Namli, *a.g.e*, s. 91

¹⁹² M. Ali Ayni, *Türk Azizleri I, "İsmail Hakkı Bursevî,"* Marifet Basımevi, İstanbul, 1944, a.g.e, s.73

zorlanan Kânî, Yeğen Mehmed Paşa ile olan özel ilişkilerini ve bazı sırları ifşa etmesi üzerine idama mahkûm edildi. Hakkındaki idam cezasından Reisülküttâp Hayri Efendi'nin araya girmesiyle kurtuldu ve kalebent olarak Limni adasına sürgün gönderildi. Bu dönemde yazmış olduğu mektuplarından sürgün yıllarının sıkıntı ve yokluk içinde geçtiği anlaşılmaktadır. Sefaletle geçen sürgün yıllarının ardından hayatının sonlarına doğru affedilerek İstanbul'a dönen Kânî, Rebi'ul-evvel 1206/Kasım 1791'de vefat etti ve Eyüp mezarlığındaki Feridun Paşa türbesine defnedildi.¹⁹³

Mevlânâ: Mevlânâ Celâleddîn Rûmî, Afganistan'da bulunan Belhşehrinde 1207 tarihinde doğar.¹⁹⁴ Babası Sultânü'l Ulema lakabıyla anılan Bahâeddin Veled'dir.¹⁹⁵ Mevlânâ'nın asıl adı Muhammed Celâleddin'dir. Hudâvendigâr, Mevlânâ, Rûmî gibi lakapları, kendisine sonradan verilmiştir. Hudâvendigâr lakabını, zâhiri ve bâtinî ilimlerdeki saltanatına işaretle babası vermiştir. Mevlânâ lakabı ise; Konya'dahenüz ders vermekle meşgul olduğu, çok genç yaşlarda iken kendisine verilmiş, "efendimiz" veya "hazret" mânâlarına gelen, ilim adamları için bir unvan gibi kullanılan bu hitap zamanla yalnız ona has ve en meşhur ismi olmuştur. Rûmî lakabı da, Mevlânâ'nın geçmişte Diyâr-ı Rûm adıyla anılan Anadolu'ya yerleşmesi ve hayatının büyük kısmını Anadolu'nun mümtaz şehri Konya'da geçirmesi hasebiyle kullanılır.¹⁹⁶ Moğol istilasını endişesiyle babası ve ailesi, Belh'den göç ederler. Şam, Hicaz, Malatya, Erzincanve Akşehir'i ziyaret eden Mevlânâ ailesi ilkin Karaman'a yerleşir. Yaklaşık yedi yıl kadar Karaman da kalmışlar ve burada, Mevlânâ, ŞerafeddinSemerkandî'nin kızı Gevher Hatunle evlenir.¹⁹⁷ Bahâeddin Veled'in Karaman'da bulunduğunu öğrenen Sultan I. Alaadin Keykubat onu Konya'ya davet eder. 3 Mayıs 1228'de Bahâeddin Veled ailesi ve dostlarıyla birlikte Selçuklular'ın başşehri olan Konya'ya gelir. Bütün ömrünü halkı irşad ile geçirengönüller sultanı Bahâeddin Veled 1231'de vefat eder.¹⁹⁸ Mevlânâ, dokuz sene babasınınmüridi Seyyid Burhaneddin'in müridi olarak sohbetinde bulunmuştur. 1244'de Konya'ya her haliyle garip bir zat olan Şemseddin Tebrizî gelir. Mevlânâ'nın normal yaşamını birden değiştiren, ona coşkulu ve kabına

¹⁹³ İlyas Yazar, *Kânî Dîvânı Tenkidli Metin ve Tahlil*, Libra Yay., İstanbul, (2010), s.34-36.

¹⁹⁴ Asaf Halet Çelebi, *Mevlânâ'nın Rubâileri*, Hece Yayınları,2002,s. 14

¹⁹⁵ Şefik Can, *Mevlânâ: Hayâtı-Şahsiyeti-Fikirleri*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2006, s.31

¹⁹⁶ Emine Yeniterzi, *Mevlâna Celaleddin Rumî*, TDV Yayınları, Ankara, 2007, s. 1.

¹⁹⁷ İsmail Yakıt, *Batı Düşüncesi ve Mevlâna*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1993 s. 11.

¹⁹⁸ Şefik Can, *a.g.e.*, s. 75.

sıgmaz bir ruh hali aşıl原因 Şems-i Tebrizî, çok keskin görüşlü, zeki bir bilgin ve bir hakikat âşığı, müridlik mertebesine erişmiş ârif bir yol göstericidir.¹⁹⁹ Nihayet 17 Aralık 1273 günü Mevlânâ Hakk'a ve sevgili peygamberine kavuşur. Mevlânâ'nın ölüm gecesine ayrılık gecesi denilmez, dostuna kavuştuğunu ve ebedi vuslata erdiğini belirtmek için düğün gecesi anlamında "şeb-i arûs" denilir.²⁰⁰

Nâmî: Mecmuada Nâmî'ye ait bir müfred vardır. Bu müfred Ahmed Nâmî Divanı'nda²⁰¹ bulunmamıştır. Nâmî'nin hayatı için bakınız: s.26.

Nesîb: Konya'da doğan şairin asıl adı Yusuf'tur. Öğrenim gördükten sonra İstanbul'a giderek büyük şeyhlere hizmet etmiştir. Sonrasında seyahate çıkıp Kahire'ye gitmiş ve orada Mevlevî şeyhi Siyahî Dede'ye intisab etmiştir. Nesîb Yusuf, Kıbrıslı Siyahî Mustafa Dede'nin hizmetinde Mesnevî okumuş ve ondan el alarak derviş olmuştur. Daha sonra Konya'ya yerleşerek Bostan Çelebi Efendi'nin hizmetinde mesnevîhanlıkyapmıştır. Bostan Çelebi Efendi onu sırasıyla ilk önce Ankara'ya (1104/1692), Şam'a(1106/1694) ve daha sonra Mısır Mevlevîhânesi'ne şeyh tayin etmiştir. Konya'da şeyhiken, Nesîb Yusuf Dede tarikat hizmetine alınmış ve belli bir olgunluğa ulaştıktan sonra İstanbul'a tayin edilmiştir. İstanbul'da Yenikapı Mevlevîhânesi'nde Şeyh olan Pindarî Ahmed Dede'nin ölümü üzerine Yenikapı Mevlevîhânesi'ne şeyh olmuştur. Mevlevîhânedeki üç sene kadar hizmet eden Nesîb Yusuf Dede, 1126/171445 yılında şeyh iken vefat etmiştir. Cenazesi, görev yaptığı Yenikapı Mevlevîhânesi'nin haziresindedir. Şiirlerinin güzelliği bilinen Nesîb Dede'nin sanatla alâkası sadece şiir ve nesirden ibaret değildir Aynı zamanda iyi bir talik sanatkârıdır. Divanı ve Rişte-i Cevahir adlı tercümesi vardır.²⁰²

Neş'et: Babasının sürgünde bulunduğu 1735 yılında Edirne'de doğdu. Asıl adı Süleyman'dır. Babası Ahmed Refî Efendi Enderun'da yetişmiş, III. Ahmed ve I Mahmud'a musahiplik yaptığından "musahib-i şehriyar" unvanıyla anılmıştır.²⁰³ 1750 yılında kaftan ağası olarak Hicaz'a giderken oğlunu da beraberinde götürdü. Hac

¹⁹⁹ Yakıt, *a.g.e.*, s. 12.

²⁰⁰ Yeniterzi, *a.g.e.*, s. 13.

²⁰¹ Ahmet Yenikale, *Ahmed Nami Divanı ve İncelemesi (DT)*, İstanbul, 2002.

²⁰² Gürdal Semen, *Nesîb Dede, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Rişte-i Cevâhir*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Manisa.

²⁰³ Muallim Naci, *Osmanlı Şairleri*, İstanbul 1307, s. 64-70;

dönüşü Konya'da Mevlana'nın türbesini ziyaretleri sırasında Neş'ete Ebubekir Çelebi tarafından Mevlevî sikkesi giydirildi. Mevlevî tarikatı adeta onun hayatının bundan sonraki yıllarına yön verdi. İstanbul'a döndükten kısa bir müddet sonra babasını kaybeden Neş'et, öğrenimine devam ederken Yasinizade gibi devrin tanınmış hattatlarından nesih meşketti. Tahmasb Kulu Nadir Şah'ın hekimi şair Eymenî'den Farsça dersleri alarak bu dilde şiir yazacak bir seviyeye ulaştı. Türkçe şiirlerinde Dâyezâde Cudî Efendi'den yardım gördü ve birçok şairin divanını okuyup eski şiiri tanıma fırsatı buldu. Dâyezâde yazdığı bir mahlasname kıtası ile kendisine Neş'et mahlasını verdi. Neş'et, 1754'te Sadrazam Koca Ragıb Paşa'yı ziyarete gelen Nakşibendî ve Mevlevî şeyhi Bursalı Mehmed Emin Efendi'nin etkisinde kalarak Nakşibendî tarikatına intisap etti. Hoca Neş'et silah kullanmada son derece ustaydı. Bu yeteneği ve üzerinde bulunan zeamet dolayısıyla 1768-1774 Osmanlı Rus savaşına katıldı. Bu sırada şahit olduğu bazı savaş sahnelerini şiirlerine de yansıttı.²⁰⁴ Neş'et şiire yönelen gençlere yol gösterdiği ve yazdığı mahlasnamelerle her birine uygun mahlaslar verdiği için "hoca" lakabı ile anılmıştır.²⁰⁵ Surûfî'nin söylediği; "Neş'et Efendi göçdü cinân ola menzili" mısraının tekabül ettiği tarih olan 11 Muharrem 1222/11 Mart 1807 Çarşamba günü vefat etti. Mezarı, Topkapı dışında Sakız Ağacı denilen set üzerinde, dedesi ve babasının mezarlarının bulunduğu kısımda, Mesnevî şarihi Sarı Abdullah Efendi'nin kabri civarındadır.

Niyâzî: Niyâzî-i Mısırî'nin doğum yeri ile ilgili kaynaklarda farklı görüşler dile getirilmektedir. Kaynaklardan Niyâzî-i Mısırî'nin kendisinin yazdığı Mevaidü'l- İrfân, Menakıbnâmeleri, Güldeste-i Riyaz-i İrfan, Vekâyü'l-Fuzala, Vefeyât, Sefîne-i Evliyâ, Tomar-ı Turuk ve Sicil-i Osmanî'de köy ve kasabasından bahsedilmeyerek doğrudan Malatya'da doğduğu ifade edilirken; Safâyi ve Sâlim tezkirelerinde ve Şemsettin Sâmî'nin Kamusu'l-A'lam adlı eserinde ise Soğanlı köyünde doğduğu açıkça belirtilmiştir.²⁰⁶ Niyâzî-i Mısırî'nin asıl adı Mehmet'tir. Babası Malatya'nın önde gelen ailelerinden Soğancızâde Şeyh Ali Çelebi E'n-Nakşibendî'dir. Künyesinden anlaşıldığı gibi babası Nakşibendî tarikatına müntesip tasavvuf ehli bir zâttır.²⁰⁷ Niyâzî-i Mısırî 1638'de şeyhinin başka bir yere gitmesiyle önce Diyarbakır'a, oradan Mardin'e geçer.

²⁰⁴ Rıza Oğraş, *Hoca Neş'et Divanı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1991, s.1-9

²⁰⁵ Sürayya, *a.g.e.*, c.I, s.189

²⁰⁶ Kenan Erdoğan, *Niyâzî-i Mısırî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2008, s.44.

²⁰⁷ Erdoğan, *a.g.e.*, s.46

Buralarda dinî bilgiler öğrenir. Daha sonra Kerbela, Bağdat ve Kahire'ye gider.²⁰⁸. Sürgün gönderildiği Limni Adasında 1694 tarihinde vefat etmiştir.

Osmân Efendî: Şeyh Osman Keşfi Efendi. Niksarlıdır. Niksar'dan İstanbul'a gelerek Cennet Efendi'den el almış ve Halvetî tarikatına intisap etmiştir. Keşfi, Kuyucu Murat Paşa türbesi yakınında kendisine ait Şeyh Osman Keşfi Efendi Tekkesi'nde şeyhlik yapmış, 1127 /1715 yılında vefat etmiştir. Hâşimî Osman Efendi türbesinde medfundur.²⁰⁹

Salâhî: Asıl adı Abdullah, lakabı ise Salâhaddîn olan bu zât 1117 / 1705 yılında Manastır vilayetine bağlı Kesriye (Gölükesr) kasabasında doğmuştur. Bazı kaynaklarda Balıkesirli olarak kaydedilmesi hatalıdır.²¹⁰ İlk tahsilini memleketinde yaptıktan sonra 20 yaşında İstanbul'a geldi. Sarf-nahiv okudu.²¹¹ Salâhî, İstanbul'da tahsilini ikmâl ederken tahvil kaleminde devlet hizmetine başlamıştır. Kısa zamanda mektupçuluk vazifesine terfi ettikten sonra uzun yıllar Hekimoğlu Ali Paşamaiyetinde dîvân efendiliği vazifesiyle birçok bölgeleri dolaşmıştır.²¹² Zâhirî ilimlerin yanında manevî ilimleri de tahsil etmiştir. Kâhire'ye giderek Şeyh Şemseddin Muhammed el-Hafnî ile sohbet etmiş ve Şeyh Hasan Demenhûrî'den cifir ve vefk gibi bir takım ulûm-ı garîbe tahsil etmiştir. Bu arada Arapça'sını da hayli ilerletmiştir.²¹³ İstanbul'a döndükten sonra Eğrikapı dergâhının şeyhi olan Cemâledin Uşşâkî'nin sohbet halkasına devam etmiştir.²¹⁴ Hekimoğlu Ali Paşa'nın maiyyetinde birçok yeri dolaşırken sayısız ulemâ ve meşâyih ile tanışma fırsatı bulmuştur. Şeyhi olan Cemâleddin Uşşâkî ile de Edirne'ye uğradıkları sırada tanışmıştır. Seyahatleri sırasında görüştüğü ve sohbetinde bulunduğu birçok Celvetî, Bektâşî, Bayramî, Sa'dî, Kadirî, Nakşibendî, Mevlevî ve Gülşenî meşâyih'tan istifâde etmiş ve bunların bazılarının intisap etmiştir. Bir beytiyle buna işâret etmektedir:

²⁰⁸ Hasan Kavruk, *Niyazî-i Mısri Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Türkçe Şiirleri*, Malatya Belediyesi Kültür Yay., Malatya., 2004, s.17.

²⁰⁹ Tuman, *a.g.e.*, s. 1256

²¹⁰ Mehmet Akkuş, *Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî (Salâhî)'nin Hayatı ve Eserleri*, MEB Yay., Ankara, 1998, s.11-15.

²¹¹ Süreyya, *a.g.e.*, c. III, s.444.

²¹² Bursalı, *a.g.e.*, I, s.197; Süreyya, *a.g.e.*, s.444; Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, c.IV, s. 430

²¹³ Vassaf, *age*, IV, s. 430,

²¹⁴ Bursalı, *age*, I, s.197

Celvetî, Bayrâmî ve Sâdî, Kâdirî

Nakşibendî, Mevlevî ve Gülşenî, Uşşâkîyiz²¹⁵

Uzun yıllar İstanbul'da Cemâleddin Uşşâkî'nin sohbetine devam etmiştir. 1750 tarihinde şeyhi ve kayınpederi Cemâleddin Uşşâkî'nin vefatı üzerine aynı dergâhta postnişin olmuştur. 1764 senesine kadar bu dergâhta bu târihten itibaren de Tâhir Ağa Tekkesi'nde şeyhlik makamında bulunmuştur. Tahir Ağa Tekkesi 1781'de yanınca tekrar Eğrikapı'ya dönmüştür. 1782'de seksen yaşlarında iken vefat eden Salâhî'ninkabri, uzun yıllar şeyhlik yaptığı Tahir Ağa Tekkesi'ne defnedilmiştir.²¹⁶

Samî Dede: Konya'da doğmuştur. Semaî, Şûrî, Günahî Dede gibi Mevlânâ Dergâhı'na gelip giden zevâttan ilim tahsil etmiştir. İlmî Dede ile Şam'a giderek orada Ahmet Vefâyî ve Semâ-i Divanî'yi tanıma fırsatı bulmuştur. 1040/1630-31 yılında Şam'da vefat etmiştir ve oradaki Mevlevîhâne'ye defnedilmiştir.²¹⁷

Seyfi: Doğum tarihi tam olarak bilinmez. Babası Bağdat'tan İstanbul'a gelen Şeyh Seyyid Nizameddün'dir. Tahsilinden sonra Şeyh Sinan Ümmî'ye derviş ve halife olmuştur.²¹⁸ Mutasavvıf ve arif bir zat olan Seyyid Nizamoğlu iyi bir eğitim görmüştür. Çağının gereği olan şeriat ve tarikat ilimlerini öğrenmiş. Aydın bir zümre içinde yaşamıştır. Silivrikapısı'na giden yol üzerindeki tekkesinde uzun müddet irşad ile meşgul olmuştur.²¹⁹ Muharrem 1010/Temmuz 1601 tarihinde İstanbul'daki vefatına kadar Silivrikapı Emirler Tekkesi'nde irşad faaliyetlerini sürdürdü. Vefatının ardından bu tekkenin haziresine defnedildi. Seyyid Nizamoğlu, Seyyid Seyfi, Seyfî Nizamoğlu, Seyyid Seyfullah, Seyfullah, Nizamoğlu Seyfullah mahlaslarını kullandı. Şiirlerinde çokça işlediği konular, İlâhî aşk, ehl-i beyt sevgisi ve on iki imama bağlılıktır.

Sezâyî: Asıl adı Hasan, mahlası Sezâyî'dir. Dedesi, Kurdbeyzâde Hüseyin Bey, babası Âlî Bey'dir.²²⁰ Sezâyî, 1080/1699-70'de doğdu. İsmail Belîğ ve Râmiz tezkirelerinde, Edirne; Osmanlı Müellifleri ve Tuhfe-i Nâilî ile Sâlim, Safâyî ve Fatîn tezkirelerinde, Mora/Gördes; Sicill-i Osmânî'de, Lârende'de doğduğu kaydedilmiştir. Câbî Dede olarak bilinir. Gülşenî şeyhlerindedir. Bir süre dîvân kalemlerinin birinde

²¹⁵ Bursalı, *age*, I, s.197, Vassaf, *age*, IV, s. 432

²¹⁶ Bursalı, *a.g.e.*, c. I, s.197; Vassaf, *a.g.e.* s. 429-444; Süreyya, *a.g.e.*, s.444

²¹⁷ İpekten vd., *a.g.e.*, s.426.

²¹⁸ Bursalı, *a.g.e.*, c. I, s. 181.

²¹⁹ Atalay, Adil, *Seyyid Nizamoğlu'nun Hayatı, Eserleri, Divanı*, İstanbul, 1990, s. 11.

²²⁰ Tuman, *a.g.e.*, c.I, s.426-27.

kâtip olarak bulunduktan sonra manevî hâllerin zuhur etmesiyle Edirne’de La’lî Mehmed Efendi (Şeyh Fenâî)’ye bağlandı. Zâhirî ve bâtinî ilimlere vâkıf biriydi. Sülûkunu tamamladıktan sonra şeyhinin vefatı üzerine onun yerine Gülşenî Tekkesi şeyhi oldu. Tuhfe-i Nâilî’de, Edirne’de Âşık Mûsâ Tekkesi şeyhi olduğu kayıtlıdır. 17 Ramazan 1151 / 29 Aralık 1738’de vefat etti.

Şemsî: Şemseddin Sivasî, şimdiki Tokat iline bağlı Zile kazasında dünyaya gelmiştir. Esmer oluşundan dolayı kendisine Kara Şemsî veya Kara Şemseddin de denilen şairimizin doğum tarihi hakkında değişik görüşler bulunmaktadır. Hocaşâde Hilmî Ziyâret-i Evliyâ isimli eserinde doğum tarihi olarak 928/1521-1522 yılını veriyorsa da, Halvetî Şeyhlerine dair güvenilir bilgileri Hediyyetü’l-İhvân adlı kitabında toplayan Nazmî Muhammed, onun 926/1520 yılında doğduğunu bildirmektedir. Yedi yaşında iken babasıyla Amasya’ya giden Şemseddin Sivasî, babasının şeyhi ve Seyyid Yahyâ-ı Şirvânî’nin halifesinin halifesi Amasyalı Muslihiddîn’e ve aynı koldan gelen Şirvanlı Mecdüddîn’e intisap etmiştir. Daha sonraları İstanbul’a gelerek öğretim hayatına atılan Şemseddin Sivasî, sahn müderrisliğine kadar yükselmiş, fakat bir gün kazaskeri ziyarete gittiği zaman mevki isteyenlerin küçülmelerini görüp tiksiniş; tasavvufa yönelmesine de bu olay sebep olmuştur. Zamanında büyük bir şöhrete kavuşan Şemseddin Sivasî hacca gitmiş, sonra İstanbul’a dönerek ders okutmak ve vaaz etmekle meşgul olmuştur. Tekrar Zile ve Tokat’a dönen Sivasî, Sivas Valisi Hasan Paşa tarafından yaptırılan bir caminin tamamlanması üzerine Sivas’a gelerek çok sayıda öğrenci yetiştirmiştir. Bütün kaynaklar onun Eğri seferine katıldığını ve bizzat savaşta bulunduğunu yazmaktadırlar. Şemseddin Sivasî, 1006/1597 yılında Sivas’ta vefat etmiştir.²²¹

Şerîf: Amcası Şeyhülislam İshak Efendi’den dolayı Ebûishakzâdeler namıyla meşhur bir aileye mensup olan Mehmed Şerîf Efendi, 1130/ 1717 tarihinde İstanbul’da doğmuştur.²²² Kadın şairlerimizin en meşhurlarından olan ZübeydeFıtnat Hanım’ın kardeşidir. Babası Şeyhülislam Ebûishakzâde Mehmed Es’ad Efendi, dedesi Şeyhülislam Ebûishak İsmail Efendi, büyük dedesi ise Alâiyeli(Alanyalı) Kara İbrahim Efendi’dir. İlim ve kültür seviyesi yüksek bir aile ortamında yetişen Mehmed Şerîf Efendi henüz yirmi bir yaşındayken Sahn-ı Semân müderrisleri arasına katıldı

²²¹ Recep Toparlı, *Şemseddin Sivasî Divanı*, Sivası, 2015, s.17-18.

²²² Süleyman Müstakimzâde, *Devhat’ül-mesâyih*, s. 107-108

1167/1754'te Diyarbakır kadılığına getirildi. 1173/1760'da Bursa kadılığına atandı ve burada Mekke-i Mükerrreme pâyesini kazandı. 1180/1766'da İstanbul kadısı oldu. Bir yıl sonra görev süresini doldurarak bu makamdan ayrıldı. 1189/1775 yılında Rumeli kazaskerliğine getirildi. 1192/1778 yılında Vassafzâde Mehmed Es'âd Efendi'nin istifası üzerine şeyhülislam oldu. Dört buçuk yıl kadar şeyhülislamlık yapan Mehmed Şerîf Efendi, 1196/1782'dekendi isteğiyle bu makamdan ayrıldı. Uzun süre herhangi bir görev almamakla beraber zaman zaman yapılan müsaverelere katılan Mehmed Şerîf Efendi, III. Selim'in tahta çıkmasını takiben azledilen Mehmed Kâmil Efendi'nin yerine 1203/1789 yılında ikinci defa şeyhülislamlığa getirilmesine rağmen altmış gün sonra azledildi. Bu azilden sonra Hocapaşa'da bulunan konağına yerleşen Mehmed Şerîf Efendi sekiz ay kadar sonra 9 Ramazan 1204/23 Mayıs 1790 tarihinde vefat etti. Ve Çarşamba'da Yavuz Selim Camii yakınında bulunan, dedesi Ebuishak İsmail Efendi'nin yaptırdığı caminin hazîresinde yer alan aile kabristanına defnedildi.²²³

Üftâde: Asıl adı Mehmet (Muhammed) Muhyiddin olup, Üftâde adıyla meşhur olmuştur, 895/1490 yılında doğduğu bilinmektedir. Babası Manyaslı Mehmet Efendi olarak bilinmektedir. Babası tarafından küçük yaşta ipek ticareti yapan bir tüccarın yanına çırak olarak verilen Üftâde Hazretleri, babasının vefatı üzerine burada çalışmak suretiyle ailesinin nafakasını temin etmeye çalışmıştır. Fırsat buldukça kendini yetiştirmek için gayret gösteren Üftâde Hazretleri Bursa'daki medreselere giderek burada zahirî ilimleri öğrenmiştir. İlmî açıdan belli bir seviyeye ulaştıktan sonra Bursa Ulu Camii'nde müezzinlik yapmaya başlamış, daha sonra ise Doğan Bey Camii'nde imam olarak vazife yapmıştır. Üftâde Hazretleri, tasavvuf yolunda kendini yetiştirme gayesiyle mürşid ararken Karacabeyli Hızır Dede olarak bilinen büyük bir zata talebe olmuş ve ondan tasavvufun inceliklerini öğrenmiştir. Hocasının vefatından sonra talebe yetiştirme işini omuzlarında hisseden Üftâde Hazretleri, Aziz Mahmud Hüdâyî Hazretleri gibi büyük bir evliya yetiştirmiş ve vefatında kendisine vekil olacağını beyan etmiştir. Üftâde Hazretleri, 989/1581 yılında vefat etmiş ve sağlığında kendi yaptırdığı camiinin bahçesine defnedilmiştir.²²⁴

²²³ Ömer Gökhan Yağcı, *Mehmed Şerif Efendi Divanı/İnceleme- Metin* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale, 2006, s. 5-7.

²²⁴ Mustafa Bahadıroğlu, *Üftâde Divanı*, Bursa, Üftâde Yay., 2000. ; Arzu Meral, *Dîvân-ı Hazret-i Üftâde*, Revak Yay., İstanbul, 2012. Mustafa Özdamar, *Mehmed Muhyiddin Üftâde*, Kırk Kandil Yay., İstanbul, 2005.

Vâsıf Efendi: İstanbul'da doğan şairin asıl adı Osman'dır. Bostancıbaşılikten sadrazamlığa yükselen Osman Vâsıf, Elbasanlı Arnavut Halil Paşa'nın kardeşinin torunudur. İstanbul'da doğduğu bilinmekle beraber doğum tarihi hakkında kesin bir kayıt yoktur. Öğrenim yılları ve ilk görevlerinden hareketle yaklaşık 1771'de dünyaya geldiği tahmin edilmektedir. Türk kültür ve edebiyat tarihine birçok şair, hattat, musikişinas ve edip kazandırmış olan Enderun'dan yetiştiği bilinmektedir. Eğitim ve öğrenim gördüğü Enderun Saray Mektebi'nde yetiştiği için Enderunlu veya Enderûnî lakabıyla anılmıştır. Kaynaklarda, Vâsıf'ın İstanbul'da Tophane semtinde bir evi bulunduğu ve bunun 1823 yılında çıkan büyük Tophane yangınında tamamen yandığı belirtilmektedir. 1824 yılında İstanbul'da vefat eden Vâsıf'ın mezarı Üsküdar Karacaahmet'tedir. Vâsıf'ın hacimli bir divanının bulunması, onun çok fazla şiir söylemiş bir şair olduğunu ortaya koymaktadır. Divan şiirinin daha çok şarkılarıyla tanınan son temsilcilerindendir.²²⁵

Yûnus: Yûnus Emre XIII. Asırda Orta Anadolu'da yaşayan mutasavvıf bir şairdir. Kaynakların verdiği bilgiye göre 1240-1 senesinde Eskişehir'e bağlı Sarıköy'de doğmuştur. Herhangi bir öğrenimden geçip geçmediği belli değildir. Tasavvuf öğrenimi için önce Hacı Bektaş-ı Velî'ye gitmiş, onun yönlendirmesiyle Tapduk Emre'nin müridi olmuştur. Menakıba göre Tapduk Emre'ye kırk yıl hizmet ettikten sonra seyr ü sülûkunu tamamlamıştır. 1320-1 senesinde vefat eden Yunus Emre, yazmış olduğu şiirleriyle Türkçe'yi bir aşk ve manâ dili haline getirmiştir. Yûnus Emre'nin Risâletüen-Nushiyye ve Dîvân-ı İlâhiyât olmak üzere, bilinen iki eseri vardır. Yûnus Emre, XIII. yüzyılda Anadolu sahasında Oğuz Türklerinin konuşup yazdığı yazı dilinin en önemli temsilcilerindendir. Türkiye Türkçesi'nin tarihî devresinin ilk safhasını teşkil eden ve "Eski Anadolu Türkçesi" adı verilen bu şivenin oluşumunda, Yûnus Emre büyük bir rol oynamıştır. Yûnus'un Dîvân'ında kullandığı kelime ve ifade kalıpları, mecaz ve ıstılahlar, Türkçe'nin edebîleşmesi yolunda gerçek bir dönüm noktasıdır. Esasen Yûnus'un eserlerinde görülen dil bilimi kuralları, o devir şairlerinin eserlerinde de bulunmaktadır. Fakat Yûnus'un dili, kendine özgü bir üslup ve estetik taşımaktadır.²²⁶

²²⁵ Haluk İpekten, *Enderunlu Vasıf*, Kültür Bakanlığı yay., Ankara 1999.

²²⁶ Mustafa Tatcı, *Yunus Emre Divanı*, Ankara ,1990., c.1

1.2.3. Metni Kurarken İzlenilen Yöntem

Metni kurarken öncelikle mecmuada yer alan şiirleri Latin alfabesine aktarıp bu şiirlerin şairlerinin listesini hazırladık. Bunlar içinde yayımlanmış divanı olanları ya da üzerinde bilimsel çalışma yapılanları tespit edip ilgili kaynaklara ulaşarak mecmua ile bunları karşılaştırdık. Mecmua ve divanları karşılaştırırken farklılıkları dipnotta gösterdik. Aynı beyitteki farklılıkları farklı dipnotlarda gösterdik. Şiir ve beyit numaralarını Latin rakamlarıyla yaptık. Mecmuanın özgünlüğünü mümkün olduğunca korumaya çalışarak elimizdeki metni oluşturduk.

Çalışmamız esnasında şu özellikleri göz önünde bulundurduk:

Mecmuada ve divanda bulunup sıraları farklı olan beyitlerde mecmuayı esas aldık. Divanda ve mecmuada bulunmayan mısra ve beyitleri dipnotta gösterdik. Divanlarda olup da mecmuada bulunmayan, ya da metin tamiriyle düzelttiğimiz, vezin ve anlam gereği bulunması gereken yerleri köşeli parantezle " [ ] " yazdık. Okuyamadığımız kelimeleri " (...) " ile gösterip, doğruluğundan emin olamadığımız ifadelerin yanına da " (?) " ibaresini koyduk.

Divanda bulunmayan beyitleri ya da mısraları dipnotta – D. ile gösterdik. Mecmuada bulunmayıp divanda olan beyitleri ise mecmuaya dâhil etmeyip beyit sayısındaki farklılıkları dipnotta gösterdik. Divanlarda bulamadığımız şiirleri de dipnotlarda belirttik.

Mecmua ve divanda farklı olan kelimelerden metnimize mecmuada olanı aldık. Ve divanda farklı olan kelimeleri dipnot ile belirttik. Örneğin:

Varımı vir dost yoluna ala gör bir zerrece

Tā ki sana diyeler kim derdi var dermān diler

(Eşref oğlu Rūmī-65, 3.beyit)

İlk mısradaki "dost yoluna" divanda "dost derdinden" şeklinde geçmektedir. Metne mecmuada geçen "dost yoluna" alınmış. Dipnotta bu farklılık " dost yoluna: dost derdinden, ERD." şeklinde gösterilmiştir. İkinci mısradaki "sana diyeler kim" divanda "sana da diyeler" şeklide geçmektedir. Metne mecmuada geçen "sana diyeler kim"

alınmıştır. Dipnotta bu farklılık " sana diyeler kim: sana da diyeler, ERD." şeklinde gösterilmiştir.

Benem ol 'aşk baħrisi deñizler ħayrān baña

Deryā benim ħaħremdir 'aşk oldu seyrān baña

(Yūnus-73, 1.beyit)

İkinci mısradaki " 'aşk oldu seyrān baña" divanda "zerreler 'ummān baña" şeklinde geçmektedir. Metne mecmuada geçen "'aşk oldu seyrān baña" alınmış. Dipnotta bu farklılık " 'aşk oldu seyrān baña: zerreler 'ummān baña, AD." şeklinde gösterilmiştir.

Mecmuada bazı şiiirler şairinin mahlasıyla bazılarıysa biçimiyle bazıları da türüyle kaydedilmiştir. Mahlasları yazılmayan şiiirlerin başına köşeli parantez içinde mahlaslarını kaydettik.

Mecmuanın Arapça, Farsça kısımlarını transkribe edip çevirisini dipnotta verdik.

18b'de bulunan Mevlānā'nın Farsça kasidesi sadece transkribe edilmiş, çevirisi yapılmamıştır. Metinde yer alan ayet ve hadislerin anlamlarını ve ayetlerin hangi surelerde geçtiklerini dipnotta verdik. Ayetleri belirtirken önce ayeti, mealini, sonra sure ismini daha sonra ayet numarasını verdik.

Okunuşunda ikilik olan kelimelerden "hüsrev" yerine "husrev"i, "niçe" yerine "nice"yi, "mahabbet" yerine, "muhabbet"i "'ıyş" yerine "'ayş", "'ışk " yerine de "'aşk"ı, "hecr" yerine "hicer"i, "müptelâ" yerine mübtelâ"yı, tercih ettik.

Nakarat olan mısraların yerine konulan "eyzan" ve "nakarat" ibaresini çıkarıp mısraı olduğu gibi aldık.

Çalışmamızın belki de en büyük kazancı olan mecmuada yer alıp yayımlanmış veya tez olarak hazırlanmış divanlarda bulamadığımız şiiirlerdir. Bu şiiirlerin bir kısmının matla beyitlerini burada örnek olarak veriyoruz:

Feyz-i Hâk imdâd iderse baĝ-ı dil şâb-âb olur
Her nefesde açılır biñ biñ gül sîr-âb olur

(İsmail Haĝķî, 23)

Şol zaman kim ‘ âleme kıldı naẓar-ı perverd-gâr
Nûr-ı Aĥmedin ‘ Alînin nûrı oldı âşikâr
Virdi Cibrîle daĥı itdi cihâna yâdigâr
Lâ fetâ illâ ‘ Alî lâ seyfe illâ zülfiķâr

(Seyyid Nizamoĝlu, 55)

Niçün görmezler ey dil mahîler deryâda deryâyı
Ĝârîķ-i baĥr-i ‘ ilm iken olurlar şöyle şaĥrâyı

(İsmail Haĝķî, 63)

Ne ĝam kim kılsa Mevlânâ tesellî ķalb-i mecrûĥı
Erişir nefĥa-i neyden nefaĥtu fîhi men rûĥı

(Nâmî, 7)

2. BÖLÜM

MECMUALARIN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

2.1. 1591 Numaralı Mecmuanın Transkripsiyonlu Metni

1a

- 1-

Güfte-i Mevlānā**Fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün**

- 1 Mey ile māl-ı yetīmi ele almalı değil
Ele almalı olursa mey[i] al māl[ı] değil

- 2-

[Bağdatlı Rūhī]²²⁷**Mef' ūlü / mefā' ilü / mefā' ilü / fe' ūlün**

- 1 Yā Rab bize bir el bulunup himmet eder mi
Yoḥsa günümüz böyle ḍalāletle²²⁸ geçer mi

-3-²²⁹

- 1 Yā İlāhī ūşikte vü zārım
Kāfir nefse giriftārım

-4-²³⁰

- 1 Beni kul gibi nefs-i emmāre
Kullar ma' ūşyetde hemvāre

-5-

Nābī²³¹**Fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün**

- 1 Kimi gördümse ḥükümetde²³² cāh üzre
Devletinde²³³ görünür ol daḥı ikrāh üzre

²²⁷ Bu beyitin Bağdatlı Rūhī'nin terkib-i bendinden 17. bendin 8. beyitidir. (Ak,2001)

²²⁸ ḍalāletle: felāketle

²²⁹ Vezni bulunamıştır.

²³⁰ Vezni bulunamıştır

²³¹ Nābī Divānı II, s. 898 g. 714-1. ve 2.beyitler (Bilkan,1997)

²³⁴ 1a ḥükümetde: ḥükümetkede ND

²³⁵ 1b devletinde: rāḥatından ND

- 2 Bu emelhâne-i 'âlemde görülmüş mi 'aceb
Kimse²³⁴ nâ'îl-i kâim olduğu dil-ḥ'âh üzre

-6-

Mef'ûlü / fâ' ilâtün / mef' ûlü / fâ' ilâtün

- 1 Şal keşti-i umûruñ baḥr-ı tevekküle
Aç bād-bân-ı himmet yan gel de seyrâna baḳ

-7-

Naẓîr[e]

Mef'ûlü / fâ' ilâtün / mef' ûlü / fâ' ilâtün

- 1 Şal keşti-i umûruñ baḥr-ı nişîbe
Aç bād-bân-ı nekbet yan gel bu rezâlete baḳ

1b

-8-

Merşiye-i İsmâ'îl Ḥamîdî Li-Ecl-i Üstâz Aḥmedü 'ş-Şehîd Ḥâdimî

Mefâ' îlün / Mefâ' îlün / Mefâ' îlün / Mefâ' îlün

- 1 Esüp bād-ı ḥazân etdi gülistânı ḥarâb âḥîr
Ki ḥayfâ bunca ḫâlibler de oldı heb tebâb âḥîr
- 2 Mübârek işneyn gicesi 'azm-i şalât üzre iken
İrdi eşnâ'-i rāhda arz u fezâ-yı ḫiṭâb âḥîr
- 3 O 'aduvv-ı bed-ḥ'âhlar ber-murād olduḳ mı şandı
Şehîdler ser-tâc oldı üstâd-ı me'âb âḥîr
- 4 O 'aduvv-ı bî-dîniñ var mıdır hiç zerre inşâfı
Anınçün itdi bu bezmi ehl-i 'ilm yebâb âḥîr

²³⁶kimse: kimsenin, ND.

- 5 Nice kıydıñ kanlı zālīm cāndan açduñ yarayı
Bu deryâyı ‘alem etdiñ ‘ākıbet serāb āhır
- 6 Bulunmaz mānendi anuñ bu cihān içinde hem
Ne etsün ehl-i diller kande etsünler zehāb āhır
- 2a
- 7 Gelüp eyyām-ı ğam gitdi bahārıñ neş’e-i luḫfi
Şafānıñ vaḫti geçdi kalmadı çöllerde āb āhır
- 8 Perīşān oldu gülşen geçdi hengām-ı şafā şimdi
Tağıldı bağçemiziñ bülbülleri çün turāb āhır
- 9 Öleydim ben de tā kim görmeseydim böyle eyyāmı
Gördüğüm zevk [ü] şafā oldu cefā vü muşāb āhır
- 10 Bozuldu taḫt-ı serāy-ı cāy ülfetler nihā buldu
Bu yerlerde yok şimdi bir ḫüsnü’l-me’āb āhır
- 11 Āhım oḫunu ben de atarım şimden gerü çarḫa
Ḳo desün ehl-i çarḫ kimdir ‘āşık-ı bī-ictināb āhır
- 12 Āhım āteşiyle yaḫayım ehl-i çarḫa herçi bād bād
O etdi bī-vefālık eylemem ğayrı hicāb āhır
- 2b
- 13 Şanma ḫā’in berḫudār olur cihānda ‘ākıbet
Rüstem-i vaḫt olsa hey olur elbet yebāb āhır
- 14 Yetimāne boyun egü melül maḫzūn kaldı yārān
Murğ-veş şayd olup oldu ciğerler kebāb āhır

- 15 Nice şabr ideyim ben âteş-i hicrân-ı cânına
Yağup bu kalb-i perişâne kül etdi kitâb âhîr
- 16 O müftî-i hümâm ol serv-i şadr-ı vilâyet kim
Turâb olurdu pâyine hezâr ‘âlem-i mâh-tâb âhîr
- 17 O kuşb-ı â‘ zam mend-i nişîn ‘âlî himmet kim
Bir nazarla iderdi hezâr pîr şebâb âhîr
- 18 O tercemân-ı ‘ilmü’l-ğayb ol üstâd-ı dânâ kim
Su’al oldıķda bir müşkil virirdi biñ cevâb âhîr
- 19 Kânı üstâz kânı hâdim kânı neşv [ü] nemâları
Ağlaşır arz ü semâvât ü mâ-fihâ harâb âhîr

3a

-9-

Ġazel-i Es‘ ad Paşâ²³⁵

Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün

- 1 Kaysı yektâ şanma dünyânuñ nice Mecnûnı var
Mülket-i ‘aşkıñ kemâl-i vüs‘ atı Hâmûnı var
- 2 Vuşlat-ı cânân bezl-i câna²³⁶ meşrûţ eylemiş
Pâdişâh-ı kişver-i ‘aşkıñ ‘aceb kânûnı var

²³⁵ Divânçe-i Es‘ ad Paşâ, s. 18 (Divânçe-i Es‘ ad Paşâ, 1268)

Mecmuadaki beyitlerin sırasıyla Divânçedeki beyitlerin sırası aynı değildir. Ayrıca Divânçede 6 beyit vardır. Mecmuadaki 6. beyit Divânçede yoktur.

Tâ-be key cevri-i cefâ nâzı server-i hüsniyle

El-hâzer kim ‘âşık-ı zârîñ dil-i maħzûnı var (6.beyit -D)

²³⁶ bezl-i câna: nağd-ı câna, EPD.

- 3   Ḳadd-i dil-cūsîñ ḥaḫâdır serve teşbih eylemek²³⁷
           Çünkü serviñ sâdece²³⁸ bir kâmet-i mevzûnı var
- 4   Sünbülü gîsû güli rû ḥâli fülful bû gibi²³⁹
           Gülistânı ḥüsnünüñ ezhâr-ı gûne-gûnı var
- 5   Lâf-ı da' vâyı enâniyet ne lâ'ik ' âķile
           Herkesiñ ' âlemde biñ mâ-fevķî biñ mâ-dûnı var
- 6   Tâ-be key cevr-i cefâ nâzı server-i ḥüsnüyle
           El-ḥazer kim ' âşık-ı zârîñ dil-i maḫzûnı var
- 7   Nâzenîñler nazmıma ser-zîb-i ' ıķd eyler benim
           Ṭab' ımıñ Muḫliş nice böyle dür-i meknûnu var

-10-

Ġazel-i Es' ad Paşa²⁴⁰

Fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilün

- 1   Dem-be-dem yâda gelir çeşm-i siyeh-kâruñ ucı
           Dile gûyâ doķunur ḥancer-i ḥûn-ḥâruñ ucı
- 2   Yakasın dest-i melâmetde ķomaz ' âşık-ı zâr
           Yed-i imkânda iken dâmen-i inkârun ucı
- 3   Ḳıl dolaşmış ķaleme döñdi zebân-ı vaşfında
           Kâkül-i yâre doķunmuş gibi güftâruñ ucı

²³⁷ Ḳadd-i dil-cūsîñ ḥaḫâdır serve teşbih eylemek:.....ne ḥaddin diler serviñ cilvede, EPD.

²³⁸ Çünkü serviñ sâdece: Serviñ ancak sadece, EPD.

²³⁹ Sünbülü gîsû güli rû ḥâli fülful bû gibi: Zülfi sünbül ḥâli fül ruḫsârı gül ol âfetiñ, EPD.

²⁴⁰ Divânçe-i Es' ad Paşa, s.29. (Divânçe-i Es' ad Paşa,1268)

- 4 Gül-i ma' nāya güler bülbül-i güzīdesine
Derd-mendiñ yine batmış gözine hāruñ ucı
- 5 İstikāmetde gerekdir reviş-i şıdķ ü şebāt
Kademiñ merkeze ķor devrde pergāruñ ucı
- 6 Bir daķı mürtebiķ sözine tedbīr olamaz
Dest-i ifşāya giren rişte-i esrāruñ ucı
- 7 Bend-i tīg-ı nigehiñden mi dem urmuş Muķlış
Hūn-çekān olmadadır hāme-i eş' āruñ ucı

3b

-11-

Ġazel-i Rāşid²⁴¹**Mefā' īlūn / mefā' īlūn / mefā' īlūn / mefā' īlūn**

- 1 Şafā-yı buse-çīn-i ğabğab-ı dildār olandan şor
Sürürı mazhar-ı zevķe vişāl-i yār olandan şor
- 2 Kābūl eyler mi zaķm-ı cān-güdāz-ı ' āşıķıñ merhem
Sen eli bir ceriķ-i hancer-āzār olandan şor
- 3 Ne rekīn bādeler nūş itdiğin rindān bilmezler
Gidüp sākīden öğren bir daķı humār olandan şor
- 4 Kālur mı başı rāhat izdiķām-ı ehl-i hācetden
İder ' ālem-i rü'yetde dār-ı serkār olandan şor

²⁴¹ Vak' anūvīs Rāşid'in Divanı (Günay,2001,DT), İbrahim Rāşid Divanı (Çetin,2006,YLT) ve Çizmecizāde Osman Rāşid Divanı (Balkan,2001, YLT) incelenmiş fakat bu gazel bulunamamıştır.

- 5 Ne anlar dökdiğin tır-i nigehele  aşıānından
Maardır Rāşidā ol ğamze-i hūn-hār olandan sor

-12-

Fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' lātūn / fā' ilūn

- 1 İ' tikāf itse kāfī müsāfiret yeter ey ğam
Bu benim derūnu mı bulduñ āşiyāñ idecek

-13-

Mefā' ilūn / mefā' ilūn / mefā' ilūn / mefā' ilūn

- 1 Şadef her atıre-i bārāna fet-i dehān itmez
Merd-i perverdigārān reng-i cihāna meyl itmez

-14-

Es' ad Paşa²⁴²

Mef' ūlū / fā' ilātū / mefā' ilū / fā' ilūn

- 1 Āsūdedir  ğumūm-ı cihāndan umūm-ı hā
Dehrūñ hemiše ahrı ūh ile veziredir
- 2 Bī-od kevātib var iken arūñ kec-reviñ
Dā'im hāvfi mihr ile māh-ı müniredir

-15-

azel-i Rāşid²⁴³

Fā' ilātūn / fā' ilāūn / fā' ilātūn / fā' ilūn

- 1  Aşıuñ endiūesi her dem ki zūlf ū hāl olur
Pī ū tāba dil dūūer dā'im periūān hāl olur

²⁴² Divāne-i Es' ad Paūa, s.44 (Divāne-i Es' ad Paūa,1268)

²⁴³ Vak' anūvīs Rāşid'in Divanı (Gūnay,2001,DT), İbrahim Rāşid Divanı (etin,2006,YLT) ve izmecizāde Osman Rāşid Divanı (Balkan,2001, YLT) incelenmiū fakat bu azel bulunamamıūtır

- 2 Yāre çok sūzişler izhār eylemek ister göñül
Neyleyim hengāmı fırsatda zebānım lāl olur
- 3 Oldı hāmem haṭṭı vaşfında bile piçide -mū
Korğarım ki mebhaş-ı zūlfünde kıyl ü kāl olur
- 4 Bülbül-i şeydā senüñ zārından olmuşdur hacıl
Bu sebebden ol reng-i ruhsār-ı verdi āl olur
- 5 Murğ-ı dil pervāz idüp saḳf-ı hevā-yı yāre
‘ Aşğ u şevkiñ kim aña Rāşid iki şebāl olur

4a

-16-

[Rāşid]²⁴⁴**Mef‘ ūlü / mefā‘ ilü / mefā‘ ilü / fe‘ ūlün**

- 1 Firḳat-zedeyiz meskenimiz beyt-i hazandır
‘ İşret-gedemiz zāviye-i derd ü mihendir
- 2 Kābil mi rehā-yāfte-i merdüm-i ‘ aşık
Ol bi-günehüñ maḥbesi çün çāh-ı zeḳandır
- 3 Āzāde olur zūlf-i ğamından ser-i zāhid
Şayeste olan çün aña efsār ü resendir
- 4 Deryāları döksem de yine eylemez iṭfā
Dilde şerer-i ḥasret ahbāb u vaṭandır

²⁴⁴ Vak‘ anüvîs Rāşid’in Divanı(Günay,2001) İbrahim Rāşid Divanı (Çetin,2006) ve Çizmecizāde Osman Rāşid Divanı(Balkan,2001) incelenmiş fakat bu gazel bulunamamıştır.

- 5 Feryād ideriz gülşen-i hüsnünde hezārız
 ‘Āşıkları nālān ider ol ğonca dehendir
- 6 ‘İk̄d olsa sezā bu ğazelim şāhid-i nazma
 Rāşid hele ṭab‘iñ şedef-i dürr-i suḥandır

-17-

[Rāşid]²⁴⁵

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / fā‘ ilün

- 1 ‘Āşıkā cev̄r itmeĝi zālīm saña kār eyledüñ
 Gice gündüz kārımı hicrūñle efgār eyledüñ
- 2 Çünkü yok ğöñlüñ ṭabībim derd-i dil tīmārına
 Başıçün çeşmüñ gibi ‘uşşākı bīmār eyledüñ
- 3 Çok şükür rāhuñda ḥāke yüz ḳodım cūlar gibi
 Serv-i nāzım şalunup nāz ile reftār eyledüñ
- 4 Ṭā’ir-i dil bir hümā-yı evc-i istignā iken
 Bend-i dām-ı ḥalkā-i zülfi siyeh-kār eyledüñ
- 5 Mesleĝüñ izmār idi ‘aşkı ğöñülde cān gibi
 Ḥayf kim Rāşid yañıldıñ sırrı izhār eyledüñ

²⁴⁵Vak‘ anüvīs Rāşid’in Divanı(Günay,2001) İbrahim Rāşid Divanı (Çetin,2006) ve Çizmecizāde Osman Rāşid Divanı(Balkan,2001) incelenmiş fakat bu gazel bulunamamıştır.

4b

-18-

11

- 1 Felek vaṭanımdan cüdā eyledi
Atdı ṭondan ṭona pārelerimiz
Ḥalimden bilür yoḡ derdim yanayım
Aradım bulmadım çārelerimiz
- 2 Yarūñ ḥasreti baḡrımı yaḡmada
Gün-be-gün durmayup hicrān aḡmada
Yaḡşı ṭabīb gelmiş yārem baḡmada
Gel ṭabīb incitme yārelerimiz
- 3 Göñül gülemedi cümle a' lādan
Çekdim ḡurtulmadım derd ü belādan
Beklerim bir ḥaber gele şılādan
Daḡlar perde çekdi aralarımız
- 4 Kerem ider buñun şoñun ṭanırım
‘ Aḡlım kesdi ḡurbet elde ḡalurum
‘ İflāḡ olmam ben bu derdden ölürüm
Eşim dostum giysün ḡaralarımız

-19-

Güfte-i Cāriye-i Hārūn Reşīd

Müfteilün / müfteilün / fā' ilün

- 1 Mā aḡsenü'l-‘ afv ü mine'l ḡādir ²⁴⁶
Lā siyemmā min ḡayri zī-nāşir
Bi-ḡürmetü'l-veddellezī beynenā
Lānüfsidü 'l evvelü bi 'l-aḡir

²⁴⁶ Güç sahiplerinin affi ne güzeldir, hususiyle yardım sahiplerinin gayrinden, aramızdaki dostluklar hürmetine, evvelki olanlar ahiri bozmaz.

5a

- 20 -

Fe' ilātün / fe' lātün / fe' ilātün / fe' ilün

- 1 Devrden vāh ki naşībim ğam-ı hicrān oldu
 Gül-i bağ-ı emelim ğonca-i ğarmān oldu
 Dağıma rāhat için penbe-i rāhat başdım
 Tutuşup ol dağı bir āteş-i sūzān oldu

5b

-21-

Faşıl [Zühdi]**Mefā' ilün / fe' ilātün / mefā' ilün / fe' ilün**

- 1 Kānı nesīm-i seğer-ğāh-ı nevbahār-ı vaţan
 Kānı o nūkhet-i müşğin-i ğāk-sār-ı vaţan
- 2 Gelince ğāţır-ı nā-şādıma diyār-ı vaţanıım
 Gözüıde zāhir olur eşk-i intizār-ı vaţan
- 3 Bu ğurbet diyārında ' imāret serā-yı rüşāndan
 Şafādır ' aynııma ğünc-i ğarābdār-ı vaţan
- 4 Göñül ne rütbe-i sefā bulsa zevğ-yāb olamaz
 Kānı leţāfet-i ğülğeşt-i cūybār-ı vaţan
- 5 Şarābım āb-ı ğayāt olsa bī-nemek ğörünür
 Kānı ol lezzet-i mizāb-ı ğoş-ğüvār-ı vaţan
- 6 N'ola hem nefes-i ' andelīb olsa dil ü zār
 Düşünce ţab' ııma ğülyā-yı ğül-' izār-ı vaţan

- 7 Āh nitem lücce-i ğurbetde aldı fülk-i ümīd
Girer mi bir dahı Zühdī ele kenār-ı vaan

-22-

Faıl [em' ī]²⁴⁷

Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün

- 1 Zencīrin atı yine boynuma ğurbet elvedā'
Cezb ider ārāmı yo bilmem ne ikmet elvedā'
- 2 Yeĝdir ölmek bunca abābı fedā itmekden baa
Hālime rāat mı or her yerde ismet elvedā'
- 3 aĝıı deryā göz amadan badırdı āh
Zevraım baup gider opdı ıyāmet elvedā'
- 4 Yā kefen yā pīrāhen eynümden alā ımadı
arılı mabere gider āir bu asret elvedā'
- 5 Miskīni atırdan ihrāc eyleme idin du' ā
em' ī dir fi 'l-cümle ger Allah'a emānet elvedā'

-23-

Faıl [em' ī]²⁴⁸

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

- 1 İhtiyārım taze yār olsun direm mereb bu yā
Nā-tüvān oldum medār olsun direm mereb bu yā

²⁴⁷ Konyalı Aık em' ī Divanı(Sarı,2013)'nda bulunanamıtır.

²⁴⁸ Konyalı Aık em' ī Divanı, s.88, g.6. (Sarı,2013)

Divanda bu gazel yedi beyitten olumutur. Son iki beyite mecmuada yer verilmemitir. Ayrıca Mecmuada 3. ve 4. beyitlerin yerleri deĝitirilerek yazılmıtır.

- 2 On iki on üç yaşı bālā bülend bir²⁴⁹ nāzenīn
Hem şīrīn hem şīvekār olsun direm meşreb bu yā
- 3 Taşısın kırk kılınc-mānend-i Şām şeş-hāneli
Gāh²⁵⁰ esbe süvār olsun direm meşreb bu yā
- 4 Her maḳāma āşinā olsun hem ecir²⁵¹ eylesün
Pür hüner şāhib-şī'ār olsun direm meşreb bu yā
- 5 Lāle, gül, sünbül açılsun baġ-ı hüsnünde hezār
Gül yüzi nev-i bahār olsun direm meşreb bu yā

6b

-24-

[‘Ulvi]²⁵²**Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün**

- 1 Haste cāna ḫālet-i mevt irdi cānān bī-ḫaber
Bir devāsız derde düştüm vāh ki Loḳmān bī-ḫaber
- 2 Şarmaşup çıkdı dıraht-ı 'ömrüme mār-ı ecel
Āşiyān-ı tende yatar bülbül-i cān bī-ḫaber
- 3 Cān zenaḫdānuñda yatur dil-i ḫayrettedir²⁵³
Düşdi Yūsuf cāha ammā pīr-i Ken'ān bī-ḫaber
- 4 Kebk-i 'ömri ḳabmaġa açdı şebbāz-ı ecel²⁵⁴
Merdümün elden çıkardı çeşm-i giryān bī-ḫaber

²⁴⁹ bülenddir: bülend bir, ŞD.²⁵⁰ gāh: gāhī de, ŞD.²⁵¹ ecir: icrā, ŞD.²⁵² Derzizāde 'Ulvi Divanı(Çetin,1993) bulunamamıştır.²⁵³ Vezin bu mısradadır sorunludur.²⁵⁴ Vezin bu mısradadır sorunludur.

5 ‘Ulviyā ğurbetde ҡaldıķ bī-kes ü tenhā ҡalup
Cümle yārān ğaflet üzre cümle ihvān bī-ħaber

7a

-25-

Ġazel-i Ġālib²⁵⁵

Mef ūlū / mefā‘ ilū / mefā‘ ilū / fe‘ ūlūn

- 1 Tufān-ı şarāb üzre meger naķş-ı ħabābız
Kim jāle-i ğülberg gibi ħāne-ħarābız
- 2 Ħurşide ğül-i reng-i temennāmız açılmaz
Şad perde-i nāz içre nihān bŷy-ı ğül- ābız
- 3 Şāyeste degilsek de tecellī-i cemāle
Vādī-i tekellümde sezāvār-ı ħiṭābız
- 4 Geh ħidmet-i şem‘ ine çü pervāne-şitābān
Geh ğülşen-i nār-ı ğāmına murĝ-ı kebābız
- 5 Defter olıcaķ zümre-i dildāde-i ħāli
Çün noķta-i sehv-i ҡalem-i ehl-i ħesābız
- 6 Zanneyleme s̄abit-ķadem-i ħalkā-i meclis
Biz şu‘ le-i cevvēle gibi pā-ber-rikābız
- 7 Manşūr bize bülbül-i şāḡ-ı heves olmaz
Ġālib sebaķ-āmŷz-ı debistān-ı ‘itābız

²⁵⁵ Şeyh Ġālib Divanı, s.281-282, g.128 (Okçu,1993)

7b

-26-

Şeyhü'l-İslâm Müftü'l Enâm 'Ārif Efendi Hürmetleriñ Medhi Hakkında

Esbak-1 Şeyh Muḥarrem Merhum Ziver Paşanıñ Güftesi

Mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün

- 1 Olundı müfti-i dīn ḥazreti 'Ārif Efendinün
Zihī bünyān-ı sāhil-ḥāne-i vālā-yı nev-inşā
- 2 Binā-yı 'ilmi maqşūd üzere zātı eyleyüp taḥkīm
Sezādır olsa 'izzī hem ü himmet ile müşennā
- 3 'Avāmildir kitāb-ı naḥv-i iclālinde nā-bidāt
İder izḥār-ı ḥaḫda emrini infāz ile bālā
- 4 Kitāb-ı Monlā Cāmī şerḥ-i fazlın ideli işrāb
'Ulüm-ı kafiye-yi aşḥāb dergāhın ider me'vā
- 5 'İşām āsā ider cer-i 'işmet-i ṭab'ı ṭama'-kārı
Şudūrı ehl-i 'ilme oldı luṭfi şāfiye āsā
- 6 Kitāb-ı vaşf-ı ḥālī mübtedāsından ḥaber versem
Muzāf eyler du'āma ref' ile ehl-i istisnā
- 7 Derinde ehl-i 'ilmin naşib nefsi-itmānıyla meyle
OlurA' rāb-ı aḥkām-ı şerī'at 'āmil-i mā' nā
- 8 Müfeddemden berü mantıḫça vaşfin olmuşum tālī
Netice verdi taşdıḫāta fer-i şuḡrā ile kübrā

- 9 Ma' ānī-yi kemāli pek bedī' oldı belā-yı tahtda
Muṭavveli baht olur ta' rīz eylersem eğer ıtrā
- 10 Mu' allim-hāne olmuş dergeh-i tehzīb-i ahlāka
Kelām-ı muhtaşar hem muntehādır her sözi Hakkā
- 11 Olur şerh-i ' akāid rey-i pāk ehl-i İslāma
Oğurlar nüsha-i iclālını ' ālem celāl-āsā
- 12 Vera' da zāt-ı vālāsı uşulu ' l-fıkh-ı devletdir
Olup mir ' at-ı kalbinde mu' in-i şüret-i mā' nā
- 13 Furū' -ı mihr-i fazlı görse kazı mīr ü eşrafı
Olurdu hikmetü ' l-' ayn ile rüşen-i dīde her malā
- 14 Hakkāyıkda sezā da' vā iderse baht-ı itkānı
İki ' ādil güvāhidir anuñ hūrā ile zūrā
- 15 Nesih dersleri tekmiḷ kıldı hāme-i vaşfinda
Müderislik rü' ūsun dergehinden eyler istircā
- 16 Bu eyyāma karh-ı encāmda Hakkī Efendiye
İderse ol rü' ūsu ' ārif-i billāh ider a' tā
- 17 Oğundukça nesih fenninde kütüb-i nevā olsun
İlahī ' ömr-i iclāli eyleyicek velā yuḥşā
- 18 Mücevher söyledi tarihi Ziver idüp taḥmin
Cedid oldı sāhil-hāne-i müfti dīn-i ra' nā

8b

-27-

Tanzîr [Râtib] ²⁵⁶**Fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilün**

- 1 Pâresiz zevk-i cihân ' aşıkâ miḥnet gibidir
Sîm ü zer olmayıcak ' aql belâhet gibidir
- 2 Ehl olur şanma şaşkın câhil tıynet olan
Nâ-kesiñ servet ü sāmānı mezellet gibidir.
- 3 ' Aşrımızda ol kadar oldı şadaqât-ı mezmûn
Şimdiki şıdk şıyânet eski ḥıyânet gibidir
- 4 Musâ-veş perdeden diye eylerseñ fetḥ-i kelâm
Denilür hem sözini ' aynı kerâmet gibidir
- 5 Bırak eski gidişi bilme unud bî-'âr ol
Terk-i nâmus-ı ḥayâ şimdi zerâfet gibidir
- 6 Ğayret-i millet ü dîn ḥaşlet iḥsân ü kerem
Nezd-i vâlâyı ekâbirde ḥamâqat gibidir
- 7 Alt ucı put gelecek bu gidişiñ bî-şübhe
Kârîña encâm bu ḥâle neḍâmet gibidir
- 8 Nice tanzîr olunur nazmı cenâb-ı Kâzım
Ya' nî her mısra' ı bir genc-i belâgat gibidir

---

²⁵⁶ Kâzım'ım şiirine naziredir.

Bu gazel Râtib Ahmed Paşa Divâ'nı(Kılıç,1996, YLT) 'nda bulunamamıştır.

9 Görse eş' arını hayretde kalurdu Şâ'ib
Râtib ol nâdire-gü hâşıl-ı Şevket gibidir

10 Kâzım toğrı söze böyle idersiñ iqdâm
Saña dâ'im kıara tağ cây-ı iķâmet gibidir

9a -28-

Güfte

Fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün

1 Zâhidâ hâķķı içün zât-ı vücud-ı ekmeli
Aħmed-i Muħtâra vahy itdi kitâb-ı münzeli
Mevleviyem Aħmediyem Ĥaydariyem ben belî
Baña besdir bir Ĥudâ vü bir nebî vü bir velî
Lâ ilâhe illâ huvâllahu 'l-' alîmü 'l-mütecellî ²⁵⁷
Lâ nebiyyü illâ Muħammed lâ fetâ illâ ' Alî

2 Milletim ehl-i hâķîķat Ĥâlîķım Rabb-i Ĥudâ
Fıtrâtım râhı muħabbet şart-ı imânım fedâ
Ķıblem ebrü-yı Muħammeddir, imâmım
Dîn-i İslâm âşikâredir ne lâzım ihtifâ'
Lâ ilâhe illâ huvâllahu 'l-' alîmü 'l-mütecellî
Lâ nebiyyü illâ Muħammed lâ fetâ illâ ' Alî

3 Ma' nî-i ĥüķm-i Resûli çünkü eşķâm eyledim
Dildeki cemî'yyeti maħv ü perişân eyledim
Milleti Aħmedî iķfâ vü i' lâm eyledim
Ey Muħammed ümmeti ben bunca imân eyledim

²⁵⁷Lâ ilâhe illâ huvâllahu 'l-' alîmü 'l-mütecellî

Lâ nebiyyü illâ Muħammed lâ fetâ illâ ' Alî: İlmiyle tecelli eden o Allah'tan başka İlah yoktur. Muhammed'den başka peygamber, Ali'den başka yiğit yoktur.

Lā ilāhe illā huvāllahu ʾl-ʿ alīmü ʾl-mütecellī
Lā nebiyyü illā Muḥammed lā fetā illā ʿ Alī

- 4 Cūylar taşlar ağaçlar deştler hāmūnlar
Ne fülk-i cin ü mülk ü baḥr-i semek nevʿ i beşer
Seksan ʿ arş ü ferş encüm ü şems ü kamer
Heb lisān -ı ḥāl [u] ḳāl ile bu beyti zikr ider
Lā ilāhe illā huvāllahu ʾl-ʿ alīmü ʾl-mütecellī
Lā nebiyyü illā Muḥammed lā fetā illā ʿ Alī

10b

-29-

Muḥammes-i Hüseyin

Fāʿ ilātün / fāʿ ilātün / fāʿ ilātün / fāʿ ilün

- 1 Āh bir dem dilberin müştākıyım feryād hey
Olmadım bir dem bu miḥnet-ḥānedden āzād hey
Ey Müselmānlar mürüvvetdir baña imdād hey
Kāfir oldum küfr ile gönlüm olup ber-bād hey
Ḳadd-i raʿ nāsı felekden bāc alur leyl ü nehār
- 2 Nice bülbül olmasun şeydā bu gülşen içre ḥ̄ār
Ḥāllerin hindūlarının tārāc id leyl ü nehār
Her nigāhı dem-be-dem bir ḥancer-i zehr-ābdır
Günde yüz biñ ḳan ider bir çeşm-i pür cellād hey
Āferinler şāña ey şānīʿ -i üstād hey
- 3 Ey Hüseyināh-ı efgānım gülde bağlar taḳ taḳ
Virdiler Mecnūna Leylā ʿ andelīb bağ bağ
Aç gözini gör ḥālimi bir dem ol ey gāfil irag
Yāre yāre ḡamlu gönlüm lāle lāle dāḡ dāḡ
Gel temāşā ḳıl yine feryād hey bīdād hey

- 4 Neylerim bağrım yağıdır dād hey bī-dād hey
Rāşid çeşmim merkezün ey sünbül fülād hey

11a

-30-

Mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün

- 1 Cemālün şanki şems ü kamer vallahi billahi
Lebün aşuftesi gülberg-i ter vallahi billahi
- 2 Meni öldürme her nā-kes söziyle kıılma nā-ħağ kıan
Günāhım yoğdur ey bī-dād gör vallahi billahi
- 3 Dutup dāmānını n'oldı ki küstāħāne yalvardım
Gözim gözi saña ur kim geçer vallahi billahi
- 4 Gel ey bağma göz ucuyla müjgān-ı ħün-rizveş
Men-i bī-çārenün bağrım yarar vallahi billahi

-31-

Miskīn[Şıdkī]²⁵⁸**Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün**

- 1 Aldı ğamla gönlümü ol turre-i tarrārsız
Āh müşgildir Müslimānlar dirilmek yārsız
- 2 Farğ itmez kimse gündüz gicemi az mı benim
Rüzgārım kıaradır ol turre-i tarrārsız

²⁵⁸Mecmuada Miskin olarak kaydedilmesine rağmen son beyitteki mahlastan dolayı şiirin Sıdkī'ye ait olduğu düşünölmüştür.

Mehmet Şıdkī Efendi Dīvanı(Sezen,2010)'ında, Sıdkī Paşa Divanı(Erdoğan, 2005)'nda, Şıdkī Derviş Mehmed Divanı(Özket,2014), Abdullah Şıdkī Divanı(Akgül,2011) ve Mehmet Şıdkī Esif Divanı(Dinç,2010) bulunamamıştır.

- 3 Bir sebebden ağlarım hālā bülbül-i şeydā gibi
Görmedim bu şaḥra-i gülşen içre bir gül hāresiz
- 4 Gülme çü kııl dīdem terde eyle hūblar ‘ aşkıını
Söz işitmez neyleyim bir ‘ ārsızdır ‘ ārsız
- 5 Hāndesin ey şehsūvār ‘ arşa-ı meydān-ı rezm
Utmağ olmaz ğam-ı siyāhı önüne serdārsız
- 6 Bende Şıdķı tākati şabr-ı te’emmül kıoymadı
Bī-vefā düşmen cefā-cū ‘ ahdsiz ikrārsız

-32-

11b

Mağlūb ? [Nev‘ī]²⁵⁹

Mefā‘ īlūn / mefā‘ īlūn / mefā‘ īlūn / mefā‘ īlūn

- 1 Benim mihr-i cihān-ārā gibi bir āfitābım var
Ne bir şabr u ne bir tākāt ne bir ārām-ı cānım var
- 2 ‘ Arağ-çīn çīn atar ol serv-i kıaddiñ gül yanağından
Gel ey bülbül temāşāya böyle gülden gül ābım var
- 3 Zer-efşān eylemiş hāl ile şāni‘ -i şafḥa-i ḥüsñüñ
Ḥaṭṭ-ı reyḥān ile şīrāze bağlanmış kıtābım var
- 4 N'ola bir gice ol ārām-ı cān mihmānım olaydı
Gözüm peymāne eşkim bāde gönlümden kebābım var

²⁵⁹ Gazel Mağlub şeklinde kaydedilmesine rağmen, 5. beyitteki mahlas nedeniyle gazelin Nev‘ī'ye ait olduğu düşünülmüştür. Ancak bu gazel Nev‘ī Divān(Yulum-Tanyer, 1977)'ında da bulunamamıştır.

- 5 Şeb-i hicrân Nev' iyâ öter tâ şubha dek bezmim
Fiğânım ceng-i nâlem nây-ı âhımdan rebâbım var
- 6 Sipihrin el götürmem dâmeninden kana kan alam
Eğer maşşer günü benden sū 'âlitse cevâbım var.
- 7 Ne endîşe ne pervâ eylerim mağlûb düşmenden
'Alî 'Aliyyü 'l-a' lā gibi 'Alî cenâbım var

12b

-33-

Mu' aşşer-i Senâyi²⁶⁰**Fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ailâtün / fe' ilün**

- 1 Âh kim derd-i derûnum yine buldı zararı
Yine eflâkı siyâh eyledi âhum şereri
Levh-i dilde kıomadı yaşım eğerçi eşeri
Âh-ı serd-i seher ile yine buldum haberi²⁶¹
Yel gibi yeldüm aradum²⁶² bulamadum bir eri
Diye ey bād-ı şabâ şoluma aldum haberi
Ne haqîkat bilür ebter ne gök añlar ne yeri
Bağlamaz terkisine kâl ile hayrū 'l-beşeri²⁶³
Hâş u 'âm şeyh dimişler²⁶⁴ bir alây hîre-seri

²⁶⁰ Muaşşerden Uzun Musammatlar ve Bilinmeyen Nazım Şekillerinden Yirmilik Cemâl Kurnaz-Halil Çeltik, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/2 Winter 2009, s.873-876

Şiir 5 bendden oluşmuşsa da mecmuada üç benti vardır. Senâyi'nin yirmişer mısradan oluşan beş bentlik şiiri, Ali Emîrî tarafından Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nda (Erdoğan Çeltik 2007) "Terci-bend-i Senâyi-i Kadîm" (Ali Emîrî 1336: 848- 851) başlığıyla, Vasfi Mahir Kocatürk tarafından ise başlıksız olarak (1963: 156-159) yayımlanmıştır. Ali Emîrî, dipnotta, şiirin Kanunî devri şairlerinden Senâyi-i Kadîm'e ait olduğunu belirtir. Ahmed Bâdî ise Riyâz-ı Belde-i Edirne'de bu şiiri, 1199/1785'de vefat eden Edirneli şeyh Ali Senâyi adına kaydeder (C. 2, s. 452). Edirneli Ali Senâyi'nin divanında yer almayan şiir, divan üzerinde hazırlanan iki yüksek lisans tezine (Öte 2000: 82-85; Sezgin 2001: 157-161) ilâve edilmiştir.

²⁶¹ haberi: güzeri, a.g.m.

²⁶² Yel gibi yeldüm aradum: aradum yel gibi yeldim, a.g.m.

²⁶³ hayrū 'l beşeri: nev' -i beşeri, a.g.m.

Saňa düldül diyü vallâhi şatar leng ھاrı
 Her yaňa gâh Sikender gibi kıldum seferi
 Geh Süleymân gibi şaldum yedi iqlîme çeri
 Açdı şebbâz-ı dilüm her yaňaya bâl ü peri
 Eyledüm seyr nice mu‘ teberât u siyeri
 Oқudum қavl-i Ebū Bekr ü²⁶⁵ İbn-i ‘ Ömer'i
 Kimi ‘ Abbās'ı delîl itdi kimi İbn-i Hacer'i
 Görmedüm gülşen-i aқvâlde hiçbir şeceri
 Ki bite şâhınuñ üstinde murādum şemeri
 Yazmamış Kāđı vü Keşşāf u Cerīr-i Tāberi
 Haberüm yoқ güzelüm kimden alayım ھاberi

- 2 Seni ‘ âlem şānemā ‘ arş-ı mu‘ allāda arar
 Kimi esmāda kimi genc-i müsemmāda arar
 Kimi A‘ rāf ü kimi cennet-i me‘vāda arar
 Kimi ھاvrāda kimi Ādem ü ھاvvā'da arar
 Kimi gökde kimi yerde kimi deryāda arar
 Kimi gülşende kimi küh ile²⁶⁶ şahrāda arar
 Kimi ھرşīd-i cihān-tāb-ı mücellāda arar²⁶⁷
 Kimisi sīm ü zer ü gevher-i vālāda²⁶⁸ arar
 Beyt-i Maқdis'de kimi Ka‘ be-i ulyāda arar
 Kimisi deyre girüp Lāt ile ‘ Uzzā'da arar
 Kimi Ya‘ kıb-şıfat Yūsufi dünyāda²⁶⁹ arar
 Kimisi Yūsuf olup rüy-ı Züleyhā'da arar
 Kimi Mecnūn'ıñ olur şūret-i Leylā'da arar
 Kimi Vāmıқ gibi ruhsāre-i ‘ Azrā'da arar

²⁶⁴dimişler: idinmiş, a.g.m.

²⁶⁵ile: ü, a.g.m.

²⁶⁶ Kimi gülşende kimi küh ile: Kimi dağda kimi bağda kimi, a.g.m.

²⁶⁷ 2. bentin 7. ve 8. dizelerin yerleri değişmiştir, a.g.m.

²⁶⁸gevher-i vālāda: gevher-i yektāda, a.g.m.

²⁶⁹ dünyāda: zibāda, a.g.m.

- Kimisi bāğa girüp serv-i semensāda²⁷⁰ arar
 Gül ü sünbülde kimi bülbül-i şeydāda arar
- 13a Kimi levhe yazılan lafz ile ma' nāda arar
 Kimi ile tecnīs ile eş' ar ü mu' ammāda arar
 Yazmamış Kādī vü Keşşāf u Cerir-i Taberī
 Haberüm yok güzelim kimden alayım haberi
- 3 Söyle ey māh daḥī²⁷¹ Kūbbe-i Ḥaḍrā'da mısın
 Yoḥsa envār-ı Ḥudā²⁷² necm-i süreyyā'da mısın²⁷³
 Yoḥsa şol şem' -i mü' nīr-i felek-ārāda mısın
 Bā' iş-i ḥilkāt olan gevher-i yektāda mısın
 Kürsī vü levḥ ü qalem Sidre vü Tūbā'da mısın
 Ya bu maşnū' uñ olan cümle-i eşyāda mısın
 Sāye-i zātın olan Dāver ü Dārā'da mısın
 Zātına şahid olan şahid-i zībāda mısın
 ' Aks-i ruḥsārīñ olan rüy-ı muşaffāda mısın
 Çeşm-i cān-binüñ olan nergis-i şehlāda mısın
 ' Aceb enhār gibi tūde-i ḡabrāda mısın²⁷⁴
 Gāh Mūsā'da vü gāhī yed-i beyzāda mısın
 Gāhī İsa'da gehī Ḥācer ü Şara'da mısın
 Mescid ü medresede künc-i muşallāda mısın
 Zāhidiñ hū diyiben²⁷⁵ itdügi gavḡāda mısın
 Leyte vü leysede vü lāda vü illāda mısın²⁷⁶
 Kāf-ı ' ankāda vü leyse vü Ṭahada²⁷⁷ mısın

²⁷⁰ semensāda: dil-ārāda, a.g.m.

²⁷¹ daḥī: aceb, a.g.m.

²⁷² Ḥudā: Duhā, a.g.m.

²⁷³ 3. bentin 2.,3.,4.,5. dizelerin yerleri deḡişmiştir.

²⁷⁴ Bu dizeden sonra yer alan aşağıdaki dize mecmuada yazılmamıştır :

Gāhī esfelde gehi ' ālem-i ' a'lāda mısın. -M

²⁷⁵ hū diyiben: hāy ile hüy, a.g.m.

²⁷⁶ Leyte vü leysede vü lāda vü illāda mısın: Leyte vü leysede mi lāda mı illāda mısın

²⁷⁷ Leyse vü Ṭahada: Huld ile Me'vā'da, a.g.m.

Yazmamış Kâdî vü Keşşâf u Cerîr-i Taberî
Haberüm yok güzelüm kimden alayım haberi

13b

-34-

Fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün

- 1 Nâr-ı hasret cânâ yetdi derde dermân kim 'aceb
Miñnet-i dünyâyı görmüş ben gibi var mı 'aceb

-35-

Fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün

- 1 Cân fedâ itdim saña ben inşâfiñ yok mı 'aceb
Mużtarib olmuş vücûdum añladık olmaz mı 'aceb

-36-

Fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün

- 1 Âh hûb cemâl-i hasret oldum nedir bu hâl bilmedüñ
Câna kaşd it cân haramdır rahm-ı hâl sen itmedüñ

-37-

Fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün

- 1 Hiç umulmaz derde düşdüm terk-i cân itsem gerek
İftirâkıñ cânâ geçdi şoñ ne olcağıdır gerek

-38-

Fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün

- 1 Ğarîb ben bir hâlde kaldım n'oldığıñ sen bilmedüñ
Çok haberler şaldım ammâ sen de cevâb virmedüñ

-39-

Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün

- 1 Bî-mecâlim derde düşdüm çâre yokdur neyleyim²⁷⁸
Tâkatim yok şerh-i derde terk-i cânâ ireyim
- 2 Derdi añlar bir kimse bulamadım ben neyleyeyim
Yâre hâlim şerhalanmış ben terk-i cânâ ireyim
- 3 Derdi 'aşkıım 'arz olunmaz çâre yokdur neyleyim
'Aql u fikrim nerde kaldı terk-i cânâ ireyim

-40-

Müfteilün / müfteilün / müfteilün / müfteilün

- 1 Sâye-i 'aşk-ı haķîkat keşf -i hâl itmekdir gerek
Münbağı serhad nihâyet vâkıfı olmağdır gerek

-41-

Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün

- 2 'Āķıbet dünyâ harâbdır añı düşünmeķ gerek
Ölüme çâre bulunmaz dünyâda n'olsa gerek

-42-

Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün

- 1 Āh 'aşk derdim tazelendi kelâmda var bir kuşūr
Nokta-i zâ'id ne ise beyân itmekdir uşul

---

²⁷⁸ Beyitin başında bulunan "Āh" vezne uymadığı için çıkarılmıştır.

-43-

Mefā' ilün / fe' ilātün / mefā' ilün / fe' ilātün

- 1 Sözimi hatm ider oldum kelâmda kalmadı tākāt
Rızānuñ derdine çāre-i ümīd senden baña yā Rab

14a

-44-

[Behiştī]²⁷⁹**Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün**

- 1 Xanı bir t̄alib-i Hāq ehl-i fenā şeklinde²⁸⁰
Şüret uğrısı çoğaldı fuçarā şeklinde
- 2 Men' aref²⁸¹ sırrını fehm eylemeyen daħı henüz²⁸²
Nice zāhid geçinür var şulehā²⁸³ şeklinde
- 3 Cühelā çok saña bir meş'eleyi fetħ idemez
Şüret-i zāhiri ammā ' ulemā şeklinde
- 4 Daħı ' ömründe qadrin bilmez iken hüs-n-i dāmen²⁸⁴
Her denī Türk' i görürsün zürefā şeklinde
- 5 Menba' -ı mülk-i fenāda²⁸⁵ k̄atı nādir bulunur
Şimdi bir mürşid-i kāmīl budalā şeklinde

²⁷⁹ Behiştī Divānı, s.451,g.486. (Aydemir,2007)

Divandaki 3. ve 4. beyitlerin yerleri mecmuada değişmiştir.

²⁸⁰ ehl-i fenā şeklinde: şimdi fütāde şeklinde, BD.

²⁸¹“Men ' arafe nefsehu feqad ' arafe Rabbehū”: Nefsini bilen Rabbini bilir.(hadis, Razi Tefsiri, c:1, s. 82)

²⁸² fehm eylemeyen daħı henüz: fehm itmez iken şimdi, BD.

²⁸³ şulehā: ' ulemā; BD.

²⁸⁴ hüs-n-i dāmen: hüs-n-i edā, BD.

²⁸⁵mülk-i fenāda: sırr-ı fenāda, BD.

-45-

Rūhī²⁸⁶**Fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ailātün / fe' ilün**

- 1 Halka kin eyleme var ise belāgat sende
Seni zemm²⁸⁷ ideni sen medh eyle kıl şermende
- 2 Ağlama kimseye hālūñ baña raḥm eyle deyü
Cehd kıl eylesün üstüne 'ālem ḥande
- 3 Ehl-i 'irfān ile külhenda geçinmek yeğdir
Cühelā ile ḥuzur eylemeden gülşende
- 4 Pest ider qadrini āḥir kişiniñ serkeşlik
Ser-firāz olur o gāfil ki olur efgende
- 5 Sākin geç tevekkül ola gör ey Rūhī
Nefsi için 'ārif olan cāhil olmaz bende

14b

-46-

Fiğānī²⁸⁸**Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün**

- 1 Hāme-i kudretle yazdı naqş-bend kâf u nün
Hüs n ü ḥulq ile seni ser-defter-i mâ yesturün²⁸⁹
- 2 Sākin olaldan maḥalleñde raqīb-i nā-sezā
Reşk idüpdür cān ü dil yā leyte qavmī ya' lemün²⁹⁰

²⁸⁶ Bağdatlı Rūhī Divanı, s.976, g.1017 (Ak, 2001)

²⁸⁷ zemm: qadh, BRD.

²⁸⁸ Fiğānī Divanı, s.36, g.65 (Karahan,1966)

²⁸⁹ (1-2. beyit) Nün vel kalemi ve mâ yesturün: Nün. Kaleme ve (kalem tutanların) yazdıklarına andolsun ki (Resûlüm), sen -Rabbinin nimeti sayesinde-mecnun değilsin. (Kalem Suresi/1)

- 3 Len tenālū²⁹¹ l-birra hattā tūnfiķu²⁹¹ dirseñ²⁹² revā
Baş ü cān terk idelūm gel ladeynā muḥḍarūn²⁹³
- 4 ʿ Āşık-ı şādık menem²⁹⁴ aşkuñ yolunda rāstı
Şıdk-ı da²⁹⁴ vāma delīl innā naḥnu²⁹⁴ s şādıkūn²⁹⁵
- 5 Bu Fiğānī çeşm-i ḥūn-riz-i belā āmīz iken
Eyledi teslīm-i cān innā ileyhi rāci²⁹⁶ ʿ ūn²⁹⁶

-47-

Nesīmī²⁹⁷

Fāʿ ilātūn / fāʿ ilātūn / fāʿ ilātūn / fāʿ ilūn

- 1 Şūretiñūñ şafḥasında gör ne yazmış ol ḳadīm
Oḳudım ol ḥatṭı Bismillāḥirrahmānirrahim²⁹⁸
- 2 Alnuña el-ḥamdūli ʿl-lah yazdı Rabbü-l ʿ ālemīn²⁹⁹
Didi³⁰⁰ aşkıñ edā³⁰¹ çün hezā şırāṭ-ı müstaḳīm³⁰²

²⁹⁰Kîledhulil cennete, kâle yâ leyte kavmî ya'lemûn : (Sonra ona) "haydi gir cennete!" denildi. O da dedi ki: "Ne olurdu kavmim bilseydi!" (Yasin Suresi/26)

²⁹¹Len tenālūl birre hattā tunfikū mimmâ tuhibbûn(tuhibbûne), ve mâ tunfikū min şey'in fe innallāhe bihî alīm(alîmun).Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe(Allah için vermedikçe) siz birre eremezsiniz, maamafih her ne infak eyleseniz şüphesiz Allah onu da bilir. (Âli İmrân Suresi/92)

²⁹²dirseñ: dirsem, FD.

²⁹³Ve in kullun lemmâ cemîun ledeynâ muḥḍarūn:Ve ancak herkes toplandığı zaman (onlar da) huzurumuzda hazır bulundurulacak olanlardır. (Yasin Suresi/32)

²⁹⁴menem: benem, FD.

²⁹⁵Ves'elil karyetelletî kunnâ fihâ vel îralletî akbelnâ fihâ ve innâ le sadıķūne: Bulduğumuz kent halkına ve aralarında olduğumuz kervana da sor. Şüphesiz biz doğru söyleyenleriz. (Yusuf Suresi/82)

²⁹⁶Ellezîne izâ esâbethum musîbetun, kâlû innâ lillâhi ve innâ ileyhi râciūn: Onlar ki, kendilerine bir musibet isabet ettiği zaman, "Biz Allah içiniz ve biz nihâyet ona döneceğiz." derler. (Bakara Suresi/156)

²⁹⁷Nesīmī Divānı, s.199,g.277 (Ayan,2002)

²⁹⁸İnnehu min suleymâne ve innehu Bismillāḥirrahmānirrahim: Muhakkak ki o Süleyman (A.S)'dandır. Ve gerçekten o, Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adı'yla (başlıyor). (Neml Suresi /30)

²⁹⁹El-ḥamdūli ʿl-lahül Rabbü-l ʿ ālemīn: Hamd (büyük övgü), alemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. (Fatıha Suresi /2)

- 3 Şüretüñ mâhîyeti tefsîr ider innâ fetih³⁰³
 Hüsünüñ keyfiyyetidir istivâ ‘ arş-ı ‘ azîm³⁰⁴
- 4 Kaşlarıñdır kâbe kavseyn saçlarıñ leylâ tavîl
 Resm³⁰⁵-ve ‘ş-şems oldı yüziñ şol mübârek elif³⁰⁶ cîm
- 5 Mîm ağzıñdır senüñ^{307c} aynen tusemmâ selsebîl³⁰⁸
 Şimdi kevşer la‘ liñ oldı gel [ki] cennâtü‘ n-na‘îm
- 6 Zülfüñe çün seyr kıldı şubhda bād-ı şabā
 Şol sebebden tıldı ‘ âlem mişk-i reyhân-ı semîm³⁰⁹
- 7 Gel teraḥḥüm kııl³¹⁰ Nesîmîye eyâ bedr-i münîr
 Ger ḥaṭâ kıldımsa ben estagfirullah el‘ azîm

15a

-48-

Vahdeti³¹¹**Fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün**

- 1 Zâtımız añlayalı fazl-ı Hudâ şekliñde
 ‘ Ârifane gezerüz ehl-i fenâ şekliñde

³⁰⁰ Didi: koydı, NED.

³⁰¹ edâ: yolı, NED.

³⁰² İhdinâs sırâtel mustakîm: Bize doğru yolu göster. (Fatiha Suresi/6)

³⁰³ İnnâ fetahnâ leke fethan mubînâ: Doğrusu biz sana apaçık bir fetih ihsân ettik. (Feth Suresi/1)

³⁰⁴ istivâ ‘ arş-ı ‘ azîm: bes âlâ ḥulkın ‘ azîm, NED.

Ve inneke le alâ hulukın azîm: Ve muhakkak ki sen, mutlaka çok büyük bir ahlâk üzeresin. (Kalem Suresi/4)

³⁰⁵ Resm: İsmidür, NED.

³⁰⁶ elif: ḥattı, NED.

³⁰⁷ Mîm ağzıñdır seniñ: Ol şol mîm-i femüñ, NED.

³⁰⁸ Aynen fiḥâ tusemmâ selsebîl: Orada bir pınar ki ona selsebil adı verilir. (İnsan Suresi/18)

³⁰⁹ Şol sebebden tıldı ‘ âlem mişk-i reyhân-ı semîm: Ol sebebden oldu ‘ âlem da‘ imâ ‘ anber-şemîm, NED.

³¹⁰ Gel teraḥḥüm kııl :Rahm kılgıl sen, NED

³¹¹ Dimekotalı Vahdeti Divānı,s.145,g.107 (Öztürk,2006)

- 2 Hür bakma gözüñ aç diĳkatle nazār it³¹²
Gör ne sulţānlar olurmuş fuĳarā űeklinde
- 3 Gün gibi pür-nur idegör ey zāhid³¹³
Nūr-ı Hāĳdur görinen arz u semā űeklinde
- 4 Ķatrede baĳr-ı dilā zerrede űemsi³¹⁴ seyr it
Haydarı gördünse noĳta-i bā űeklinde
- 5 Ķuţb-ı āfāĳu ricalu ’llah u Hızr u İlyās ol³¹⁵
Ekşeri ehilgörinür³¹⁶ budalā űeklinde
- 6 Berü gel ehl-i dile āyine ol ey nūr-ı mah³¹⁷
Gün gibi menzil idin āl-i ’ abā űeklinde
- 7 Mü’min űekl-i butāne yüri var eyle sücüd
Hāĳĳı Aĳmed gibi gör mah-liĳā űeklinde
- 8 Vaĳdeti’ aşĳ-ı ilāhīdür iki ’ ālemde
Nev-be-nev cilve iden űāh u gedā űeklinde,

15b

-49-

Taĳmīs-i Nāmī Gazel-i Sultān Murād³¹⁸**Fā’ ilātün / fā’ ilātün / fā’ ilātün / fā’ ilün**

- 1 Zevĳ-i ’ uĳbā isteyen dünyāya mā’ il olmadı
Hāşıl -ı dünyā [vü] dīn bir yerde hāşıl olmadı

³¹² Diĳkatle nazār it:: diĳkatle bir nazār it, VD.

³¹³ Gün gibi ĳalbiñi pür-nur idegör ey zāhid: Gün gibi ĳalbiñi pür-nur idegör ey zāhid, VD.

³¹⁴ űemsi: mihri, VD

³¹⁵ ol:- , VD

³¹⁶ Ekşeri ehil görinü: Ekşer ey dil görinürler

³¹⁷ nūr-ı mäh: yüzi mäh, VD

³¹⁸ Aĳmed Nāmī Divanı(Yenikale,2002)’nda bulunamamıştır.

‘ Ākıl olan kimse hiç bu hâle kâ’il olmadı

‘ Ākıbet endîş olan dünyâda gâfil olmadı

Kârını tedbîr iden ‘ âlemde câhil olmadı

- 2 Fehm idüp esrâr-ı ‘ aşk ilâhî abdâl ol yüri
Lezzet-i dünyâyı terk it fâriğ’ü-l bâl ol yüri
Ey gönül şeyrân-ı ‘ aşk ol şâhîb-i lâl ol yüri
Ehl-i hâl olmak dilersen vâkıf-ı hâl ol yüri
Vâkıf-ı hâl olmayan her işde kâmil olmadı
- 3 Bî-nihâyetdir cihân içinde ey zâhid mürîd
Zühdüñe mağrûr olup zann itme kim olduñ vaḥîd
Añı bil kim her mürîd olan kişi olmaz sa’îd
Tıynet-i pākizedir her kişiniñ olmak ferîd
Terbiyet nâ-ehl olan hiç kimse qâbil olmadı
- 4 Devlet anuñ kim içe cām-ı nuklden raḥîk
İtme ‘ âlemde hergiz zevk için fikr-i refîk
Cân kulağıyla bu sözi gûş kıl gel ey şadık
Her ne iş kim olmasa tevfiḳ-i ḥaḳ aña refîk
Şad hezârân söyle cehdile ḥaşıl olmadı
- 5 Şabr kıl cevri-i ‘ adûya itme Nāmî keşf-i rāz
Derdüñe isterseñ elbette eğer bir çâre sâz
Şâh-ı dehrîñ bu sözin var şaḥife-i ḥâtra yaz
Ey Murādî bârgâh-ı ḥazrete eyle niyâz
Cürm olan âh-ı mazlûmâne ḥâ’il olmadı

16a

-50-

[Vaḥdetī]³¹⁹

Fā‘ilatün / fā‘ilatün / fā‘ilatün / fā‘ilün

- 1 Vâkıf-ı esrâr olan insânı her cân añlamaz
 Şûret-i ma‘ nâ nedür peydâ vü pinhân añlamaz
 Dilberün mahiyetini dîv [ü] nâdân añlamaz
 Rûh-ı insân neydüğün her tab‘ -ı hayvân añlamaz
 Ya‘ ni nûr-ı Aḥmedi Bû-cehl [ü] Mervân añlamaz
- 2 Bağlayup³²⁰ inkâr zünnârın beline ol şaķı
 Göz göre setr eylemek ister vücûd-ı muḥlaķı
 Gözlerinde nûr³²¹ yokdur görimez sırr-ı Hakkı
 Muşḥaf-ı ruḥsârûna imân getürmez ol şaķı³²²
 Öldürin ol cahili kim ḳadr-i Ḳur’ân añlamaz
- 3 ‘ Aşķla yanan bilür ḥamr-ı maḥabbet³²³ nârını
 Her nefes ol nâr ile görür bu ‘ âlem vârını
 Seyr ider ol³²⁴ her ne yüzden olur ise yârini
 Münkire ‘ arz eylemeñ yâriñ³²⁵ güzel dîdârını
 Ḥod bilürsün şûret-i Raḥmânı şeyṭân añlamaz
- 4 Meclis-i^{326c} irfân-ı noḳṭadur³²⁷ yariñ femi
 Ḥaḳ te‘ âlâ ḳoymış anda³²⁸ genc-i sırr-ı maḥremi³²⁹

³¹⁹ VD, s. 53, m.20, Muhammes-i Müzdevic başlığıyla kayıtlıdır. (Öztürk,2006)

³²⁰ balayup: bağladı, VD.

³²¹ Gözlerinde nûr: Gözlerinün sırrı, VD.

³²² getürmez ol şaķı: getürmezmiş faķı, VD.

³²³ ḥamr-ı maḥabbet: miḥr ü maḥabbet, VD.

³²⁴ol: bil, VD.

³²⁵ eylemeñ yâriñ: eylemeñ anuñ, VD.

³²⁶meclis: mebhâs, VD.

³²⁷ nutḳadır: bâb-ı noḳṭadur, VD

³²⁸ ḳoymış anda: anda ḳoydı, VD.

La^ç l-i yaqūtuñda gizlidür SüleymānHātemi
 Leblerinden bir kināye tutarız cām-ı Cemi
 Öyle³³⁰ bil bu nükteyi belki³³¹ Süleymān añlamaz

5 Ma^ç nīde birdür mü^ç eşşirle mü^ç eşşerde³³² eşer
 ‘Āşık u ma^ç şūku ‘aşkbir olduğı gibidir meğer
 Nūr-ı vaḥīd mi degüldür kevkeb [ü] şems ü kamer
 Çeşm-i nā-binā velībir zerre görmez nūr [u] fer
 Nürsüz qalsun o göz kim vech-i insān añlamaz

6 ‘Ārif iseñ ey gönül gūş eyle benden bir suḥan
 Rāzını ketm eyle nuṭka açmağıl ašlā dehen
 Nūr-ı vecdī degüldür³³³ fi^ç l-ḥaḳīka cān [u] ten
 Nefs-i ādemden ḥaber virme velīinsāna³³⁴ sen
 Şehr-i ḥikmet yolların³³⁵ dīv-i beyābān añlamaz

7 Rāz-ı ‘aşkı ben nice taḳrīr³³⁶ ü taḥrīr ideyim
 Zāt-ı pāki ben nice a^ç māya tafşīl³³⁷ ideyüm
 Afitābı ben³³⁸ nice ḥuffaşa ta^ç bīr ideyüm
 Hāl ü ḥattın dilberün ben kime tefsīr ideyüm
 Vaḥdetīher bir denīte^ç vīl-i vīrān³³⁹ añlamaz

³²⁹ maḥremi: Meryemi, VD.

³³⁰ öyle: şöyle, VD.

³³¹ belki: her bir, VD.

³³² mü^ç eşşerde: mü^ç eşşer hem, VD.

³³³ nūr-ı vecdī. degüldür: ‘ayn-ı vaḥiddür egerçi, VD.

³³⁴ insāna: nādāna, VD.

³³⁵ yolların: yolını, VD.

³³⁶ taḳrīr: tesvīd, VD.

³³⁷ Zāt-ı pāki ben nice a^ç māya tafşīl: Nūr-ı pāki ya nice a^ç māya taḳrīr, VD.

³³⁸ ben: yā, VD.

³³⁹ vīrān: Kur ‘ān, VD.

17a

-51-

Taḥmīs-i Şāhidī [Raḥmī] Gazel-i Ḥayālī³⁴⁰**Fā'ilatün / fā'ilatün / fā'ilatün / fā'ilün**

- 1 Tā ezel ḥākimiñe taḥmīr oldı tıynet bağladı³⁴¹
 Cevher-i ' aşkı maḥal için liyākat bağladı
 ' Unşuru pākümde kudret nice ḥālet³⁴²bağladı
 Ana rahminde tenim şol dem ki şūret bağladı
 Bir şanem yādıyla zünnār-ı muḥabbet bağladı
- 2 Cevher-i ' aklıyla ḥalk olduḡda ā' yān-ı cihān
 Maḥzen-i dilde qarār itdi niceler nihān³⁴³
 Hıfz ider āgyārdan her dem anı tığ-ı zebān
 Genc-i cāna nefis ejderhāsın itdi pāsban
 Çün tılsım-ı ādemi üstād-ı ḥikmet bağladı
- 3 Tekye-gāh-ı dehrde³⁴⁴ derd ehli çekdi çok cefā
 ' Aşk-ı garrā ile Vamık oldı pā-māl-i ' İsa
 Bī-setrinde kūh ki Şirine kıldı cān fedā
 Gördi Mecnūn kim benī ādemde yok resm-i vefā
 Vardı ol dīvāne vaḥşilerle ülfet bağladı
- 4 Dehre erbāb dirse³⁴⁵ n'ola dār-ı miḥen
 Pāymāl-i miḥnetdir nice nāzik-beden
 Ḥarc idüp yok yire naḡd-i ḥayātı cümle ten³⁴⁶

³⁴⁰ Raḥmī Divānı, s.99, t..3. (Tığlı, 2006)

Mecmuada Taḥmīs-i Şāhidī Gazel-i Ḥayālī adıyla kayıtlı olan şiir Şāhidī'ye değıl Raḥmī'ye aittir.

³⁴¹ Tā ezel ḥākimiñe taḥmīr oldı tıynet bağladı: Şol zamān ḥāküm ki taḥmīr oldı tınet bağladı, RD.

³⁴²nice ḥālet: ḥālet nice, RD.

³⁴³niceler nihān: genc-i nihān, RD.

³⁴⁴ Tekye-gāh-ı dehrde: Tenknā-yı ' ışkda, RD.

³⁴⁵ erbāb dirse: erbāb-ı nazar dirse, RD.

³⁴⁶ Ḥarc idüp yok yire naḡd-i ḥayātı cümle ten: Ḥarc idüben yok yire naḡd-i revānı cümle ten,RD.

Maħmil-i t̄abūtda olur çün metā' ı bir kefen³⁴⁷
 Şol ki³⁴⁸ birkaç gün fenā şehrinde şöhret baġladı

- 5 Ğarķ-ı ħūn-āb olsa lāyık Raħmīyā bu çeşm-i ter
 Şāhid-i maķşūda el virmez sipihr giyinür³⁴⁹
 Pister-i ħāķ-i cefā³⁵⁰ bālīnidir seng-i meder
 Yād-ı la' liñle Ğayālī nūş id³⁵¹ ħūn-ı ciġer
 Gör ṭabīb-i hicr añā cānāne şerbet baġladı

17b

-52-

Taħmīs-i Raħmī Gazel-i Necātī³⁵²

Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün

- 1 Vaķt-i gülzār irdi bülbül oldu ġüyā bir yaña
 Şalınup ra' nālanur her serv-i bālā bir baña
 Ehl-i diller ħaldılar³⁵³ gül-geşt-i şahrā bir yaña
 Ğalk'ı 'ālem bir yaña oldu bī-çāre tenhā³⁵⁴ bir yaña
 Cennet-i kūyiñ ħomazam olsa dünyā bir yaña
- 2 Boynuma zinciri zülfin eyledi³⁵⁵ ol yār-ı bend
 Ğalkā ħalkā devr-i āhım çerġe şalmışdır kemend
 Fā'ide itmez ne lāzım çü dil-i şeydāya bend

³⁴⁷olur çün metā' ı bir kefen: olup çün metā' -ı pür-kefen, RD.

³⁴⁸Şol ki: Şol kişi, RD.

³⁴⁹Şāhid-i maķşūda aldırılmaz sipihr giyinür: Şāhid-i maķşūda irgürmez bu çarķ-ı köhne-ver, RD.

³⁵⁰ħāķ-i cefā: ħāķ-i belā, RD.

³⁵¹nūş id: nūş ider, RD.

³⁵²RD, s. 108, t. 10. (Tıġlı, 2006)

Divanda 2. ve 3. bentlerin yeri farklıdır. Tahmis yapılan Necati'nin gazeli Necātī Dīvānında 9 beyitten oluşmaktadır.

3. bentte tahmis yapılan beyit Necātī divanında yoktur.

Bulamadılar arayup ol şīve-i ġüftaruñ

Ğitdi Ṭübā bir yaña serv-i dil-ārā bir yaña (-D)

³⁵³ħaldılar: ħıldılar, RD.

³⁵⁴bī-çāre tenhā: bī-çāre tenhā(RD), bu şeyda(NBD.)

³⁵⁵eyledi: ideli, RD.

- ‘Aşka mani’ olımaz zâhid³⁵⁶ kelâmı hüş-mend
Kimse karşı tırılmaz ger aķsa deryâ bir yaña
- 3 Gülşene ‘arz eyleyelden³⁵⁷ dilberâ didâruñı
Ol muhâbbetde³⁵⁸ kıızardı görincek didâruñı
Goncalar dem-beste kaldı işüdüp güftâruñı
Bulamadılar arayup ol şive-i güftâruñı
Gitti Tübâ bir yaña serv-i dil-ârâ bir yaña
- 4 Ehl-i dünyânın dilâ güş itme kıyl ü kâlini
Kâr u bârı terk idüp bürün melâmet şalını
Gel kalendar-meşreb ol bul revm ile âbdâlımı
Ehl-i dünyâ neyler şerh-i mücerred hâlini³⁵⁹
Yirde Qarûn bir yaña gökde Mesîhâ bir yaña
- 5 Âh Raḥmîden n'ola gerdün olursa şerm-sâr³⁶⁰
Gerd-i miḥnet eyledi³⁶¹ mirât kalbin pür‘ ayâr
‘Ârzında zâhir olmadan bu ḥaṭṭ-ı müşg-bâr
Cânına oldu Necâtinün civân-ı ‘aşk-ı yâr³⁶²
Ey ecel sen de gelüp itme tekâzâ bir yañağubâr

---

³⁵⁶ zâhid: zâhid(RD), nâsîh (NBD)

³⁵⁷ eyleyelden: ideliden, RD.

³⁵⁸ ol muhâbbetde: lâle hacletden

³⁵⁹ Ehl-i dünyâ neyler şerh-i mücerred hâlini: Ehl-i dünyâ böyle ‘arz eyler tecerrüd hâlini(RD), Mâl-i dünyâ ile şerh eyler tecerrüd hâlini(NBD).

³⁶⁰ şerm-sâr: bî-ķarâr, NBD.

³⁶¹ eyledi: kııldı, RD.

³⁶² civân-ı ‘aşk-ı yâr: ḥavâle ‘aşk-ı yâr(RD), ḥavâle çeşm-i yâr (NBD)

18a

-53-³⁶³

Fā'ilatün / fā'ilatün / fā'ilatün / fā'ilün

- 1 Gice kan kuşdı şürāhī kıddini dü tā kılıp
 Ağzı taldı hūn ile peymāne hayretde kıalıp
 Bu Huzūrī dağı düşdi şöyle lā-ya' kııl olup
 Yatdılar Ferhād ü Mecnūn mest-i cām-ı aşkı olup
 Ey Fuzūlī biz olar yatdıķca nevbet bekleriz.

18b

-54-

[Akif]

Fā'ilatün / fā'ilatün / fā'ilatün / fā'ilün

- 1 Kesb-i hūsnı hılk idüp Hallāk bil incitme halk
 Leme'ān ol herkese 'ālemde mānend-i şafak
 Kāzımü'l-ğayz ol ki afv etsün seni Rabbü'l-halak
 Şār için söndürme 'ālemde şāķın hiç bir ocaķ
 Şu' ledār olmaķ dilerseñ düşmānıñ şem'ini yak
- 2 Zālīm olma nār-ı zulme yakma aşlā bir teni
 Pek hālīm ol hilm ile vaşf eylesün herkes seni
 Gūş-ı cāna pendimi mengūş kııl diñle beni
 İktidāruñ intikām ü luḫfe şarf it de tanı
 Feyzinden kıalb lezzet-yāb olur diķķatle bak
- 3 Şems-i Tebrizi virüp şadr itdi başım Konya'da
 'Afv idüp gitdi cihāndan ol kavīyü'l-Nebide
 Merhamet gālib olur elbet ecel-i İlāhide
 Düşmeni dost eylemeye bir çāre var ise dünyāda
 'Afv ü şafī mā-sebaķdır mā-sebaķdır mā-sebaķ

³⁶³ Huzūrī'nin Fuzūli gazeline yaptıķı tahmis 50b' dedir. Ancak bir bendi 18a' ya yazılmıştır.

4 Genc-i vaḥdete otur zānūya bend it dāmenūñ
 Ehl-i temkīn ol kemāl ehli tutar pīrāhenūñ
 Yāre tāb-ı ḥaḳīḳatle pūr eyle maḥzenūñ
 Ger ḥumārsız neş'e-yāb olmaḳsa maḳşūduñ senūñ
 Bāğdan ol yapmış bāde-i ḥamrā-yı çāk

19a

5 Pūte-i ḥāl içre ḳāl olmazdı ol bir faḳīr
 Mesned-i vālā-yı 'izzetde ne mūmkün ol yer
 Kızmadan tennūre 'ademī kimseler atmaz ḥancer
 Dime sūzān eylesün keyfīnce ḳalbiñ dese yer
 Yanmağa vā-bestedir elbette 'Akif parlamak

20a

-55-

Ġazel-i Ḥusrev

Mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

- 1 Yeşiller giydiğīñ dem tūṭī-i gūyāya beñzersin
 Siyāh-pūş oldığīñ dem Ka'be-i 'ulyāya beñzersin
- 2 Kaçan kim nāzla āksādeler giyiñ ey semen-sīmā
 Şadefden ḥāşıl olmuş bir dürr-i yektāya beñzersin
- 3 Giyüp eğnüne mā'ī cāmeler sebz-i çemen felek
 'Aden içinde reftār eyleyen gilmāna beñzersin
- 4 Libās-ı sürḥle cāna yeşil ferāce giydikçe
 Tarāvet gülşeninde gonca-i zībāya beñzersin
- 5 O gül-ruḥsārı vaşf itdiñ 'aceb rengīn edālarla
 Sözündür Ḥusrevā sen bülbül-i şeydāya beñzersin

20b

-56-

Hüdâyi³⁶⁴

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

- 1 Cefâdan yüz çevirmez dil ğamiñdan lezzet almışdır
Benim gönlüm nice dürlü cefâdan arda qalmışdır
Şorarsañ hâlimi nûr-ı dilim Allah'a qalmışdır
Tenimden çıqmağa cânım hemân bir âha qalmışdır
Benim da' vâm senüñle ey sitemkâr Hâkka qalmışdır
- 2 O Şirîñ mişli dildâre beni mollâ idüp Ferhâd
Gönülde dağ-ı ' aşkı delmeden oldum âmân berbâd
Oqurduñ güle biñ dürlü itdim nâle-i feryâd
Ne mümkün nâlemi tuymaq beni şahrâya şalmışdır
Benim da' vâm senüñle ey sitemkâr Hâkka qalmışdır
- 3 Niçün ' ahinde tırmazsın behey hürî dil-i cânân
Sözünden dönene râzı olur mı hazret-i Yezdân
Su 'âl itmez kıyâs itme bu zulmi hazret-i Yezdân
Senüñ cevruñ beni dürlü belâ-yı derde şalmışdır
Benim da' vâm senüñle ey sitemkâr Hâkka qalmışdır
- 4 Beni tatlu lisânıyla idüp bend kendüne ol yâr
Raķîbiñ sözine aldandı itdi ' aşkı nâ-çâr
Fedâ itdi beni âhir o hurşîd mâh rû-yı dildâr
Alup gönlümi ol şoñradan ferdâya şalmışdır
Benim da' vâm senüñle ey sitemkâr Hâkka qalmışdır

---

³⁶⁴ Aziz Mahmud Hüdâyi Divan-ı İlâhiyât (Tatçı-Yıldız 2005)'da bulunamamıştır.

- 5 Saña üftâdelikle ben marîz-i ‘aşkıñım el-ân
 Vişâl itmez iseñ yâr ‘ayārım ile bir dermân
 Vücûdum şöyle tursun ‘aql u fikrim eylediñ tâlân
 Seniñ fikriñ ile bu dil-i ğamı sevdâya şalmışdır
 Benim da‘vâm senüñle ey sitemkâr Hakkâ kıalmışdır

-57-

Velehu

feûlun / feûlun / feûlun

- 1 Ne müfred bilürsiñ ne ğazel
 Tudağıñ ağzıma ne güzel

21a

-58-

Ġazel [Şeydâ]

Fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün

- 1 Ey melek-rû cevre mâ’ il dil-rübâ
 Neyleyim üftâdeñ oldum ez-ķazâ
 ‘Āşık oldum ben günehkâr olmadım
 Eyleme bu cevri yazıķdır baña
- 2 Mâ’ ilim ben ķâmet-i şimsâdıña
 Dil-rübâsın âferin üstâdıña
 Yüz virirsin ğamze-i cellâdıña
 Sevdiğim göñlüm emin oldun mı yâ
- 3 Derd-i hicrânuñla oldum derd-nâk
 Tîğ-ı ğamzeñ sinem itdi çâk çâk
 Cân firâkıñla yanar dil-i sûz-nâk
 Bu cefâya yoķ mı câna intihâ

- 4   Ḳadd-i bālāña ise irmez elim
           Ḥāşılı sende bilürsin sevdiğim
           Ṭoğrısı ey dil-rübā ben bildiğim
           Mübtelâdır mübtelâ Şeydâ saña

22b

-59-

Tercî' i Bend-i Ziyâ³⁶⁵

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

I

- 1   Dendân-ı şîre loğma olur âhûvân-ı zâr
           Bir gûsfendi ṭu' me kılar gürg-i cân-şikâr
- 2   Bî-cürm iken ğidâ-yı 'anākib olur meges
           Mâ' şüm kebûteri şâhîn eder şikâr
- 3   'Ăciz iken 'ukāba giriftâr olur keşef
           Ġük-ı za'îfi kût edindir bî-vesîle mâr
- 4   Bî-cünḥa mâkiyân-beçeyi çāk ider zağan
           Bî-sâbıka dü pâre ider mûşı mûş-ḥâr
- 5   Güncişk-i zârı bâşe-i perrân helāk ider
           Eyler tezervi pençe-i ğadrinde bāz ḥâr
- 6   Mâr-ı zemîne loğma olur murğ-i tîz-per
           Murğ-i hevāya ṭu' me olur mâhî-i bihâr

³⁶⁵ Harun Yıldız-Hidayet Duyar(hzl.), Tercî-i Bend ve Terķib-i Bend, Palet Yayınları, Konya,2016.

12 bentten oluşan Ziya Paşa'nın Tercî' -i Bendinin Mecmuada sırasıyla 4, 7, 6 ve 10. bentlerine yer verilmiştir.

- 7 Ğavvāşı hırş-ı gevher ider loğma-i neheng
Kebgi ümîd-i dâne ider teleye şikâr
- 8 Dürdâne-i derûnu için çâk olur şadef
Âvâzıdır bülbüli iden kafesde nizâr
- 9 Bîdesteriñ helâkine hâyye olur sebab
Çatl-i samûr-ı zâra olur postı medâr
- 10 Ğâlibzebûnu kâ' idedir ider telef
Yerde havâda bahrde cârî bu girdâr
- 11 Subhâne men taḥayyera fî şun' ihi' l-ukûl³⁶⁶
Subhâne men biḳudretiḥi ya' cüzü' l-fühûl

23a

Velehu [Ziyâ]**II**

- 1 Yâ Rab nedir bu dehrde merd-i zû- funûn
Olmuş belâ-yı 'akl ile ârâmdan maşûn
- 2 Yâ Rab niçün bu 'arşada her şahş-ı 'ârifîñ
Miḳdâr-ı fazlına göre derdi olur füzûn
- 3 Her kangı sū'ya 'atf-ı nigâh itse bî-ḥuzûr
Her kangı şey'e şarf-ı ḥayâl itse 'aḳlı dūn

³⁶⁶ Subhâne men taḥayyera fî şun' ihi' l-ukûl / Subhâne men biḳudretiḥi ya' cüzü' l-fühûl:
Sanatı karşısında akılları hayrette bırakan O büyük Sanatkar'ı tesbih ederim. Kudretiyle alimleri
aciz bırakan ulu Allah'ı tesbih ederim.

- 4 Mümkün midir ḥaḳīḳat-i eṣyāyı vezn [ü] derk
Mīzān-ı ‘akla dirhem-i tā‘ dīl iken zūnūn
- 5 Güncīde-i başiret olur mı bu ‘aciz ile
Ḥayṣiyyet-i havādiṣ ü keyfiyyet-i ṣu‘ūn
- 6 Gūyā ki bunca miḥnet ü ḡam az gelüp olur
Bir de taḥakküm-i cūhelā ile baḡrı ḥūn
- 7 Bilmem ki muḳtezā-yı niḡām-ı cihān mıdır
Dā‘im cihānda cāhil olur mes‘adet-nümūn
- 8 Cārī cihān cihān olalıdır bu ḳā‘ide
Bir aḥmaḳ-ı deniye olur ehl-i dil zebūn
- 9 Nādāmı firāz-ı izz ü sa‘ādette ser-firāz
Dānā hazīz-i ‘aciz ü mezellette ser-nigūn
- 10 Nādāmı kām-perver ider tāli‘-i bülend
Ehl-i kemāli sā‘il ider baḥt-ı vājgūn.
Subḥānallah³⁶⁷

23b **Tercī‘-i Bend Velehu [Ziyā]**

III³⁶⁸

- 1 Güller güler fiḡānla geḳer ‘ömr-i ‘andelīb
Bīmār iḥtizārda ücret diler ṭabīb

³⁶⁷ Vasıta beyit tekrarlanmak yerine Subḥānallah yazımıştır.

³⁶⁸ On beyit oluşan bu bentin eserde bulunan beşinci beyti mecmuada yer almamıştır. Beşinci beyit şöyledir: Sūm ü basal çü nergis ü lāle gūṣāde-leb

Maḥbūs künc-i maḥfaẓa-i tengnāda tīb -M

- 2 Mānend-i lāşe nā' ş-1 tūvānger zelīl ü h'ār
Kerkes mişāl vāriş ü ğassāl nā-şekīb
- 3 Bālīn-i nāza h'āce-i şehr eyler ittikā
Ĥāk-i mezellet üzre yatur aç bir garīb
- 4 Pertev-fürüz-1 bezm-i tarab şem' -i ĥande-rīz
Pervāne-i şikeste-per üftāde-i lehib
- 5 Pister-nevāz-1 ' izz ü şafā aĥmaĥ-1 ĥasīs
Külĥan-nişīn-i zūll ü hevān ' āķıl-i ĥasīb
- 6 Geh devlet-i cihāndan ider cehl behre-yāb
Geh loĥma-i ' aşādan ider ' aķl bī-naşīb
- 7 Maĥbūl-1 bezm-i soĥbet olur müfşid-i le'īm
Menfūr-1 tab' -1 ' ālem olur nāsih-i muşīb
- 8 Gāh muĥaĥķar-1 cūhelā şā' ir-i belīg
Gāhmusaĥķar-1 ĥumaķā fāzıl-1 edīb
- 9 Bir ' āciziñ ma' işeti noĥşān-pezir olur
Bir zālimiñ umūrı ider kesb-i fer ü zīb
Subĥānallah

Velehu[Ziyā]

IV

- 1 İtmiş kimisi rāĥatın iķbāl için fedā
Olmuş kimisi beliyye-i idbāra mübtelā

- 2 Olmuş kimi t̄vānger-i devrān iken zelīl
Olmuş kimine şerveti sermāye-i ‘anā
- 3 Toplar kimisi vāriş ü hādīş için nuķūd
Eyler kimisi şervet için ‘ömrini hebā
- 4 Düşmüş kimi tecessüs-i kibrit-i aħmere
Olmuş kimine m̄cib-i iflās kimyā
- 5 İtmiş kimin ħariş-i kıtāl arzū-yı şān
Kılmış şama‘ kimisini cān-dāde-i vegā
- 24a
- 6 Olmuş kimi musaħħar-ı efsūn-ı çeşm-i yār
Olmuş kimi muķayyed-i gīsū-yı dil-rübā
- 7 İtmiş hevā-yı yāre³⁶⁹ kimin dāgdār-ı ğam
Olmuş kimine derd-i gül ü yāsemen belā
- 8 Tefriķ³⁷⁰ kimisi oķur ruķye-i füsūn
Teshīr için kimisi yazar nüşha-i du‘ā
- 9 Olmuş kimi şafā ile rind-i piyāle-keş
Olmuş kimisi ħırş ile üftāde-i riyā
- 10 İtmiş ħulāşa bir emel-i ħāş-ı bī-lüzūm
Her şaħş-ı ħürri kayd-ı esāretle mübtelā
Subhānallah

³⁶⁹ hevā-yı yāre: hevā-yı lāle, TCB.

³⁷⁰ Tefriķ: Tefriķ için, TCB.

-60-

Terkīb [Ziyā]³⁷¹

Mef' ūlū / mefā' ilū / mefā' ilū / fe' ilūn

I

- 1 Sākī getür ol bādeyi kim māye-i cāndır
 Ārām-dih-i ' aql-ı melāmet-zede-gāndır
- 2 Ol mey ki olur şaykal-ı dil ehl-i kemāle
 Nā-puhteleriñ ' aqlına bādī-i ziyāndır
- 3 Bir cām ile yap hātırı zīrā dil-i vīrān
 Mehcūr-ı harābāt olalı hayli zamāndır
- 4 Sākī içelim ' aşkına rindān-ı Hudā'nıñ
 Rindān-ı Hudā vākıf-ı esrār-ı nihāndır
- 5 Sākī içelim rağmına şūfī-ı harīşīñ
 Kim maqşadı kevşer emeli hūr-i cināndır
- 24b
- 6 ' Aşk olsun o pīr-i mey-perverde-i ' aşka
 Kim bādesi şād-sāle vü sākīsi civāndır
- 7 Pīr-i meye şor meş' elede var ise şüpheñ
 Vā' ızleriñ efsāneleri heb hezeyāndır
- 8 Ben añladığım çarḥ ise bu çarḥ-ı çeb-endāz
 Yaḥşi görünür şüreti ammā ki yamandır

---

³⁷¹ 12 Bentten oluşan Terkib-i Bentin 2. bentine mecmuuda yer verilmemiştir.

- 9 Beñzer felek ol çenber-i fânūs-ı hayāle
Kim naqş-ı temāşīli seriü' l-cereyāndır
- 10 Sākī bize mey şun ki dil-i tecribet-āmūz
Endīşe-i encām ile vaqf-ı hālecāndır
- 11 İç bāde güzel sev var ise 'aql u şu'uruñ
Dünyā var imiş yā ki yoğ olmuş ne umūruñ

Velehu [Ziyā]

II

- 1 Ey kudretiñe olmayan 'āgāz u tenāhī
Mümkün değıl evşāfiñi idrāk kemāhī
- 2 Her nesne kılar varlığıña hūsn-i şehādet
Her zerre ider vaḥdetiñe 'arz-ı güvāhī
- 3 Hükümñ kılar izhār bu āşār ile mihri
Emriñ ider ibrāz bu envār ile māhı
- 4 Dil-sīr-i bisāt-ı ni' amīñ murğ-i hevāyī
Sīrāb-ı zülāl-i keremiñdir şuda māhī
- 5 Eyley keremiñ āteşi gülzār Ḥalīle
Mağlūb olur peşşeye Nemrūd-ı mübāhi
- 6 Zālumlere 'adliñ ne zamān ḥāk idecekdir
Mazlūmlarıñ çıkmadadır göklere āhı

- 7 Bî-gânelere münhaşır envâ' -ı huzûzât
Miḥnet-zede-i 'aşkıña maḥşûş devâhî
- 25a
- 8 Sensin iden idlâl nice ehl-i ṭarîķi
Sensin iden ihdâ nice güm-geşte-i rāhı
- 9 Ḥükmüñ ki ola mûcib-i ḥayr u şer-i ef'âl
Yâ Rab ne içündür bu evâmir bu nevâhî
- 10 Sendendir İlâhî yine bu mekr ü bu fitne
Bu mekr ü bu fitne yine sendendir ilâhî
- 11 Güftî bikün ü bāz zenî seng-i melâlet
Dest-i men ü dād-ı tu der rûz-ı kıyâmet³⁷²

Velehu [Ziyâ]

III

- 1 Bir kaçre içen çeşme-i pür-ḥûn-ı fenâdan
Başın alamaz bir daḥı bārân-ı belâdan
- 2 Āsûde olam dirseñ eğer gelme cihâna
Meydâna düşen kırtılamaz seng-i kazâdan
- 3 Şâbit-kağem ol merkez-i me'mûn-ı rızâda
Vâreste olup dâ'ire-i ḥavf u recâdan

³⁷²Güftî bikün ü bāz zenî seng-i melâlet

Dest-i men ü dād-ı tu der rûz-ı kıyâmet:

Hem yap dersin hem günahkâr sayarsın. Kıyamet gününde ellerim duada, senin adaletine sığırım.

- 4   Tursun kefi hükmünde terâzî-yi ‘ adâlet
Havfiñ var ise maḥkeme-i rûz-ı cezâdan
- 5   Her kim ki arar bû-yı vefâ tab‘ -ı beşerde
Beñzer aña kim devlet umar zıll-ı hümâdan
- 6   Bî-baḥt olanıñ bağına bir ıatresi düşmez
Bârân yerine dürr ü güher yağsa semâdan
- 7   Erbâb-ı kemâli çekemez nâkış olanlar
Rencide olur dide-i ḥuffâş ziyâdan
- 8   Her ‘ âkile bir derd bu ‘ âlemde muḥarrer
Râḥat yaşamış var mı gürûh-ı ‘ uḫâlâdan
- 9   Halletmediler bu lügaziñ sırrını kimse
Biñ kâfile geçdi ḥükemâdan fuzelâdan
- 10   Kıl şan‘ at-ı üstâdı taḥayyürle temâşa
Dem urma eğer ‘ ârif iseñ çün ü çirâdan
- 11   İdrâk-i me‘ âli bu küçük ‘ aḫla gerekmez
Zirâ bu terâzû o ḫadar şıḫleti çekmez

25b

Velehu [Ziyâ]**IV**

- 1   Dehriñ ne şafâ var ‘ acabâ sîm [ü] zerinde
İnsân birağur hepsini ḥîñ-i seferinde

- 2 Bir reng-i vefā var mı nazar kı l şu sipihriñ
Ne leyl ü nehārında ne şems ü kamerinde
- 3 Seyr itdi hevā üzre dinür taht-ı Süleymān
Ol salţanatıñ yeller eser şimdi yerinde
- 4 Hür olmak eğer ister iseñ olma cihāniñ
Zevķinde şafāsında ğamında kederinde
- 5 Cānān gide rindān tağıla mey ola rizān
Böyle giceniñ ğayr umulur mı seherinde
- 6 Ğayr umma eğer şadr-ı cihān olsa da bi'l-farz
Her kim ki hasāset ola 'ırķ u güherinde
- 7 Yıldız³⁷³ arayup gökde nice tırfa müneccim
Ğaflet ile görmez kuyuyu reh-güzerinde
- 8 Anlar³⁷⁴ virir lāf ile dünyāya niţāmāt
Biñ dürlü teseyyüb bulunur hānelerinde
- 9 Āyīnesi işdir kişiniñ lāfa bakılmaz
Şağşıñ görünür rütbe-i 'aķlı eşerinde
- 10 Ben her ne ķadar gördüm ise bā' zı mazarrat
Şābit-ķademim yine bu re'yiñ üzerinde

---

³⁷³ Yıldız: Encüm, TKB.

³⁷⁴ Anlar: Anlar ki

11 İnsāna şadaķāt yakışur görse de ikrāh
Yardımcısıdır toğruların Ĥazret-i Allah

26a **Velehu [Ziyā]**

V

- 1 Ėadr ide re‘ āyāsına vālī-yi eyālet
Dünyāda vü ‘ uķbāda ne zillet ne rezālet
- 2 Lāyık mıdır insān olana vaķt-i każāda
Haķ zahir iken bātıll için ĥükmi imālet
- 3 Kağı ola da‘ vācı vü muĥzır dağı şāhid
Ol maĥkemenin ĥükmüne dirler mi ‘ adālet
- 4 Ey mürtekib-i ĥar bu ne zillet ki çekersin
Birkaç ĥurūřa müddet-i ‘ ömründe ĥacālet
- 5 La‘ net ola ol māle ki taĥşilīne ānīn
Yā dīn ola yā ‘ ırz veyā nāmūs ola ālet
- 6 Ādem olanın ĥayr olur ādemlere kaşdı
İnsānlıĥa insānda budur işte delālet
- 7 İnsān āna dirler ki ide ķalb-i raķīķi
Ālām-ı ben-i nev‘ ī ile kesb-i melālet
- 8 Ādem āna dirler ki ĥarażdan ola sālīm
Nefsinde dağı eyleye icrā-yı ‘ adalet

- 9 Şādık görünür kisvede erbāb-ı hıyānet
Mürşid şanlıur vehlede aşhāb-ı dālālet
- 10 Ekşer kişiniñ şūretine sīreti uymaz
Yā Rab bu ne hikmettir ilāhī bu ne hālet
- 11 Ümīd-i vefā eyleme her şahş-ı dağalde
Çok hacıların çıkdı haçı zir-i beğalde

26b

Velehu [Ziyā]**VI**

- 1 Bir ‘abd-i Habeş dehre olur baht ile sulţān
Daḥḥākıñ ider mülküni bir Gāve perişān
- 2 İqbāline idbārına bel bağlama dehrīñ
Bir dā’irede devr idemez çenber-i devrān
- 3 Zālīm yine bir zulme giriftār olur āḥir
Elbetde olur ev yıkanıñ ḥānesi virān
- 4 Ekşer görilür çünkü cezā cins-i ‘amelden
Encāmda āhenden ölür raḥne-i sūhān
- 5 Tezkīr olunur la‘n ile Ḥaccāc ile Cengīz
Tebcīl edilür Nūşirevān ile Süleymān
- 6 Kābil midir elfāz ile tağyīr-i ḥaḳīkāt
Mümkün mi ki tefriḳ oluna küfr ile imān

- 7 Bir hâkden inşâ olunur deyr ile mescid
Birdir naẓar-ı Hâk'da Mecûs ile Müselmân
- 8 Her derdiñ olur çâresi her inleyen ölmez
Her miñnete bir âhîr olur hem ğama pâyân
- 9 Geh çâk olunur dâmen-i pâkîze-i ' işmet
Geh ' iffet ider âdemi ârâyîş-i zindân
- 10 Şabr it siteme ister iseñ hûsn-i mükâfât
Fikreyle ne hâl³⁷⁵ eylediler Yûsufa ihvân
- 11 Zâlimlere bir gün didirir kudret-i Mevlâ
Tâllahi lekad âşerakellâhu ' aleynâ³⁷⁶

27a

Velehu [Ziyâ]**VII**

- 1 Her şahşî harîm-i Hâkka maħrem mi řanursiñ
Her tâc giyen çulsuzı Edhem mi řanursiñ
- 2 Dehri arasañ biñde bir âdem bulamazsıñ
Âdemgöriñen ħarları âdem mi řanursiñ
- 3 Çok muĸbili gördüm ki güler içi şan ağlar
Ħandân görinen herkesi ħürrem mi řanursiñ

---

³⁷⁵ hâl: zulm, TKB.

³⁷⁶Kâlû tallâhi lekad âserekellâhu aleynâ ve in kunnâ le hâtîn: Allah'a yemin olsun ki, Allah seni bize üstün kıldı.(Yusuf Suresi//91)

- 4 Bil ' illeti kıl soñra müdāvāta taşaddī
Her merhemi her yāreye merhem mi şanürsñ
- 5 Kibre ne sebep yoħsa vezīrim deyu gerçek
Sen kendiñi düstūr-ı mükerrrem mi şanürsñ
- 6 Ey müfteħir-i devlet-i yek-rūze-i dünyā
Dünyā saña maħşūş u müselleme mi şanursñ
- 7 Hālī ne zamān kaldı cihān ehl-i tam' adan
Sen zātıñı bu ' āleme elzem mi şanursñ
- 8 En ummadığın keşf ider esrār-ı derūnun
Sen herkesi kör ' ālemi sersem mi şanursñ
- 9 Bir gün gelecek sen de perişān olacağsın
Ey gonca bu cem' iyyeti her dem mi şanursñ
- 10 Nāmerd olayım çarħa eğer minnet idersem
Cevriñle seniñ ben keder itsem mi şanursñ
- 11 Allah'a tevekkül ideniñ yāveri Hāğdır
Nāşād gönül bir gün olur şād olacağdır

27b **Velehu [Ziyā]**

VII

- 1 Pek rengine aldanma felek eski felekdir
Zirā feleğın meşreb-i nā-sāzı dönekdir

- 2 Ya pister-i kemhāda ya vīrānede cān vir
Çün bāy ü gedā hāke berāber girecekdir
- 3 Allah'a şıgın şahş-ı hālīmīñ ğazabından
Zīrā yumuşak huyly atıñ çiftesi pekdir
- 4 Yağdı nice cānlar o nezāketle tebessüm
Şīrīn dağı kaşd itmesi cāna güleredir
- 5 Bed-aşla necābet mi virir hiç üniforma
Zer-düz palan urşañ eşek yine eşekdir
- 6 Bed-māye olan añlaşılur meclis-i meyde
‘ İşret güher-i ādemi temyīze mihekdir
- 7 Nuş ile yola gelmeyi itmeli tekdīr
Tekdīr ile uşlanmayanın haqqı kötekdir
- 8 Nādānlar ider şöhet-i nādānla telezzüz
Dīvānelerin hem-demi dīvāne gerekdir
- 9 ‘ Afv ile mübeşşer midir aşhāb-ı merātib
Kānūn-ı cezā ‘ ācize mi hāş dimekdir
- 10 Milyonla çalan mesned-i ‘ izzetde ser-efrāz
Birkaç gurūşı mürtekibiñ cāyı kürekdir
- 11 İmān ile dīn aqçedir erbāb-ı ğınāda
Nāmūs u hamıyyet sözi kaldı fuqārāda

28a

Velehu [Ziyā]

IX

- 1 İqbāl için aḥbābı si‘āyet yeñi çıqđı
Bilmez idik evvel bu dirāyet yeni çıqđı
- 2 Sirqat çoğalup lafz-ı şadākat modalandı
Nāmūs tamām oldu ḥamiyyet yeni çıqđı
- 3 Düşmanlara aḥbābını zemm oldu zerāfet
Dildārdan aḡyāra şikāyet yeni çıqđı
- 4 Şādıqları taḥkīr ile red kâ‘ide oldu
Hırsızlara ikrām u ‘ināyet yeni çıqđı
- 5 Haḡ söyleyen evvel daḡı menfūr idi gerçi
Ḥā’inlere ammā ki ri‘āyet yeni çıqđı
- 6 Evrāḡ ile i‘lān olunur cümle nizāmāt
Elfāz ile terfīh-i ra‘iyyet yeni çıqđı
- 7 ‘Āciz olanıñ ketm olunur ḥaḡḡ-ı şarīḡı
Maḡmīlere her yerde ḥimāyet yeni çıqđı
- 8 İsnād-ı ta‘aşşub olunur merd-i ḡayūra
Dīnsizlere tevcīh-i reviiyyet yeni çıqđı
- 9 İslām imiş devlete pā-bend-i teraḡḡı
Evvel yoḡ idi işbu rivāyet yeni çıqđı

- 10 Milliyeti nisyān iderek her işimizde
Efkār-ı freng teba' iyyet yeni çıkdı
- 11 Eyvāh bu bāzīçede bizler yine yandıķ
Zirā ki ziyān ortada bilmem ne kazandıķ

28b **Velehu [Ziyā]**

X

- 1 Zāhirde görüp bizleri şanma ' uķalāyız
Biz bir süri ' ākil şifatında budalāyız
- 2 ' Āķil denilür mi bize kim hāli bilürken
Dildāde-i ālāyış-i nireng-i hevāyız
- 3 Yārān-ı vaţandan bizi özler bulunursa
Düşdük sefer-i ğurbete muhtāc-ı du' āyız
- 4 Terķīb-i ' acībiz iki hāşiyyetimiz var
Aķbābımızıñ devletiyüz haşma belāyız
- 5 Güncide turur hırķamız altında künūzāt
Dervişleriz gerçi nazarda fuķarāyız
- 6 ' Uķbāya yarar bir işimiz yok ise bārī
Āzāde-dil-i şā'ibe-i zerķ [ü] riyāyız
- 7 Devletlülere bizleri taķķir düşer mi
Biz ' āciz isek de yine maķlūķ-ı Hudāyız

- 8 Bir āfet-i ħun-ġāra esīr oldı gönül kim
Her nāzına her laḫzada biñ kere fedāyız
- 9 Ĥatırda turur soĥbetiniñ lezzeti ĥālā
Gerçi o şerefdan nice yıldır ki cüdāyız
- 10 Her cevriñe rāzıların ey şāh-ı melāḫat
Bizler ki kuluz mu‘ taşım-ı bāb-ı rızāyız
- 11 İster bize luḫf eyle diler bizden ıraĝ ol
Dünyāda hemān sen şeref ü şān ile saĝ ol

29a

Velehu [Ziyā]**XI**

- 1 Her millet için bir düziye lutfuñı³⁷⁷ ‘ām it
Fıkr-i ĝazab-ı Ĥazret-i Ma‘būd-ı enām it
- 2 Bevvāl-i çeh-i zemzemi la‘netle añarlar
Sen Ka‘be gibi kendiñi ĥürmetle benām it
- 3 İncinmemek isterseñ eĝer mülk-i fenāda
Bir kimseyi incitmemeĝe ĥaşr-ı merām it
- 4 Bir yerde ki yok naĝmeñi taḫdīr idecek ĝuş
Taży‘-i nefes eyleme tebdīl-i maḫām it
- 5 ‘Avrat gibi maĝlūb-ı hevā olma er ol er
Nefsiñ seni rām itmeye sen nefsiñi rām it

---

³⁷⁷ luḫfuñı: ‘adlini, TKB.

- 6 Mānend-i şecer nābit olur şābit olanlar
Her angı iŖiñ ehli iseñ anda devām it
- 7 Noşāniñi bil bir iŖe yā baŖlama evvel
Yā baŖladıđıñ kār-ı pezirā-yı ĥitām it
- 8 Uđrarsa Ŗabā rāhiñ eğer semt-i ‘Irā’a
Bağdad iline toğrı dağı ‘azm [ü] ĥirām it
- 9 Merdān-ı suđandāni ziyāret idüp andan
Ādāb ile git ravza-i Rūhi’ye selām it
- 10 Taĥsinini ‘arz eyleyüp evvelce Ziyā’nın
Bu beyti ĥuzurunda oı ĥatm-i kelām it
- 11 Meydān-ı suğanda yoğ iken sen gibi bir er
Bir Ŗā‘ir-i Rūm oldu saña Ŗimdi berāber

29b

-61-
Nef‘i³⁷⁸

Fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

- 1 İki zūlfūñ ki birbirine bend itdi Ŗabā
Dil-i Cibrīli giriftār-ı kemend itdi Ŗabā
- 2 Tār-ı zūlfünde atār oldu o deñlü diller
Bir girihle nice biñ āfile bend itdi Ŗabā
- 3 İzırāb-ı dil ‘uŖŖā ile ırmaz hemvār
Ŗanem ĥisūlarını pest ü bülend itdi Ŗabā

---

³⁷⁸ Nef‘i Divanı, s. 157, g. 3. (AkkuŖ, 1993)

- 4 Kesdi bîhûde figân eylemeden gülşende
Güşmâl-ı gül ile bülbüle pend itdi şabâ
- 5 Dise Nef'î bu zemînde n'ola tekrâr ğazel
Tarḥ-ı vādîsini çün ḥaylî pesend itdi şabâ

-62-

Velehu [Nef'î]³⁷⁹

Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

- 1 Girih-i zülfüne³⁸⁰ kim dillere bend itdi
Ḳadr-i erbâb-ı dili ḥaylî bülend itdi şabâ
- 2 Ne 'aceb kendi de ger dâma giriftâr olsa
Dilleri dâne ü zülfünü kemend itdi şabâ
- 3 Bağladı zülfünü boynuna³⁸¹ ḥamâ'îl yerine
Bu bahâneyle 'aceb def'-i gezend itdi şabâ
- 4 Bir ğazel oğudı mecmû'a-i gülden bülbül
Leḥçe-i şūḥunu ğayetde pesend itdi şabâ
- 5 Şoḥbet-i bâde içün gülşene teklîf iderek
Dil-i³⁸² Nef'îyi de bir rind-i levend itdi şabâ

³⁷⁹ Nef'î Divânı, s. 157, g. 2. (Akkuş, 1993)

³⁸⁰ zülfüne: kâkülüne, NFD.

³⁸¹ zülfünü boynuna: boynuna zülfünü, NFD.

³⁸² dil-i: ṭab'-ı, NFD.

-63-

Nef'î³⁸³**Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün**

- 1 Nâz iderse ğamzesi ' uşşâķ-ı zâra nâz ider
Zülfi bir âşüftedir kim rüzgâra nâz ider
- 2 Böyle şûha mübtelâ olmaķ ne güç ' âşık deĝil
Bulsa cümle dilberân-ı şivekâra nâz ider
- 3 Çeşmi ĝâhî mest olur ruşsat virir nezzeâyeye
Türmaz ammâ ĝamze ol ' ahd ü qarâra nâz ider
- 4 Dehre maĝrür olma ey ĝâfil ki bunda âdeme
Tâli'î yüz döndürür ĝâhî sitâra nâz ider
- 5 Görmedim Nef'î gibi bir rind-i ' âlî-meşrebi
Hem gedâ hem pâdişâh-ı kâmkâra nâz ider

30a

-64-

Nef'î³⁸⁴**Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün**

- 1 ' Ârif ol ehl-i dil ol rind-i ķalender-meşreb ol
Ne müselmân-ı ķavî ne mülhid-i bî-mezheb ol
- 2 ' Aķla maĝrür olma Eflâtün-ı vaķt olsañ eĝer
Bir edîb-i kâmil gördükde tıfl-ı mekteb ol

---

³⁸³ Nef'î Divânı, s.170, g.40. (Akkuş, 1993)

³⁸⁴ Nef'î Divânı, s.181, g.73. (Akkuş, 1993)

- 3   Āfitāb-ı ‘ālem-ārā gibi sür hāke yüzün
Kevkebe başdır cihānı hem yine bī-kevkeb ol
- 4   Lā-mekān ol hem maḥalinde yerin bekle yine
Gāh mihr-i ‘ālem-ārā gāh māh-ı Neḥşeb ol
- 5   ‘Āşık ol ammā ‘alāyıkdan berī et gönlüni
Ne ḥam-ı gīsūya meftūn ne esīr-i ḡabgab ol
- 6   Hızra minnet çekme var şoñra dil-i Nef ī gibi
Lūle-i āb-ı ḥayāt-ı feyz ile leb-ber-leb ol

30b

-65-

Nazif³⁸⁵

Mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün

- 1   Dili ta‘ mīr idersin renciş-i bisyārdan şoñra
Virirsün nūş-dārū zaḥma niş-i mārđan şoñra
- 2   Vefāda şābit ol ḥulf eyleme incāz-ı va‘ dūñde
Müfīd olmaz nükül-ı müdde‘ ā ikrārdan şoñra
- 3   Ruḥuñ taḡdīm ider h‘āhiş-kerān la‘ line āḥir
O naḥl-i şīve şeftālū virür gülnārdan şoñra
- 4   Medār eylemek aḡyāra vaşl-ı yāre bā‘ işdir
Olur gül zīnet-i destār cevr-i ḥārdan şoñra

³⁸⁵ Mehmet Nazif Divanı(Elaldı,2005)'nda, Nazifī Divanı (Daracık,2006)'nda ve Divançe-i Süleyman Nazif(Çöğenli-Toparlı,1992)'de bulunamamıştır.

- 5 Olursañ nâ 'il ey dil vaşlma ol āfetüñ zîrâ
Metâ' -ı râyic eyler her kişi bazârdan şoñra
- 6 Nazîfâ bezm-i meyde pekde teklîf-i vişâl itme
Ricâdan ye 's be cüy hâtır ol ısrârdan şoñra

-66-

Velehü [Nazîf] ³⁸⁶

Müfteilün / fâ' ilün / müfteilün / fâ' ilün

- 1 H̄ande-i kıand lebâna müjde-i vuşlat virmez
Yâd-ı sekir dehen-i 'ârife lezzet virmez
- 2 Ne ider ref' î niķâb ü ne 'itâb ile h̄iķâb
Âh ile ķâk-ı giribânda ruķşat virmez
- 3 İtmeyen pertev-i iķsân ile tezyîñ-i cemâl
Nâmı H̄urşîd ise de 'âleme şöhret virmez
- 4 Kıadr-ı delâli ref' eylemez eşyâ-yı mezîd
Kisve-i fâhire her nâ-kese rıf' at virmez
- 5 Kıuvvet-i fırşat sebeb-i âh nedâmet mi değil
Kıuvvet el virse kişi dūşmene kıudret virmez
- 6 Olma ümîd ile her sefileye dilbende Nazîf
Sâye-i bâl-ı zegân âdeme devlet virmez

³⁸⁶ Mehmet Nazif Divanı(Elaldı,2005)'nda, Nazifî Divanı (Daracık,2006)'nda ve Divançe-i Süleyman Nazîf(Çöğenli-Toparlı,1992)'de bulunamamıştır.

31a

-67-

Lebīb³⁸⁷**Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün**

- 1 Nīze-i nāzı begim meydāna çık merdāne at
Şermi at kıldır hicābı cāmı³⁸⁸ çek mestāne at
- 2 Kıoyma terkeş-bend-i çeşmiñ kıalma şaydıñdan şehā
Atım atım³⁸⁹ nāvek-i ğamzeñ ten-i ' üryāna at
- 3 Hārbīdir sākī hābāb-ı mey gelū-yı şışede
Al tūfeng-i ' ayşı her maħmūruña bir dāne at
- 4 Merdümān-ı dīde-i ' aşka kılādeñdür seniñ
Kim didi dürdāne-i eşki³⁹⁰ gönül yābāna at
- 5 Ol nedir hem hāstedir hem zūlf-i yāre bestedir
Bir lūğaz yap kendiñ ey dil hāll için meydāne at
- 6 Dest-i ğavvāşān inşāfa girer³⁹¹ bir gün kıkar
Bir³⁹² meşeldir kim sen insāniyyet it ' ummāna at
- 7 Çarh ider bir pulluğ āhir kim didi dil saña
Ka' beteyn-i ' aql u fikri şeş-der-i ' irfāna at

---

³⁸⁷ LebībDivānı,s.402, g.13. (Kadıoğlu, 2003)

Divānda yer alan 2. ve 7. beyitler mecmuada yoktur.

³⁸⁸ cāmı: cām, LD.

³⁸⁹atım atım: atma atma, LD.

³⁹⁰ eşki: eşkiñ, LD.

³⁹¹girer: gelir, LD.

³⁹²bir: bu, LD.

8 Şayma erbâb-ı ma'ârifden beni ey çarh amân
Atdığıñ naqşı benimçün niyyet-i nâ-dâna at

9 Tuḥfe-i Hind-i süveydâdır Lebîbâ bu ğazel
Şafḥa-i tanzîre yaz şandûka-i dîvâna at³⁹³

-68-

Nevresî³⁹⁴

Fâ' ilâtûn/ fâ' ilâtûn/ fâ' ilâtûn/ fâ' ilûn

- 1 Çâk olunca câme-i 'ömrüm girîbânım gibi
Şaḡlarım esrâr-ı lâ' lûñ sînede cânım gibi
- 2 Ğamze ğam nezzâre âfet şîve-i reftâr derd
Görmedim başdan ayaĝa fitne sulṭânım gibi
- 3 Bunca evler yıkdıñ ey seyl-i cünûn gördüñ mi hiç
Nâ-pezirâ-yı 'imâret ḡalb-i vîrânım gibi
- 4 Zülfekâr-ı ebrûvânuñda nedir cevher midir
Şehsuvârım bir kıızılığ var benim ḡanım gibi
- 5 Nâz ile dirmiş metâ' -ı ḡüsnüme olmaz bahâ
'Âşıkım var Nevres-i ber-geşte-sâmânım gibi

³⁹³at: yaz, LD.

³⁹⁴ Nevres-i Ḳadîm Divânı, s.517, g. 139. (Akkaya,1994)

31b

-69-

Nedīm³⁹⁵

Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

- 1 Sīnede bir laḥza ārām ile gel cānım gibi
Geçme ey rūḥ-ı revān ' ömr-i şitābānım gibi
- 2 Perde-dār añlardım ol nev³⁹⁶ ğoncayı gördüm seḥer
Ol daḥı leb-riz-i çāk olmuş giribānım gibi
- 3 Giçmem ol gülden gül-āb almazdan evvel müyumuñ
Her biri inbīk-i zehr-āb olsa müjgānım gibi
- 4 Pīç pīç olmuş kalem gelmez daḥı ta' rife līk³⁹⁷
Vaşfi ol gīsūlarıñ ḥ'āb-ı perişānım gibi
- 5 Cüst ü cū itdim yine cāna Nedīmā bendeñe
Bir efendi bulmadım ' ālemde³⁹⁸ sulṭānım gibi

-70-

FārīkĀmedī

Mefā' ilün / mefā' iün / mefā' ilün / mefā' ilün

- 1 Şabāḥ-ı maqşadım cāna ğam-ı hicriñle şām olmuş
İriş kim ḥ'āb-ı rāḥat dideme sensiz ḥarām olmuş
- 2 N'olaydı ölmeden evvel felek Ya' kūb-veş bāri
Göreydim ol meh-i gül-pīreñen sīnemde rām olmuş

³⁹⁵ Nedīm Divanı, s.333, g.159. (Macit, 2012)

Nedīm Divānında 3. ve 4 beyitin yerleri mecmuda deĝişmiştir.

³⁹⁶ol nev: el-ḥaqq, NMD.³⁹⁷ Pīç pīç olmuş kalem gelmez daḥı ta' rife līk: Reşk-i çin olmağda fikrim gelmedi tab' ire līk, NMD.³⁹⁸ ' ālemde: devletlü, NMD.

- 3 Ruḥ-1 gül-rengiñ eylerken temâsâ kaldı ḥaṭṭıñda
Dil-i şūrīdeye Rūm idi mesken şimdi Şam olmuş
- 4 Bu şeb düşdi güzārım bulmadı yol ‘ aşıkānından
Ser-i kūyuñda ey meh-pāre ol deñlü zaḥm olmuş
- 5 Unutdurdı cünūmı Qays ile Ferhādı ey meh-veş
Seniñ ‘ aşkıñla Fārık şimdilik rüsvā-yı ‘ ām olmuş

-71-

ĀgāhĀmedi³⁹⁹

Fe‘ ilātün/ fe‘ ilātün/ fe‘ ilātün/ fe‘ ilün

- 1 Germ-rū menzil-i maqşūda irer çok sürmez
Sūz-1 dilden ḥaber alduḡ bu sefer çok sürmez
- 2 Oldı dildādelerine ḥaṭı gülden de yaḡın
Zulmet-i şebde bilür nūr-1 nazār çok sürmez
- 3 Hüsn-i bī-sāḥteden ḡaṭ‘ -1 nazār müşgildür
Yoḥsa bu ḡāze ile sürme gider çok sürmez
- 4 Subḥ-1 iqbāline ‘ ibretle bakılsa dehriñ
Ḥasretiyle çekilmiş āh-1 ciğer⁴⁰⁰ çok sürmez
- 5 Olmadı merdüm-i çeşmüyle⁴⁰¹ vefādār eşküm
Tıfl-1 hercāyiye āḡuş-1 peder çok sürmez

³⁹⁹ Āgāh Divānı. s. 310, g.124. (Akpınar, 2006)

⁴⁰⁰ Ḥasretiyle çekilmiş āh-1 ciğer: Ḥasretindeñ çekilen āh kadar, AD.

⁴⁰¹ çeşmüyle: çeşmümle, AD.

6   ‘ Aşka meyl itdigine gör⁴⁰² ne kadar nâdimdür
          ‘ Āķıbet yola gelür zâhid-i ĥar çok sürmez

7   Sürmüş Āgâh raķıbi o perî kūyundan
          Görüriz ĥâlini bundan da beter çok sürmez

32a

-72-

Veysi

Mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / mefâ‘îlün

1   Gider h‘âb-ı teġâfûl dîdelerden dūr olur bir gün
          Bu meclis böyle qalmaz mestler maĥmūr olur bir gün

2   Bu vaz‘ -ı nâ-pesendin rüzgâr eyler mükâfâtın
          Muqaddem itdiġi küstâĥlıķ ma‘ zūr olur bir gün

3   Netice güşe-gîr teng-nây-ı ĥâk olan kimse
          ‘ Aceb bilsem bu dünyâda nice maġrūr olur bir gün

4   O la‘lin qubbe-i ‘âlî o eyvân-ı zer-endüz
          Başında bâz-güne-i âteşin tennūr olur bir gün

5   Ne deñlü mūr isemde pây-mâl olur kıyâs itme
          Süleymânlar zebûn dâr-gîr-i mūr olur bir gün

6   Gelür bu bezme bir sâķî olursun dest-i kâmi sen
          Bu miĥnet-ĥâne ey Veysi sarây-ı sūr olur bir gün

⁴⁰² itdigine gör: itmediġine, AD.

32b

-73-

Es' ad Bağdâdî⁴⁰³

Fe' ilâtün/ Fe' ilâtün/ Fe' ilâtün/ Fe' ilün

- 1 Gönlüm aldı biñ âl ile ol ânlı güzel
Sînesi mihr-i dı[r]aḥşân gibi tâbânlı güzel
- 2 K̄anzil olmuş geliyor cām-ı mey-i naḥvet⁴⁰⁴ ile
Kızıl almalı ruḥı lebleri mercânlı güzel
- 3 Feth idüp kişver-i cān [u] dili kıana boyanur
Kılıcı kanlı eli kanlı dili kanlı güzel
- 4 Tîre rûz eyledi ' uşşâkıını heb zülfi⁴⁰⁵ gibi
Sürmeli gözlü siyeh kaşlı karamanlı güzel
- 5 Tevsen-i nâzına çiğnetdi heb üftâdelerin
Cevri çok rahmı yok ol tafralı ' ünvânlı⁴⁰⁶ güzel
- 6 Ḥaṭṭ deyü şafḥa-i ruḥsârını⁴⁰⁷ ibrâz itmiş
K̄atlı-i ' âma gelür pençeli fermânlı⁴⁰⁸ güzel
- 7 Gösterüp göğsüni⁴⁰⁹ öksüz qodı ey Es' ad seni de
Nîlli⁴¹⁰ mor inci ilik düğmeli ḥaftânlı⁴¹¹ güzel

---

⁴⁰³Musullu Es' ad Seyyid Mehmed Divânı, s. 179, g.142. (Tay, 2011)

4.,5.,6. beyitlerin divândaki sıralamasıyla, mecmu' adaki sıralaması aynı değildir.

⁴⁰⁴ naḥvet: ' işve, ED.

⁴⁰⁵ zülfi: zülf, ED.

⁴⁰⁶ tafralı ' ünvânlı: tuğralı ' Oşmânlı, ED.

⁴⁰⁷ ruḥsârını: ruḥsârda, ED.

⁴⁰⁸ fermânlı: al kanlı, ED.

⁴⁰⁹ göğsüni: sînesin, ED.

⁴¹⁰ nîlli: telli, ED.

⁴¹¹ ḥaftânlı: kaftânlı, ED.

-74-

Kezâ [Es' ad Bağdâdî]⁴¹²**Mefâ' ilün / mefâ' ilün / mefâ' ilün / mefâ' ilün**

- 1 Dil-i nâ-şâdımı⁴¹³ maḥzûn iden mesrûr ider bir gün
Bu matem-ḥaneyi nüzhet-serây-ı sûr ider bir gün
- 2 Binâ-yı şabrımı cevır ile vîrân eyleyen mi' mâr
Ümîdim var ki dest-i luḫf ile ma' mûr ider bir gün
- 3 Hemân şabr itmek ister ki sebük-bârân-ı⁴¹⁴ ğam yoksa
Sebû-yı ḳalbimi meksûr iden mecbûr ider bir gün
- 4 Civânım sâḳî-i devrâna pek de i' timâd itme
Ne deñlü mest-i nâz olsañ seni maḥmûr ider bir gün
- 5 Siyeh rûzım diyü Es' ad şikâyet itme gerdûna⁴¹⁵
Şebistân-ı ğamı rûşen-serây-ı sûr ider bir gün

34a

-75-

Es' ad Paşa⁴¹⁶**Mef' ulü / fâ' ilâtü / mefâ' ilü / fâ' ilün**

- 1 Ḥ'âhişkerân-ı câhe sözüm var inanmalı
Bir zevḳi var ise biñ ğam-ı dehre ṭayanmalı
- 2 Esrâr-ı re'y-i ḥikmeti ' ârif yegâne kûy
Ḥaḳdan işde ḳorḳmalı ḥaḳdan uṭanmalı

⁴¹² ED, s.208, g.175. (Tay, 2011)⁴¹³ nâ-şâdımı: maḥzûnımı, ED.⁴¹⁴ sebük-bârân: seng-bârân, ED.⁴¹⁵ gerdûna: ṭâli' den, ED.⁴¹⁶ EPD, s.29. (Dîvançe-i Esad Paşa, 1268)

- 3 Erbâb-ı aşka lağlakadır meslek-i hezâr
Pervâne-ver âteş-i aşkıla yanmalı
- 4 Ol kim hilâl-i kadrini bedr itmek isteye
Seyrân-geh-i sipihr-i murâdı tolanmalı
- 5 İnzâr-ı iltifât-ı enâma maḥal olan
Âyîne kimi buldığı renge boyanmalı
- 6 Fikr it huzûr-ı ḥaḫkı hemân terk-i ḡaflet it
Dīvân-ı şâha ḥâzır olan er uyanmalı
- 7 Bâzâr-ı çerḫiñ añladıḡım kârı Muḫlişâ
Kalâ-yı ömri şatup⁴¹⁷ miḫnet ḫazanmalı

-76-

Fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün

- 1 Kendi miḫdârınca herkes mübtelâdır miḫnete
Kimseye virilmedi âsûde ḫâlün ḫücceti

-77-

Dīvân-ı Râşid⁴¹⁸

Fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün

- 1 Şöyle vîrân ḫıldı cevruñ ḫâtır-ı ma' mûrımı
Beytü 'l-aḫzân itdi güyâ ol serây-ı sûrımı

⁴¹⁷ şatup: şatmalı, EPD.

⁴¹⁸Vak' anüvîs Râşid'in Divanı(Günay,2001) İbrahim Râşid Divanı (Çetin,2006) ve Çizmecizâde Osman Râşid Divanı(Balkan,2001) incelenmiş fakat bu gazel bulunamamıştır.

- 2 Bir seher-gāh ṭālī^c -i burc-ı vişāl-i aġūş ol
Gül yüzüñle kııl münevver bir şeb-i deycürımı
- 3 Ey diriġā urmadı merhem bu zaḥm-ı hıcre yār
Ger niyāz-ı vaşlına şarf eyledim maḳdūrımı
- 4 Şıme-i tıflānedir ḥātır-şikeñlik şimdilik
Şāh-ı ḥüsnüñ cebren ḥaṭṭ-ı dil-i meksürımı
- 5 Bekriyā tanziriñ ider Rāşid kuşūrum afv ider
Fıkr ile inşāf idüp bu ḥāle mazūrımı

35a

-78-

Mersiye-i Muḥarrem**Müstef^c ilün / fā^c ilātün**

- 1 Ey nūr-ı çeşm-i Muştafā
Maḥdūm-ı şāh-ı Murtażā
Gencīne-i serir-i Ḥudā
Sensin şehā^c āl-i^c abā
Sen[sin] şehid-i Kerbelā
- 2 Ey şāhid-i fazlı himem
Diye yādigār muḥterem
İñletdi dehri lācerem
Sensin şehā^c āl-i^c abā
Sen[sin] şehid-i Kerbelā

36a

-79-

Mersiye-i Kerbelâ [Hulûşî]⁴¹⁹**Mef' ūlū / mefā' īlū / mefā' īlū / fe' ūlūn**

- 1 Leb-teşnelere virmedi şu Kūfe diyârı
Ot bitmesin arzında şukūfeden ol ārî
- 2 Bir şabr-ı sukūnetle rızâ dāde-i gerdūn
La' l oldu ciğerpāreleriñ leyl [ü] nehârı
- 3 Tāb ura olunmaz o felāket ne de kânî
Mātem günidir eyleyelim āh ile zārı
- 4 Zūlm ta' dād olunur mı o Yezîd mela' net hîç
Ol şāh-ı şehîdānı idüp desdiye şārı
- 5 Şıbyānları ' atşān olarak zāre düşerdi
Şabr eylesün şāydî diyelim kavmi kebbārı
- 6 Ey şāh-ı şehîdānı hūsn-i mātem idenler
Elbetde mükāfāta irer ecri [vü] kārı
- 7 ' İrfānı olan eylemez aşlā ki tereddüt
Ol kavmi şakîķurmuş ider böyle qarārı
- 8 İşte bilinür şadefle ihlāş ü ihānet
Mātem ider yoksa nedir tavrı vü vaķārı

⁴¹⁹ Üzüm Dedesi Hüseyin Hulûşî Efendi'nin Divanı(Aksakal,1997)'nda ve Hulûşî Ömer Aydınî Divanı(Altıntaş,2007)'nda bulunamamıştır.

- 9 Bu şabr olunur mı buña ilāhī bilürsin
Zālimlere la‘ net idüpdür Һazret-i Bārī
- 10 Kimdir bu Һasan neslini bildiñse eğer sen
Tarziye ider ehl-i vefā var mı şümārı
- 11 La‘ net idelim leyl [ü] nehār cān-ı yezīde
Āteş Һoludur maşharanuñ şimdi mezārı
- 12 Biz ümmetiyiz şāh-ı resūlü’s-saķaleynüñ
Bir şāh-ı vīlāyet reh-nümā seng ü ğubārı
- 13 Ey şāh-ı vīlāyet kölesi ümmet-i Aħmed
Ey āl-i ‘abā bendeleri silsiledārı
- 14 Āteş dökelim āh şerr-i Bār ile her dem
Bir dāne gibi eyle mefer kendine nārı
- 15 Emvāc-ı ‘amı Һapladı tā ārızı semāyı
Ey Һulūşī-i ğam-hāre buña var mı kenārı

37a

-80-

Cenāb Maħzūnī

6+5

- 1 Һasretüñle dīdem yaşı ey āfet
Aķar gider Һufān yāre yüz bende
Tükendi Һalmadı Һeşmimde Һāķat
Sīnem şerħa şerħa yāre yüz bende

2 Gözim yaşı ne hoş geldi bu yâre
 Çok güzeller sevdim uymaz bu yâre
 Cerâhat bağladı yüze bu yâre
 Bâba yüz sürmeğe yâre yüz bende

3 K̄anlı yaş dökmede yâreli gözler
 Gözüm hasretiñle yâr ili gözler
 Bendeye rahmı yok pâreli gözler
 Yalıñız ben değıl yâre yüz bende

4 Maḥzūnī derdümden yâreli sîne
 Yâr merhem etmez yâreli sîne
 Çâre yok gidesiñ yâreli sîne
 Ferâgat etmeyün yâre yüz bende

38b

-81 -

Şeref.....⁴²⁰**Mef' ulü / mefâ' ilü / mefâ' ilü / fe' ulün**

1 Gel bezmime erken de ne dirlerse disünler
 Kıl çeşmimi rüşen de ne dirlerse disünler

2 Güş itme bu 'âlemde şemâtât-ı 'adūyu
 Zevkiñde ol eğlen de ne derlerse disünler

3 Zaḥm-ı dil-i ḥün-güşte mey pür âl eyle pâre
 Arz eyleyelim biz de⁴²¹ ne derlerse disünler

---

⁴²⁰ Şeref Hanım Divanı, gazeliyat bölümü s.18.

⁴²¹eyleyelim biz de: eyleyeyim ben de, ŞHD.

4 Dil öpmese la^ç liñ tıtılır mı fem-i ağıyār
 ıl buse-i kerem sen de ne derlerse disünler

5 Ğayrı Şerefiñ bülbul ü tütü gibi oldu
 Murğ-ı dili nālan da ne derlerse disünler

39a

- 82 -

uddusı⁴²²

Mef^ç ülü / mefā^ç ilü / mefā^ç ilü / fe^ç ülün

1 Cānāna gönül vereli cāndan uşandım⁴²³
 Hem düşeliden derdine dermāndan uşandım

2 Meyl eylemezem Ğayrısına tevbeler olsun
 Bu āna deĝin itdiĝim ç işyāndan uşandım

3 Pervāne gibi yanmaĝı ister deli gönlüm
 Her şām [ü] seher āh ile efgāndan uşandım

4 almanı fırār giryesine şabr [u] mecālim
 Vuşlat dilerim yārime hicrāndan uşandım

5 ç Aşıla enis oldu gönül geçti sivādan
 Ben şoĝbet-i nās ülfet-i yārāndan uşandım

6 Çün zerre vefā bulmadım ihvāñ-ı zamāndan
 Şol yüzleri dost özleri düşmāndan uşandım

⁴²² Kuddūsī Divanı, s.499, g.465. (Tenik, 2011)

Gazel divanda 8 beyitten oluşmuştur. Mecmuada son beyite yer verilmemiştir.

⁴²³ cāndan: ben cāndan, KD.

7 Vird ideyim ismini evvel Һazreti Һaqqıñ
Kesret ile ünsiyet-i insāndan uşandım

39b

- 83 -

Dīvān-ı İktirān Der Cenāb-ı Fahrī⁴²⁴

Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

- 1 El-vedā ey bezm-i cān ülfet tamām oldı tamām
Geldi firqat şimdi gel vuşlat tamām oldı tamām
- 2 Çār-nā-çār ğam bu günler tutmaya dil mülkünü
Tā kī ser-deftere ol müdded tamām oldı tamām
- 3 Var ise yārān-ı şādık eylesün efķār-ı ğam
Ağlasun şimdengerü firqat tamām oldı tamām
- 4 Bir taqım müfsid münāfık tuysalar aĥvālimi
Şükr iderler keyd ol nekbet tamām oldı tamām
- 5 Rūz [u] şeb mecbūr iken ..... vücūd ararlar
Eylesün Һaqqın Һelāl kısmet tamām oldı tamām
- 6 Һaşılı taqdir-i Mevlā böyledir bil Fahrīyā
Ĥakdayımdır şimdi ey mühlet tamām oldı tamām

⁴²⁴ Fahrī Dede ve Mecmuası(Türkben, 2008)'nda ve Divançe-i Fahrī(Akın,2010) bulunamıştır.

40b

- 84 -

Hicāz**Mef' ūlū / mefā' īlū / mefā' īlū / fe' ūlūn**

- 1 Tār oldı ğam-ı firqat ile şimdi cihānım
 Güldüklerime ağlayacak geldi zamānım
 Ermez mi 'aceb sem' ine feryād [u] figānım
 Güldüklerime ağlayacak geldi zamānım
- 2 Bir şūh-ı melek-şūret ğayetle seven kim
 Gāhī esrā-ı luḡfunı kendimde sezen kim
 Her yerde gülüp oynayup ardında gezen kim
 Güldüklerime ağlayacak geldi zamānım

-85-

Fā' ilātūn/ fā' ilātūn/ fā' ilūn

- 1 Gül cemālīñ kim öpüp kim oḡşayor
 Zūlf-i 'anber-fām ki kim ıkoḡlayor
 Hicr ile göñlüm gözüm ıan ağlayor

41a

-86-

Tariḡ-i Ūstād AḡmedḤādīmī**Mefā' īlūn / mefā' īlūn / mefā' īlūn / mefā' īlūn**

- 1 Tazarru' ııl šefā' ātin šehīd-i pürziyādır bu
 Ki sa' y eyle ziyārātın maḡarr-ı evliyādır bu
- 2 Denildi šānına 'alāmet-i 'aşır bu zātīñ
 Cemī' ' ilme rehber olup ūstād olur eydir bu

3 Ve men kâne esmā ālā şerīf bā ḥamd-i müctebā
Muvāfiḳ nām-ı feyyāzı Aḥmed-i müctebādır bu

4 Şehīdü 'l-müttaḳī maḍrüb geldi tāriḥ dile
Nazargāhı ilahīdir maḳām-ı etḳiyādır bu

-87-

Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

1 Merd-i bî-ḳayda belā-keşlikdedir ārām-ı dil
Yoḥsa çoḥdan terk iderdim cānı da cānānı da

41b - 88 -

Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

1 Şabr-ı insān irmez ammā bu belāyı çekmege
Dilerim fazl-ı Raḥmāndan ecri bî-ḥesāb āḥir

- 89 -

Mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün

1 Kelīmullāh idi derdim aña ben ṭavr-ı ḥādimin
Nübüvvetten olmasaydı eğerçe nebr-i bāb āḥir

Bu mecmu' a Ḥoca-zāde Baḥrī Efendiniñdir kimse māni' olmasun.

42a - 90 -

Beyt-i Müfred

Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

1 Alma zinhār ol evi kim çār-ı nā-hemvādır
Evden evvel koñşu gör el-çāre ḳable 'l hudādır

- 91 -

Diğer

Mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün

- 1 Yedi seb' in dağı ezber okursa cümle Kur'ânıñ
Düşünce 'aşқа farqın añlamazsıñ hiç elif bānıñ

- 92 -

Diğer

Müfteilün / müfteilün / müfteilün / müfteilün

- 1 Āfitābıñ lem' asını istemezse şem-päre
Revnāqı eksilmez anuñ yayulur 'älemlere

- 93 -

Diğer

Mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün

- 1 Sū' al idem didim ol yäre n'oldı söylesün
Ki ayak çevresinde tırmayup qarıncalar qaynar

- 94 -

Diğer

Fe' ilätün / fe' ilätün / fe' ilätün / fe' ilätün

- 1 Kişi var kendüñe bile muqayyed olmağa imkân
Deli halkıñ dilini tutmağa yoqdur hiçbir dermân

- 95 -

Diğer

Fā' ilätün / fā' ilätün / fā' ilün

- 1 Verme 'uşşāqı çoq olan yäre dil
Kim çekersiñ derd-i hicri muttaşıl

43a

-96 -

Nābī⁴²⁵Fe^ç ilātün / fe^ç ilātün / fe^ç ilātün / fe^ç ilün

- 1 Dīde-i ^ç aşık-ı müflis ki haṭ u ḥāldedir
Çeşm-i nekbet-zedesi⁴²⁶ şafḥa-i remmāldedir
- 2 Şanma kim ^ç ayş ü şafā keşret-i emvāldedir
Hırmen-i derd ü elem muntazamü¹-ḥāldedir
- 3 İtme rindāna taḳāzā ramazānda sāḳi
Müdded-i derd ü ḡamiñ⁴²⁷ va^ç desi şevvāldedir
- 4 Düşmez ālūdelere dā^ç iye-i istiḡfār
Çıkmaz ol çirk ki pīrāhen-i baḳḳāldadır
- 5 O meh-i çārde sālin baḳar ebrūsına dil
Çeşm-i erbāb-ı vezāif meh ile sāldedir
- 6 Ne ider naḳş-pezi⁴²⁸ ü çeker⁴²⁸ gerd-i kesād
Ni^ç met-i zevḳ ki şanduka-i ihmāldedir
- 7 Bende bilmem ki ne şeikle girecekdir Nābī
Sā^ç at-i ḥātırımız pence-i eṭfāldedir

---

⁴²⁵ Nābī Divanı, s. 501, g. 145. (Bilkan, 1997)

4.,5.,6. beyitlerin yerleri divana uygun yazılmamıştır.

⁴²⁶nekbet-zedesi: nekbet-zededir, ND.

⁴²⁷ müdded-i derd ü ḡamiñ: zimmet-i def^ç -i ḡamiñ, ND.

⁴²⁸çeker:-ne çeker, ND.

- 97 -

Nazîre-i Şâbit⁴²⁹

Fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilün

- 1 Şanma kim rāhat-ı dil devlet [ü] iqbâldır
Bâr-ı gerdün getüren⁴³⁰ gerden-i hammâldedir
- 2 Vâjgün-ı baht ile dil-beste-i gîsû olma
Dönme ol düzd-i nigün-sâra ki çengâldedir
- 3 'Āşıkunı koynuna girmezdi ol şuh rakqâş
N'ışlesün şikleti var sâ' at-i dellâldedir
- 4 Tevbeler mi tayanur muğ-beçe-i bed-meste
Bir eli cām [ü] biri kabza-i pinyâldedir
- 5 Bî-zebândır bilen ancak ki luğât-ı ' aşkı
Bu lisân merdüm-i güyâda değil lâldedir
- 6 Zâkir-i hûb nefes şeyh-i İlähiye çatup⁴³¹
Düzme⁴³² şeytân gibi endîşe-i ıdlâldedir
- 7 Kim bulur Nâbî Efendi gibi bir⁴³³ tâze hayâl
Feyz-i Şâbit yine pîrân-ı kühen sâldedir

⁴²⁹ Şâbit Divanı, s.253, g.97 (Karacan,1981)

5. ve 6. beyitlerin yerleri değiştirilerek yazılmıştır.

⁴³⁰ gerdün getüren: mihnet götürü, SD.

⁴³¹ çatup: sokar, SD.

⁴³² düzme: turma, SD.

⁴³³ bir: hep, SD.

43b

-98-

Nābī⁴³⁴**Mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün**

- 1 Siper dūşında hāle şu' lesin şemşir ider meh-tāb
Bu⁴³⁵ ālāt ile Şām iqlimini teşhīr ider meh-tāb
- 2 Değildir hāle çıkmış cāmi' içre kürsī-i va' za
Gürūh-ı encüme Nūr āyetin tefsīr ider meht-āb
- 3 Değül hāle tūtop hırmengeh-ı çerh üzre bir ğırbāl
Hubūbāt-ı nücūmı şeb-be-şeb ta' şir ider meh-tāb
- 4 İdüp bir sāğar-ı zerrīni zīb-i süfre-i hāle
Felekde Cem gibibir bezm-i mey taşvīr ider meh-tāb
- 5 Eşī' a zer-ķalem Nābī devāt-ı sīmdür hāle
Anuñla Enverī dīvānımı taħrīr ider meh-tāb

-99-

Velehü [Nābī]⁴³⁶**Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün**

- 1 Ger yasağ olduysa muṭrib çenge de ķānūna da
Tevbeler olsun ' araķla bāde-i gül-gūna da
- 2 Eşķ-i çeşmim⁴³⁷ gibi hergiz nehr-i cārī görmedim
Vardum ey Yūsuf cemālim Nīl'e de Ceyhūn'a da

---

⁴³⁴ ND, s.402, g.16. (Bilkan, 1997)

⁴³⁵bu:o, ND.

⁴³⁶ ND, s.861, g.661. (Bilkan, 1997)

Mecmuada 3. ve 4. beyitlerin yerleri değiştirilerek yazılmıştır.

⁴³⁷ eşķ-i çeşmim: seyl-i eşķim, ND.

- 3 Siz esîr-i ʿ aşk-ı zensiz diyü itdüm serzeniş
Gördiğimde h̄ ʿ abda Ferhād'a da Mecnūn'a da
- 4 Ālet-i bezm-i ʿ tarab maḥbūba çok şarf itmemiş
Eyledim şad bār laʿ net gence de Qārūn'a da
- 5 Yazdığı dem kâtib kudret-i berât-ı şîʿ rimi
Nābiyā itmiş muvāffaḫ şerʿe da qānūna da

44a

-100-

Vehbî⁴³⁸**Mefāʿ ʿ ilūn / mefāʿ ʿ ilūn / mefāʿ ʿ ilūn / mefāʿ ʿ ilūn**

- 1 N'ola Şirāz'ı virsem ben o ḥāl-i ʿ anber-efşāna
Bulunmaz Hind ü Keşmir ü Ḥotende öyle bir dāne
- 2 ʿ Aden'de görmedim dūr-dāne dendānıñ gibi lü ʿ lü ʿ
Leb-i laʿ liñ nazīrin görmedim gittim Bedaḥşān'a
- 3 Bu ḥüsn ü cezbeler üftāde eyler māh-ı Kenʿ ān'ı
ʿ Aceb mi māh-ı Naḥşeb düşse ol çāh-ı zeneḥdānı
- 4 Qızıl elmayı sīb-i ḡabḡaba baḥş eyledim ammā
Ne çāre portaqāl almaz bedel nārenc-i pistāna
- 5 Şeker-güftārī-i qand-i leb-i şīriniñe Vehbī
Semerqand ile mülk-i Qandehār'ı virdi şükrāne

⁴³⁸ Sünbül-zāde Vehbī Divanı, s.104, k.7, (Yenikale, 2012)
(104., 105., 106., 108., ve 109. beyitleri).

- 101 -

Nüzhet⁴³⁹

Fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilün

- 1 Gideli ol meh-i tâbında diyâr-ı Şâm'a
Fırkatiyle günümüz oldu mübeddel Şâm'a
- 2 Viridi vahşet dil-i âhûya ğazâl-ı çeşmiñ
Nâfe hün-ı çığır oldu o müşğîn-i Şâma
- 3 Vuşlatı eyledi mevķûf zamâni Hışâ
Kaldı ey 'âşık-ı nâlân yine işin aķşâma
- 4 Görinür devlet-i cem âyîne-i câm içre
Künc-i meyhâne ki merdüm-i mey-âşâma
- 5 Sitem-i dehrden âzâde olaydım Nüzhet
Halkı dilbeste iderdim ğazel ü inşâma

- 102 -

Nüzhet⁴⁴⁰

Fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün

- 1 Eyleyen feyz-i hüner h'âhiş-i dil-i mağdûrdan
Mey ümîd itmek gibidir şîşe-i meksûrdan
- 2 Eyleyelden arzû-yı şehr-i Şîrîn merâm
Kim deĝil feryâd-ı hâtır nâle-i zenbûrdan

⁴³⁹ Nüzhet Divanı(Demirkol,2003) bulunamamıştır.

⁴⁴⁰ Nüzhet Divanı(Demirkol,2003) bulunamamıştır.

- 3 İtme her şıyt ü şadâyı devlete mâ 'il diliñ
Hoşdur âvâz-ı dühül dirler meşeldir dürdân
- 4 HÛâhiş-i luţf eylemek kim mâ-yegân-ı ' aşırdan
Beñzer eşk-i ümîdin ' aynıyla çeşm-i gürdan
- 5 Lerzesin endâmin rakķâş-ı bezmiñ bend olup
Muţrıbiñ çıkmaz nevâ-yı nâyi Nişâbur'dan
- 6 Dâne-i hâliñ idelden ol mehiñ hâţır-nişân
Yok dil-i zârîñ za' if olmaķda farkı mürdan
- 7 Mürdegân-ı ' âlem ma' nâ-yı Nüzhet haşr idüp
Dem urur şimdi ney-i hâmem elimde hürdan

44b

- 103 -

Āgâh⁴⁴¹**Fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilün**

- 1 Dil hayâlûñde hayâlûñ dil-i pür tâbdadır⁴⁴²
Gehî mey şîşede geh şîşe mey-i nâbdadır
- 2 Çekilür nâzı ' aceb⁴⁴³ ol meh-i çâr ebrünuñ
Hüsniñ arķası şimdi iki mihrâbdadır
- 3 Oldı ümmîdimizüñ⁴⁴⁴ hâşılı ser-gerdânliķ
Şanki naĥl-ı emelüñ rişesi girdâbdadır

---

⁴⁴¹ Āgâh Divânı ve İncelenmesi, s.247, g.61. (Akpınar, 2006)

⁴⁴²pür tâbdadır: bî-tâbdadır, AD.

⁴⁴³ ' aceb: meġer AD.

⁴⁴⁴ ümmîdimiziñ: ümmîdleriñ, AD.

- 4 Yine ğafletle dil-i pür heves olur teskīn
Tıfluñ āsāyişi var ise eğer h̄ābdadır
- 5 Çarhuñ evzā^c -ı ğalaṭ baḥşını seyr it Āgāh
Bizi bir şem^c ile yād itse de meh-tābdadır

- 104 -

Vehbī⁴⁴⁵

Mef^c ūlū / fā^c ilātū / mefā^c ilū / fā^c ilūn

- 1 Zühd ile ^caşq ūlfet ider mi o kār o kor
^cĀşık çeker mi çille-i cevri o zār o zūr
- 2 Ġāfil rakīb ḥalk itse kūyında cān virir⁴⁴⁶
Bāzārgāh-ı ^caşqda rāyic o kār o kūr
- 3 Genc-i lebinde cān-ı za^c if itmiş āşiyān
Şehd-i lebūñ ya dāne-i ḥālūñ o mār o mūr
- 4 Ol çeşm-i mest pendimi efsāne zann ider
Uyma şaḫın rakībe dedikçe o yār uyur
- 5 Zāhid ḳo lāf-ı ^caşkı çerā-gāh-ı cebre⁴⁴⁷ düş
Ey ḥar-nihād anda boğazuñ otar otur

⁴⁴⁵ Seyyid Vehbī Divanı, s.527, g.21. (Dikmen, 1991)

Divanda gazel on beyitten oluşmaktadır. Divanda olan 6., 7., 8. ve 9. beyitlere mecmuada yer verilmemiştir.

Ayrıca mecmuada yer alan 6. beyit divanda yoktur.

Künc-i şafā-yı künc-i ḥarābātda bulduysa

Kān deldi buldı rind-i vehm oldı o ğār o ğūr -D

⁴⁴⁶ cān virir: cān-fürüş, SEVD.

⁴⁴⁷ cebre: cerre, SEVD.

6 Künc-i şafâ-yı künc-i harâbâtta bulduysa
Kân deldi buldı rind-i vehm oldı o ğâr o ğür

7 İbriq-dâr-ı meclisidir dâde Vehbiyâ
Mey dökse dâmenine bezimde o yâr uyur

45a - 105 -

Semâ'î

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1 Beni derd-i vişal ideñ ne cürmüm varsa bilmem
Bilürsün ki rızâ olmaz bu zulme Hâzret-i Meryem
Senün nâruñ firâkuñla kan aĝlar bu iki dâdem
Tolumı aqıtıp vaqt-i dârim ben o gülistâna

2 Kim senden eyleyem şekvâ ne ol şihhat-ı i' sâra
'Aduvv-i bedlîkâlarla düşürdiñ beni kavkâya
Alup 'aqlımı başımdan ki verdiñ güli yağmaya
Revâ mı âh-ı feryâdım irüşür 'arş ü â' lâya

45b - 106-

Şarkı-ı Müste'âr⁴⁴⁸

Şevki Bey

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ülün

Gönül düşmem bu rütbe âh u zâre
İderseñ sırr-ı aşkı âşikâre
Varup 'arz eyle derdiñ gizli yâre
Naqarât
Saña ihsân ider elbetde çâre

⁴⁴⁸ Şiirin bentleri ve nakarat dizesi tespit edilememiştir.

Devā idmezse derdiñe eğer yār
 Saña ruḥṣat-ı figān eyle izhār
 Gidüp aḥvālîni ‘ arz idme tekrār
 Naqarāt
 Alup başun çekil başka diyāre

48a

-107-

Sa‘ dī

fe‘ilātün / mefā’ilün / fe’ilün

- 1 Be-çi kār āyedet zi-gül tabaḳı⁴⁴⁹
 Ez-Gülistān-ı men be-ber varaḳı̄
- 2 Ān gülistān penc rüz u şeş bāşed
 V’ın Gülistān hemişe hoş bāşed

-108-

Edibā Şa’ib

Fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilātün

- 1 Be-sûre sûre-i Tevrād ü satır satır-ı Zebûr⁴⁵⁰
 Be-âyet âyet-i İncil ü ḥarf ḥarf-i Nûn

-109-

Şi‘r

fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün

- 1 Rûze çün mî-dārî ey şîrîn peser⁴⁵¹
 K’ez-du leb bînem dehânet pür şekker

⁴⁴⁹ 1. ve 2. beyit: Bir tabak gül ne işe yarar? Benim Gülistan’ımdan bir yaprak götür. O gül bahçesinin ömrü beş altı gündür. Bunun ömrü ise daima sürer.

⁴⁵⁰ Tevrād’daki sureler Zebûrdaki satırlar gibidir ve İncil’deki ayetler de Nûn harfi gibidir.

⁴⁵¹ Nasıl oruç tutmak bu, ey tatlı çocuk? Bakıyorum iki dudağınla ağzın şeker dolmuş.

-110-

Sa' dī**Fe' ūlūn / fe' ūlūn / fe' ūlūn / fe' ūl**

- 1 Hezārān durūd u hezārān selām⁴⁵²
Zi-mā ber-Muḥammed 'aleyhi's-selām

-111-

Sa' dī**Fe' ūlūn / fe' ūlūn / fe' ūlūn / fe' ūl**

- 1 Mü'ezzin ğalaṭ kerd bang-ı namāz⁴⁵³
Meger hemçü men mest ü medhūş būd

-112-

Ḥāfız**Fe' ilātūn / fe' ilātūn / fe' ilātūn / fe' ilūn**

- 1 Gerçi ber-vā' iz-i şeh̄r in suḥen āsān ne-şevēd⁴⁵⁴
Tā riyā verzed u sālūs müselmān ne-şevēd

-113-

Ḳaydī-i Şirāzī**fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilūn**

- 1 Pāk-dāmen dilberī-rā bī-sebeb bed-nām kerd⁴⁵⁵
Bü'l-heves vaḥşī ğazālem-rā be-efsūn rām kerd

⁴⁵² Bizden Muhammed aleyhisselama binlerce selam.

⁴⁵³ Müezzın ezanı hatalı okudu. Yoksa o da benim gibi aklı başından gitmiş ve sarhoş muydu?

⁴⁵⁴ Şehir vaizinin bu sözü söylemesi kolay değildir. O ikiyüzlülük ettikçe müslüman olamaz.

⁴⁵⁵ O maymun iştahlı vahşi ahumu büyüyle kendine bağlayıp iffetli sevgilimin adını sebepsizce kötüye çıkardı.

48b

- 114 -⁴⁵⁶

[Şeyh Ğalib]

Mef' ūlū / mefā' ilū / mefā' ilū / fe' ūlūn

- 1 Sultān-ı rüsŭl ŧāh-ı mŭmeccedsin efendim
 Bī-ĉārelerle devlet-i sermedsin efendim
 Dīvān-ı İlāhīde ser-āmedsin efendim
 Menşŭr-ı İlāhīyle⁴⁵⁷ mŭeyyedsin efendim
 Sen Aħmed ũ Maħmŭd u Muħammedsin efendim
 Ĥaħdan bize sultān-ı mŭeyyedsin efendim
- 2 Ĥuṭbeñ oħunur minber-i iħlīm-i beħāda
 Ĥŭkmŭn ṭuṭulur maħkeme-i rŭz-ı cezāda
 Ğŭl-bang-ı ĳudŭmuñ ĉekilir ' arş-ı Ĥudā'da
 Esmā-i ŧerīfīñ añılır arz ũ semāda
 Sen Aħmed ũ Maħmŭd u Muħammedsin efendim
 Ĥaħdan bize sultān-ı mŭeyyedsin efendim
- 3 Tābiş-dih-i ervāħ-ı mŭcerred ğŭheriñdir
 Māliş-geh-i ruħsār-ı melek ħāk-i deriñdir
 Bŭ Bekr' Ömer ' Oşmān ũ ' Alī yārlarıñdır⁴⁵⁸
 Āyīne-i dīdār-ı tecellī nazarıñdır
 Sen Aħmed ũ Maħmŭd u Muħammedsin efendim
 Ĥaħdan bize sultān-ı mŭeyyedsin efendim

---

⁴⁵⁶ Şeyh Ğalib Dīvānı, s.139, m.1 (Okçu, 2012)

Mecmuada 2. ve 3. bölŭmlerin yerleri değişmiştir.

Eser 7. bentten oluşmaktadır. Ancak Dīvānda olan 6. bent mecmuada yer almamıştır.

⁴⁵⁷ ilāhiyle: le amrŭkle, ŞGD.

Le amruke innehum le fi sekretihim ya'mehŭn: Senin űmrŭne and olsun ki muhakkak ki onlarsarhořlukları iĉinde bocalıyorlar.(Hicr Suresi/72)

⁴⁵⁸ 3c ve 3d mısralarının yerleri değişmiştir, ŞGD.

- 4 Ol demde nebîlerle velîler⁴⁵⁹ kala hayrân
 Nefsî deyü dehşetle kopa cümleden efgân
 Ye's ile 'uşâtîñ ola aḥvâli perîşân
 Destûr-ı şefâatla seniñdir yine meydân
 Sen Aḥmed ü Maḥmûd u Muḥammedsin efendim
 Ḥaḫdan bize sulṭân-ı müeyyedsin efendim
- 5 Bir demde⁴⁶⁰ ṭalup baḥr-ı ğama firḫete gittim
 İlden yitürüp kendimi bî-ḫodluğa yitdim
 'İşyânım⁴⁶¹ añup 'âkıbetimden ḫazer etdim
 Yâd eyledi maṭla'ı⁴⁶² bir seyyid işitdim
 Sen Aḥmed ü Maḥmûd u Muḥammedsin efendim
 Ḥaḫdan bize sulṭân-ı müeyyedsin efendim
- 6 Bîçâredir ümmetleriñ 'işyânına baḫma
 Dest-i red urup ḫasret ile dūzaḫa ḫaḫma⁴⁶³
 Luṭf⁴⁶⁴ eyle amân âteş-i hicrânıña yaḫma
 Ez-cümle ḫuluñ Ğâlib-i pür-cürmü bıraḫma
 Sen Aḥmed ü Maḥmûd u Muḥammedsin efendim
 Ḥaḫdan bize sulṭân-ı müeyyedsin efendim

⁴⁵⁹ demde nebîlerle velîler: dem ki velîlerle nebîler, ŞGD:

⁴⁶⁰ demde: günki, ŞGD.

⁴⁶¹ 'işyânım: 'işyânın, ŞGD.

⁴⁶² yâd eyledi maṭla'ı: bu maṭla'ı yâd eyledi.

⁴⁶³ ḫaḫma: yaḫma, ŞGD.

⁴⁶⁴ luṭf: raḫm, ŞGD

49a

-115-

[Bağdatlı Rūhî]

I⁴⁶⁵**Mef' ulü/ me' fāilü/ me' fāilü/ fe' ulün**

- 1 Ebnā-ı zamānīñ talebi nām u nişandır
Her biri taşavvurda fūlan ibn-i fūlândır
- 2 Güftāre sōylesele⁴⁶⁶ cehl-i mürekkeb
Zu' munca velī her biri bir kuṭb-ı zamāndır
- 3 Erbāb-ı ḥired zerre kadar mu' teḳid olmaz
Ol mürşide kim mu' teḳid-i bī-ḥiredāndır
- 4 Taḳlīd ile seccāde-niṣīn olmuş oṭurmuş
Taḥḳīḳde ammā ḥar-ı gūsiste-^c inandır
- 5 Dirmiş baña keşf oldı heb esrār-ı ḥaḳīḳat
Vāllahi yalandır sözi bi 'llāhi yalandır
- 6 Yanından ırağ ol düşüp ardına yorulma⁴⁶⁷
K'ol⁴⁶⁸ bī-ḥaberin gitdiği yol zann ü gümāndır
- 7 Ey tālib-i taḥḳīḳ var ise ger⁴⁶⁹ āḳluñ
Gūş it bu sözi kim ḥaberi bā-ḥaberāndır

---

⁴⁶⁵ Bağdatlı Rūhî Divanı, s.187-195, Terkib-i bendin 9. bendi. (Ak, 2001)

⁴⁶⁶ güftāre sōyleseleler: güftāre gelüp sōyleseleler, BRD.

⁴⁶⁷ Yanından ırağ ol düşüp ardına yorulma: kendünden ırağa düşüp ardınca yorulma, BRD.

⁴⁶⁸ k'ol: ol, BRD.

⁴⁶⁹ ver ise ger: eğer var ise, BRD:

- 8 Zinhār unut bildiğini⁴⁷⁰ düşme ‘ ināda
Bir pīre yapış kim iresen sırr-ı mi‘ āda

[Bağdatlı Rūhī]

II⁴⁷¹

- 1 Dünyā talebiyle kimisi hālkuñ emekde
Kimi oturup zevk ile dünyâyı yemekde
- 2 Yok derdüñe bir çāre ider mīr [ü] gedādan
Sen çekdiğün ālāmı gerek şaqla gerek de
- 3 A‘ yān-ı cihāndan umma kerem şanma ki sen⁴⁷²
Aşār-ı ‘ aṭā ola ya paşada ya begde⁴⁷³
- 4 Maṭbahlarına varan⁴⁷⁴ ādem değenek yer
Derbānları var gör ḳapuda eli değeneğinde
- 5 Bir devrde geldik bu fenā ‘ āleme biz kim
Āşār-ı kerem yok ne beşerde ne melekde
- 6 Ağyār vefādan dem ura⁴⁷⁵ yār cefādan
Ādem de vefā olmaya vü ola köpekde
- 7 Evc-i feleğe başdı ḳadem cāh ile cāhil
Erbāb-ı kemālīñ yeri yok zīr-i felekde

⁴⁷⁰unut bildiğini: unutup bildiğini, BRD.

⁴⁷¹Terkib-i Bendin 17. bendi, BRD.

⁴⁷²umma kerem şanma ki sen: kerem umma anı şanma, BRD.

⁴⁷³ya paşada ya begde: ne paşada ne begde, BRD.

⁴⁷⁴varan: aç varan, BRD.

⁴⁷⁵ura: urur, BRD.

-116-

Mevlānā Cāmī Der- Mezemmet-i Ebnā-yı Zamān

- 1 Şekl-i iṣān şekl-i insān fi' il-i şān fi' il-i sibā⁴⁷⁶
Hem zi 'āb fī şiyāb ü şiyāb fī zi 'āb

50b

-117-

Taḥmīs-i Ḥuzūrī Gazel-i Fuzūlī**Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün**

- 1 Şanma ey zāhid bizi künc-i selāmet bekleriz
Sālik-i rāhı Ḥudāyız dīn ü diyānet bekleriz
Cān vedī' atdır bu tende bir emānet bekleriz
Nice yıllardır ser-i kūy-ı melāmet bekleriz
Leşker-i sultān-ı ' irfānız velāyet bekleriz
- 2 Pāymāl-ı rāh-ı ' aşkız yüzimiz oldı memer
Çande yer meyḥāne bulsağ kılmışız anı mağar
Manşib-ı dünyā için hiç kılmazız ' azm-i sefer
Sākin-i ḥāk-i der-i meyḥāneyiz şām ü seher
İrtifā' -i қadr için bāb-ı sa' ādet bekleriz
- 3 Cümleden biz gālibiz bu şeş cihet mağlūbumuz
Bir cümle ' aşkız cennet değil mergūbumuz
Bülbülüz gülzāre karşı güldür maḥbūbumuz
Cīfe-i dünyā değil kerkes gibi maḥlūbumuz
Bir bölük ' anḳālarız Çāf-ı ḳanā' at bekleriz
- 4 Dīdemiz nem-nākdur cevri [ü] cefā-yı yārdan
Bağmazız bu deyre gayrı geçmişiz diyārdan

⁴⁷⁶ Veli şekli insan şeklidir, suretinin yaptıkları, yırtıcı hayvaların yaptıklarıdır. Hem canavarlar giyeceklerin içinde hem de giyecekleri canavarın içindedir.

Cismimiz mecruh olupdur zaḥm tiġ-ı ḥārdan
 Ḥāb görmez çeşmimiz endīşe-i aġyārdan
 Pāsbanız genc-i esrār-ı muḥabbet bekleriz

5 Vādī-i ‘aşka düşüp Ceyhūn-veş taşkun aḳup
 Seyl olup deryālara çüş eyleyüp bendini yıḳup
 Uyḥusuzluḳ zārılıḳ bir ḥastanīñ ḳaddin büküp
 Kārbān-ı rāh-ı tecrīdiz ḥaṭar ḥavfin çeküp
 Gāh Mecnūnuz ki biz derbend-i miḥnet bekleriz

6 Giceler fikr-i ḥayāl-i yārdır mu‘ tādıımız
 Ehl-i necm olduḳ çeker kim çārḫı mirşādımız
 Ḥāşılı şimdi bilinmez şādımız nā-şādımız
 Şanma ki giceler beyhūdedir feryādımız
 Mülk-i ‘aşḳ içre ḥişār-ı istikāmet bekleriz.

53a

-118-

Merşiye-i ‘Aynī⁴⁷⁷

Fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilūn

1 ‘Aksine devr eylesün şimden gerü çerh-i ‘anīd
 Āsumān geçsün zemīne encüm olsun nā-bedīd

2 Ebr-i vaz‘ına ḳılup gün görmesün eyyām-ı ‘īd
 Mātem etsün ḳaralar giysün şeb-i ḳadr-i sa‘īd

3 Māh-ı tābān olmasun mihr-i felekden müstefīd
 Bulmasun firākına bir maṭla‘-ı şubḫ ümīd

⁴⁷⁷ Antep’li Aynī’nin III. Selim için Terci-i bend şeklinde yazdığı mersiyesinin 19. bentidir. (Varışoġlu, 2010)

- 4   Ḳalb ola devr-i siyāha pür -nūr-ı sefīd
           Atlas-ı çarḥ-ı kühen-sāl olmasun aṣlā ceyyid
- 5   Ceyb-i dāmān-ı şafaḳ pür ḥūn ola ‘ahd-i seyyid
           Āh [u] feryād eylese ‘ālem deḡil emr-i ba‘īd
- 6   Bir daḡı sen de cihāna baḳma ey çeşm-i ümīd
           Dem-be-dem ḳan ağla kim Sulṭān Selīm oldı şehīd
- 7   Āteşe yansun gül-i gülzār-ı dehr-i bī-vefā
           Bülbül-i sūzānun olsun lānesi düzaḥ-nümā
- 8   Sīnesinden lālenün dūr olmasun dāḡ-ı cefā
           Sünbül-i dūd-ı siyāh-ı ḡamda ḳalsun dā‘ imā
- 9   Ḳırmen-i ezhār-ı aḡrāḳ eylesün biraḳ belā
           Gül ocaḡında semender āşiyān tutsa revā

54a

-119-

Zī ma‘ārif-i ‘aşırdan Burdur ḳaimmaḳamı Esbaḳ Ġaznelü Rāşid Efendiniñ şūrā-yı devlet-iriyāset ḡaḳḳında zāde-i ṭab‘ı me‘ānī neb‘ī neb‘īadan olan tāriḡ-i taḳayyüddür.

Mefā‘īlün / mefā‘īlün / mefā‘īlün / mefā‘īlün

- 1   ‘Uṭārid Yūsuf’un ḡüsni şenāsından mübāhidir
           Re‘īs-i kāmiliñ evşāf-ı ‘ulyāsın ider ezber
- 2   Felek taḳdīr ider nā-çār Rāşid sāde tāriḡim
           Re‘īs-i kāmile şūrā-yı devlet bezm olur her bār
- 1289

55b

-120-

[Feyzî]⁴⁷⁸

Fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün

- 1 Bir yere cem' olalım hâtır-ı maḥzûnlar ile
Zâr u zâr ağlaşalım ḥâli diğ̈er-gûnler ile
- 2 Ğam-güsârâna girüp hicre nişinân olalum
Kıanlı yaşlar dök̈elüm d̈idesi pür ḥûnlar ile
- 3 Bize gün kalmadı kaldık̈ ayak altında k̈amû
Nicemiz oldu hebâ ḧile vü efsûnlar ile
- 4 Beşşir el k̈âtile bi'l-k̈atli⁴⁷⁹ ḥad̈işiyle hemân
Müteselli olalum âteşi fırınlar ile
- 5 Terk idüp câh-ı cihâmı geç̈elüm ş̈uğ̈ülünden
İẗihâd eyleyelüm biz daḥı mecnûnlar [ile]
- 6 Hırka ber-düş olalum kûşe-i vaḥdetde müdâm
İḥtilâḥ etmeyelüm tâlib-i gerdûnlar ile
- 7 ' Ulemâ zümresi her şey'e mûr oldu bu dem
Feyzî d̈ün olalum mertebesi d̈ünlar ile

⁴⁷⁸ Topkapılı Feyzî Divanı(Özerol,1996)'nda, Hüsanzâde Feyzî Divanı(Ak, 1996)'nda, Subhizâde Feyzî Divanı(Gündüz,1997)'nda, Feyzî-i Kefevî Divanı(Eflatun,2003)'ndaFeyzî Efendi Divanı(Karagöz,2004)'nda bulunamamıştır.

⁴⁷⁹ Beşşir el k̈âtıl bi'l-k̈atli velev ba'ad ḥin: Bir süre sonra bile olsa katili ölümle müjdele .
(Keşf il İlahi- Muhammed Et- Trablusî)

- 121-

[Feyzî]⁴⁸⁰

Fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilün

- 1 Kûy-ı Hâdimde bu hengâmda toğrı görünür
Dîde-i murğ-ı dile fitne-i kübrâ görünür
- 2 Olduğı fâzıl-ı 'aşrıñ bu belâya mazhar
İhtiyârân aña cilve-i mevlâ görünür
- 3 Nâgehân âb-ı revân kesülüp gel ıarıkiñ
Ne 'inâdla ne hayâle gül-i hamrâ görünür
- 4 Kûy-ı yâre toğunup şarşar-ı hûn-rîz şadâ fezâ
Ne müderris ne medâris ne muşallâ görünür
- 5 Olmuş ammâ çeh ki seher ü nazar şavma' alar
Nice bir hâle dek gün ser-â-pâ görünür
- 6 Gülşen-i bezm-i efâdıñ denilürken Hâdim
Meşel vîrâne-i büm olduğı hâlâ görünür
- 7 Var iken 'ıkd-ı Şüreyyâ gibi anda fuzelâ
Şimdi her birimiziñ hâli şahra görünür
- 8 Tağılup anda olan leşker-i kudsiyân heb
Bir âlây zâr [u] fiğân ile temâşâ görünür

⁴⁸⁰ Topkapılı Feyzî Divanı(Özerol,1996)'nda, Hüsanzâde Feyzî Divanı(Ak, 1996)'nda, Subhîzâde Feyzî Divanı(Gündüz,1997)'nda, Feyzî-i Kefevî Divanı(Eflatun,2003)'ndaFeyzî Efendi Divanı(Karagöz,2004)'nda bulunamamıştır.

- 9 Yağılup dā'ire-i muşırr-ı 'ulūm-ı şenā
Ne var olsa Yūsuf-ı dānā ne Züleyhā görünür
- 10 Nice vardıñ eliñe ey kâfir bî-dîn-i zamān
Ol kemāl ehline kim cümleden a' lā görünür
- 11 Anıñ emşālını kim gördi getürmüş mi felek
Naşş ile 'ilm ü kemālâtda deryā görünür
- 12 Bāb-ı taḥkīķde bir seyyid-i şāñi idi ol
Ṭalebe zümresine şems-i feleksā görünür
- 13 Şübhesiz vaḳtiniñ ol Muḥammed a' zamı-veş
Bir şer 'aşr-ı Semerḳand [ü] Buḥārā görünür
- 14 Vey köpek çehreni ḥūn-riz-i Yaḥūdiler kim
Ne cesāret bu ki encām-ı hüveydā görünür
- 15 Kurusun elleriñiz gözleriniz kör olsun
La' net ḥaf size şāyeste vü aḥrā görünür
- 16 Def' aten tır-i ḳazā-yı ḥaḳḳa âmāc olasız
Ġazab-ı kār ger āḥir size tenhā görünür
- 17 Ne eylerim olmasa devrān döñer gün ḥālā
Size mücrim idi dürlü belāya görünür
- 18 Ḳorḳarım ola hūr anı ferāmūş ideler
Çünkü kāşāne-i ḥāṭırda bu ma' nā görünür

- 19 Cism-i gülfâm o şehîd olduğına şâhid olup
Aña ‘uqbâda cezâ cennet-i me’vâ görünür
- 20 Merhem-i yâre-i dil gitdi anıñla eyvâh
Kalmadı gayrı ser-efrâz eṭibbâ‘ görünür
- 21 Yağdı yandırdı ser-â-ser ‘ulemâ cinsini
Tââh-ı efgânda heb ‘âlem dünyâ görünür
- 22 Gevher-i şulb-ı dil efrûzı huşûşâ elân
Çeşm-i .....ile baḥr-i ğam ğarkâ görünür
- 23 Kaldılar elsiz ayaksız nice tullâb-ı zamân
Zâr u giryân olur cümle yetâmâ görünür
- 24 Geldiği vehm [ü] ḥayâl oldı yalan dünyâya
Zeyn-i sebep kışşası çün kışşa-ı dâra görünür
- 25 Luṭf-ı yâr ile dîdem aña dilârâ tarîḥ
Şâḥ-ı Tübâda meksin ğadr-i güyâ görünür
- 26 Kâhr-ı Ḥalâk ile cihân ḥarâb olmağa
Ḥâdim dâr-ı Ḥotan şimdi müheyyâ görünür
- 27 Feyzî cennet-i diliñ ḥâl-i perişân ğâyet
Rûz u şeb nâle vü efgân ile şeydâ görünür

57a

- 122 -

Sırrı⁴⁸¹**Mef' ūlū / mefā' ilū / mefā' iū / fe' ūlūn**

- 1 Ağyār ile yār eyledi cānānı züğürtlük
Yandırdı firāk āteşine cānı züğürtlük
- 2 Şatdırdı baña cübbe vü destārımı yoqluq
Şardırdı yine başıma tumanı züğürtlük
- 3 Ayırdı beni şoĥbet-i yārān-ı şafādan
Çaldırdı bize qahvede fincānı züğürtlük
- 4 Hāli deġülüz maĥkemededen ikide birde
Maĥzar eline vereli dāmānı züğürtlük
- 5 Altūn ise yoq deyn ise çok ĥaşılı Sırrı
Seyr itdireli bize zindānı züğürtlük

57b

- 123-

Fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilūn

- 1 Añladun mı Rabbūñi kendi özün bilmez kişi
Hāzır iken Hālıkuñ eṭrāfa baqmaq yol mudur
- 2 Qo sivāyı şıdqla gel Hāqqa eyle i' tizār
Her murādı virirsen ġayra baqmaq yol mudur

---

⁴⁸¹ Sırrı Rahile Hanım Divanı(Açıl,2005)'nda ve Üsküdarlı Sırrı Divanı(Kazan,2003)'nda bulunamamıştır.

-124-

Müstef' lün / fā' ilātün

- 1 Hadden ziyāde oldı günāh
Destim tehī rūyım siyāh

58a

- 125 -

Güfte-i Monlā Hüsrev**mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün**

- 1 Umūruñ Haqqā tefvīz it hariş-i intikām olma
Rızā-i hākim-i muṭlaq ne işlerse 'adāletdir
- 2 'Adūden intikām almaq aña nuṭk itmemeklikdir
'Azīz'ü-l intikām varken seniñ sa' yıñ hamākatdir
- 3 Zuhūr ider cezāsı lā-cerem ammā muvaqqıtdir
Niçün ihmāl ider dimek saña 'ayn-ı kabāhatdir

- 126 -

[Ruşenī]⁴⁸²**Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün**

- 1 Ben faqırüñ 'ālem içre yoqdur hiçbir kimsesi
Sen bilürsin hālimi ey kimsesizler kimsesi
- 2 Kimsesiz hiç kimse yoq herkesüñ var kimsesi
Kimsesiz qaldım meded ey kimsesizler kimsesi

---

⁴⁸² Dede Ömer Rūşenī Divanı(Demir,2010)'nda bulunamamıştır.

59a

- 127 -

Güfte-i Sultān Selim⁴⁸³**Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün**

- 1 Halk içinde mu' teber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihānda bir nefes şihhat gibi
- 2 Saltanat dedikleri ancak cihān gavgasıdır
Olmaya baht ü sa' ādet dünyāda vahdet gibi

-128 -

- 1 Ne bende şabr ü taḥammül ne sende vefādan zerre
İki yokdan ne çıkar fikr idelüm bir kere

-129-

Güfte-i Mevlānā**Mefā' ilün / fe' ilātün / mefā' ilün / fe' ilün**

- 1 Me-kon zi-gussa şikāyet ki der-tariḫ-i ṭaleb⁴⁸⁴
Be-rāḥatī ne-resid ān ki zahmetī ne-keşid

-130-

Güfte-i Monlā Cāmī**Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün**

- 1 Meyl-i men sūy-i vişālī kasd-i u sūy-i firāk⁴⁸⁵
Terk-i kāmī hod giriften tā ber āyed kām-i dost

⁴⁸³ Mecmuada Sultān Selim olarak kayınlı bu şiir Sultān Süleyman'a aittir.
Muḥibbī Divanı, s.1375,g.2627. (Coşkun,1987)

Mecmuada gazelin 1. ve 2. beyitlerine yer verilmiştir.

⁴⁸⁴ Talep yolunda kaşına çıkan gamdan şikāyet etme. Zahmet çekmeyen rahata erişemez.

⁴⁸⁵ Benim meylim kavuşmak, onun kasdı ayrılık yönünde. kendi muradından vazgeç ki dostun muradı gerçekleşsin.

59b

-131-

Güfte-i Tarsūsî**Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün**1 El 'adālet kad țaret min vekrihā⁴⁸⁶

Lakin he zā ehvenu emşalihā

-132-

Güfte-i Defter**Mefā' ilün / mefā' ilün**

1 Beyne'l mağribi ve'l 'İşā

Yef' alullahu mā yeşā

---

⁴⁸⁶ Adalet yuvasından uçtu fakat bu kolay bir örnektir.

**2.2. 10208 Numaralı Şiir ve Mûnacet Mecmuasının
Transkripsiyonlu Metni**

1b

- 1 -

Der Şaffet-i Şerî' at-i Muṭahhara ü

Beyân -1 Hâkikat-1 Münevvere⁴⁸⁷

mefâ' ilün / mefâ' ilün / fe' ülün

- 1 Sarây-1 dîn esâsıdır şerî' at
Tariḳ-i Hâk hüdâsıdır şerî' at
- 2 Budur evvel kapu dergâh-1 Hâkka
Ki yoluñ ibtidâsıdır şerî' at
- 3 Şırat-ı müstaḳıme da' vet iden
Münâdiler nidâsıdır şerî' at
- 4 Daḫı bunuñla ḫatm olur bu yollar
Bu rahiñ intihâsıdır şerî' at
- 5 Şerî' at enbiyâniñ sünnetidir
Ḳamunuñ ibtidâsıdır⁴⁸⁸ şerî' at
- 6 Hudâniñ leyle-i Mi' râc içinde
Ḥabîbine ' aṭâsıdır şerî' at
- 7 Yigirmi üç yıla dek Cebra ' ilin
Aña vaḫy-i Hudâsıdır şerî' at
- 8 Cihânda çoḫdur envâ' -1 ' ilmiñ⁴⁸⁹
Ḳamusınıñ hümâsıdır şerî' at

⁴⁸⁷ Niyâzi-i Mısrî Dîvânı, s.26, k.18. (Erdoğan, 1998)

Dîvândaki 3. ve 4. beyitlerin yerleri deḡişmiştir.

⁴⁸⁸ ibtidâsıdır: ihtidâsıdır, NMD.

⁴⁸⁹ ' ilmiñ: ' ulümüñ, NMD.

- 9 Bu nefis-i kâfiri qatl itmek için
Hâkîmîñ hüküm-i kazâsıdır şerîc at
- 10 Cihâd-ı ekber iden ehl-i diller
Kulübiniñ safâsıdır şerîc at
- 11 Târîkat kârbânınıñ öñünce
Delîl ü iktidâsıdır⁴⁹⁰ şerîc at
- 12 Hâkîkat gerçi sulţânlıqdır ammâ
Önüñde aniñ livâsıdır şerîc at⁴⁹¹
- 13 Şerîc atdan velî yâd olmaz aşla
Velîniñ âşinâsıdır şerîc at
- 14 Şerîc atle dürlü⁴⁹² arz ü semâvât
Bu bünyâniñ binâsıdır şerîc at
- 15 Ne bilsün şer' i pâki ehl-i ilhâd
Ol a' dâniñ ' adâsıdır şerîc at
- 16 Hemân ' aqlınca anlar da⁴⁹³ şanur kim
Nizâm için olasıdır şerîc at
- 17 Şağın câna şağın anlara uyup
Dime sende n'olasıdır şerîc at

---

⁴⁹⁰ iktidâsıdır: muqtedâ, NMD.

⁴⁹¹ Bu mısırada öñünde aniñ vezin gereğii öñüñdanın şeklinde okunmalıdır.

⁴⁹² dürlü: turur, NMD.

⁴⁹³ ' aqlınca anlar da: anlar da ' aqlınca, NMD.

- 18 Şerî'c atsız haqîkat oldu ilhād
Haqîkat nūr ziyāsıdır şerî'c at
- 19 Ziyā olmaz ise nūruñ da yoq bil
Haqîkatde⁴⁹⁴ kıyāsıdır şerî'c at
- 2a
- 20 Cihānda bir velī hiç gelmez illā
Elinde anıñ 'aşāsıdır şerî'c at⁴⁹⁵
- 21 Dağı başında şāl u taç⁴⁹⁶ u kisve
Hem eĝninde 'abāsıdır şerî'c at
- 22 Haqîkat cānıdır ancak velīniñ
Cānından mā' adāsıdır şerî'c at
- 23 Çıķıcaķ cān bedenden⁴⁹⁷ öldüĝi gibi
Çıķıcaķ sır kālāsıdır şerî'c at
- 24 Karār itmez beden olmayacaķ cān
Haqîkatiñ bekāsıdır şerî'c at
- 25 Haqîkat dilber-i ra' nā gibidir
Anıñ zerrīn libāsıdır şerî'c at
- 26 Şaķın soyma anı nā-maħrem içre
Yüzi⁴⁹⁸ şuyı hayāsıdır şerî'c at

⁴⁹⁴ haqîkatde: haqîkatle, NMD.

⁴⁹⁵ Bu mısradan elinde anıñ vezin gereĝi elindanıñ şeklinde okunmalıdır.

⁴⁹⁶ şāl u tāk: tāk u şāl, NMD.

⁴⁹⁷ bedenden: beden, NMD.

⁴⁹⁸ yüzi: yüzün, NMD.

27 Hâķīķat ‘arş-ı â lādır muħaķķaķ
O ‘arşıñ istivāsıdır şerī‘ at

28 Cemī‘-i enbiyā vü evliyāñıñ
Niyāzī reh-nümāsıdır şerī‘ a

- 2 -

Müfred [Şalāhī]⁴⁹⁹

Fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün

1 Yā İlahī eyle tevfiķiñ refiķ
Olalım tā baħr-ı tevħide ğariķ

- 3 -

Güfte-i Şemsi Tebrizi Terceme-i ‘Abdī Efendi

Fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün

1 Hı‘ace añla çeşte-i insānda cāndır edeb
Nūr-ı dīn ü dil ziyā-yı çeşm-i imāndır edeb

2 Menzil olmaz çarħ-ı bālāda onsuz olan
Kim semāvāt-ı ‘alāda menzil-i cāndır edeb

3 İbn-i ādem bī-edeb olur ise ādem deĝil
Farķ-ı ğayvānāt ile insāna mīzāndır edeb

4 Bu misāfirhānede birinci ğün miħmānsıñ
Pes edeb şartıñ gözet ki şān-ı miħmāndır edeb

5 ‘Aķl-ı ķāmı‘ ğuş-ı cān ü ķalb deyr-i imāndır
Dil añā şavt-ı ğüzn ile dir ki imāndır edeb

⁴⁹⁹ Salāhaddin-i Uşşāki'nin Türkçe Divanı, s.272. Birinci Mesnevi'nin son beytidir.(Açar, 2012)

2b

6 Ayağıñ altına şeytānı alam dirseñ eğer
Gel edīb ol nūr-ı didem kahr-ı şeytāndır edeb

7 Şemsi Tebrizi çü sensin sırr-ı Hakk emlākda
Nāy ide nağme vü dem-i murğ seher h̄āndır edeb

- 4 -

‘ Abdü-ş Şalāhī Efendi⁵⁰⁰

Fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün

1 Güş-ı cānıñ aç kelām-ı Hakkı zāhid eyle güş
Gel şarāb-ı bezm-i ‘ aşka pīr elinden eyle nüş

2 Mest olup kendiñ yitir Mevlāyı bul ol Hakk perest
Tā-be-key bu hod-perestī ya‘ ni olma hod-fürüş

3 Şūret-i naqş-i sivādan beyt-i kalbiñ sāde kııl
Ġayrıdan pāk eyle Beytu ‘llāhda olmaz nuķuş

4 Çün nukūş-ı mā-sivādan pāk ola dil hānesi
İster iseñ hırқа-püş ol ister iseñ hulle-püş

5 Zāhiriñe eylemez Mevlā nigāh-ı i‘ tibār
Bātıñındır çün nazargāh-ı Hudā kııl añı hoş

6 Kānde eylerseñ tevellā semme vechul ‘lāhı⁵⁰¹ gör⁵⁰²
Nūr-ı vech-i muṭlaķı her zerreden gör ol hamüş

⁵⁰⁰Salāhaddin-i Uşşākī'nin Türkçe Divanı, s.358, g. 86.(Açar, 2012)

⁵⁰¹Ve lillāhil meşriku vel magribu fe eynemâ tuvellü fe semme vechullāh innallāhe vâsiun alîm:
Doğu da, Batı da (tüm yeryüzü) Allah'ındır. Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte oradadır.

Şüphesiz Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir. (Zat'ı) işte oradadır. (Bakara Suresi /115)

⁵⁰²gör: bul, SUD.

7 Bezm-i vaşla lâyıķ olmaz çün Şalāhī hām olan
 Āteş-i ‘aşķıla dīk-i miħnet içre eyle çuş

- 5 -

‘Abdī Efendi⁵⁰³

Fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilün

1 Ehl-i hikmet kurre-i hikmet-i gerdün düşünür
 Hem müneccim şeref-i t̄ālī‘ -i meymün düşünür

3a

2 Zāhidin fikri hemān ħūr u kuşūr-ı cennet
 Bü’l-heves kevkeb-i devlet-i Q̄arun düşünür

3 Kimi efser kimi zāde kimi efsün gözedir
 Kimi dil-ber kimi bāde kimi efyün düşünür

4 Çün Hudā herkesi bir renge giriftār itmiş
 Her biri hikmet ile reng-i diğ̄er-gün düşünür

5 Kimi keşfile kerāmet kimi ħālāta düşer
 Kimi taḥşīl-i maḳām itmeye maḥzūn düşünür

6 Ehl-i H̄aḳ her dü-serā zevķine mağrūr olmaz
 Dem-be-dem celb-i rızā hikmet-i bī-çün düşünür

7 Dü cihān fikri Şalāhīye düşer mi şimdi
 Baħr-i tevḥīde düşüp lü’lü-i meknūn düşünür

⁵⁰³ Salāhaddin-i Uşşāki'nin Türkçe Divanı, s.337, g.65.(Açar, 2012)

- 6 -

Nuḫ-1 Hâşim Efendi⁵⁰⁴

Fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün

- 1 Ey gönül gel ğayrıdan geç ' aşka eyle iktidâ
' Aşk-ı Hâk'dır tâlib-i Hâk'ın demine muntehâ
- 2 ' Aşk ile irdi murâda evvelin ü âhirin
' Aşk ile geldi zuhûra her mezâhir ibtidâ
- 3 ' Aşk ile geldi vücûda künt-i kenziñ cevheri
' Aşk ile irdi kemâle enbiyâ vü evliyâ
- 4 ' Aşk ile tâ'ir melâ'ik rûh-ı a'zam Cebrâil
' Aşk ile irsâl olundu her resul her enbiyâ
- 5 ' Aşk ile kâ'im durur seb'-i semavât ' arş [u] kürs⁵⁰⁵
Meskeni ' aşk beyt-i ma'mûr aña olmaz hiç fenâ
- 3b
- 6 ' Aşk ile İdris [ü] Âdem Lût [u] Şâlih Hüd [u] Nüh
Yûsuf u Ya'kûb [u] Mûsâ buldı cümle iştifâ
- 7 Sırr-ı ' aşkı Hâşimâ nâ-ehle ifşâdan şağın
Câm-ı ' aşkı nûş idenler oldı cümle muḫtedâ

⁵⁰⁴ Hâşim Baba Divânı, s.200, g.16. (Ergün,2000)

⁵⁰⁵ ' arş (u) kürs: ' arş (u) ferş, HBD.

- 7 -

Müfred Ber Vech-i Nāmī**Mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün**

- 1 Ne ğam kim kılsa Mevlānā tesellī ḳalb-i mecrūhı
Erişir nefha-i neyden nefahtu fihi men rūhı⁵⁰⁶

- 8 -

Kānī-i Merhūm⁵⁰⁷**Mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün**

- 1 Ğubār-ı Ravzaniñ kühli cilâdır yâ Resûlallah
Gözümde ḥāk-ı pâyîñ⁵⁰⁸ dünyâdır⁵⁰⁹ yâ Resûlallah
- 2 Ğubârım rûzgâr atmazsa semt-i ravza-ı yâre⁵¹⁰
Dem-i maḥşerde kârım heb hebâdır⁵¹¹ yâ Resûlallah
- 3 Eĝerçi âyet-i⁵¹² lâ taḳneṭü⁵¹³ der-destvâr⁵¹⁴ ammâ
Ḥaḳîrim men ümidvârım⁵¹⁵ sañadır yâ Resûlallah

⁵⁰⁶Fe izâ sevveytuhu ve nefahtu fihi min rūhî fe kaû lehu sâcidîn. Onu şekillendirip onun içine ruhumdan üflediğim zaman derhal ona secde ederek yere kapanın. (Sad Suresi-72 ve Hicr Suresi-29)

⁵⁰⁷Tokatlı Kānī Divānı, s.4, k.4'de Na' t-ı Şerîfî Ḥazret-i Server-i Kā' ināt 'Aleyhi 'ş-şalātu Ve 't-tahiyyât başlığıyla kayıtlıdır. (Eliacık,1992)

Divanda yer alan 2.,3., 4., 5., 9., 10., 11., 12. beyitler mecmuada yazılmamıştır.

⁵⁰⁸ḥāk-ı pâyîñ: ḥāk-ı ḳuyuñ, KD.

⁵⁰⁹dünyâdır: tUtiyâdır, KD.

⁵¹⁰yâre: pâke, KD.

⁵¹¹maḥşerde kârım heb hebâdır: maḥşerde de işim hevâdır, KD.

⁵¹²âyet-i: dâmen-i, KD.

⁵¹³Ḳul yâ ibâdiyellezîne esrefû alâ enfusihim lâ taknetû min rahmetillâhi, innallâhe yagfiruz zunûbe cemîâ(cemîan), innehu huvel gafûrur rahîm : De ki: “Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah, bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.” (Zumer Suresi / 53)

⁵¹⁴der-destvârdır: der-destdir, KD.

⁵¹⁵ḥaḳîrim men ümidvârım: yine her hâlde ümidim, KD.

4 O deñlü mücrimim zerre şevâbım varsa defterde
Yâ sehv-i kâtibân ya iftirâdır yâ Resûlallah

5 Şefâ⁵¹⁶ at mücrime⁵¹⁶ dirler meşeldir söylenür dilde⁵¹⁷
Kuluñ Kânî de bir mücrim gedâdır yâ Resûlallah

- 9 -

[Muhibbî]⁵¹⁸

Fâ⁵¹⁸ ilâtün / fâ⁵¹⁸ ilâtün / fâ⁵¹⁸ ilâtün / fâ⁵¹⁸ ilün

1 Şalţanat didükleri ancak cihân gavğasıdır
Olmaya devlet cihânda bir nefes şıhhat gibi

- 10 -

Güfte-i Şalâhî

Fâ⁵¹⁹ ilâtün / fâ⁵¹⁹ ilâtün / fâ⁵¹⁹ ilâtün / fâ⁵¹⁹ ilün

1 Mest-i şahbâ-yı muhabbetdir bu  alem ser-te-ser
Heb o germiyyetle işler işleyenler hayr ü şerr

4a - 11 -

[Şalâhî]⁵¹⁹

Fâ⁵²⁰ ilâtün / fâ⁵²⁰ ilâtün / fâ⁵²⁰ ilâtün / fâ⁵²⁰ ilün

1 Çünkü Âdem-zâdesiñ bil âdem-i ma⁵²⁰ nâ nedir
Âdem iseñ añla sırr-ı  alleme'l-esmâ nedir⁵²⁰

⁵¹⁶mücrime: suçluya, KD.

⁵¹⁷dilde: dâ'im, KD.

⁵¹⁸Muhibbî Divânı, s.1375, g.2627.(Ak, 1987)Bu beyit, divanda bulunan gazelin birinci beyitinin ikinci dizesiyle ikinci beyitin ilk dizesinden oluşmaktadır. Muhibbî Divânı, s.1375, g.2627. (Ak, 1987)

⁵¹⁹ Salâhaddin-i Uşşâki'nin Türkçe Divanı, s.311, g.39.(Açar, 2012)

⁵²⁰ 1. ve 2. beyit: Ve alleme âdemel esmâe kullehâ summe aradahum alel melâiketi fe kâle enbiûni bi esmâi hâulâi in kuntum sadikîn: Allah, Âdem'e bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklere göstererek, "Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi bana bunların isimlerini bildirin" dedi. (Bakara Suresi /31)

- 2 Mazhar-ı esmā-yı hüsnâdir çü 'alem ser-te-ser
İsm-i a'zam mazharı olan dil-i dānā nedir
- 3 Gel 'urūc eyle sivādan añla mi' rāc-ı dili
Kābe kavseyne irüp bil sırr-ı ev ednā nedir ⁵²¹
- 4 Kālbî taḥīr it sivādan kābil-i ilhām ola
Bilesin Ḥaḳḳe'l-yaḳīnde remz-i mā-evhā nedir ⁵²²
- 5 Teşne-leb vādī-i firḳatde gezersin sū-be-sū
Kaṭre-i tende telāṭum eyleyen deryā nedir
- 6 Mürşidiñ ayağına düş çek dü 'ālemden eli ⁵²³
Bildire 'ummān-ı dilde dürr-i bī-hemtā nedir
- 7 Şöyle mest itsün Şalāḥī cām-ı 'aşḳı cānı kim ⁵²⁴
Ni'met-i 'uḳbāya ḥ'āhiş ḳalmasun dünyā nedir

- 12 -

Rubā'ī

Mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlü / fe'ūlün

- 1 Gördükçe gider çarḥ-ı denīye dil-i nā-çār
Sen dāmen-i teslīme yapış olma mükedder
Taḳdīre 'ilāç eyleyemez olsa Felāṭun
Elbetde olur her ne ise emr-i muḳarrer

⁵²¹ Fe kāne kābe kavseyne ev ednā: Araları iki ay aralığı kadar veya daha az bir mesafe kaldı.
(Necm Suresi / 9)

⁵²² Fe evhā ilā abdihî mâ evhâ: Böylece Allah kuluna vahdeceği şeyi vahyetti.
(Necm Suresi / 10)

⁵²³ eli: elin, SUD.

⁵²⁴ cām-ı 'aşḳı cānı kim: cām-ı 'aşḳ cānıñı kim, SUD.

- 13 -

Mef' ūlū / fā' ilātū / mefā' ilū / fā' ilūn

- 1 Şal keşti-i umūrını baħr-i tevekküle
Aç bādbān himmeti yan gel de seyre baĸ

4b

- 14 -

Nuĸ-ı Naşūhī Şerħ-i ' Abdū 'ş Şalāhī⁵²⁵**Fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilūn**

- 1 Ol nedir kim eylese iĸrār anı müşrik olur
Bu 'aceb kim itse inkār şübhe yoĸ mülħid olur

Müstefhem 'anhüden murād vücūd mefrūz u muĸadder mümkindir. "Anı iĸrār eyleyen müşrik olur" dediđi oldur ki, haĸıĸatde mümkinin müstaĸillen vücūdu yoĸtur. Zīrā mümkün vācib ile mümteni' beyninde bir ma'nadan 'ibāretdir ki, zātı vücūdunu ve'ademini muĸtezā deđil, eđer zātı vücūdunu muĸtezā olup müstaĸillen vücūdu olaydı mevcūda ihtiyācı ĸalmayıp zātında vācib olurdu. Bu ĸod ma'lūmdur ki, mümkün-i vācibü 'zzāt deđil vācib-i bi'l-ğayrdır. Velħāşıl mümkinde müstaĸillen vücūd işbāt iden müşrik olur. Ve bu bir 'aceb sırr-ı ĸarībdir ki, her kim ol vücūd-ı mefrūz u muĸadder mümkinini inkār itse mülħid olur. Zīrā vücūd vācib-i muĸlaĸdan mufāz olan vücūd-ı mefrūz u muĸadder mümkün, derece-i imkānda mevcūddur ki, hudūş u ta' ayyūn ve taĸayyüdi cihetiyle ĸayriyet kesb eylemişdir ki, teklif ol ĸayriyet i'tibārına terettüb ider. Pes ol ĸayriyyet i'tibārını inkār iden mülħid olup ref'-i teklif ol ĸayriyyet i'tibārıyledir ki, mışrā'-ı evvel farĸa ve mışrā'-ı şānī cem'e işāretdir. Nitekim beyt-i şānī onu te'yid ider.

- 2 Cimde fāyı fāda cimi bulmayan ahvel nigāh

Haĸda ĸalur ĸāşılı ol şübhesiz cebrī olur

Cimden murād cem'dir ve fādan murād farĸdır ki, farĸ rü'yet-i [5a]ħalk bilā Haĸĸ'a işāretdir. Ve farĸ-ı evvel 'abdin aĸkām-ı ĸalkıyye ile beĸāsından 'ibāretdir. Ve cem'-i rü'yet-i Haĸ bilā ĸalka işāretdir. Ve farĸ-ı şānī cem'ü'l-cem'den 'ibāretdir ki,

⁵²⁵ Şalāhī'nin Tasavvufi Şiir Şerhleri, s.159-165. (Arıcı, 2006)

keşreti vahdetde ve vahdeti keşretde rü'yetden 'ibâretidir. Keşreti vahdetde şuhūd, a'yân-ı şābiteyi 'ilm-i Hāk'da şuhūddan⁵²⁶ 'ibâretidir. Çekirdekde şeceri ve ağsân u evrāk ve ezhâr u ešmāre şuhūd gibi. Ve vahdeti keşretde şuhūd feyz-i vücūd u vahdeti vücūdāt-ı mefrūza ve muḳadderede şuhūddan 'ibâretidir. Ešmārın her birinde āşl olan çekirdeğiñ feyzini şuhūd gibi ki, ešmārın keşret ü ta'addüdi ve çekirdeğiñ keşret ü ta'addüdini⁵²⁷ muḳtezī değildir. Velhāşıl cem'î farkda ve farkı cem' de bulmayan ya'ni Hāḳḳı ḥalkta ve ḥalkı Hākda müşāhede eylemeyen şübhesiz cebrī olur dimektir. Nitekim Hüdāyī ḳuddise sirruh ḥāzretleri buyurmuşlar:

Şunuñ ki cem' i yoḳ 'irfānı yoḳdur

Şunuñ ki farkı yoḳ ilhādı çoḳdur

[Mefā' ilün/mefā' ilün/ fe' ülün]

Zirā farkda olup cem' i olmayan Hākdan ḡāfildir. Ḥalkdan ḡafleti mūcib selb-i irādet olmaḡla cebr-i maḡza düşer. Pes farkda olanıñ Hākdan ḡafleti sebebiyle noḳşānı zāhirdir. Ve cem' de olan zāt-ı Hāk'da maḡv u müstehlek olmaḡla kemāl-i ma'rifet-i Hākdan ḡāfil olduḡı ecilden noḳşānı zāhirdir. Zirā kemāl-i ma'rifet-i Hāk esmā' ve şifātıyla mutaşavverdir. Ve esmā ve şifātı āşarıyla zāhirdir. Pes[5b] maḡlūḳ u merzūḳ ve Ḥayy ü meyyit olmasa Cenāb-ı Hāḳḳıñ Ḥālīḳ u Rāzīḳ ve Muḡyī ve Mümit olduḡı ma'lūm olmazdı. Ol ecilden ya'ni maḳām-ı cem' de ḳalup fark-ı şāniye ya'ni cem' ü'l-cem' e irişmediḡı ecilden Hāk'da ḳalır ḥalka gelmez. Hāşılı cebrī olur, dedi.

3 Bī-başıret heb görenler bī-başardır gözleyen

Ey 'amālīḳdan ḳaçan kör olmayan a'mā olur

Başıret ḳalbe maḡşūş bir kuvvet-i bāḡınadan 'ibâretidir, 'ayn-ı ser gibi. Ve dinilmiş ki başıret 'ayn-ı ḳalbden 'ibâretidir. Ḥicābı münkeşif olduḡı vaḳitte bevāḡn-ı umūru müşāhede eder. 'Ayn-ı ser ile zevāhir-i umūru müşāhede eylediḡı gibi. Ve beşāir-i i' tibār zāhirden bāḡına ve bāḡından zāhire bir hayşiyet ile 'ubūrdan 'ibâretidir ki, zāt-ı aḳdesi her şeyde zāhir göre. Merātib-i kevniiyeden maḡlūḳāt-ı zāhireyi gördüḡı gibi her şeyde bāḡın göre. Esmā vü ḥāḳāyīḳ-ı ilāhiyye vü kevniiyye gibi. Pes her şeyiñ zāhirinde bāḡınına 'ubūr 'indinde vahdeti 'ayn-ı keşretde ve mücmeli 'ayn-ı mufaşşalda

⁵²⁶ şuhūddan: meşhūddan, a.g.e.

⁵²⁷ ta'addüdini: ta'dīdini, a.g.e.

görür. Ve her şeyiñ bāṭınında zāhirine ‘ubūr ‘indinde ‘aksi üzre görür. Ya‘nî keşreti vahdetde ve mufaşşalı mücmelde görür. Mücellî ve mütecellâ fihîñ bi’l-‘ayn⁵²⁸ vahdeti birle ne kadar ta‘ayyün ile ihtilâf vâki‘ olursa daḥı. Velhâşıl başiretsiz görenler hep bî-başardır. Kemâ kâlallahü te‘âlâ , "Ve lekad zerre’nâli cehenneme keşiran minel cinni vel insi lehum kulübun lâ yefkahüne bihâ ve lehum a‘yunun lâ yubşırüne [6a]bihâ ve lehum âzânun yesme‘üne bihâ ulâike kel en‘âmi bel hum eğallu ulâike humul gâfilün."⁵²⁹Zirâ başar-ıbaşiret ile gören Hakk ile görür, Hakk ile işidir. Kemâ vird fi’l-ḥadîş-i kudsi "Mâ zâl ‘abdi yetekarrabu ileyye bi’n-nevâfili hattâ uhibbuhü fe-izâ aḥbettühü küntü sem‘uhü’l-lezi yesmâ‘u bihî ve başarahu’llezî yubşirune el-ḥadîş."⁵³⁰ Ve a‘mâlıktan kör olmayan kaçan a‘mâ olur didiği Cenâb-ı Bârî'nin " Ve men kâne fî hâzihî a‘mâ fe huve fil âhireti a‘mâ ve eğallu sebîlen"⁵³¹ kavlı-i şerîfiniñ mefhum-ı mu‘ciz-mersûmundan iktibâsıdır. Ya‘nî dünyâda a‘mâ olmayan âhiretde kaçan olur. Velhâşıl dünyâda başar-ı başireti nûr-ı Hakk ile münevver olmayup zevâhir-i ‘umûrdan bevâṭınına ve bevâṭınından zevâhirine ‘ubūr itmeyen âhiretde daḥî a‘mâ olur demek ister.

4 Hâ vü ‘ayn u nûn u şâddan añlayan eğri nazar

Pes ne ma‘nâdan bilürsen cümle şey’ icâd olur

Hâ’dan murâd cenâb⁵³² ve ‘ayn’dan murâd ‘ilm yâḥûd ‘ilmü’llâhda mevcûd olan ‘ayn-ı şâbitedir. Nûn’dan murâd ‘âlem-i icmâlîdir. Kemâ kâlallahü Te‘âlâ " Nûn vel kalemi ve mâ yesturune."⁵³³ Pes Nûndan murâd ḥazret-iicmâl ve kalemde murâd ḥazret-i tafşîldir. Yâḥûd Nûn’dan murâd nûrdur ki, mestûrukâşif olan şey‘iñ ḥaḳîkatinden ‘ibâretidir. Ve daḥî kalbden kevni ṭard iden⁵³⁴ her vârid-i’llâhî’ye nûr itlâk

⁵²⁸ "Tecellî ettiren ve tecellî edeni onda görür."

⁵²⁹"Andolsun biz cinler ve insanlardan birçoğunu cehennem için yaratmışızdır. Onların kalpleri vardır, onlarla kavramazlar; gözleri vardır, onlarla görmezler; kulakları vardır, onlarla işitmezler, işte onlar hayvanlar gibidir; hatta daha da şaşkıncırlar, işte asıl gâfiller onlardır." (Araf Suresi /179)

⁵³⁰ Bir hadîs-i kudsi’de şu şekilde buyrulur: "Kulum ben onu sevene kadar bana nâfileibadetlerle yaklaşmaya devam eder. Ben onu sevdiğimde onun işiten kulağı ve gören gözü,konuşan dili olurum." (Buhârî, Rikâk, 38 (VII, 190), Ahmed b. Hanbel, Musned, VI, 256)

⁵³¹"Bu dünyada kör olan âhirette de kördür.Üstelik iyice yolunu şaşırmıştır." (İsrâ /72)

⁵³² cenâb: ḥayât, age.

⁵³³"Nun, Kaleme ve yazdıklarına and olsun ki"(Kalem Suresi/1)

⁵³⁴ iden: idüp,age.

olunur. Ve nūr-ı vüçüd-ı zāhiri Cenāb-ı Hāḫḫiñ a'yān-ı kâ'inat ve şūr-iḥāḫāyık-ı mevcūdâtıda zāhir ismiyle tecellīsinden [6b] 'ibāretdir. Ve nūr-ı vüçüd-ı bāḫını 'ayn-ı şābiteden 'ibāret olan ḥāḫāyık-ı mümkineniñ bāḫınından kināyetdir. Ve nūr-ı Muḥammedirūḥ-ı a'zāmdan 'ibāretdir ve nūr-ı Aḫmedī tecellī-i Vāḫid-i Aḫadd'dan ya'ni zātūñ ['ayn-ı] vāḫidiyyetde zātına zūhūrundan 'ibāretdir. Pes ta'ayyünātūñ evveli olduğı ecilden. Ḳāl aleyhü'selām "Evvel maḫluḫ Allah nūri ey evvel mā-ḫader 'alī aşl el-vaż'ı el-laḡvī." ⁵³⁵

Pes bu tecellī-i evvel aşl-ı cem'ī-i esmā olduğı ecilden ḫāzret-i faḫr-i ka'ināt 'aleyhi efzalu's-şalavāt ebū'l-ervāḫ oldı ve nūru'l-envār daḫī ol nūr-ı Aḫmedī'den 'ibāretdir. Zirā tecellī-i evvel aşl-ı cem'ī-i envārdır. Ve Şād'dan murād şüretdir şekil ma'nāsına ve nev' ü şifāt ma'nāsına daḫī isti'māl olunur. Ḳāl fi't-ta'rifāt, "Şüretü'l şey', mā yevheze mene 'ind ḫıfzü'l-müşḫeşāt ve yeḫāl şüretü'l şey' mābe yeḫşal eş şey' bi'l-fi' ilü's-şüretü'l ḫasyet-i cevher muttaşıl basit lā-vüçüdü'l-maḫalle dūne ḫābilü'l ibā' dū's-şülüşe'l-meder ki mine'l-cism fi bādīü'l-nazırü's-şüretü'l nev' iyye cevher-i basit lā-yetīm vüçüda dūn vüçüda maḫil fiḫ." ⁵³⁶

Ya'ni bir şey'in ⁵³⁷şüreti müşāḫḫaşāt hazfi 'inde ol şeyden aḫz olunan şeydir ve dinilmiş ki, bir şey'in şüreti şol şeydir ki, ol şey bi'l-fi'l anıñla ḫaşıl olur. Ve şüret-i ḫissiyeye bir cevher-i muttaşıl-ı basitdir ki, kendinden ḡayrı maḫalliniñ vüçüdu yoḫdur. Ḳābil eb'ād-ı şelaşedir ⁵³⁸. Ve bādī-i nazarda cismden müdriktir. Şüretü'l-Ḥāḫ hū Muḥammed şallallahū [7a] 'aleyhi ve sellem, "El taḫḫiḫa bi'l ḫāḫiḫat el-āḫaddite velev āḫaddite ve yaḡir 'anhü başād kemā levhü'l-başar ibn-i 'Abbās raḫyallahu 'anḫimā, ḫinse'il 'an şād feḫāl cibil bemeket kân 'aleyhe 'arşü'l-Raḫmān min Ta'rifāt." ⁵³⁹

⁵³⁵["Allāh'ın ilk yarattığı benim nûrumdur." (Aclūnī, Keşfu'l-Hafā, I, 265-266, n. 827) Ya'ni dil açıısından aslı takdir ettiğı ilk şey anlamındadır.]

⁵³⁶ "Tā'rifāt'da denilmiştir ki: Bir şeyin şüreti kendisiyle fiil hāsıl olan şeydir. Hissedilen şüret varlığı olmayan kesintisiz bir cevherdir. Bedenin algılanabilen üç boyutuna kabildir ya'ni kabul etmeye yeteneklidir. İlk bakışta nev'e/türe ait şüret diğzerinin varlığı olmaksızın var olamayacak basit bir cevherdir."

⁵³⁷ şey'in: kişinin, age.

⁵³⁸ Ḳābil eb'ād-ı şelaşedir: Eb'ad-ı selāseyi ḫābildir, age.

⁵³⁹ "Ehadiyet ve vāḫidiyet ḫakīkati kendisinde gerçekteştiğı için, Hakk'ın şüreti Muhammed şallallahū aleyhi ve selam'nin zātıdır. Göz onu uzaktan gördüğü gibi ondan şād diye bahsedilir.

Ve şüret-i nev' iyye bir cevher-i basîtdir ki, vücûdî hulûl ittiği şey'in vücûdıyla temâm olur. Ve iştilâh-ı şüfiyyede şüret-i Hâk baħr-i vücûb ve imkânî câmi' olan haķîkat Muhammediyeden kinâyetdir ve şüretullâh insân-ı kâminden 'ibâretdir ve şüretü'r-Raħmân daħî andan kinâyetdir. Le kavle 'aleyhi's-selâm, "İnnellehü halk Âdem 'alî şürete ve berdî 'alî şüretü'r-Raħman."⁵⁴⁰

Gâhice şüret-i haķâyık-ı esmâ'-ı İlähiyye ile tefsîr iderler. Zîrâ ģazret-i İlähiyye olur ve gâhice şüret ile 'âlemi murâd iderler. Pes insân-ı haķîki şol insân-ı kâmindir ki, iki şüret üzerine maħlûk ola. Ya'nî şüret-i haķâyık esmâ'-ı İlähiyye ve şüret-i 'âlem üzerine maħlûk ola. Ve insân-ı nâķış ģayvânî faķať şüret-i 'âlem üzere maħlûkdur. Velģaşıl ma'ânî-i mezkûreden mermûz olan ģâ ve 'ayn ve nûn ve şâddan eğri nazar ile yañlış fehm iden ya'nî ģayât u 'ilm ü 'ayn u nûr-ı vücûd ve şüret-i haķâyık-ı İlähiyyeden münba' iş ve Muhammed iken ģadd-i zâtında mümkinîñ olmaķ üzere keşr-i nazar ve keşr-i fehm iden eđer haķîkat-ģâl seniñ nazar u idrâkiñ gibi ise. Pes ne ma'niden bilirsün cümle şey icâd olur. Pes mümkinüñ ģadd-i zâtında müstaķilen vücûdî yoę iken bir şey'i icâd ya'nî i'ťâ-yı vücûd itmek nice mutaşavverdir, dimek olur. Belki vücûd-ı vâcib-i Hâk [7b] ifâza-i feyz-i vücûd-ı muťlakından cemî'-i mümkinâtı icâd ve ifâza-i feyz-i ģayât-ı ezeliyyesinden kâ'inâtı ihyâ ve âbâd ider. Mülkünde vechen mine'l-vucûh⁵⁴¹ şerîki yoķdur. Vâģid ve Aģad'dir.

5 Zâhir u mazħar zuhûrun fehm iden añlar kelâm

Yoķluęı bulan Naşûģî 'ârif ü dâñâ olur

Ez-zâhir ģad el-bâťın ve zâhirü's-şey' tebeyyün vaķî el-uşûl'z-zâhir hû mâ en keşf ve'l-feth ma'nâh lisâm' min ģayr te'vîl ü tefekkür vazd'ül-ģafi ve fî ve müşteleģât el-şufiyye elzahiriyye el-ģaķ taťlak baze' muťlak şüret'ül-kevn ve târe yerâd bezâlik tefsîl'ül-şüret'ül-insâniyye el-ģaķîki elti zill şüret'ül ģazret-i İlähiyye ve zâhir'ül-mümkinât hû tecellî el-ģaķķ başûr a'yânģâ ü şîfâthâ ve hûve'l-müsemmi' bi'l-vücûd'ül-şafi vekad yeťlak 'aleyhe zâhir'ül-vücûd velzuhûr yeşir bih elķavm âlî ģaķķ

Ta' rifât'dan nakledildiğine göre, İbni Abbas -radiyallâhu anh-'a sâd'in anlamı sorulduğunda; üzerinde Rahman'ın arşının bulunduğu Mekke'deki bir dağ diye cevap verir."

⁵⁴⁰ [Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-: "Allah Ademi kendi sűetinde yarattı." bir rivâyete göre de "Raħmân'ın sűetinde yarattı." buyurmuştur. (Buhârî, isti'zân, 1; Müslim, Bîrr; 115, Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, I, 379, n. 1215)]

⁵⁴¹ vechen mine'l-vucûh: Yüzlerden bir yüz (hiçbir şekilde/hiçbir sűrette)

baḥleḳ ve ʾl-butūn yeşirūñ biḥ ālī Ḥaḳḳ bilā ḥaḳḳ beyt:

En baṭnū ʾl-ḥaḳḳ fehū Ḥaḳḳ o zuhurü ʾl-Ḥaḳḳ fehū ḥaḳḳ

Ey leysü ʾl-ḥaḳḳ vücūd-ı maʿ el-Ḥaḳḳ ʿ andü ʾl-butūñ ve ʾz-zuhūr⁵⁴²

Yaʿ nī zāhiriyye-i Ḥaḳḳ-ı muṭlaḳ şüret-i kevn izāsında itlāk olunur. Gāhice zıll-ı şüret-i ḥazret-i İlähiyeden ʿ ibāret olan tafşil şüret-i insāniye-i ḥaḳiḳiyye murād olunur ki, aña vücūd-ı izafī ve zāhirü ʾl-vücūd daḥi tesmiye olunur. Ve zuhūr ile ḥaḳḳ ile Ḥaḳḳ'a ve butūn ile Ḥaḳḳ bilā Ḥaḳḳa işāretidir. Bāṭın olsa ḥaḳḳ olur. Ḥaḳḳ zāhir olsa Ḥaḳḳ olur ḥaḳḳ. Yaʿ nī ḥaḳḳın zuhūru butūn [8a] ʿ indinde Ḥaḳḳ'la bile vücūdu yokdur demek olur. Velḥāşıl tafşil olunduğı üzere zāhir ü maḫzar ve zuhūrı fehm iden ārif-i bi ʾllāh kelāmını añlar. Zıkr-i sebḳat eylediğı üzere, yokluğı bulan Naşūḫi ʿ ārif ü dānā olur. Yaʿ nī mümkinin ʿ adem-i aşlısi maḳāmını taḫaḳḳuḳ ile fānī fi ʾllāh olan ʿ ārif-i bi ʾllāh ve vücūd mevḫübī-i ḥaḳḳānī ile bāḳi bi ʾllāh olan dānā ve āgāh olur.

- 15 -

[Şalāḫi]⁵⁴³

Fāʿ ilātün / fāʿ ilātün / fāʿ ilātün / fāʿ ilün

1 Aşınā bul şoḫbete biḡāne olmuş olmamış

Bülbül ister gülşene pervāne olmuş olmamış

2 Esfele meyl eyleme bālāya pervāz idegör

Hem de murḡ-ı hümāya lāne olmuş olmamış

⁵⁴² "Zāhir, bātının zıddıdır. Bir şeyin zuhūru onun görünür olmasıdır. Zāhir, usulcülere göre, dinleyenin tevil ve düşünmesini gerektirmeyecek olan anlamı keşfetmemizdir. Onun da zıddı hafidir. Sūfī terminolojisine göre Hakk ʾın zāhir olması, mutlak karşılığınadır. Bazen de zāhir kâinatın görünen yüzü anlamındadır. Bununla kastedilen ilāhi varlığın görüntüsüne bürünen, insanın hakiki süretinin bir açılımıdır/açıklamasıdır. Mümkinātın varlık âleminin zuhūru, çeşitli görüntü ve sıfatlarıyla Hakk'ın tecellisidir. İzafî varlık şeklinde isimlendirilir. Varlığın zāhiri olarak da ifāde edilebilir. Çoğunluğa göre zuhur, halksız Hakk'a işāret eder. Beyt: Halkın iç yüzü Hak. Hakk'ın iç yüzü ise halktır.

Yaʿ ni halkın varlığı bātında ve zāhirde Hak'la beraber değıldir."

⁵⁴³ Salāhaddin-i Uşşâki'nin Türkçe Divanı, s.359, g.87.(Açar, 2012)

- 3 Bir maḳām ile muḳayyed olmayup ıtlāḳa ir
Merd-i rāha menzil-i kāşāne olmuş olmamış
- 4 Şeş cihetden çık   ur c it m ntehāya b -v c d
M nteh ye şeşder   şeşh ne olmuş olmamış
- 5 M -siv  zev kinden i  r z it gerekse vaşl-ı H   
Zev -i edn  z mre-i merd ne olmuş olmamış
- 6 Z t-ı H  da ma v   m sta ra  gerekdir m -siv 
Neşve-i h l tla mest ne olmuş olmamış
- 7 İ  tib rı bir cihetdendir Şal h     rifin
İltifatı Őuret  mir ne olmuş olmamış

8b

- 16 -

[Şal h ]⁵⁴⁴**F   il t n / f   il t n / f   il t n / f   il n**

- 1 Ő ve-y b⁵⁴⁵ olsun g n l peym ne olsun olmasun
Kenz-i   aŐ  olsun bu dil v r ne olsun olmasun
- 2 Cismi h fz u setr i  n elbet gerekdir bir lib s
Kisve-i bezm-i fen  Ő h ne olsun olmasun
- 3 Feyze  m de siv dan s de olsun b t m n 
Z hiri nde delk-i derviŐ ne olsun olmasun

---

⁵⁴⁴ Sal h ddin-i UŐŐ ki'nin T rk e Divanı, s.393, g.123.(A ar, 2012)

⁵⁴⁵ Ő ve-y b: Neş  e-y b, SUD.

- 4 Cezbe-i ' aşk-ı Hudâdır sâlike lâzım olan
' Ālem içre şüretâ dīvâne olsun olmasun
- 5 Her kelâmıñ naqd-i kadr ü kıymeti ma' nâdedir
Nazm terkîbinde hoş dür-dâne olsun olmasun
- 6 Ma' rifetde gir haqîkat baħrine dür-dâne ol
Meylîn ister şoħbet-i ' irfâne olsun olmasun
- 7 Haqkî bulmaqdır kişi bu kevne gelmekden ğaraż
Ey Şalâhî bu cihân efsâne olsun olmasun

- 17 -

Na' t-ı Şerîf

Mefâ' ilün / mefâ' ün / mefâ' ilün / mefâ' ilün

- 1 Olursa devletim hem-dem kılursa t̄ali' m yâri
Vişâle deĝişürem hicri baña Haqk irgüre bâri
- 2 Hezârân dürlü şehvetden t̄ama' kes yâri isterseñ
Özüñden ..... yâri nażar kim olmaya ' âri
- 3 Saña ol dost içün düşmen cefâ kılsa taħammül kııl
Gülün didârına ' aşık gerek hoş göre her hârı
- 9a
- 4 Budur hâlim görürseñ sen eĝer zâhir eĝer bâtın
Bizimle çün harîf olduñ gider hâtırdan inkârı
- 5 Muħabbet süz-ı cân içre ki cândan daħı nâzıkdir
Bulunmaz dünyâda maħrem şaħın fâş itme esrârı

- 6 ' Aceb haddince Mevlânâ sözi Türkîce nazm eyler
Kelâmından olur ma' lûm kişiniñ kendi miqđarı

- 18 -

Na' t-1 Şerîf [Şems-i Tebrîzî]

Mefâ' ilün / mefâ' ilün / mefâ' ilün / mefâ' ilün

- 1 Bu ' aşka olalı yoldaş xomışam namûs [ü] ' arı
Devâsız derde düş oldum iderem âhıla zârı
- 2 Gezerken kendi hâlimde ' aceb sevdâya düş oldum
Gözüme zerrece gelmez fenâ ikliminiñ varı
- 3 Seherde bülbüli gördüm ' aceb efgâna başlamış
Meğer kim nev-bahâr olmuş önüne düşdi gülzârı
- 4 Hâkiqat bülbüli gör kim fenâ gülzâre meyl itmez
Oğur nûrî Nûn tevĥîdiñ kesile belde zünnârı
- 5 Gel imdi Şems-i Tebrîzî fedâ kııl cânını Hâkka
Bu yolda baş [u] cân virmek budur ' aşıkların kârı

- 19 -

Diğer [Şalâhî]⁵⁴⁶

Fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün

- 1 Ey gönül meyĥâne-i ' irfâna gel bir yol bula⁵⁴⁷
Câm-ı ' ayşîñ anda şahbâ-yı muĥabbetle dola

⁵⁴⁶Salâhaddin-i Uşşâki'nin Türkçe Divanı, s.408, g.138.(Açar, 2012)

⁵⁴⁷bula: ola, SUD.

- 2 Girmedin̄ rāh-ı fenāya ʿaşkla hem-rāh olup
Bir qurı zühd ile hayfā bilmezem hālīn̄ n'ola
- 9b
- 3 Rūy-ı zerdiñ zühd ile bī-māye-i iksīr-i ʿaşk
Şanki altun eylediñ⁵⁴⁸ ammā ki değmez bir pula
- 4 Gel iriş baħr-i fenāya varlığıñdan yu eliñ
Rāh-ı faħra baş qadem bir rehber iste bu yola
- 5 Naʿat-ı faħrın çün sevādū ʿl-vech-i fi ʿd-dāreyndir⁵⁴⁹
Māsivāyı nefy ide gör tā ki Hāq şābit ola
- 6 Gel süveydā-yı derūna geç sevād-ı aʿzamı
Gir fenā vādīsine yer qalmaya sağ ü şola
- 7 Suret-i faħra irem dirseñ Şalāhī fānī ol
Bu siyādet bilmezem olur mı biñde bir kula

- 20 -

Fuzūlī⁵⁵⁰

Fāʿ ilātün / fāʿ ilātün / fāʿ ilātün / fāʿ ilün

- 1 Hüsñüñ oldukça füzün ʿaşk ehli artuq zār olur
Hüsñ ne miqdār olursa ʿaşk ol miqdār olur
- 2 Cennet için menʿ iden ʿāşıqları dīdārdan
Bilmemiş kim cenneti ʿāşıqlarıñ dīdār olur

⁵⁴⁸eylediñ: eyledi

⁵⁴⁹sevādū ʿl-vech-i fi ʿd-dāreyndir: Fakirlik iki dünyada yüz karasıdır. (hadis)[Keşfü'l-hafa, II, 87 (183)]

⁵⁵⁰Fuzūlī Divānı, s. 53, g. XC (90). (Gölpınarlı, 1961)

Divānda yer alan 4. ve 5. beyitlerin yerleri mecmuada değışmiştir.

- 3   ‘ Aşk derdiyle⁵⁵¹ olur ‘ aşık mizâcı müstaķīm
          ‘ Āşıkıñ derdine dermân itseler bīmār olur
- 4   Zāhid-i bî-ħud ne bilsün zevķini ‘ āşıklarıñ⁵⁵²
          Bir ‘ aceb meydır muħabbet nüş iden⁵⁵³ huşyār olur
- 5   ‘ Aşk sevdāsına şarf eyler Fuzūlī ‘ ömrüni
          Bilmezem bu ħāb-ı ğafletden kaçan bīdār olur

10a

- 21 -

Sezāyi⁵⁵⁴**Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün**

- 1   Vācib iken şanıña mümkün diyü ad eylediñ
          Ya‘ nī kim virdüñ ta‘ ayyün mümkün isnād eylediñ
- 2   Heb şü ‘unuñdur kim ta‘ ayyün göstereñ mümkiñ şıfat
          Ĥüsniñi seyr etmeye āyine icād eylediñ
- 3   Bir irādetle tecellī eylediñ⁵⁵⁵ ol āyineden⁵⁵⁶
          Kendi ĥüsnüñ seyr idüp ‘ aşkıñla feryād eylediñ
- 4   Yine mir ‘āt⁵⁵⁷ şü ‘unuñ vechi zātıñ gösteren
          Nāzır [u] manzūr sensin ‘ aks-i ta‘ dād eylediñ

---

⁵⁵¹ ‘ aşk derdiyle: ‘ aşk derdinden, FUD.

⁵⁵² ‘ āşıklarıñ: ‘ aşk ehliniñ, FUD.

⁵⁵³ nüş iden: kim içen, FUD.

⁵⁵⁴ Sezāyi (Cabi Hasan Dede) Divānı, s.375,g.203. (Uygun, 1999)

⁵⁵⁵ eylediñ: itdiñ, SED.

⁵⁵⁶ āyineden: āyinede, SED.

⁵⁵⁷ yine mir ‘āt: ĥeb merāyadır, SED.

- 5 Nūr-ı zātınla Sezāyī baqdı görđi vechiñi
Ol tecellīyle dil-i bī-çāresin şād eylediñ

- 22 -

Sezāyī⁵⁵⁸

Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilātün / Fe' ilün

- 1 Pīriñi Hāqı ile bir gör şaķın olma aħvel
Eyleme iki görüp tevħidine şirki bedel
- 2 Cümleden kať -ı ta' alluķ idegör ey t̄alib
Dāmen-i pīre yapış ğayrıdan ammā ki kes el
- 3 Kılımış iken qalbiñi⁵⁵⁹ nūr-ı muħabbetle tenvīr
Zulmet-i ğayr ile dil hānesine virme kesel
- 4 Seyl-veş her tarafa çağlayup aķma⁵⁶⁰ göñül
Hāne-i ' aşķın esāsına gelür soñra hālel
- 5 Pīriñiñ ħubbı Sezāyī diline yer eylemiş⁵⁶¹
Cāy-ı ikrāra muħabbet şāhı koydurursa maħal

10b

- 23 -

Nazm-ı İsmā' il Hāqı Kuddise Sirruh⁵⁶²

Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün

- 1 Feyz-i Hāq imdād iderse bağ-ı dil şāb-āb olur
Her nefesde açılır biñ biñ gül sīr-āb olur

⁵⁵⁸ SED,s.385, g.213.

⁵⁵⁹ qalbiñi: diliñi, SED.

⁵⁶⁰ çağlayub aķma: çağlatup aķıtma, SED.

⁵⁶¹ eylemiş:etmiş, SED.

⁵⁶² İsmail Hāqı(Bursalı) Divanında (DT)Yurtsever(1990) ve Üsküdarlı Hāqı Bey Dīvanı'nda (YLT),Yıldırım(2006) bulunmamıştır.

- 2   Ḳulzüm-i feyz-i İlähî olsa mevc-engîz ger
Feyziniñ her atresinden şad dür-i nâ-yâb olur
- 3   Bir tecellî eylese cân mala'ından nâgehân
Nice Hürşid cihân-ârâ-yı âteş-tâb olur
- 4   Her kime lütfi yüzünden bir nazar kılsa o şâh
Bendeler içre o âhîr mecma' u 'l-âdâb olur
- 5   Geh yetim geh ğarîb olduñ cihânda Hakkıyâ
Kim ki ola dîn imâm-ı miñnete mihrâb olur

- 24 -

Diğer Nazım [Hakkı]⁵⁶³

- Fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün**
- 1   Vech-i kâminden tecellî eyledi dîdârı hû
Güzele ol âyineden olduñsa ger bî-dârı hû
- 2   Çeşm-i Hakk beyne güneş nûrı gibi zâhir durur
Gözi olmaz gözlüye neyler idüp izhârı hû
- 3   'Andelîbi güldüren güldür nazar kııl bağda
Şen olur mı dil açılmazsa eğer gülzârı hû
- 4   Görmedi görmez ibdâ' mı olan hûdan eşer
Şeş cihet yoħsa olıdır pertev-i envârı hû
- 5   Söyleyen hem söyleden Hakkdır bilürsün Hakkıyâ
Herkes e bildirmez ammâ Hakk nedir esrârı hû

⁵⁶³ İsmail Hakkî(Bursalı)Divanında (DT)-Yurtsever(1990) ve Üsküdarlı Hakkî Bey Divanı'nda (YLT)-Yıldırım(2006), bulunmamıştır.

11a

- 25 -

Ġazel-i Ĥazret-i Mevlānā

Müfte' ilün / fā' ilün / müfte' ilün / fā' ilün

- 1 Bāz ez ān kūh-ı Kāf āmed ' anķā-yı ' ašķ ⁵⁶⁴
Bāz ber āmed zi-cān ma' ra vü heyhāy-ı ' ašķ
- 2 Bāz ber āverd ' ıķı-ı sırr be-miķāl-i neheng ⁵⁶⁵
Tā Őikened zevraķ-ı ' aķl be-deryā-yı ' ašķ
- 3 Sīne gūķādest faķr cānib dilhā-yı pāk ⁵⁶⁶
Der Őikem Tūr-ı beyn sīne-i Sīnā-yı ' ašķ
- 4 Murĝ-ı dil ' āŐıķān-ı bāz perī nev-gūķād ⁵⁶⁷
K'ez ķafes-i sīne yāft ' ālem-i pehnā-yı ' ašķ
- 5 Her nefes āyed niķār ber ser-i yārān-ı kār ⁵⁶⁸
Ez-ber-i cānān ki ust cān ü dil-efzā-yı ' ašķ
- 6 Fitne-niķān ' aķl būd reft be-yek sū niķest ⁵⁶⁹
Her ķaraf eknūn be-bīn fitne-i deryā-yı ' ašķ

⁵⁶⁴ 1.beyit: Aşk ankası yine Kaf Daĝı'ndan döndü; canlardan yine naralar ve hey hey sesleri yükseldi.

⁵⁶⁵ 2.beyit: Aşk, akıl teknesini kırıp aşk denizine batırmak için timsah gibi yine başını kaldırdı.

⁵⁶⁶ 3.beyit: Temiz ruhlulara yokluk, sinesini açtı; Tur Daĝı'nın içinde sen, aşk Sinā'sının sinesini gör

⁵⁶⁷ 4.beyit: Âşıkların gönül kuşu yeni kanatlarını yine açtı ve göğüs kafesinde aşkın geniş âlemine kavuştu.

⁵⁶⁸ 5.beyit: Aşkın canı ve gönlünü ferahlatan sevgilinin yanından yoldaşların başı üzerine her nefeste ihsanlar saçılır".

⁵⁶⁹ 6.beyit: Fitne çıkararak akıl gidip bir köşeye oturdu, şimdi her tarafı kaplamış olan aşkın başı dönmüş fitnessini gör.

- 7 ‘ Aql-ı be-dīd āteş-i goft ki ‘ ışk est-i u ni⁵⁷⁰
‘ Işık-ı be-bined meger dīde-i bīnā-yı ‘ aşk
- 8 ‘ Işık-ı nidā-yı bülend gerd be-āvāz-ı pest⁵⁷¹
K’ey dil-i bālā be-per binger bālā-yı ‘ aşk
- 9 Binger der- Şems-i dīn hüsrev Tebrīziyān⁵⁷²
Şādī-i cānhā-yı pāk dīde-i dilhā-yı ‘ aşk

- 26 -

Ġazel-i Şā’ib

Fā’ ilātün / fā’ ilātün / fā’ ilātün / fā’ ilün

- 1 Āteşin şod çehre-i hāk ez-mey-i gülreng-i ‘ aşk⁵⁷³
Çarh şod hākisterī ez-āteş-i bī-reng-i ‘ aşk
- 11b
- 2 Mi-nümāyed çün gül-i hürşid ber-āb-ı revān⁵⁷⁴
Çehre-i endīşe ez āyīne-i bī-reng-i ‘ aşk
- 3 Çün güzeştī ez-fezā-yı dil-i der-īn miḥnet-serā⁵⁷⁵
Derḥor-ı cevelān ne dāred ‘ arşa-i şeb-reng-i ‘ aşk

⁵⁷⁰ 7.beyit: Akıl bir ateş gördü ve bu aşk mı yoksa değil mi, diye sordu. Ancak aşk, aşkın gören gözünü görür.

⁵⁷¹ 8.beyit: Aşk, alçak bir sesle yüksek perdeden konuştu: Ey yüce gönüllü, yükseklerle uç ve aşkın yücesine bak.

⁵⁷² 9.beyit: Tebrizlilerin sultanı ve dinin güneşi Şems’de temiz canların sevincini ve âşık gönüllerin gözlerini gör.

⁵⁷³ 1.beyit: Aşkın gül renkli şarabından toprağın yüzü kızardı. Aşkın rengi olmayan ateşinden gökyüzü külrengine dönüştü.

⁵⁷⁴ 2.beyit: Düşünce, akarsu üzerine yansıyan güneş gülü gibi aşkın passız aynasından yüzünü gösterdi.

⁵⁷⁵ 3.beyit: Bu mihnet dolu dünyada gönül vadisinden geçtin, aşkın karanlık arsası ise zaten gezmeye layık değildir.

- 4 Bā-kudāmīn şişe-dil gūyem ki der-meydān-ı rezm⁵⁷⁶
Kerd gār-ı mumīyā-yı bā-dil-i men seng-i ‘aşk
- 5 Yek siyeh hāne’st der-ser-tā-ser-i şahrā-yı ‘aql⁵⁷⁷
Ka‘ beī ser-geşte mī-gerded be-heri ferseng-i ‘aşk
- 6 Nist ebrū u āfitāb nev-bahārān-rā beḳā⁵⁷⁸
Sāde levḥ ān kes ki bended dil be-şulḥ u ceng-i ‘aşk
- 7 Zūr bāzūy-ı yeddu ‘llāhī bülend üftāde-est⁵⁷⁹
Çün ne-nāled nüh kemān-ı āsumān der-çeng-i ‘aşk
- 8 Hām-sūzān-ı heves ber-ḥod bisāṭi çide-end⁵⁸⁰
V’er ne ḥākīster ne-dāred āteş-i bī-reng-i ‘aşk
- 9 Tā be-ḥaşr ez-çeşm-i zāḥm-ı nīsīte āsūde-end⁵⁸¹
Çehre-i herkes ki şod nīlūferī ez-reng-i ‘aşk
- 10 Zerre ta Ḥurşīd gül-bang ana ene ‘l-Ḥaḳ mizend⁵⁸²
Nağme-i ḥāric nedāred sāz seyr-i āheng-i ‘aşk

⁵⁷⁶ 4.beyit: Savaş meydanında aşk taşının gönlümü mumyaladığını hangi camdan gönüllüye (hassas mizaçlıya) söyleyeyim?

⁵⁷⁷ 5.beyit: “(Kâbe) akıl sahrasının bir ucundan diğer ucuna uzanan siyah bir evdir. Aşkın her fersahında başı dönmüş bir Kabe gezer.

⁵⁷⁸ 6.beyit: İlkbaharın güneşinin de bulutunun da bekâsı yoktur. Aşkın barışına da savaşına da gönül bağlayan kişi safdildir.

⁵⁷⁹ 7.beyit: Tanrı’nın kudreti yücelerdedir; aşkın elinde göğün dokuz kemanı nasıl inlemesin?

⁵⁸⁰ 8.beyit: Dışı yanmış içi çiğ kalmışlar, hevese kapılıp kendileri için bir sofraya hazırladılar; yoksa aşkın renksiz/vahdet ateşinin külü yoktur

⁵⁸¹ 9.beyit: Haşre dek yokluk yarasının gözünden korunmuş olan kimselerin yüzü, aşkın rengiyle morarır/göğerrir.

⁵⁸² 10.beyit: Zerreden güneşe kadar her şey ene’l-Haḳ gülbangını okur. Aşkın yüksek avazlı sazının başka ezgisi yoktur.

- 11 Dāmen-i vaḥṣet Zeliḥā ez kef-i Yūsuf geṣd ⁵⁸³
Dest çün birün koned ez bistī-i nīreng-i ‘aşk
- 12 Hāmeş-rā şaḳ be-şemşīr-i şehādet mī-zenend ⁵⁸⁴
Her ki çün şīr-i Hudā Şā’ib buved yek-reng-i ‘aşk

12a

- 27 -

[Şeyh Ğalib]⁵⁸⁵

Fā’ ilātün / fā’ ilātün / fā’ ilātün / fā’ ilün

- 1 Boş bulındı cām-ı mey oldı tanīn-endāz-ı ‘aşk
Yoḥsa çıkmaz rind-i pür ‘irfāndan ‘āvāz-ı ‘aşk
- 2 Her ne rütbe zūd-pervāz olsa murğ-ı dil yine
Avlar elbet⁵⁸⁶ anı yüksekden uçar şebbāz-ı ‘aşk
- 3 Penbe-i mağz-ı ser Manşūrı der gūş eyleyüp
Pek de atalma gönül eylenez ifşā rāz-ı ‘aşk
- 4 Eylemiş gerçi muḥayyer anı ḳanūn-ı havā
Tel kırar dil-beste-i zūlf olmasun dem-sāz-ı ‘aşk
- 5 Bī-tevaḳḳuf devr-i sāğardan nümāyāndır bu kim
Yek-cihetdir neş’e-i encām-ı kār-ı āğāz-ı ‘aşk
- 6 Başkadır ferzin bend-i naṭ’-ı şaṭranc-ı cünün
Ruḥ-küşā-yı şāhid-i nāmūs olur açmāz-ı ‘aşk

⁵⁸³ 11.beyit: Yusuf, aşkın nakışlı yeninden elini dışarı çıkardığında, Zeliha, Yusuf’un elinden yabancılık eteğini çeker.

⁵⁸⁴ 12.beyit: Ey Saib! Allah’ın arslanı gibi aşkın yegâne rengine boyanan kimsenin kaleminin ucunu şehitlik kılıcıyla ikiye ayırırlar.

⁵⁸⁵ Şeyh Ğalib Divānı, s. 308, g.169. (Okçu, 2012)

⁵⁸⁶ avlar elbet: elbet avlar, ŞGD.

- 7 Bilsen eyâ kangı demde hatm olur bu güft-gū
Yâr bî-ḥarf-i vefâ Gâlib suḥan-perdâz-ı ʿaşk

- 28 -

Nesībü 'l Mevlevî⁵⁸⁷

mefâ' ilün / mefâ' ilün / mefâ' ilün / mefâ' ilün

- 1 Ḥayâl-i çeşm-i dilber lâne-i dilde mekân tutmuş
ʿ Aceb şebbâzdır kim âteş içre âşiyân tutmuş
- 2 Seni şaff-ı melâ'ikde arar ʿuşşâk-ı mehcûruñ
Añunçün çarḥa dūd-i âh-ı dilden nerdübân tutmuş
- 3 Ḥat-ı sebzün deġül eṭraf-ı la' l-i rûḥ-ı baḥşeñda
Ser-i ser-çeşme-i âb-ı ḥayâtı kudsiyân tutmuş
- 12b
- 4 Elinde rind-i mestün sāġar-ı mey şanma bezm içre
Şeh-i iqlîm-i ʿişretdir ki mihr-i zer nişân tutmuş
- 5 Gelür mihmân-serây-ı vaşl-ı yâre gör Nesībâ'yı
Kefende tuḥfe-i nâ-çîz-i cânın armaġân tutmuş

- 29 -

Diġer [Nesīb]⁵⁸⁸

Mef' ulü / mefâ' ilü / mefâ' ilü / fe' ulün

- 1 Döndürme görüp ʿunf ile rüyîñ fuḫarâdan
Zinhâr şaḫın nâveg-i dil-düz-ı du'âdan

⁵⁸⁷ Nesīb Dede Divânı, s. 378, g.93. (Semen, 2006)

⁵⁸⁸ NDD, s. 442, g.151. (Semen, 2006)

- 2 Üşkûfe-i 'ibretle pür it dâmen-i çeşmüñ
Mağşûd budur geşt-i gülistân-ı fenâdan
- 3 Ey zâhid-i nâdân nice bir bülbül-i cânuñ
Büy-i eşer ister gül-i taşvîr-i riyâdan
- 4 Ey dil nice bir keşmekeş-i 'âlem-i esbâb
Kûtâh idegör destüñi dâmân-ı recâdan
- 5 Heb cümlesini hâr-ı fenâ çâk idecekdür
Farğ itme kühen hırçayı zerrine kabâdan
- 6 Geç himmet-i 'aşkıyla Nesîbâ gibi ey dil
Endîşe-i sûd ü zarar-ı her dü-serâdan

- 30 -

Heşde Beyt-i Sûzeş Esâs-ı Der Na't-ı Hâyru'n-nâs

'Aleyhi ve 'Alâ Âlihi Şalavâtu'llahi Te'âlâ [Nesîb]⁵⁸⁹

Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün

- 1 Ey vücûduñ bâ' iş-i tertîb-i nazm-ı kâ'inât
Rû-nümâ âyîne-i zâtuñda envâr-ı şîfât
- 2 Eylemez cins-i kemâlâtuñ şumârında vefâ
- 13a Defter-i vaşfuñda âhâd olsa ser-tâ-pâ me'ât
- 3 Mürde diller feyz-i güftârîñla buldı tâze cân
Oldı şâh la'l-i nâbuñ menba' -ı âb-ı hayât

⁵⁸⁹ NDD,s.207, k.4. (Semen, 2006)

- 4 Sen şehensâh-ı serîr-ârâ-yı mülk-i ‘izz idüñ
‘Arşa-i icâda tarh olmazdan evvel mübdi‘ ât
- 5 Sen hıdîv-i dâd-kârı kişver-i ervâh ideñ
İtmemişdi ‘âlem ü âdem dağı kesb-i hayât
- 6 Sen ‘arîf-i müntehî-i mekteb-i te’dîb idüñ
Olmamışken ‘alleme’l-esmâ⁵⁹⁰ karîn-i müdrikât
- 7 İltifât-ı mücmelüñdür mâye-i ehl-i kemâl
Nazra-i lütfuñ kavî sermâye-i ‘ilm-i şikât
- 8 Gevher-i yek-dâne-i deryâ-yı maşnû‘ âtsın
Vaz‘-ı mişlüñde ‘aķim olsa nola çâr ümmehât
- 9 Kûçe-gerd-i hizmetiñ oldı gürüh-i evliyâ
Hâdimân-ı dergeh-i devlet-me’âbuñdur hüdât
- 10 Nür-ı Hâķdır cilve-ger mir’ât-ı zâtuñda ‘ayân
Hüsn-i ruhsâruñ olur nâ’ib menâb-ı mu‘cizât
- 11 Kâse-i ümmiddür dest-i recâ bî-pâ vü ser
Şâhlar oldı ser-i kuyıñda muhtâc-ı zekât
- 12 Şîve-i sırr-ı daķiķ-i min rânı ķader ây
Hayret-efzâ oldı ‘aķla itdi iskât-ı dühât

---

⁵⁹⁰Ve alleme âdemel esmâe kullehâ summe aradahum alel melâiketi fe kâle enbiûnî bi esmâi hâulâi in kuntum sadikîn: Allah, Âdem’e bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklerle göstererek, “Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi bana bunların isimlerini bildirin” dedi. (Bakara Suresi / 31.)

- 13 Virmese faşl-ı bahâr-ı hılķatũñ neşv ü nemâ
Vâye dâr-ı âb u tâb olmazdı bâĝ-ı mümkünât
- 13b
- 14 ‘Aķl-ı ķâşır rütbe-i ‘izzũñ ne bilsün kânde heb
Cümle ĥayret bürdedir ehl-i tıbâk-ı ‘âliyât
- 15 Perde-i ef’âl ü aķvâl-i Ĥudâsın bî-merâ
Mâremeyte⁵⁹¹ mażhariyet câhına oldu berât
- 16 İñne ķalbî fî hũ âlem zât men nârü'n-nevî
Mink ercũ nazara-i båd ef’ân şerü’l-‘adât
- 17 Yâ rasûla ’llah şefâ’ât kııl Nesîb'e kim senũñ
Dergehũñdir mültecâ-yı ‘âcizîn ü ‘âcizât
- 18 Tâ kıyâmet her dehende ola rûĥ-ı pâküñe
Âliñe aşĥâbıña yüz biñ taĥiyyât ü şalât

- 31 -

Müşemmen Der Na‘t-i Nebî ‘Aleyhi’s-Selâm⁵⁹²

[Nesîb]

Fâ‘ilâtũñ / Fâ‘ilâtũñ / Fâ‘ilâtũñ / Fâ‘ilũñ

- 1 Rûĥ ile ol dem ki Ĥaķķ ârâyiş⁵⁹³ eyledi
Çâr-sũ-yı cânı mihrũñle müzeyyen eyledi
Zât-ı pâküñ cevher-i elĥâfa ma‘den eyledi
Ĥılķatiçũñ⁵⁹⁴ cümle eşyâyı aĥsen eyledi

⁵⁹¹ Fe lem taktulũhum ve lâkinnallâhe katelehum, ve mâ remeyte iz remeyte ve lâkinnallâhe remâ, ve li yubliyel mu‘minine minhu belâen hasenâ, innallâhe semũun alim.: Onları siz öldürmediniz fakat Allah öldürdü. Attığın zaman da sen atmamıştın, fakat Allah atmıştı. Allah bunu, inananları güzel bir imtihana tabi tutmak için yapmıştı. Doğrusu O işitir ve bilir. (Enfal Suresi/17)

⁵⁹² NDD, s. 232, mü.1. (Semen, 2006)

⁵⁹³ ârâyiş eyledi: ârâyiş-i ten eyledi, NDD.

Cenneti ‘aks-i gül rûyuñla gülşen eyledi
 Ol zamân kim rûhuña ‘arş üzre mesken eyledi
 Nûr-ı vechüñ ‘âlem-i bālâyı rüşen eyledi
 Zerre-i mihr-i ruhuñ hürşîd-i rahşandır senüñ

- 2 Yâ Rasûla ’llah⁵⁹⁵ ser-â-ser nûrdandır tıynetüñ
 Sâye-endâz olmaz anuñçün nihâl-i kâmetüñ
 Añlamaz kimse kemâhî rutbe-i mâhiyyetiñ
 ‘İllet-i icâd-ı mümkün oldu ancak hilkatüñ
 Nev‘-i insân ü melek ‘uşşâk-ı hüsni-ı tal‘atüñ
 Gülşen-i kurbeye kurlıdı bâr-gâh-ı devletüñ
 Kâbe kavseyñ⁵⁹⁶ oldu burc-ı âfitâb-ı ‘izzetüñ
 Şems-i zâtuñ evc-i o ev ednâda tâbândır senüñ

- 3 Şer‘-i pâküñ oldu hâdî-i şîrâ-ı müstakîm
 Nesh-i edyân eyledi aḥkâm-ı Furkân-ı Qadîm
 14a Emrüne münkâd olanlar buldılar kalb-i selîm
 Cây-gâhı ehl-i inkârüñ olur nâr-ı caḥîm
 Fâktülü⁵⁹⁷ tîğıyla itdiñ düşmenün bağrın dü nîm
 ‘Askerüñ cünd-i melâ’ik⁵⁹⁸ oldu ey şâh-ı kerîm
 Ziverüñ tâc le ‘amrük⁵⁹⁹ hilkatüñ huluğun ‘azîm⁶⁰⁰
 Pâdişâha taḥt-gâhuñ ‘arş-ı Raḥmândır senüñ

⁵⁹⁴ hilkatîçün: hilkatünçün, NDD.

⁵⁹⁵ Rasu ’llah: Ḥabiba ’llah, NDD.

⁵⁹⁶ Fe kâne Kâbe kavseyñ ev ednâ, 7-8. mısralar: Onunla arasındaki mesafe, iki yay kadar yahut daha az oldu. (Necm Suresi/9)

⁵⁹⁷ Ve iz kâle mûsâ li kavmiḥî yâ kavmi innehum zalemtum enfusekum bittihâzikumul icle fe tûbû ilâ bâriikum faktülü enfusekum zâlikum hayrun lekum inde bâriikum fe tâbe aleykum innehu huve tevâbur raḥîm: Mûsâ, kavmine dedi ki: “Ey kavmim! Sizler, buzağıyı ilâh edinmekle kendinize yazık ettiniz. Gelin yaratıcınıza tövbe edin de nefislerinizi öldürün (kendinizi düzeltin). Bu, Yaratıcınız katında sizin için daha iyidir. Böylece Allah da onların tövbesini kabul etti. Çünkü O, tövbeleri çok kabul edendir, çok merhametlidir.” (Bakara/54)

⁵⁹⁸ melâ’ik: meyâyik, NDD.

- 4 Bir ŧeb itdũn ŧavb-1 Œuds'e Mekke'den 'azm-i vũŧũl
 Eyledũn bir laħzada himmetle ŧayy-1 'arz u ŧũl
 Ol gice Mi' rāc-1 cismāniye ŧāhiddir nuķũl
 Bĩ-tekellũf bezm-gāh-1 aķdese itdũn duħũl
 Œāhid ũ meŧhũd olup bir ikilik itdi zũhũl
 Özge ķurbiiyet idi ne ittiħād ũ ne ħulũl
 Œurb-1 bĩ-keyfiyyetiñ fehm itmese bula⁶⁰¹ 'uķũl
 Cebrāil esrār-1 mĩ'rācuñda ħayrāndır senũn
- 5 Ol zamān kim eylediñ keŧt-i⁶⁰² Burāķ'ı zir-revān
 Gũz yumup aķınca ŧayy oldu fezā-yı āsumān
 Rũħ-1 Œuds idi rikābuñda sa' ādet-veŧ devān
 Yolda ķaldı oldaħı sen 'izz ile olduñ revān
 Mũlk-i ķurbũ'l-ķurb-i Rabbānĩ'de olduñ miħmān
 Kim o ħāli nuķķ ile mũmkin değil ŧerħ ũ beyān
 Sensin ol ķābũk-sũvār 'arŧa-gāh-1 lā-mekān
 Kũy-1 nũħ gerdũn sũm-i esbiñde ğaltāndır senũn
- 6 Sensin ol nũr-1 mũcessem ey Ħabĩb-i kibriyā
 Rũŧen oldu maķdemũñle meclis-i arz u semā
 Œāninā ŧāyeste medħ itdi seni ancaķ Ħudā
 Kimde ķudret var ki vaŧfiñ ide ħaķ ũzre edā
 Medħ-i zāt-1 pākle icmāldũr ŧemsũ'l-ħudā
 Nũŧā-i nũr derũnuñ mũzeyyen⁶⁰³ eyler veķ đuhā⁶⁰⁴
 Āyet-i evŧāfiñuñ tefsiridir ħayru'l-verā⁶⁰⁵

⁵⁹⁹ Le amruke innehum le fĩ sekretihim ya'mehũn : (Resũlum!) Hayatınħakkı iķin onlar,sarhoŧlukları iķinde bocalıyorlardı. (Hicr Suresi / 72)

⁶⁰⁰Ve inneke le alā hulukın azĩm: Sen elbette yũce bir aħlāķ ũzeresin. (Kalem-4)

⁶⁰¹bula: n'ola, NDD.

⁶⁰²keŧt: pũŧt, NDD.

⁶⁰³mũzeyyen: remzin, NDD.

⁶⁰⁴ veķ đuhā: Đuhā (kuŧluk) vaktine andolsun. (Duha Suresi/ 1)

Nükte-i ahlâkıñuñ ta‘biri Kur‘ândır senüñ

- 7 Mazhariyyet manşabıñdır men râfidir berât
 Mâremeyte⁶⁰⁶ oldu bu da‘vâya bürhân-ı şıķât
 Lütüfuña muhtâcdır ins ü melek heb kâ‘inât
 Rûz-ı maḥşer kim ‘ayân ola şevâb ü senât⁶⁰⁷
 Olmasa senden kerem müşkil olur ḥâl-i ‘uşât
 Cân ile hükmüñ ḳabûl iden olur ehl-i necât
- 14b Sensin ol menşûr-ı ahkâm-ı vücûd-ı kâ‘inât
 Lî me‘allah⁶⁰⁸ şafḥa-i ḥâlûñde ‘unvândır senüñ
- 8 Server-i ceş-i rüsûlsen ḥâdimüñ ‘avn ü zafer
 Âteş-i ḳahruñ yıķar a‘dâyı çün nâr-ı seķar
 Nazra-i lütüfuñ yıķılmış dilleri âbâd ider
 Ḥâk-i kūyuñ kuḥl idenler oldılar ehl-i nazâr
 Sırr-ı maḥbûbiyetiñde ‘aḳl-ı ḳaşır ḥıyre ser
 Rûḥsın sen hiç ne mümkün rûḥdan virmek ḥaber
 Yâ Resula‘llah senüñ medḥiñde ‘âcizdir beşer
 Zât-ı pâkiñ şübhesiz mir‘ât-ı sübhâñdır senüñ
- 9 Ḳadrüñi fehm itmedi şol kimse kim dil kûrdur
 Şânuñı münkir olan lütüf-i Ḥudâdan dûrdür
 Mu‘cizâtıula esâs-ı dîn-i Ḥaḳ ma‘mûrdur

⁶⁰⁵ ḥayru‘l-verâ: Halkın hayırlısı. Mahlûkatın en hayırlısı olan Hz. Muhammed (A.S.M.)

⁶⁰⁶ Fe lem taktulûhum ve lâkinnallâhe katelehum, ve mâ remeyte iz remeyte ve lâkinnallâhe remâ, ve li yubliyel mu‘minîne minhu belâen hasenâ, innallâhe semîun alîm.: Onları siz öldürmediniz fakat Allah öldürdü. Attığın zaman da sen atmamıştın, fakat Allah atmıştı. Allah bunu, inananları güzel bir imtihana tabi tutmak için yapmıştı. Doğrusu O işitir ve bilir. (Enfal Suresi-17)

⁶⁰⁷ senât: seyyiât, NDD.

⁶⁰⁸ Lî meallâhi vaktün lâ yes‘uni fihi melekün mukarrabun velâ nebiyyün murselun : “Benim için Allâh ile öyle bir vakit vardır ki, ne bir mukarreb melek ve ne de bir mürsel peygamber yetişemez”(hadis-Aclunî, 2/173-174)

⁸⁵ inledüp: inleyüp, NDD.

Hâriḳ-i 'ādāt senden bî-'aded manzûrdır
 Seng-i rîze nuḡka geldi neylesün me'mûrdur
 İñledüp⁶⁰⁹ hicrûñ sûtünü şandılar zenbûrdur
 Mâhı bir şeb gün gibi şakḳ itdiğüñ meşhûrdur
 Mu'cizātuñ gerçi kim bî-ḥadd ü pâyândır senüñ

- 10 Eyledi Şiddiḳ ḳaşr-ı dîn-i İslâmı metîn
 Virdi vârn fî-sebîli 'İllah o merd-i nâzenîn
 Zühd ile Fârûḳ-ı A'zamdır imâmü'l-mütteḳiñ
 Genc-i şer'a 'adl ile oldı zamânında emîn
 İbn-i 'Affân eyledi tertîb-i Ḳur'ân-ı mübîn
 Oldı Ḥayder piş-vâ-yı cem'-i aşḫâb-ı yakîn
 Âl-i 'âlî-tıynetiñ şem'-i münîr-i bezm-i dîn
 Ḥayl-i aşḫâbuñ nücûm-ı çarḥ-ı 'irfândır senüñ
- 11 Şad selâm olsun saña aşḫâb u ale bî-'aded
 İki 'âlemde cenâbıñdır melâz-ı nîk ü bed
 El-meded gitsün kerem ḳıl çeşm-i ḳalbimden remed
 Ben ğarîbe dergehüñden ğayrı yoḳdur müstened
 Müflisim 'ûrum gedâyım cürm ise bî-ḥadd ü 'add
 Südd-i devlet-me'âbuñdır baña ancaḳ sened
 Derd-mend ü müstemendim merḫamet-kâra meded
- 15a Dârû-yı luḡfüñ devâ-yı derd-i 'ışyândır senüñ
- 12 Yâ Resula 'İllah be-ḥaḳḳ-ı bezm-i ḳurb-i bî-ḥicâb
 Yâ Resula 'İllah be-ḥaḳḳ-ı lezzet-i lütf-i ḥiṭâb
 Yâ Resula 'İllah be-ḥaḳḳ-ı sâlik râh-ı şavâb
 Yâ Resula 'İllah be-ḥaḳḳ-ı eşk-i 'uşşâḳ-ı ḥarâb

Yâ Resula 'llah be-ḥaḳḳ-ı sîne-i pür-süz ü tâb
 Yâ Resula 'llah be-ḥaḳḳ-ı âh-ı ḥasret intisâb
 Kıl şefâ' atle Nesîb-i mübtelâ-yı kâm-yâb
 Rûz-ı maḥşer kârîñ ehl-i cürme iḥsândır senüñ

- 32 -

Taḥmîs-i Na' t-ı Resûl-i Naḥîfî Efendi[Şerîf]⁶¹⁰

mefâ' îlün / mefâ' îlün / mefâ' îlün / mefâ' îlün

- 1 Ḥabîbîñ⁶¹¹ maḥla' -ı ñur-ı Ḥudâdır yâ Resula 'llâh
 Fürû' -ı tal' atîñ şems-i Ḥudâdır yâ Resula 'llâh
 Tûlû' uñ dehrden zûlmet-redâdır⁶¹² yâ Resula 'llâh
 Vücûduñ şem' -i bezm-i ıstıfâdır yâ Resula 'llâh
 Anıñçün ism-i pâkiñ Muştafâdır yâ Resula 'llâh
  - 2 N'ola itsem ruḥ-ı âlûde gerdüm şevḳ-i luṭfuñla
 Koyup bâb-ı niyâza râh-ı virdim şevḳ-i luṭfuñla
 Ümîdim buña⁶¹³ olur iksîr-i derdim şevḳ-i luṭfuñla
 Nazar-ı dergehiñde⁶¹⁴ rûy-ı zerdem şevḳ-i luṭfuñla
 Ḥazân olmuş yatur berk-i recâdır yâ Resula 'llâh
  - 3 Sa' âdetdir kemîne bendeñ olmaḳ cümle şâhâne
 Olur ' ayn-ı ' inâyet zıll-ı bâbîñ mihr-i raḥşâne
 Ḥarîm-i pâkiñe rûmâl olunca müstemendâne
 ' Aceb mi şevḳiyle küḥl eyler isem dîde-i câne
- 15b Ğubâr-ı âsitâniñ tütüyâdır yâ Resula 'llâh

⁶¹⁰ Mehmed Şerif Efendi Divanı, s.114, t.1., Taḥmîs-i Na' t-ı Naḥîfî başlığıyla kayıtlıdır.
 (Yağcı,2006)

⁶¹¹ ḥabîbîñ: cebîniñ, MŞD.

⁶¹² zûlmeṭ-i redâdır: zûlmet-zedâdır, MŞD.

⁶¹³ buña: bu ki, MŞD.

⁶¹⁴ nazar-ı dergehiñde: nazar kıl dergehiñde, MŞD.

- 4 Semāvātı o ŧeb kim eylediñ pābūsıña mażhar
 Saña ferŧ olmađıla oldı ʿ arŧıñ çeŧmi rūŧen-ter
 Bulur devlet cihān naʿ l-i semendiñ tāc-ı ser⁶¹⁵
 Zemīn ü āsumān hāk-i deriñle iftiḥār eyler
 ʔudūmūñ mefḥar-ı arz ü semādır yā Resula ʾllāh
- 5 ʔalup dil zīr-bār-ı maʿ ŧiyetde oldı ŧikeste
 Meded gel mūmyā-yı luḥf-ı iḥsānıñla ʔıl beste
 Anı derd-i ālāyıḳdan ser-āzād eyle peyveste
 Teraḥḥum eyle dest-i himmetūñle eyle vāreste
 Gönül pā-beste-i ʔayd-ı hevādır yā Resula ʾllāh
- 6 ʿ Aceb dermādedir dil miḥnet-i devrī [vü]firḳatden
 Ne taḳrīb ile olsun çāre⁶¹⁶ ol bāb-ı ʿ izzetden
 Der-i vālaña refʿ -i rıḳʿ a-i rüy-ı zārāʿ atden
 Nuʿ üt-ı pākiñe ŧevḳ ile küstāḥāne-i cür ʾetden
 Murādım hāk-i pāye ilticādır yā Resula ʾllāh
- 7 Dinür mi gerd-i dergāhıñle çeŧmi tāb-nāk olmuŧ
 O ŧevḳile miŧāl-i naḳŧ-ı pāyiñ sīne-çāk olmuŧ
 ŧerīf kemterinde cebhe-sā-yı hāk-i pāy olmuŧ⁶¹⁷
 Ümīd-i yek nigāhıñla der-i luḥfuñda hāk olmuŧ
 Naḥīfī bir ğarib-i bī-nevādır yā Resula ʾllāh

⁶¹⁵ semendiñ tāc-ı ser: semendiñ itse tāc-ı ser, MŞD.

⁶¹⁶ çāre: çāre-cū, MŞD.

⁶¹⁷ hāk-i pāy olmuŧ: hāk-i pāñ olmuŧ, MŞD.

16a

- 33 -

Merşīye-i Hāzret-i İmām-ı Hüseyn Radya 'llahu ' Anhe [Neş 'et]⁶¹⁸

Mef' ūlü / fā' ilätü / mefā' ilü / fā' ilün

- 1 Ey çeşm uyan ağla İmām Hüseyn için
 Ey çeşm ü cān⁶¹⁹ ağla İmām Hüseyn için
 Ey dil hemān ağla İmām Hüseyn için
 Ey dīde kıan ağla İmām Hüseyn için
 Ey seyl-i hūn çağla İmām Hüseyn için
- 2 Der-piş edüp⁶²⁰ vakı' a-i Kerbelāyı sen
 Yād eyle Ehl-i Beyte olan mācerāyı sen
 Āl-i ' abāya nāzil olan bu belāyı sen
 Ey dīde kıan ağla İmām Hüseyn için
 Ey seyl-i hūn çağla İmām Hüseyn için
- 3 Ol nāzenin ki mehdini Cibrīl gāh gāh
 Cūnbān olurdu tā ide ārām-ı hūb-gāh
 Deryā-yı nūr⁶²¹ içre şināver olan o māh
 Ey dīde kıan ağla İmām Hüseyn için
 Ey seyl-i hūn çağla İmām Hüseyn için
- 4 Zānū-yı ' arş-ı faḥr-i⁶²² peyāmberān
 Olmuşdı taḥt-gāh o sultāna bir zamān
 Āgūşte-hūn ü ḥāk-i reh-i Kerbelā olan
 Ey dīde kıan ağla İmām Hüseyn için
 Ey seyl-i hūn çağla İmām Hüseyn için

⁶¹⁸ Hoca Neş 'et Divānı, s.153, mu.6 (Oğraş, 1991)

⁶¹⁹ çeşm ü cān: sim-i cān, HND.

⁶²⁰ edüp: edüp de, HND.

⁶²¹ Deryā-yı nūr: Deryā-yı hūn, HND.

⁶²² arş-ı faḥr-i: ' arş-ı sāye faḥr-i, HND.

- 5 Bir katre eşk-i şāh-ı şehīdān mātemi
 Ğark-āb-ı baħr-i rahmet ider cümle ‘ālemi
 Yād eyle Kerbelāda ola mātem ü ğamı
 Ey dīde kan ağla İmām Hüseyn için
 Ey seyl-i hūn çağla İmām Hüseyn için
- 6 Neş’et gibi bu sūz-ı derūn ile eyle āh
 Ol sine-kūb rūz u şebān eyle āh u vāh
 Tūfān-ı eşke ğark ola çarħ ile mihr ü māh
 Ey dīde kan ağla İmām Hüseyn için
 Ey seyl-i hūn çağla İmām Hüseyn için

- 34 -

Muhammes [Neş’et]⁶²³

Fā’ ilātūn / Fā’ ilātūn / Fā’ ilātūn / Fā’ ilūn

- 1 Ey şehinşāh-ı rūsūl kıl luḫ ü ihsān ü kerem
 Hāk-i pāy-i devletiñe gelmişem yüzler sürem
- 16b Yā Resūla ’llāh teraħhūm eyle vechiñi görem
 Ey cemāliñ görmeden hūsniñe hayrān oldığım
 İrmedin ‘ıyd-ı vişāl-i ‘aşka kurbān oldığım
- 2 Derd-i hicriñ cāna geçti oldı ‘aqlım tār-ı mār
 Hāk-i rāh oldum yoluñda ‘aşkıñ itdi cāna kār
 Men ırakdan gelmişim hasret ile hayrān ü zār
 Ey cemāliñ görmeden hūsniñe hayrān oldığım
 İrmedin ‘ıyd-ı vişāl-i ‘aşka kurbān oldığım

⁶²³ HND,s.152, mu.5 (Oğraş, 1991)

- 3 Hey nice dem firqatiñle başmışım bağrımaya řař
 Sīne sūzān dīde giryān ađıdup řan ile yař
 İtmişim rāh-ı muğabbetde fedā cān ile baş
 Ey cemāliñ görmeden ĥüsniñe ĥayrān olduğım
 İrmedin ‘ıyd-ı viřāl-i ‘aşqa ĥurbān olduğım
- 4 Ey imām-ı enbiyā vey řāh-ı peyđamber sipāh
 Gül yüzünden şıl münevver ĥoyma meni rüyı siyāh⁶²⁴
 Mihr-i rüyıñ görmez isem ey diriğ ey vāh āh⁶²⁵
 Ey cemāliñ görmeden ĥüsniñe ĥayrān olduğım
 İrmedin ‘ıyd-ı viřāl-i ‘aşqa ĥurbān olduğım
- 5 Ey Ĥabība ‘llāh v ‘allāh iřtiyākım var saña
 Mübtelāyım neyleyim ĥasret-keşim dīdārıñā
 Ey Nebīyye ‘r-Raĥman raĥmet şıl bu Neş ‘et ĥulıñā
 Ey cemāliñ görmeden ĥüsniñe ĥayrān olduğım
 İrmedin ‘ıyd-ı viřāl-i ‘aşqa ĥurbān olduğım

17a

- 35 -

Müseddes [Ġalib]⁶²⁶

Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün

- 1 Ey yüzünden mazĥar-ı envār-ı imān olduğım
 Ey idüp ümīd-i luřfuñ řād ü ĥāndan olduğım
 Ey kemāl-i řefĥatiñden ‘afv-ı cūyān olduđım
 Ey ki derdiñden řifā baĥř-ı dil ü cān olduğım
 Ey ki tiğ-i çeşm-i mā zāđına ĥurbān olduğım
 Görme lāyık ĥün-ı ĥasret içre ĥalřān olduğım

⁶²⁴ rüyı siyāh: rü-siyāh, HND.

⁶²⁵ vāh āh: āh vāh, HND.

⁶²⁶ şGD., s.140, mü.2. (Okçu, 2012)

- 2   Ğurre-i ‘îd-i şeref destinde şemşîr-i celîl
 Lîk eyler âb-ı Hızır-ı cāvidān-ı selsebîl
 Teşnedir bî-şübhe bu zebh ü fedāya Cebra’îl
 Cān virmek saña cān-baḥş olmağa b’illāh delîl
 Ey ki tîğ-i çeşm-i mā zāğına kurbān olduğım
 Görme lâyıḳ ḥūn-ı ḥasret içre ğalṭān olduğım
- 3   Rūz-ı ḥaşr olup yarın geldikde bu ḥāl üzre ben
 Geh güle gāh ağlaya bî-iḥtiyār elbet gören
 Dil peşimān ü zebān nālān ü sîne pür miḥen
 Bir nigeḥle ol zamān şād eyle bu nā-çarı sen
 Ey ki tîğ-i çeşm-i mā zāğına kurbān olduğım
 Görme lâyıḳ ḥūn-ı ḥasret içre ğalṭān olduğım
- 4   Cān seni özler hevā Ğālib gönül vaḥşet ṭaleb
 Dest-i efsūs oldu bu ḥayretle baña rūz ü şeb
 Cürm ile oldım ḥuzūr-ı devletiñden bî-edeb
 Raḥm kıl ‘ işyānıma idüp nazār kıılma ğazab
 17b   Ey ki tîğ-i çeşm-i mā zāğına kurbān olduğım
 Görme lâyıḳ ḥūn-ı ḥasret içre ğalṭān olduğım
- 5   Gerçi küstāḥ ü günahḳār ü heme kār-ı ziyān
 Es’ adından zerre luṭfuñ dırîğ itme amān
 Na’ t-ı ḥ’āniñdır sezā mı ide dūzeḥde fiğān
 Eşk-i ḥasret başdan aşdı ḥasta göñlüm ṭoldı ḳan
 Ey ki tîğ-i çeşm-i mā zāğına kurbān olduğım
 Görme lâyıḳ ḥūn-ı ḥasret içre ğalṭān olduğım

- 36 -

Müfred

Mef' ulü / mefā' ilün / fe' ulün

- 1 Üftādeliğe yaraşdıķ ammā
Sāyem öte ben bu yana düşdüm

- 37 -

Naķşī Efendī Nuţķ-ı Taħmīs Cemālī Efendī⁶²⁷

mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün / mefā' ilün

- 1 Nedür senden ol kim nuţķı nihān ü hem ' ayān söyler
Sen anı duymadın mı kim nedir ona⁶²⁸ olan söyler
Ķamū nāzān içinde kendi özini bulan söyler⁶²⁹
Eyā sen şanma kim senden bu güftarı dehān söyler
Veya terkīb olan ' unşūr yāħūd laħm-ı zebān söyler
- 2 Nedür aşlıñ ezelden çün fikr ider misin⁶³⁰ āyān
Bu şüret içre duydun mu nedir ma' nādaki⁶³¹ ma' nā
Ķoyup taşranı içerden içerü sen seni añla
Seni ol saña bildirmek murādıñ kaçd idüp Mevlā
' Anāşırđan giyüp bir don yüzünden tercemān söyler
- 18a
- 3 Ĥaķīķat üzere ger sen tıyam dirseñ seni sende⁶³²
Dir iseñ kim nedir aşlınsa ki bu ten olan bende⁶³³

⁶²⁷ Cemālī Divānı, s.181, ř. 164. (Karaman, 1988)

Naķşī Efendī Nuţķ-ı Taħmīs Cemālī Efendī: Taħmīs-i Ėazel-i Naķşī, CD.

⁶²⁸ ona: onda, CD.

⁶²⁹ Ķamū nāzān içinde kendi özini bulan söyler: Ķamūdan ārī hem cümlede sārī olan söyler, CD.

⁶³⁰ çün fikr ider misin: yā fikr eyler misin, CD

⁶³¹ ma' nādaki: ma' nañdaki, CD.

⁶³² Ĥaķīķat üzere ger sen tıyam dirseñ seni sende: Ĥaķīķat üzre añla ger nedir bu sen olan sende, CD

⁶³³ Dir iseñ kim nedir aşlınsa ki bu ten olan bende: Ger anlayub deme sen kim benim bu ben olan bende, CD.

Der⁶³⁴ devşir seni sen gel kulağ tut yüri bu pende

Hayâl-i zıl yeter   ibret görinen hayme-i tende

Değildir nuţk iden şüret derûnunda duran söyler

- 4 Şağın hiç kimseden bilme saña geldikde⁶³⁵ hayr ü şer
 Haķikatde buları⁶³⁶ Haķdan özge yoğdurur işler
 Ki Haķdan ğayrı bir çöpe kimiñ var kudreti⁶³⁷ göster
 Kimiñdür bunca cünbüşler kimindir nuţk iden gevher
 Özinden olmadın   arif ki senden özge kân söyler

- 5 Merâyaya baķup yüzünden iden gör nedir   aksiñ⁶³⁸
 Hılâfiñ kalmasun eşyâda olsun cümlesi cinsiñ⁶³⁹
   Arefden dersini alup nedir cehl eyleye bil nefsiñ⁶⁴⁰
 Şular kim bilmedi nefsiñ   arefdeñ almadı⁶⁴¹ dersin
 Değildir Haķka   arifler özin bilmez yalan söyler

- 6 Ezelden kendi kendiyle olurken kendi ol anda
 Ne kim var vâşıl iken yoğ iken bir nesne hicrânda⁶⁴²
 Murâd itdi şifâtıyla ol zâtını seyr anda
 Yaratdı cümle eşyâyı özin pinhân⁶⁴³ idüp anda
 Görindi cümle yüzlerden velî kendi nihân söyler

⁶³⁴der: derüp, CD

⁶³⁵geldikde: geldikçe, CD.

⁶³⁶oları: buları, CD.

⁶³⁷kudreti: kudretin, CD.

⁶³⁸Merâyaya baķup yüzünden iden gör nedir   aksiñ:   Arifden ders alup anla ki bir nüşha-i ekbersin, CD

⁶³⁹Hılâfiñ kalmasun eşyâda olsun cümlesi cinsiñ: O kân-ı lâ-mekâniden ayrılmış   ali gevhersin, CD.

⁶⁴⁰  Arefden dersini alup nedir cehl eyleye bil nefsiñ: Cemâlullâha mażhar nûr-ı Haķk ile münevversin, CD.

⁶⁴¹almadı: almayup, CD.

⁶⁴²Ne kim var vâşıl iken yoğ iken bir nesne hicrânda: Ķamû şey gizli iken yoğ iken bir nesne meydânda, CD.

⁶⁴³pinhân: nihân, CD.

- 7 Cemālī-veş kapuña yüz süren ‘ aşıklar ey Naqşī
 18b İrişüp⁶⁴⁴ bezmine ayak başan ‘ aşıklar ey Naqşī
 Vişāl cāmını destinden alan⁶⁴⁵ ‘ aşıklar ey Naqşī
 Seḳāhum Rabbihum⁶⁴⁶ ḥamrūn iḥen ‘ aşıklar ey Naqşī
 İrer ma‘ şūḳına añlar mekāndan lā-mekān söyler

- 38 -

Müfred [Şalāhī]⁶⁴⁷

mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün

- 1 Güşād olsa eğer ḳavs-ı ḳazādan nāvek-i taḳdīr
 Siper olmaz aña bulād olursa cevşen-i tedbīr

- 39 -

Diğer Müfred[Şalāhī]⁶⁴⁸

mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün / mefā‘ ilün

- 1 Kişi ger cevşen-i bulād ile eylerse tedbīri
 Yine def idemez ḳavs-ı ḳazādan atılan tiri

- 40 -

Ḥazret-i Mevlānā Ḳuddise-Sirruh⁶⁴⁹

Mef ulü / mefā‘ ilü / mefā‘ ilü / fe ulün

- 1 Tā şuret-i peyvend cihān būd ‘ Alī būd
 Tā naqş-ı zemīn būd zamān būd ‘ Alī būd

⁶⁴⁴ irişüp: erenler, CD.

⁶⁴⁵ Vişāl cāmını destinden alan: yed-i dostdan vişāl-i cāmuñ alan

⁶⁴⁶ Āliyehum siyābu sundusin hudrun ve istebrakun ve hullû esāvira min fiddatin, ve sekāhum rabbuhum şarāben tahūrā: Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir. Rableri onlara tertemiz bir ipecek içirecektir. (İnsan-21)

⁶⁴⁷ Salāhaddin-i Uşşâki'nin Türkçe Divanı, s.431, b.1.(Açar, 2012)

⁶⁴⁸ Salāhaddin-i Uşşâki'nin Türkçe Divanı, s.432, b.3.(Açar, 2012)

⁶⁴⁹ Bu şiirin çevirisi yapılmamıştır.

- 2 Hem Ādem ü hem Şit ü hem İdrīs ü hem Eyüb
Hem Yūsuf ü hem Yūnus hem Hūd ‘ Alī būd
- 3 Şāhī ki velī būd vaşī būd nebī-rā
Sulṭāñ-ı seḫā vü kerem u cūd ‘ Alī būd
- 4 Hem ‘ İ sā ü hem Mūsā vü hem Hızır u hem İlyās
Hem Şālīḫ u peygamber u Davud ‘ Alī būd
- 5 Ān nūr ki şedd maḫzen-i esrār-ı İlähī
K’ez ‘ arş-ı nüzül amed ü numūd ‘ Alī būd
- 19a
- 6 Ān dem ki ‘ Alī būd ne-būd ‘ ālem-i ādem
Hem ‘ āşık-ı ma‘ şūḫ bedū ‘ aşḫ ‘ Alī būd
- 7 Mescūd-ı melā’ik şed ü leşker keş-i ervāḫ
Der ḫabl-i Muḫammed bedū maḫşūd-ı ‘ Alī būd
- 8 Ez-‘ ābid-i seccād [ki] ḫāk-i dereş ez-ḫadr
Ez-kungure-i ‘ arş-ı be-yefzūd ‘ Alī būd
- 9 Ferzend-i ḫalef der-şadef -i gevher-i teḫḫīḫ
Kādem-i be-cāneş nigerān būd ‘ Alī būd
- 10 Te’şīr ‘ Alī būd ‘ alī būd ‘ Alī bud
Teşīr zemīn būd zemān būd ‘ Alī būd
- 11 İ sā bezmin āmed ü derḫā sūḫen goft
Ān nuṭḫ-ı melāḫat ki bedū dād ‘ Alī būd

- 12 Mūsā vü 'aşā şod beyzā ü nübüvvet
Der Mışır ne Fir' avün ki be-nümüd ' Alī būd
- 13 Āncā ki resed şirk nümāyend [be]taḥkīk
' Ārif şevd k'ü ' ābid u ma' būd ' Alī būd
- 14 Ān ma' nī-i Qur'ān ki Hudā der-heme Qur'ān
Kerdeş şıfat-ı ' işmet ü be-sütüd ' Alī būd
- 15 Ān kerd ser-efrāz ki ender reh-i İslām
Tā rast ne-şod kār ne-yāsūd ' Alī būd
- 16 Ān şīr-i velāyet ki zi behr-i ṭama' -ı nefis
Bir ḥ'ān-ı cihān pençe neyā būd ' Alī būd
- 19b
- 17 Mānende-i Mūsā ki nümūda yed-i beyzā
Yūsuf şıfat ü Aḥmed u Muḥammed u ' Alī būd
- 18 Ān ḳa' la-güşāyī ki der-i ḳa' la-i Ḥayber
Ber kened be-yek ḥamle vu be güşūd ' Alī būd
- 19 Her çend der-Eflāk nazar kerdem ü dīdem
Ez rüy-ı yaḳīn ender-mevcūd ' Alī būd
- 20 Ān küfr ne-bāşed süḥan-ı küfr ne in-est
Tā hest ' Alī bāşed u tā būd ' Alī būd
- 21 Ḥārūn-ı velāyet be-gū Mūsā vu ' İmrān
V'āllah ki ' Alī būd ' Alī būd ' Alī būd

- 22 Sırr-1 dü cihân zi-peydâ ü zi- pinhân
Şems el-Ḥaḡ-1 Tebrîz ki be-nümüd ʿ Alî bûd

- 41 -

Ḥazret-i Mevlânâ Ḳuddise-Sirruhu

Fâʿ ilâtûn / Fâʿ ilâtûn / Fâʿ ilâtûn / Fâʿ ilâtûn

- 1 Dûş vaḡt-i şubḡ-dem âmed be-gûş-ı dil ḡıḡâb⁶⁵⁰
Ki zi-ḡaflet geşte rûz u şeb esîr ḡor u ḡâb
Yâd-ı Ḥaḡ kon ger ḡired-mendi ruḡ ez ḡâʿ at me-tâb
În duʿ â mî-ḡân ki kerdi der dû ḡîḡî kâm-yâb
Yâ ʿ Alî yâ ..... bü ʿl-Ḥasen yâ bü ʿt-türâb
- 2 Zîr-i ʿ arş kibriyâ şad hezârân iḡtirâm⁶⁵¹
În buved kerrûbiyân-râ zikr ender-şubḡ [u] şâm
ʿ Arş-ı Ḥaḡ ber-dûş ʿ îşân tâ ebed mâned müdâm
Ḥamilân ʿ arş-râ in-est vird-i ber-devâm
- 20a Yâ ʿ Alî yâ ..... bü ʿl-Ḥasen yâ bü ʿt-türâb
- 3 Âdem ḡâkî ki bed-ser-defter-i cemʿ i resûl⁶⁵²
Tâ zi-cennet şod birûn ez mekr-i şeyḡân-ı fużûl
Der cihân mî-geşt dâ ʿim zâr ü giryân ü melûl
Çünkü ber ḡând in duʿ a-râ tevbe-i şod kabûl
Yâ ʿ Alî yâ ..... bü ʿl-Ḥasen yâ bü ʿt-türâb

⁶⁵⁰1. bend: Dün gece gönül kulağıma bir ses ilişti: Gaflet içinde gece gündüz yiyip içmenin ve uyumanın esiri olmuşsun. Aklın varsa Tanrı'yı an, yüzünü secdeden kaldırma. Bu duayı oku ki iki cihanda muradına eresin: Ey Ali,...ey Hasan'ın babası (ey güzelliklerin babası), ey toprağın babası.

⁶⁵¹2.bend: Yüce arşın altında sınırsız hürmetletde bulunan meleklerin zikri sabah akşam budur. Hakk'ın arşı onların omuzlarında ebediyete kadar durur. Arşı taşıyanların daima okudukları dua budur: Ey Ali,...ey Hasan'ın babası (ey güzelliklerin babası), ey toprağın babası.

⁶⁵²3.bend: Peygamberlerin ilki, topraktan yaratılan Âdem, şeytanın hilesiyle cennetten çıkınca cihanı ağlaya inleye gezdi. Bu duayı okuyunca tövbesi kabul oldu: Ey Ali,...ey Hasan'ın babası, ey toprağın babası.

- 4 Nuḥ-ı peygamber zi-dest-i kâfirân-ı büt-perest⁶⁵³
 Ez Ḥudâ der ḥâst est tufân u be-keştî der nişest
 Ender-ân girdâb-ı miḥnet zevraçeş tâ ki şikest
 Çün ki ber ḥând in du^ç a-râ der-zemân tufân nişest
 Yâ ‘ Alî yâ ..... bü’l-Ḥasen yâ bü’t-türâb
- 5 Būd Dāvūd-i peyember bāb-ı ma^ç nâ-râ kilîd⁶⁵⁴
 Der-cihân geştî ez-û her laḥza bürhânî me-dîd
 Ender-ân sâ^ç at ki vey-râ cezbe-i Ḥaḳḳ mi-resed
 Z’in du^ç â ender-kefeş çün mûm mi-geştî hadîd
 Yâ ‘ Alî yâ ..... bü’l-Ḥasen yâ bü’t-türâb
- 6 Çün Ḥalîl ez-Ka^ç be-i dârende-i ‘ arş-ı mecîd⁶⁵⁵
 Ḥâst İsmâ‘îl-râ ḳurbân koned der-rûz-ı ‘îd
 Ber-ḳazâ râzî şod İsmâ‘îl çün in-râ şenîd
 Çün ki ber ḥând in du^ç â-râ der-zemân ḳurbân resîd
 Yâ ‘ Alî yâ ..... yâ bü’l-Ḥasen yâ bü’t-turâb
- 20b
- 7 Çün ki İbrâhîm-râ ber-mancınıḳ kerd imtiḥân⁶⁵⁶
 Der-miyân-i âteş-i sūzân fikend ân kâfirân
 Ender-ân âteş pür ez-âteş Ḥalîl-i miḥribân
 İn du^ç â-râ ḥâned tâ âteş ber-û şod gülistân
 Yâ ‘ Alîyâ ... yâ bü’l-Ḥasen yâ bü’t-turâb

⁶⁵³ 4.bend: Nuh peygamber putperest kâfirlerin zulmünden Tanrı’ya yakarıp Tufan istedi ve gemiye bindi. O miḥnet girdabında gemisi batmaya yaklaşmıştı ki bu duayı okudu ve Tufan o an da dindi: Ey Ali,...ey Hasan’ın babası, ey toprağın babası.

⁶⁵⁴ 5.bend: Davud peygamber mana kapısının anahtarıydı. Cihanı gezdi her an ama O’ndan açık bir delil göremedi. O saat ona Hakk’ın cezbesi erişti. Bu duayla demir, elinde mum gibi eridi: Ey Ali,...ey Hasan’ın babası, ey toprağın babası.

⁶⁵⁵ 6.bend: Halil, yüce arşın sahibinin Kâbe’sinde dua edip İsmail’i bayram günü kurban etmek istedi. İsmail bunu iştince kazaya rıza gösterip bu duayı okudu ve o zaman kurban ulaştı: Ey Ali,...ey Hasan’ın babası, ey toprağın babası.

⁶⁵⁶ 7.bend: İbrahim’i imtihan etmek için o kâfirler mancınıkla onu yanan ateşin ortasına attılar. Merhamet sahibi Halil, alev dolu ateşin içinde bu duayı okudu ve ateş gülistan oldu: Ey Ali,...ey Hasan’ın babası, ey toprağın babası.

- 8 Dîd Ya' kûb-i nebî der-hicr-i Yûsuf gûşmâl⁶⁵⁷
 Çün hilâlî şod za' îf u lâğar ân bedr-i kemâl
 Gerçi der-hicrân-i firqat 'ömr-i ü şod pâyimâl
 İn du' â-râ h'ânde vü benşest der-bezm-i vişâl
 Yâ 'Aliyâ ... yâ bü'l-Hasen yâ bü'l-turâb
- 9 Yûsuf-i şiddîk ender-çâh-ı zindân çend-gâh⁶⁵⁸
 Bûd der-sûz u niyâz u girye vü endüh [u] âh
 Âhîr ez-luţf-ı 'atâ vü raḥmet-i faẓl u ilâh
 Şod zi-yümn-i İn du' â der-mışr-ı ma' nâ pâdişâh
 Yâ 'Aliyâ ... yâ bü'l-Hasen yâ bü't-turâb
- 10 Bûd Eyyûb-i nebî der-dâr-ı dünyâ mübtelâ⁶⁵⁹
 Kirm der-a' zâ-yı ü üftâd ez-ser tâ be-pâ
 Kerd şabr işkest bî-ḥad heft sâl ender-belâ
 İn du' â-râ h'ând tâ ez-Ḥaḳ resîd ü-râ şifa
 Yâ 'Aliyâ ... yâ bü'l-Hasen yâ bü't-turâb
- 11 Çün Süleymân el-nebî-râ dâd İzed serveri⁶⁶⁰
 Yâft der-küll-i memâlik ḥaşmet-i peygâmberi
- 21a Z'ân sebep şod tâbi fermân-ı ü dîv ü perî
 K'în du' â-râ kerde bûd ü naḳş ber-engüşteri
 Yâ 'Aliyâ ... yâ bü'l-Hasen yâ bü't-turâb

⁶⁵⁷ 8.bend: Yusuf'un ayrılığıyla Yakup peygamberin kulağı büküldü ve o dolunay (Yakup), hilal gibi zayıfladı. Ayrılık acısıyla ömrü perişan oldu. Bu duayı okudu ve vuslat meclisine oturdu: Ey Ali,...ey Hasan'ın babası, ey toprağın babası

⁶⁵⁸ 9.bend: Tanrı'ya sadakatle bağlı olan Yusuf, zindan kuyusunda Tanrı'ya yalvarır ve üzüntüyle ağlayıp inlerdi. Sonunda Tanrı'nın ihsanı, rahmeti ve bu duanın kutluluğuyla mana ülkesinin padişahı oldu: Ey Ali,...ey Hasan'ın babası, ey toprağın babası.

⁶⁵⁹ 10.bend: Eyüp peygamber dünya evinde hastalandı. Baştan ayağa bütün organlarına kurt düştü. Yedi yıl sınırsız belalara uğrayıp sabrı kalmadı. Bu duayı okudu ve Tanrı'dan şifa buldu: Ey Ali,...ey Hasan'ın babası, ey toprağın babası.

⁶⁶⁰ 11.bend: Süleyman peygambere Tanrı padişahlık verince mülkünün tamamı peygamberlik ḥaşmetine erişti. O sebepten şeytanlar ve cinler onun fermanına boyun eğdi. Bu duayı yüzüğüne kazıdı: Ey Ali,...ey Hasan'ın babası, ey toprağın babası.

- 12 Yūnus-ı peygamber ez-taḳdīr-i Ḥayy-i dād-ger⁶⁶¹
 Būd ender baṭn-ı māhī erba‘īn rüz dīde ter
 ‘Āḳıbet tevfiḳ-i Yezdān kerd ū-rā reh-ber
 Z’īn du‘ā çün āfitāb ez-burc-i ḥūt āmed be-der
 Yā ‘Alīyā ... yā bü’l-Ḥasen yā bü’t-turāb
- 13 Ber-Kelīmu ’llāh-ı Mūsā ḳavm-i Fir‘avn-i degā⁶⁶²
 Şad hezārān ejdehā ez-siḥr kerdendī rehā
 Behr-i ref‘ ez-īn belā Mūsā çü efkendi ‘aşā
 Ejdehā kuştī vü ḥordī cümle-rā ū z’īn du‘ā
 Yā ‘Alīyā ... yā bü’l-Ḥasen yā bü’t-turāb
- 14 ‘İsā-yı Meryem çü ez-māder be-yāmed der-vücūd⁶⁶³
 Secde-i Ḥaḳ kerd der-sā‘at zebān-rā mī-güşūd
 Rūy mī-mālīd ber-ḥāk u teferru‘ mī-nümūd
 Mādereş ez-vey der-ān sā‘at du‘ā-rā mī-şünūd
 Yā ‘Alīyā ... yā bü’l-Ḥasen yā bü’t-turāb
- 15 Çün Muḥammed der-Uḥud ber-kāfirān der-kār-zār⁶⁶⁴
 Çīre gerdīdend küffār-i la‘īn-i nābe-kār
 Şod ber-īşān leşker-i ḥayrū’l-beşer ez-her kenār
 İ̄n du‘ā-rā ḥānd der-dem fetḥ-i nuşret aşīkār
 Yā ‘Alī yā .... yā bü’l-Ḥasen yā bü’t-turāb

⁶⁶¹ 12.bend: Yunus peygamber, adil Tanrı’nın takdiriyle kırk gün bir balığın karnında gözü yaşlı kaldı. Sonunda Tanrı’nın inayeti ona rehber oldu. Bu duayla, güneş gibi balık burcundan yükseldi: Ey Ali,...ey Hasan’ın babası, ey toprağın babası.

⁶⁶² 13.bend: Musa üzerine hilekâr Firavûn’un kavmi yüzlerce yılan saldı. Bu belayı defetmek için Musa asasını attı. Bu dua sayesinde asası ejderha olup o yılanların hepsini yedi: Ey Ali,...ey Hasan’ın babası, ey toprağın babası.

⁶⁶³ 14.bend: İsa anasından dünyaya geldiğinde Tanrı’ya secde edip dile geldi. Yüzünü yere koyup kadri yüceldi. Anası o saat ondan bu duayı işitti: Ey Ali,...ey Hasan’ın babası, ey toprağın babası

⁶⁶⁴ 15.bend: Muhammed, Uhud’da kâfirlerle savaşırken yaramaz, lâin kâfirler mağlup oldu. İnsanların en hayırlısının askerleri her taraftan kâfirlerin üzerine geldi. Bu duayı okudu ve o saat zafer aşīkâr oldu: Ey Ali,...ey Hasan’ın babası, ey toprağın babası.

21b

- 42 -

Selām Nāme-i Şamî Dede**Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün /fā'ilün**

- 1 Esselām ey vāķıf-ı sırr-ı ezel baħr-i 'ulūm
 Esselām ey Ka'be-i 'uşşāķ sultān-ı rūsūm
 Esselām ey ħāk-i pāyiñ sürme-i çeşm-i rūsūm
 Esselām ey dergehiñ melce'-i ħāş ü 'umūm
 Esselām ey vāķıf-ı 'ilm-i nebî Monlā-yı Rūm
 Esselām ey mehdî'-i dīn hādî'-i cümle 'ulūm
- 2 Ehl-i Ħaķķ olan saña lāzımdır itmek iķtidā
 Ehl-i Ħaķķ çünkü sen oldıñ delīl ü muktedā
 Hem seniñ 'ilmiñle şöhret buldı dīn-i Muştafa
 Muştafanın mazharı sensin ancaķ Murtaza
 Esselām ey vāķıf-ı 'ilm-i nebî Monlā-yı Rūm
 Esselām ey mehdî'-i dīn hādî'-i cümle 'ulūm
- 3 Mevleviler hīliniñ ħünkārı sensin şāhısın
 Āsumān-ı kibriyānın şemsi sensin māhısın
 'Ārif-i sālīkleriñ ħalbinde zıķru'l-lāhısın
 On sekiz biñ 'ālemiñ maķşūdısın dil-ħ'āhısın
 Esselām ey vāķıf-ı 'ilm-i nebî Monlā-yı Rūm
 Esselām ey mehdî'-i dīn hādî'-i cümle 'ulūm
- 4 Mağz-ı Ķur'ān isteyen ħalsun şürü'-ı meşnevi
 Mevlevi-i evvelsün sensin rehnümā-yı Mevlevi
 Hem seniñ 'aşkıñla memlūdur benim göñlüm evi
 Şāh-ı 'ālemsin āyā sultān-ı mülk-i ma'nevî
 Esselām ey vāķf-ı 'ilm-i nebî Monlā-yı Rūm
 Esselām ey mehdî'-i dīn hādî'-i cümle 'ulūm

- 5 Saña bî' at eyleyüp derviş olanlar şâh olur
 Sırr-ı eşyâya kemâhiye şübhesiz âgâh olur
 Fırka-ı nâcîdir anlar cümle ehlu 'l-lâh olur
 Eğleyüp kendi vücûduñ küntü kenz⁶⁶⁵ Allâh olur
 Esselâm ey vâkf-ı 'ilm-i nebî Monlâ-yı Rûm
 Esselâm ey mehdî' -i dîn hâdî' -i cümle 'ulûm
- 22a
- 6 Sen mesîhâ sırrını 'âlemde icrâ eylediñ
 Nice ölmüş dilleri nuṭkuñla ihyâ eylediñ
 Her ulı kim sen derletdün bir mesḥâ eylediñ
 'Âlemi seyrâna şaldıñ bî-ser ü pâ eylediñ
 Esselâm ey vâkf-ı 'ilm-i nebî Monlâ-yı Rûm
 Esselâm ey mehdî' -i dîn hâdî' -i cümle 'ulûm
- 7 Haḡ Muhammed Muştafânîñ Murtaẓânîñ sırrısın
 Bir Hüseyin iki Hasan zeyn 'el-'abânîñ sırrısın
 Ca'fer ü Mûsâ-ı Kâzım evliyânîñ sırrısın
 Dört Muhammed üç 'Alî şâhib-i livânîñ sırrısın
 Esselâm ey vâkıf-ı 'ilm-i nebî Monlâ-yı Rûm
 Esselâm ey mehdî' -i dîn hâdî' -i cümle 'ulûm
- 8 'Âşiyim cürmüm bağışla ḥânedânîñ ḥaḡḡıçün
 Sâkı-i kevşer 'ali 'ül-murtaẓânîñ ḥaḡḡıçün
 Şamti bendeñ bir faḡîrindir Hudânîñ ḥaḡḡıçün
 Kıl şefâ' at nûr-ı çeşm-i Muştafânîñ ḥaḡḡıçün
 Esselâm ey vâkıf-ı 'ilm-i nebî Monlâ-yı Rûm
 Esselâm ey mehdî' -i dîn hâdî' -i cümle 'ulûm

---

⁶⁶⁵ küntü kenz: gizli hazine, "Ben gizli bir hazine idim, bilinmek istedim (bilinmeye muhabbet ettim) ve kâinatı yarattım." (Acluni, Keşfü'l-Hafa, II/132)

- 43 -

Cevrî Dede⁶⁶⁶**Mef' ülü / mefâ' ilü / mefâ' ilü / fe' ülün**

- 1 Yâ Rab bizi de vâkıf idüp ma' nâ-i hâle
Dil-beste kıoma tab' ımızı nükte-i hâle⁶⁶⁷
- 2 Yâ Rab biz[e] şevk-i taleb-i ma' rifetiñ vir
Cehd eyleyelim fazlıñla kesb ü kemâle
- 3 Yâ Rab bize kııl şavt-ı taḥkîki nümâyân
Baḳmaḳdan uşandı gözimiz naḳş-ı ḥayâle
- 4 Yâ Râb bize tevfiñiñ id eyle hidâyet
Tâ yol yañulup gitmeyelim semt-i ḳalâle
- 22b
- 5 Yâ Rab bizi ol sâlik-i âgâha refîḳ it
Kim rehber ola fırḳa-ı aḳrân-ı ricâle
- 6 Yâ Rab bizi ol ' aşık ile eyle mülâḳî
Kim vâsıtasız dâḥil ola bezm-i vişâle
- 7 Yâ Rab dilimiz eyle o mir' âta muḳâbil
Kim mazhar ola pertev-i envâr-ı cemâle

- 44 -

Mef' ülü / mefâ' ilü / mefâ' ilü / fe' ülün

- 1 Envârîñ ile dîde-i idrâke ziyâ vir
Dîdârîñ ile âyîne-i ḳalbe cilâ vir

---

⁶⁶⁶ Cevri Divanı, terhib-i bend 1, bend 13, s.165 (Ayan, 1981)

⁶⁶⁷ hâle: ḳâle, CVD:

- 45 -

‘Aql-ı Ma‘ aş, ‘Aql-ı Me‘ ad, ‘Aql-ı Küll

Meşnevî

Fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün

1 Tā ne-şod pür ber-ser-i deryā çu taş

Mādām ki pür olmadı bakır legen gibi deryā üstindedür ki batmaz taş bakır legen çünkü pür şod taş der-vey ğark geşt. Çün ki taş ābla pür oldı deryāda ğark oldı hāşıl-ı ma‘ nā budur ki şuret ve tenimüz ‘aql deryāsınuñ içine düşmüşdür lîkin henüz āb ‘aqlı pür olmamışdur bu hālet ‘aql-ı ma‘ aş tabaçasıdır ve çünkü bizüm şuret ve cesedimüz ‘aqlı ābı ile pür ola ol vaqt işimüz cem‘ ān ‘ibadet ü tã‘ at ve āhîret ü Hüdā cānibine meyl ü tedbîr üzre olup enbiyā ve evliyā gibi rüz [u] şeb ber-ān ‘amel ve riyāzetden hālî olmaz bu huşuş ‘aql-ı ma‘ ad mertebesidür ve ‘aql-ı ma‘ ada ğark olduğdan soñra ‘aql-ı küll vuşul bulur ki Hakk [23a]ta‘ ālā Hazretinün mazhar olupdur.

- 46 -

Şerh-i Meşnevî-i Şerîf

Meşnevî:

Fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün

1 Ez-diremhā nām-ı şāhān ber kenend

Ağçalardan şāhların nāmını kıparurlar ya‘ nî sikkelerin tağyîr iderler nām-ı Aḥmed tā ebed ber mî-zenend ammā server-i kā’inātuñ nām-ı şerîfini tā ebed ururlar ya‘ nî şer‘-i şerîf sikkesi üzre kıyāmete degin anuñ nām-ı şerîfi bākîdür. Aḥmed’den murād Seyyidü’l-kevneydür. Ğayrı enbiyâyı zıkr eylemedi. Hâtemü’l-nebiyyîn olup dîn-i şer ya‘ nî bākî olduğün Aḥadla Aḥmed mā-beyninde fark hemān mîmdür ki ādem lafzınuñ āhîr ü nihāyetidür lafz-ı Aḥmed’de mîm muḥaddem u lafz-ı ādem de mu’ahḥar olduğı ma‘ nā yöninden vücūda muḥaddem olmasına delālet eyler ve vücūd-ımümkināta ‘illet-i ğā’ibe olduğuna anuñ ism-i şerîfinde olan mîmden mu‘āyene ve mu‘āyyendür. Aḥmed ism-i tafzîl olup ḥamd idicirek ma‘ nāsına olmaḥ rüşendür.

23b

- 47 -

Bismillāhirrahmanirrahīm**Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün**

- 1 Bişnev in ney çun şikâyet mî-koned⁶⁶⁸
Ez-cüdâyi-hâ hikâyet mî-koned
- 2 K 'ez-neyistân tâ me-râ bübride-end⁶⁶⁹
Der-nefirem merd ü zen nâlîde-end
- 3 Sîne hâhem şerha şerha ez-firāk⁶⁷⁰
Tâ be-güyem şerh-i derd-i iştiyāk

- 48 -

Cild-i Evvel**Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün**

- 1 Bend bügsil bâş âzād ey peser⁶⁷¹
Çend bâşî bend-i sîm ü bend-i zer
- 2 Ger be-rîzî baħr-râ der-kûzei⁶⁷²
Çend gonced kısmet-i yek rûzei
- 3 Kûze-i çeşm-i ħarişân pür ne-şod⁶⁷³
Tâ şadef kâni' ne-şod pür-dür ne-şod

⁶⁶⁸ 1.beyit: Neyi dinle, nasıl da şikâyet etmekte; ayrılıkları hikaye etmekte

⁶⁶⁹ 2.beyit: Beni kamışlıktan kestiklerinden beri erkek ve kadınlar feryadımdan inlemektedir.

⁶⁷⁰ 3.beyit: Özlemimin derdini şerh etmem için ayrılık acılarıyla şerha şerha olmuş bir sine isterim

⁶⁷¹ 1.beyit: Ey oğul, zincirini gevşet, azat ol; ne zamana kadar gümüş ve altına esir olacaksın.

⁶⁷² 2.beyit: Denizi bir testiye boşaltırsan nasıl sığar? Bir günlük kısmetin kadardır.

⁶⁷³ 3.beyit: Harislerin gözünün testisi dolmadı; sedef kanaat etmeyince içi inciyle dolmadı.

- 4 Her ki-rā cāme zi-^ç ıŝķī çāk ŝod⁶⁷⁴
 Ūzi-ħırŝ u ^ç ayb küllī pāk ŝod
- 5 Ŝād bāŝ ey ^ç ıŝķ-ı ħoŝ sevdā-yi mā⁶⁷⁵
 Ey řabīb-i cümle ^ç illethāy-i mā
- 6 Ey devāy-i naĥvet ü nāmūs-ı mā⁶⁷⁶
 Ey tu Eflātūn u Cālīnūs-ı mā

- 49 -

Cild-i Ŝānī

Fā' ilātūn / fā' ilātūn / fā' ilūn

- 1 Goft peygāmer mer ān bīmār-rā⁶⁷⁷
 Ān be-gū k'ey sehl [kon] düŝvār-rā
- 2 Ātnāfī-dāri dünyānā ħasen⁶⁷⁸
 Ātnāfī-dāri ^ç uĥbānā ħasen
- 3 Rāh-rā ber-mā çü bostan kon lařif⁶⁷⁹
 Menzil-i mā ħod tu bāŝī ey ŝerīf
- 4 Mu'minān der-ħaŝr gūyend ey melek⁶⁸⁰
 Ne ki dūzaĥ buved rāh-ı müŝterek

⁶⁷⁴ 4. beyit: Her kimin elbisesi aşk sebebiyle yırtıldıysa hırstan da ayıptan da gönlünü tamamen temizledi.

⁶⁷⁵ 5. beyit: Aferin sana, ey sevdamızın güzel aşkı, bütün hastalıklarımızın tabibi.

⁶⁷⁶ 6. beyit: Ey ŝerefimizin ve kibrimizin ilacı; ey Calinus'umuz, Eflatun'umuz.

⁶⁷⁷ 1. beyit: Peygamber o hastaya, sen ŝunu de, dedi: ey Rabbim, güçlükleri kolaylaŝtır.

⁶⁷⁸ 2. beyit: Bize dünya evinde de ahiret evinde de iyilikler ver.

⁶⁷⁹ 3. beyit: Yolumuzu güzel bir bostana çevir. Ey yüce Tanrı, menzimiz bizzat sensin.

⁶⁸⁰ 4. beyit: Müminler, ħaŝr günü, ey melekler, cehenneme giden yol müşterek yol değil midir, derler

- 50 -

Cild-i Şâliş**Fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün**

1 Ey ki nuşh-i nâşihân-râ neşnevi⁶⁸¹
Fâl-i bed bâ-tu' st her câmi-revî

2 Ef iyî ber-poşt-i tu ber mî-reved⁶⁸²
Û zi-bâmi bînediş âgeh koned

- 51 -

Nuḡ-ı Hâzret-i Mevlânâ Ḳuddise-Sirruhu**Mefâ' ilün / mefâ' ilün / fe' ulün**

1 Edeb tâ çîst ez-nür-ı ilâhî⁶⁸³
Be-nih ber-ser ber-û her câ ki ḡâhî

2. Edeb nebved der-în reh ey birâder⁶⁸⁴
Zebân der-zîkr u ḡâtır cây-i dîger

3 Çü nâm-ı dust [mî]-âyed zebânem⁶⁸⁵
Zi-ışkeş mest gerded ' aql u cânem

4 Şünüdestî ki Mûsâ der-münâcât⁶⁸⁶
Yekî rûzî zi-ḡâḡ mî-ḡâst ḡâcât

⁶⁸¹ 1. beyit: Ey öğüt verenlerin öğüdünü dinlemeyen, nereye gidersen git uğursuzluk senindedir.

⁶⁸² 2. beyit: Bir yılın sürekli ardından geliyor; o, bir damdan yılımı görüp haber veriyor sana

⁶⁸³ 1. beyit: Açıkça onlardan cefa bile gelse sen, halis arkadaşların hakkında iyi şeyler düşün

⁶⁸⁴ 2. beyit: Bu kötü vehim ortaya çıktığında yüz binlerce dostu birbirinden ayırır.

⁶⁸⁵ 3. beyit: Tanrı bir kimsenin aybını örtmek dilerse, ayıplı kimselerin aybını söylemek konusunda ayıplayıcının nefesini keser.

⁶⁸⁶ 4. beyit: Musa'nın bir gün münacatında Tanrı'dan ne dilediğini işittin mi?

- 5 Ki yā Rab yā Rab ez-faẓl-ı ilāhī⁶⁸⁷
Hemī ḥāhem ki ez-ḥāṣān nümāyī
- 6 Nidā āmed ki yā Mūsā sefer kon⁶⁸⁸
Ber ü ender fülān kūhī nazar kon
- 7 Ki ez-ḥāṣān-ı mā āncā yekī hest⁶⁸⁹
Zi-süz-ı^c aşk der-vey endekī hest
- 8 Çü Mūsā fehmi kerd ān ḥükm-i muṭlaḳ⁶⁹⁰
Be-refṭ āncā ki fermān pür dūş ez-Ḥaḳ
- 9 Yekī-rā dīd der-kūhī bürehne⁶⁹¹
Ne ü-rā^c aḳl u mā-rā hiç raḥne
- 10 Be-müy-i ser be-pūşīde teneş-rā⁶⁹²
Be-ḳudret dühte pīraheneş-rā
- 11 Nazar mī-kerd hemçün vaḥşed āhū⁶⁹³
Ez-ü āvāz mi-āyed ki yā hū
- 12 Bereş refṭ u selāmeş dād āḡāz⁶⁹⁴
Ez-ü coz hū ne-yāyed hiç āvāz

⁶⁸⁷ 5.beyit: Ya Rab, ilahî yüceliğinle daima beni has kullarından etmeni istiyorum.

⁶⁸⁸ 6.beyit: Nida geldi: Ey Musa, yola çık, filan dağa iyice bak.

⁶⁸⁹ 7.beyit: Orada aşk ateşiyle eriyip çok az bir vücudu kalmış has kullarımızdan birisi var.

⁶⁹⁰ 8.beyit: Musa o mutlak emri anlayınca Hakk'ın emriyle oraya gitti.

⁶⁹¹ 9.beyit: Çıplak birini gördü dağda; ne onun akli var ne de bizim ona bir yolumuz.

⁶⁹² 10.beyit: Saçı bedenini örtmüştü, gömleği Kudret'ten dikilmişti.

⁶⁹³ 11.beyit: ..... Ondan ya hu sesleri geliyordu.

⁶⁹⁴ 12.beyit: Yanına gitti ve selamını verdi önce; ondan hu sesinden başka ses gelmiyordu.

- 13 Bedū goft ey helārest-i ilāhī⁶⁹⁵
Ez-īn bisyār hū goften çi ḥāhī
- 14 Menem Mūsā-i peygāber ki hestem⁶⁹⁶
Be-cān u dil Ḥudā-rā mī-perestem
- 15 Tu-rā maḫşūd didār-est ber gū⁶⁹⁷
Tu-rā bā-Ḥaḫ eger kār-est ber gū
- 16 Çü nām-ı Ḥaḫ şenīd ān mest u ḥayrān⁶⁹⁸
Be-goft Ḥaḫ be-dād ez-yād-ı Ḥaḫ cān
- 24b
- 17 Dil-i Mūsā be-cūş āmed ez-ān ḥāl⁶⁹⁹
Çü deryā der-ḥurūş āmed ber-īn bāl
- 18 Nidāāmed ki ey Mūsā çi didī⁷⁰⁰
Bedīn mestī vü ḥayrānī resīdī
- 19 Mer ez-īn sān firāvān ‘āşīḫānend⁷⁰¹
Ki nāmem bişnevend u cān sipārend
- 20 Eger tu ‘āşīḫ-i ‘ışḫī çunīn bāş⁷⁰²
Her ān kes nīst ‘āşīḫ nīst cān bāş

⁶⁹⁵ 13.beyit: Ey ilahi sarhoş, dedi, bu kadar hu çekmekten muradın nedir.

⁶⁹⁶ 14.beyit: Can u gönülden Tanrı'ya tapan Musa peygamber benim.

⁶⁹⁷ 15.beyit: Maksudın cemali görmekse söyle; işin Tanrı'yla ise söyle.

⁶⁹⁸ 16.beyit: O sarhoş ve hayran olan kişi Tanrı adımı işitince Tanrı dedi ve Tanrı'yı anarak can verdi.

⁶⁹⁹ 17.beyit: Musa'nın gönlü o hâl ile coştı; deniz gibi bu kanat üzerinde gürlendi.

⁷⁰⁰ 18.beyit: Bir nida geldi: Ey Musa, ne gördün de böyle sarhoş ve hayran oldun?

⁷⁰¹ 19.beyit: Adımı işitip canını ısmarlayan (ölen) böyle âşıklarım çoktur.

⁷⁰² 20.beyit: Aşka âşık olduysan böyle ol; can sahipleri gerçek âşık değildir.

- 21 Çi esrâr-est Şemseddîn-i Tebrîz⁷⁰³
Ki nazmeş mî-koned der-cân u dil tîz

- 52 -

Meşnevî-i ŞerîfGülşen-i Tevhîd

Fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün

- 1 Ey ħunuk ân kes ki ' aqleş ner buved⁷⁰⁴
Nefs-i zişteş mâde vü mużtar buved
- 2 Tu be-dih kuvvet Ĥudâyâ ' aq-râ⁷⁰⁵
Tâ b'koned bâ-nefs-i kâfir ûgazâ
- 3 Yâ ilâhî ' aql dâde tîg-i tîz⁷⁰⁶
Tâ zened û gerden-i nefis sitîz
- 4 ' Aql-râ rûşen kon ez-nûr-ı hüda⁷⁰⁷
Tâ dihed û ħâne-i dil-râziyâ
- 5 Mest kon câm-ı me-râ ez-câm-ı ' ışk⁷⁰⁸
Tâ dihem bâ- ' âşıkân peygâm-ı ' ışk
- 6 Tâ ħadîşem-râ her ân ki bişneved⁷⁰⁹
Hemçün men-i şürîde vü şeydâ şeved

⁷⁰³ 21.beyit: Bu ne sırdır ey Tebrizli Şemseddin, onun şiiri camı ve gönlü keskinleştirir.

⁷⁰⁴ 1.beyit: Ne kutludur o akli erkek ve çirkin nefsi dişi ve çaresiz olan kişi.

⁷⁰⁵ 2.beyit: Tanrım, kâfir nefisle savaşması için akla kuvvet ver.

⁷⁰⁶ 3.beyit: Tanrım, nesfle savaşıp boynunu vurması için akla keskin bir kılıç ver.

⁷⁰⁷ 4. beyit: Gönül evini ışıklandırması için akli hidayet nuruyla aydınlat.

⁷⁰⁸ 5.beyit: Aşk müjdesini âşıklara vermem için aşk kadehiyle bizim gönül kadehimizi sarhoş et.

⁷⁰⁹ 6. beyit: Sözümü dinleyen kişi benim gibi perişan ve deli olur.

- 7 Cehd kon tā mest-i nūrānī şevī⁷¹⁰
Tā ḥadīşet-rā şeved nūreş revī
- 8 Hīn biyā bişnev tu īn güftār-ı men⁷¹¹
Tā şevī mesrūr ez-esrār-ı men
- 9 Hestīn güftār-ı men ḥamr-i leden⁷¹²
Cān-ı ‘ārif mest gerded z’īn suḥan
- 10 Her ki şod ser-mest ez-īn cām-i ṭahūr⁷¹³
Der-derūneş mī-koned u şavt zühūr
- 11 Maḥrem-i īn rāz-hā śāḥib-dil-est⁷¹⁴
Ehl-i ten-rā fehm-i īn bes müşkil-est
- 12 Mī‘de-rā ḥālī kon ez-ḳuvvet-i beden⁷¹⁵
Tā koned der-dil tecellī zü’l-menān

25a

- 53 -

Ġazel [Seyyid Nizamoĝlu]⁷¹⁶

Fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün

- 1 Ben muḥibbī ḥānedānım⁷¹⁷ sevdiğimdir Muştafā
Bende āl-i ‘abāyım⁷¹⁸ pādişāhım Murtażā

⁷¹⁰ 7. beyit: Eli yüzü nurlu bir sarhoş olmak için çalış çabala; sözlerinden O’nun nuru aksın.

⁷¹¹ 8.beyit: Benim sırlarımla mutlu olman için çabuk gel, dinle benim bu sözümü.

⁷¹² 9. beyit: Benim bu sözüm ledün şarabı oldu; ârifin canı bu sözle sarhoş oldu.

⁷¹³ 10.beyit: Bu temiz kadehle sarhoş olan kimsenin içinde bir ses zuhur eder.

⁷¹⁴ 11. beyit: Bu sırların mahremi olan kişi gönül ehlidir; vücut ehli için bunu anlamak çok zordur.

⁷¹⁵ 12.beyit: Mennan olan Tanrı’nın gönlünde tecelli etmesi için mideni boş tut da bedenini kuvvetten düşsün.

⁷¹⁶ Seyyid Nizamoĝlu Divanı, s.35, g.6. (Özdemir, 1996)

⁷¹⁷ ḥānedānım: ehl-i beytim, SND.

- 2 Cān u dilden ҡuluyum ҡurbānıyım .....⁷¹⁹
 Ҷurretü 'l-‘ ayn-i Muḥammeddir ḤasanḤulq-ı Rızā
- 3 Şerḥler çeksem ‘aceb mi sīneme dağlar yaqup⁷²⁰
 Biñ cefā ile şehīd oldı Ḥüseyn-i Kerbelā
- 4 Nice bağrım pāre pāre pāre pāre⁷²¹ olmasun
 Yetmiş iki pāre oldı Ḥazret-i Zeyne 'l-‘ Abā
- 5 Ey münāfiq⁷²² bilmediñ kimdir Muḥammed Baqır'ı
 Şad hezārān la‘ net olsun cānāna ey bī-ḥayā
- 6 Ca‘ fer-i Şādıq imāmım⁷²³ her dü ‘ālemdir bu gün
 Mü‘min iseñ gāfil olma iktidā it iktidā
- 7 Bergūzīn-i āl-i Aḥmed muḳtedā-yı ehl-i dīn
 Ḥazret-i Mūsā-yı Kāzım yoluna cānım fedā
- 8 Nice biñ a‘ mālārın ‘aynin açar sorsa yüzün
 Münkir olma ey münāfiqı merḳad-ı Mūşā-yı Rızā
- 9 Mütteḳī olan bilür kimdir Taḳī kimdir Naḳī
 Müşrik olan ne bilür kimdir⁷²⁴ bu gün āl-i ‘abā

⁷¹⁸ āl-i ‘abāyım: āl-i Resūlüm, SND.

⁷¹⁹ .....: dergehinin, SND.

⁷²⁰ Şerḥler çeksem ‘aceb mi sīneme dağlar baqup: sīne çeksem şarḥlar tān mıdır dağlar yaqup, SND.

⁷²¹ pāre pāre pāre pāre: pāre pāre yāra yāra, SND.

⁷²² münāfiq: Havāriç, SND.

⁷²³ imāmım: imām ve, SND.

⁷²⁴ kimdir: -, SND.

- 10 Şāh Ḥasanü 'l-^ç Askeri'niñ ^ç askeri olmak gerek
Rūz-ı maḥşer olmayasın tā ki bunlardan cüdā
- 11 Ḥāki pāyine⁷²⁵ yüzün sürmek Muḥammed Mehdiniñ
Sen müyesser eyle Seyyid Seyfī'ye bārī Ḥudā

- 54 -

Ġazel [Seyyid Nizamoğlu]⁷²⁶

Mefā^ç ilün / mefā^ç ilün / mefā^ç ilün / mefā^ç ilün

- 1 Cihān raḥmet-i Raḥmān şefā^ç at-ı ıssı Aḥmed'dir
Muḥabbet kııl anıñ evlādına ^ç ayn-ı sa^ç ādetdir
- 2 Muḥubb-i ḥānedān⁷²⁷ olmak iki ^ç ālemde ^ç izzetdir
Muḥabbet kıılmayan⁷²⁸ āl-i resūle şanma ümmetdir
- 3 Biḥamdullāh⁷²⁹ benim pīrim bugün āl-i Muḥammed'dir
Ayağın⁷³⁰ başdığı tobraḫ başıma tāc-ı devletdir
- 4 İdersen bunda evlād-ı Muḥammede eğer bī^ç at
Bulursun rūz-ı maḥşer cennet-i me^çvādaki ḥürmet⁷³¹
- 5 Şular kim bilmez evlādı ne bilsün mezḫeb-i millet
Muḥabbet kıılmayan āl-i resūle şad hezār la^ç net

⁷²⁵ ḥāki pāyine: ḥākiyā yine, SND.

⁷²⁶ Seyyid Nizamoğlu Divānı, s.68, g. 44. (Özdemir, 1996)

Divānda 15 beyir olan bu şiirin 10, 11, ve 12. beyitleri mecmuada yazılmamıştır.

⁷²⁷ ḥānedān: ehl-i beyt, SND.

⁷²⁸ kıılmayan: etmeyen, SND.

⁷²⁹ Biḥamdullāh: Muhammedullāh, SND.

⁷³⁰ ayağın: ayağı, SND.

⁷³¹ Cennet-i me^çvādaki ḥürmet: Cennet^ç ü-l mevāda koyniyet, SND.

- 6 Biḥamdilullāh benim p̄irim bugün āl-i Muḥammeddir
Ayağı başdığı ıtohrağ başıma t̄ac-ı devletdir
25b
- 7 Etinden var⁷³² faḥri cihānıñ ıanı ıanından
Niçün anları yeg sevmez müselmān kendi cānından
- 8 Muḥibb-i ḥāndāndır ıurtulan Őeytānıñ elinden
Muḥib⁷³³ ol kendini eyle ḥalāŐ⁷³⁴ imān zevālinden
- 9 Biḥamdilullāh⁷³⁵ benim p̄irim bugün āl-i Muḥammeddir
Ayağı başdığı ıtohrağ başıma t̄ac-ı devletdir
- 10 Ḥüseyin'i ıoyup eyler mi Yezīde iktidā mü 'min
Olur mı ehl-i beytiñden Resūlün yā cüdā mü 'min
- 11 Seversin Muştafa nesliñ olursun bī-riyā mü 'min
Ümidim var ki Seyfullāh seni⁷³⁶ itmiŐdir Ḥüdā mü 'min
- 12 Biḥamdilullāh⁷³⁷ benim p̄irim bugün āl-i Muḥammeddir
Ayağı başdığı ıtohrağ başıma t̄ac-ı devletdir

---

⁷³²etinden var: etinden eti var, SND.

⁷³³muḥib: mürīd, SND.

⁷³⁴eyle ḥalāŐ: ḥalās eyleye, SND.

⁷³⁵biḥamdilullāh: bimuḥammedullāh, SND.

⁷³⁶seni: -, SND.

⁷³⁷biḥamdilullāh: bimuḥammedullāh, SND.

- 55 -

Ġazel [Seyyid Nizām oğlu]⁷³⁸

Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün

- 1 Şol zaman kim 'āleme kıldı nazar-ı perverd-gār
Nūr-ı Aħmedin 'Alīnin nūrı oldu āşikār
Viridi Cibrīle daħı itdi cihāna yādigār
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zülfiķār⁷³⁹
- 2 Oldı çün nūr-ı Muħammed mazhar-ı nūr-ı Ĥudā
Murtażadır 'āleme hem muķteđā hem müntehā
Ben 'ilmiñ⁷⁴⁰ şehriyim didi 'Alī bāb-ı hā
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zülfiķār
- 3 Ey münāfık oķumadın mı nedir penc ü 'abā
Laħmüke laħmi deđil midir 'ale'l-murtażā
Şānına nāzil değil mi āyet-i Ĥaķ hel ātā
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zülfiķār
- 4 Şīr-i Ĥaķdır Murtażā sırr-ı velāyetdir Ĥasan
Murtażā mı bilmeyüp ĥāricī olmaķdır neden
Sen 'Alī bilmedin ey Tañrısını bilmeyen
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zülfiķār
- 5 Şāh Ĥüseyn Kerbelā 'aşķında kim oldu şehīd
Küşte-i 'aşķ-ı ilāhīdir abd olmaz sa'īd
La'ne'l-lāh ol Yezīde ü 'Alī ķavl-i yezīd
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zülfiķār

⁷³⁸ Canan Özdemir (1996), Seyyid Nizamoğlu Divanı(YLT)'nda bulunamamıştır.

⁷³⁹ Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā zülfiķār: Zülfiķār'dan başka kılıç Ali'den başka yiğit yoktur

⁷⁴⁰ 'ilmin mecmuada 'Alī'nin şekliden yazılmıştır.

- 6 Gördiler kendi ' Alîdir şâh-ı Zeyn 'el- ' Âbidîn
 Halk-ı ' âlem didiler oldur imâmü 'l-müttakîn
 Sırr-ı Haydardan görindi nûr-ı Rabb 'ül-' âlemîn
 Lâ fetâ illâ ' Alî lâ seyfe illâ Zülfiķâr
- 26a
- 7 Bendesı olduysa cānıyla Muḥammed Bākîrin
 Zahîdin pür nûr olupdur ma' mûr olur hem bāṭının
 Zāhîrin de bāṭının da Murtaẓadır ḥāẓîrin
 Lâ fetâ illâ ' Alî lâ seyfe illâ Zülfiķâr
- 8 Ca' fer-i Şadıķdan aldı ehl-i imān mezḥebi
 Millet oldu Ḥalilullāh Muḥammedin meşrebi
 Ḥaydarı kerrārdır halk-ı cihānıñ maṭlabı
 Lâ fetâ illâ ' Alî lâ seyfe illâ Zülfiķâr
- 9 Şad hezāran la' net olsun ol Yezîd-i kāfirin
 Mezḥebi imānına ķā' il deĝildir Ca' ferin
 Mûsâ-i Kāẓım deĝil mi nûr-ı sırr-ı Ḥaydarın
 Lâ fetâ illâ ' Alî lâ seyfe illâ Zülfiķâr
- 10 Seyri sultān-ı velāyetdir ' Alî Musâ E 'r-Rızâ
 Dîde-i âmālara devr-i ḥāk-i pây tütüyâ
 Şâh-ı şâlâr ' acem nûr-ı ' Aliyyü 'l-Murtaẓâ
 Lâ fetâ illâ ' Alî lâ seyfe illâ Zülfiķâr
- 11 Sırr-ı nûr-ı pāk-ı Aḥmeddir Taķî
 Gel muḥib ol âl-i evlâda şaķî olma şaķî
 Heb Ḥaydardır ' ibādâtı Ḥennānıñ lezzeti
 Lâ fetâ illâ ' Alî lâ seyfe illâ Zülfiķâr

- 12 Āl-i evlādı şaķīsidir şaķī ender şaķī
Rāh o Hīrādır muħabbet eylemek ey müttaķī
Murtaẓānīñ nesl-i pākīdir ‘Alīyy’ül-Naķī
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfiķār
- 13 ‘Askerī ismi Ḥasan ibn-i ‘Alīdir sevdiğim
Āl-i peygamber-i velī ibn-i velīdir sevdiğim
Dīnim imānım Muħammeddir ‘Alīdir sevdiğim
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfiķār
- 14 Nām-ı pākīdir Muħammed cedd-i bākīdir resūl
Mehdī-i şāhib zamān-ı muntaẓır ol mü’min ol
Ḥubb-ı evlād-ı ‘Alīye Aḥmed olmuşdur uşūl
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfiķār
- 15 Bende-i āl-i ‘abāyım ehl-i beytiñ kemteri
Sevmezem āl-i Yezīdi Ca‘ ferīyim Ca‘ ferī
Ben Nizām oğluyum āl-i resūluñ çākeri
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfiķār

26b

- 56 -

Ġazel-i Şalāhī⁷⁴¹**Mef’ ūlū / mefā’ īlū / mefā’ īlū / fe’ ūlūn**

- 1 Ey қаşı kemān tīğ-i müjen cānıma geçdi
Peykāneleriñ her biri bir yanıma geçdi
- 2 Kec-nigehe ü⁷⁴² şabri taħammül nice mümkün
Evvel nazarıñ sīne-i sūzānıma geçdi

⁷⁴¹ Salāhaddin-i Uşşāki'nin Türkçe Divanı, s.421, g.152.(Açar, 2012).⁷⁴²Kec-nigehe ü: Bu kec-nigehe, SUD.

- 3 Būs eyler iken la^c line şarkındılık etdim
Zülf-i siyeh hem⁷⁴³ halkası gerdânıma geçdi
- 4 Kâfir midir ol çeşm-i siyeh⁷⁴⁴ fülful-i hindû
Bir bakmak ile dînime imânıma geçdi
- 5 Bu beş beyit ile etme da^c vâyı⁷⁴⁵ Şalâhî
Biñ böyle ğazel defter-i divânıma geçdi

- 57 -

İlahî [Cemâlî]⁷⁴⁶

fâ^c ilâtün / fâ^c ilâtün / fâ^c ilâtün / fâ^c ilâtün

- 1 Kân-ı aşkız gevher-i esrâr-ı ma^c nâ bizdedür
Bağr-i aşlız kıymet irmez dürr-i yektâ bizdedür
- 2 Tevhîd-i Haqqe'l-yakîniñ menzilini haqladuk
Lâyı isķâţ eyledük ol ħâli illâ⁷⁴⁷ bizdedür
- 3 Geçmişüz biz nür-ı esmâ ü şifâtıñ sırrını⁷⁴⁸
Mazhar-ı zât olmuşuz remz-î müsemmä⁷⁴⁹ bizdedür
- 4 K̄alımız güş idüp⁷⁵⁰ zannetme biz hicrândayuz
Ey Cemâlî bir şu Mecnûnuz ki Leylâ bizdedür

⁷⁴³ siyeh hem: siyehiñ, SUD:

⁷⁴⁴ çeşm-i siyeh: zülf-i siyeh, SUD.

⁷⁴⁵ etme da^c vâyı: da^c vâyı kemâl etme, SUD.

⁷⁴⁶ Cemâlî Divânı, s. 150, g.139. (Karaman, 1988)

Divânda yer alan ikinci beyit mecmuada yazılmamıştır.

⁷⁴⁷ ol ħâli illâ: biz lâsız illâ, CD.

⁷⁴⁸ geçmişüz biz nür-ı esmâ ü şifâtıñ sırrını: Biz çıkup taht-ı şifâtdan esmâ seddüñ almışuz, CD.

⁷⁴⁹ olmuşuz remz-î müsemmä: olunmuşuz müsemmä, CD.

⁷⁵⁰ k̄alımız güş idüp: nâlemüz güş eyleyüp, CD.

- 58 -

İlahî [Aḥmedî] ⁷⁵¹

Fā' ilâtün / fā' ilâtün / fā' ilâtün / fā' ilün

- 1 Varımı ben dosta virdim ḥānumānım kalmadı
Cümlesinden el yudum⁷⁵² pes dü cihānım kalmadı
- 2 Çünkü ḥubbu 'l-lāh irişdi çekdi beni kendüye
Açdı gönlüm gözini ayrıḳ gümānım⁷⁵³ kalmadı
- 3 Çün fenā fi 'llāh içre bizi ifnā eylediñ
Anuñ içündür benim nām ü nişānım kalmadı
- 4 Dost cemāli ' aksini şaldı bu gönlüm iline⁷⁵⁴
Anı görelden berü şabr u qarārım kalmadı
- 5 ' Ayn-ı tevḥīd açılup ḥaḳḳ 'el-yaḳīñ bildim anı
Şirki sürdüm aradan şekk ü gümānım kalmadı
- 6 Evliyānıñ himmeti yaḳdı beni ḳāl eyledi
Şāfiyim buldım şafā reng-i ğubārım⁷⁵⁵ kalmadı
- 7 Aḥmedî eydür ilāhī saña şükrüm oldurur⁷⁵⁶
Ḥamdülillāh ' aşḳ-ı Ḥaḳdan ğayrı varım kalmadı

⁷⁵¹ Sārbān Aḥmed Divānı (İnceleme-Metin),s. 289, Bu gazel Sārbān Aḥmed'in olmadığı halde onun Divan nüshalarında bulunan şiirler başlığıyla kaydedilen şiirler arasındadır.

⁷⁵²el yudum: yudum, SAD.

⁷⁵³ gümānım: ḥumārım, SAD.

⁷⁵⁴iline: eyelene, SAD.

⁷⁵⁵ reng-i ğubārım: ayruḳ yalanum, SAD.

⁷⁵⁶oldurur: bu durur, SAD.

27a

- 59 -

İlahî [Sezâyi]⁷⁵⁷**Mefâ' ilün / mefâ' ilün / mefâ' ilün / mefâ' ilün**

- 1 Virüp 'aşkuñ vücūdum kaçresin deryāya döndürdün
Bu Mecnūnı vişāle irgürüp Leylāya döndürdün
- 2 Beni şahrā-yı hicrinden vişālin bezmine koydun
Bana şundukları cāmı mey-i hamrāya döndürdün
- 3 Bu virān gönlümi yapdın tecellī-i cemālünle
Cahīm iken yerimi cennetü'l-me'vāya döndürdün⁷⁵⁸
- 4 Sezāyīnin eline cām-ı 'aşkı şundun ey Mevlā
Alup nüş eyleyen 'aşıkları şeydāya döndürdün

- 60 -

İlahî [Sezâyi]⁷⁵⁹**fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün**

- 1 Şād ider gam-gīn dili Allah bir yüzden dağı
Feth ider her müşkili Allah bir yüzden dağı
- 2 Vādi-i hicrānını tayy itdürür bir gün bize
Gösterir ser-menzili Allah bir yüzden dağı
- 3 Her kime kim arz-ı maṭlab eyledim itdi dirig
Virdi maṭşūdum velī Allah bir yüzden dağı

---

⁷⁵⁷ Hasan Sezāyi Divānı, s.419, g.200. (Özygun, 1999)

Divanda yer alan 4,5, ve 6. beyitler mecnuada yazılmamıştır.

⁷⁵⁸ Cahīm iken yerimi cennetü'l-Me'vāya döndürdün: Cahīm iken yerim lütf eylediñ mevāya, HSD.

⁷⁵⁹ Hasan Sezāyi Divānı, s.515, ş. 388. (Uygun, 1999)

- 4 Çekme ğam z̄ulmet görünse saña bir yüzden eğer
Arz ider nūr-ı celī Allāh bir yüzden dađı
- 5 Nev-be-nev der-kārdur ‘ālem Sezāyī sırra bağ
Her işin işler belī Allah bir yüzden dağı

- 61 -

İlahī [Seyyid Nizamoğlu] ⁷⁶⁰

fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün

- 1 Deldi bağrım bülbül-i bī-çāre nālānıñ seniñ
Yoğsa aldırdın mı sen de vird-i ħandānıñ seniñ
- 2 Baña beñzersin behey bī-çāre ārām itmeyüp
Şubĥa dek bu ħulķı rāĥat etmez efġānıñ seniñ
- 3 Gülşen-i külĥāne dönderdi iñlediñ āteşi
Nār-ı hicrān mı ħalk itdi Ĥudā cānıñ seniñ
- 4 Çünkü Seyyid Seyfī dūr oldı ⁷⁶¹ vişāl-i yārdan
Ağlasun ħan ağlasun bu çeşm-i giryānıñ seniñ

- 62 -

Beyit

Fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün

- 1 Ğaflet-i dil perdedir dīdār-ı Mevlādan yaña
Perde zā’ıl oldı ise cān göziyle bağ saña

⁷⁶⁰ Seyyid Nizamoğlu Divānı, s. 131, g.139. (Özdemir, 1996)

Divānda yer alan 4,5, ve 6. beyitler mecmuada yazılmamıştır.

⁷⁶¹ oldı: oldın, SND.

27b

- 63 -

İlahî [Hakki]⁷⁶²**Mefâ' ilün / mefâ' ilün / mefâ' ilün / mefâ' ilün**

- 1 Niçün görmezler ey dil mahiler deryâda deryâyı
Gâriķ-i baħr-i ' ilm iken olurlar şöyle şahrâyı
- 2 Zuhûrı gözlere girmiş yine yok anı bir görmüş
Bu sırra var mı hiç irmiş bilüp bu özge ma' nâyı
- 3 Nedendir keşret esmândandır vaħdet-i ma' nâ
Haber vir cümlesin câna eğer bildiñse meşnâ 'i
- 4 Şuda ' aksin görüp aldanma ey gâfil hayâlâta
Eğer nûr-ı haķiķi ister isen gökde gör ayı
- 5 Bu menzil herkesiñ tîr-i murâdına hedef olmaz
İrişmek ister isen Hâķkıyâ çek ' aşķıla yâyı

- 64 -

Beyit**Fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilün**

- 1 Ehl-i ' irfân didiler sen çıķmayınca aradan
Bilmezsin kimdurur kendüyi pinhân eyleyen

⁷⁶² İsmail Hâķķı divanında bu şekilde başlayan bir gazel bulunmuştur. g.359, s.562 Ancak gazellerin sadece 1. beyitinin 1. mısrası benzerdir. Yurtsever(1990)

- 65 -

İlahî [Eşref Oğlu Rûmî]⁷⁶³

Fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün

- 1 Kim ki⁷⁶⁴ cān virmez bu yolda pes niçün cānān diler
Müdde' idir ço anı kim dostun ol yalan diler
- 2 Kibr ü kin olduğı yerde ' aşk gelüp kılmaz karar
' Aşk harāblık sever ma' mūruları vīrān diler
- 3 Varını vir dost yoluna⁷⁶⁵ ala gör bir zerrece⁷⁶⁶
Tā ki sana diyeler kim⁷⁶⁷ derdi var dermān diler
- 4 Eşref oğlu Rûmî bu yola vireli varını
Pür murād olmuş yürür kim aşlına hicrān diler⁷⁶⁸

- 66 -

İlahî [Şemsi]⁷⁶⁹

Müstef' ilün / müstef' ilün / müstef' ilün / müstef' ilün

- 1 Göster cemālün şem' ini yansun oda pervāneler
Devlet değil mi ' aşıkā şem' ine karşı yanalar
- 2 Ey ālı çok a' lā güzel yağmaladı gönüm evin
Bek bağla ' aşkıñ zincirin boşanmasun divāneler

⁷⁶³ Eşrefoğlu Rûmî Divānı, s.208, ş.6. (Güneş,1994)

Divānda yer alan 2, 4, ve 5. beyitler mecmuada yazılmamıştır.

⁷⁶⁴ Kim ki: şol ki, ERD.

⁷⁶⁵ dost yoluna: dost derdinden, ERD.

⁷⁶⁶ Vezni bozuktur.

⁷⁶⁷ sana diyeler kim: sana da diyeler, ERD.

⁷⁶⁸ pür murād olmuş yürür kim aşlına hicrān diler: bī-murād olmuş yürür ne vaşlı ne hicrān diler, ERD.

⁷⁶⁹ Şemseddin Sivasiye ait bu ilahi Divanı(Toparlı,2015)nda bulunamamıştır.

- 3 Mescid ile medreseyi ısmarladık zâhidlere
Hâkka ʿ ibâdet etmeye yeter bize vîrâneler
- 4 Ben meye tövbe etmişim âgyâr elinden içmeye
Kudret eliyle şun bana delü dolu peymâneler
- 5 Cevr ü cefâ etmekle Şemsî seni terk eylemez
Sen şanma kim seni sever şaḡâ senden uşanalar

28a

- 67 -

İlahî [Seyyid Nizâmoğlu]⁷⁷⁰

fâʿ ilâtün / fâʿ ilâtün / fâʿ ilâtün / fâʿ ilâtün

- 1 Ben dertliyim derdim vardır yâ⁷⁷¹ ben nice dönmeyeyim
İşim gücüm⁷⁷² âh u zârdır yâ ben nice dönmeyeyim
- 2 ʿ Aşkuñ odı durmaz yanar⁷⁷³ gören beni Mecnûn şanar
Gökyüzünde ay gün döner yâ ben nice dönmeyeyim
- 3 Biziz ümmeti nâcîler din yolunda duʿ âcılar
Kaʿ bede döner ḡâcılar yâ ben nice dönmeyeyim
- 4 Baña müftî virir fetvâ cânım ḡurbân olsun aña⁷⁷⁴
Ḳoymaz beni bu ʿ aşḡ baña yâ ben nice dönmeyeyim

⁷⁷⁰ Seyyid Nizamoğlu, s.181, ş.189. (Özdemir, 1996)

Divânda olan 3, ve 6. beyitler mecmuada yazılmamıştır.

⁷⁷¹vardır yâ: var deryâ, SND.

⁷⁷²işim gücüm: her dem işim, SND

⁷⁷³ʿ Aşkuñ odı durmaz yanar: ʿ Aşḡ oldu yüreklerde yanar, SND

⁷⁷⁴bu beyit divanda yoktur. -D

- 5 Bu sırta münkirler irmez münkir Hâk cemâliñ⁷⁷⁵ görmez
Çarh-ı felek durmaz döner yâ ben nice dönmeyeyim
- 6 Seyyid Nizâmoğlu tekdir münkirlerin⁷⁷⁶ işi şekdir
Evvel âhîr devrân⁷⁷⁷ hâkdır yâ ben nice dönmeyeyim

- 68 -

İlahi [Seyyid Nizâmoğlu]⁷⁷⁸

Mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün

- 1 Yâ Rab beni dūr eyleme evlād-ı 'Alīden
Bendesiyim⁷⁷⁹ ben bunlarıñ kâlū belīden
- 2 Dönmem girüye⁷⁸⁰ hâricîler başımı kesse
Sinemde muhâbbetleri var tâ-be⁷⁸¹ ezeliiden
- 3 Â' mâ⁷⁸² idi bu dīdelerim oldı çü bīnâ
Hâk-i reh seyyidlere 'aynım süreliden
- 4 Cân ü dil ile bende olan âl-i resûle
Her kime 'inâyet-i nazarı irse velīden
- 5 Çün buldı hayât bunlar ile ezeli⁷⁸³ Seyfî
Canıñı fedâ başını tōb eyleyeliden

⁷⁷⁵münkir Hâk cemâliñ: Hâkım cemâlini, SND.

⁷⁷⁶münkirlerin: münâfıkın

⁷⁷⁷devrân: dönmek, SND.

⁷⁷⁸Seyyid Nizamoğlu Divânı, s.155, ş. 159 (Özdemir, 1996)

Divanda yer alan 2. ve 3. beyitlerin yerleri mecmuada değişmiştir.

⁷⁷⁹bendesiyim: kim bendesiyim, SND.

⁷⁸⁰girüye: ger eğer, SND

⁷⁸¹var tâ-be: vardır, SND.

⁷⁸²a' mâ: ümmî, SND.

⁷⁸³hayât bunlar ile ezeli: hayât-ı ezeli bunlara, SND

- 69 -

İlahî [Niyâzî]⁷⁸⁴**mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün**

- 1 Rumûz-ı enbiyâyı vâkıf-ı esrâr olandan şor
Enel-Hağ sırrını cândan geçüp ber-dâr olandan şor
- 2 Yüri hey ehl-i taħriri⁷⁸⁵ 'alâyık ehline şorma
Cân [u] cihâni⁷⁸⁶ terk idüp kendi deyyâr olandan şor
- 3 Maşârif olmak istersen ma'ârif sırrına ey dil⁷⁸⁷
Rumûzı sırr-ı 'aşkı tâlib-i didâr olandan şor
- 4 Anadan doğma gözsüzler kemâhî görmez eşyâyı
Niyâzî vech-i dildârı ulû'l-ebşâr olandan şor

- 70 -

İlahî [Niyâzî]⁷⁸⁸**mef'ülü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ülün**

- 1 Bir kimse 'aceb yokmu ki bu sînemi yâram
Şerh ide aña derdimi⁷⁸⁹ sînemdeki yâram
- 28b
- 2 Çün nefsinı bilen kişi Allâh'ı bilirmiş
Bu ma'niye yok bende 'ilâcım n'ola çârem

⁷⁸⁴ Niyâzî-i Mısrî Divânı, s. 77, g. 58. (Erdoğan, 1998)

Divânda yer alan 3., ve 4. beyitler mecmuada yazılmamıştır..

⁷⁸⁵ Yüri hey ehl-i taħriri: yüri var ehl-i tecridi, SND⁷⁸⁶ Cân [u] cihâni: Anı cân ü cihâni, SND⁷⁸⁷ Bu beyit Divanda yoktur. -D⁷⁸⁸ Niyâzî-i Mısrî Divânı, s.150, g.121. (Erdoğan, 1998)

Divânda yer alan 2, ve 3. beyitlerin yerleri mecmuada farklı yazılmıştır.

⁷⁸⁹ derdimi: hâlimi, NMD.

- 3 Ol vechile ki cān ü dili pür taleb olsa
Dise ne zamān ağara yā Rab dil-i kıaram
- 4 Terk eylese hem ‘ār ile nāmūsı⁷⁹⁰ ol er
Ol vaqt o yürek yāresine⁷⁹¹ merhemi şaram
- 5 Derdsizlere diken görünür gerçi Niyāzī
Pervāneye od, bülbüle dā’im gülizārem

- 71 -

İlahī [Niyāzī]⁷⁹²

7+7

- 1 Ey tarīkat erleri ey haqīkat pīrleri
Bir nişān⁷⁹³ viriñ baña ol bī-nişān kıandedir
- 2 Kıandedir dostun ili kıande açılır güli
Dost bağçe⁷⁹⁴ bülbüli gül-i handān kıandedir
- 3 Aradım baħr u berri bulamadım ben bu sırrı
Cism ü cāndan içeri gizli sultān kıandedir
- 4 Bildim ki cān tendedir ten cān ile zindedir
Ammā ben de⁷⁹⁵ bilmedim cāna cānān kıandedir

⁷⁹⁰ nāmūsı: nāmūsını, NMD.

⁷⁹¹ yāresine: yarasına, NMD.

⁷⁹² Niyāzī-i Mısrī Divānı, s.50, g. 35. (Erdoğan, 1998)

⁷⁹³ nişān: haber, NMD.

⁷⁹⁴ bağçe: bağçesi, NMD.

⁷⁹⁵ ben de: nitem, NMD.

- 5 Niyāzīye yār⁷⁹⁶ olan sırrında sulṭān olan
Dīni hem imāni⁷⁹⁷ olan ol bī-mekān ḳandedir

- 72 -

İlahī [Üftāde]⁷⁹⁸

Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün

- 1 N'olduñ aḡlarsın⁷⁹⁹ gönül bī-bedel yārıñ mi var
Zār u zāri⁸⁰⁰ iñlemekden ḡayrı bir kārın mı var
- 2 Rūz u şeb arzū idersin dost cemālīñ görmeye
Sırr-ı Aḡmedden irişmiş çeşmiñe nūrın mı var
- 3 Baḡrı daşlı gözi yaşlı ciḡeri pür ḡün olur⁸⁰¹
Her belāya şabr iden Eyyüb gibi şāniñ mı var⁸⁰²
- 4 Nār-ı ' aşḡa kendüni atmaḡ dilersin⁸⁰³ her nefes
Oda yanmaz kim Ḥalīlullāh gibi tenīn mi var
- 5 Cānımı virsem saña arzū ḳılersin her nefes⁸⁰⁴
Rūḡ-ı ' İsmā' ile beñzer virmeye cāniñ mı var

⁷⁹⁶ yār: cān, NMD.

⁷⁹⁷ dīni hem imāni: dīn ü hem imān, NMD.

⁷⁹⁸ Üftāde Divānı, s.88,g. 45(XLV) (Toysal, 2009)

Divānda yer alan 5. beyit mecmuada yazılmamıştır.

⁷⁹⁹ aḡlarsın: iñlersin, ÜD.

⁸⁰⁰ zār u zāri: zāri zāri, ÜD.

⁸⁰¹ Baḡrı daşlı gözi yaşlı ciḡeri pür ḡün olur: Gözi yaşlı baḡrı yaşlı ciḡeri delik delik, ÜD.

⁸⁰² Her belāya şabr iden Eyyüb gibi şāniñ mı var: Hem belāya şoyucu Eyyüb gibi sabruñ mı var, ÜD.

⁸⁰³ dilersin: dilerseñ, ÜD.

⁸⁰⁴ Cānımı virsem saña arzū ḳılersin her nefes: Cānımı virem diyü arzu iderseñ dā'imā

- 6 Ne ‘aceb cür’et idersin bu söze Üftāde sen⁸⁰⁵
Rāh-ı Hāḳḳa⁸⁰⁶ vāşıl olmuş zerrece ḫālīñ mi var

- 73 -

İlahî [Yūnus]⁸⁰⁷

7+7

- 1 Benem ol ‘aşḳ baḫrisi deñizler ḫayrān baña
Deryā benim ḳaṭremdir ‘aşḳ oldu seyrān baña⁸⁰⁸
- 2 Ādem yaradılmadın cān ḳalıba girmedin
Şeyṭān merdūd olmadın rūḫ oldu ‘irfān baña⁸⁰⁹
- 3 Yoğiken ol bārigāh sen var idin pādişāh⁸¹⁰
Āh bu ‘aşḳ elinden āh derd oldu dermān baña
- 29a
- 4 Çün dosta gider yolum mülke irişdi elim⁸¹¹
Hāḳdan söyler bu dilim ne ḳul ne sulṭān baña
- 5 Şerī‘ at ehli irāḳ iremez bu menzile⁸¹²
Ben ḳuş dilin bilürem söyler Süleymān baña

⁸⁰⁵bu söze Üftāde sen: sözlere Üftādesin, ÜD.

⁸⁰⁶rāh-ı Hāḳḳa: nūr-ı Hāḳḳa, ÜD.

⁸⁰⁷Yunus Emre Divānı, c.2 s. 565, g.12. (Tatçı, 1990)

Divanda on beyitten oluşmuştur. Divanda olan beyit sıralamasıyla mecmuadaki sıra değişiktir.

⁸⁰⁸‘aşḳ oldu seyrān baña: zerreler ‘ummān bana, YD.

⁸⁰⁹Şeyṭān merdūd olmadın rūḫ oldu ‘irfān baña: Şeyṭān lā‘net olmadın ‘arşıdı sayvān bana

⁸¹⁰Yoğiken ol bārigāh sen var idin pādişāh:Yoğıdı bu bārigāh varıdı ol pādişāh, YD.

⁸¹¹mülke irişdi elim: mülk-i ezeldir elim, YD.

⁸¹²Şerī‘ at ehli irāḳ iremez bu menzile: ‘Aşık dilin bilmeyen yā delüdür yā dehrī, YD.

- 6 Yūnus bu ḥalk içinde eksiklidir ḥaḳ bilür⁸¹³
Divāne olmuş⁸¹⁴ çağırır dervişlik bühtān baña

- 74 -

İlahî [Niyāzî]⁸¹⁵

fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün

- 1 Āşinā-yı 'aşḳ olandan āh u zār eksik değil
Keřti-i baḥre dem-ā-dem rūzgār eksik deęil
- 2 Ol cemāliñ muṭlaḳıñ⁸¹⁶ 'aşḳında artdıḳça niyāz
Ol ḳadar nāz arttırır kim gül' -izār eksik değil
- 3 Yiri cennet baḳduęı dīdār olursa 'āşıḳıñ
Vech-i nūrundan anı yaḳmaęa nār eksik deęil
- 4 Bu niřānı 'āşıḳıñ rāḥat olur ğam dirilir
Ḥayret ender ḥayreti leyl ü nehār eksik değil
- 5 Şem' -i 'aşḳa Mıřrıyā yandır özün yoğ ol müdām
'Āşıḳıñ her yoḳluęı⁸¹⁷ üstünde var eksik değil

- 75 -

İlahî [Eşrefoğlı Rümî]⁸¹⁸

fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün

- 1 Düşeli bu 'aşḳıñ⁸¹⁹ cânım iline
Beni düşürdi⁸²⁰ ḥalkıñ diline

⁸¹³ Yunus bu ḥalk içinde eksiklidir ḥaḳ bilür: Yunus Emrem bu yolda eksikligin bildürür, YD.

⁸¹⁴ Divāne olmuş: mest oluban, YD.

⁸¹⁵ Niyāzî-i Mışrı Divānı, s.129, g.104. (Erdoğan, 1998)

⁸¹⁶ cemāliñ muṭlaḳıñ: cemāl-i muṭlaḳıñ, NMD.

⁸¹⁷ Āşıḳıñ her yoḳluęı: 'Āşıḳa her yoḳluęun, NMD.

⁸¹⁸ Eşrefoğlı Rümî Divānı, s.384, g.110. (Güneş, 1994)

⁸¹⁹ bu 'aşḳıñ: 'aşḳıñ bu, ERD.

- 2 Akıtdı çeşmimden kanlı yaşları⁸²¹
İllâ yaşım dilemezem siline
- 3 Hoş yaraşur ‘ aşıklara gözyaşı⁸²²
Her kimdir ‘ aşıkdır⁸²³ gözünden biline
- 4 Ben bu ‘ aşkdan bir nefes ayrılmazam
Gör yüreğim şerha şerha diline
- 5 ‘ Aşkla geçen bir demimi virmezem
‘ Aşksız geçen ‘ ömrümiñ biñ yılına
- 6 İsmi resmi Eşrefoğlu Rumîniñ
Kül olup şavrudı ‘ aşkıñ yeline

- 76 -

İlahî [Yūnus]⁸²⁴

- 1 İdelim cewelân kılalım seyrân
Mest olup hayrân şeyh eşiginde
- 2 Aldım himmeti geçdim zulmeti
İçdim hayâtı şeyh eşiginde
- 3 Bırakdım ‘ arı istedim yarı
Kesdim zünnârı şeyh eşiginde

⁸²⁰ düşürdi: bıraktı, ERD.

⁸²¹ Akıtdı çeşmimden kanlı yaşları: Gözlerimden yaşıla kan akıdur, ERD.

⁸²² ‘ aşıklara gözyaşı: ‘ aşıkça gözi yaşı, ERD:

⁸²³ her kimdir ‘ aşıkdır: kim ki ‘ aşıkça, ERD.

⁸²⁴ Yunus Emre Divanı(Tatçı)'nda bulunamamıştır

- 4 Nice bir ülfet ide ‘uzlet
Çekilüp halvete seyḥ eşiğinde
- 5 Yūnusum el-ḥaḳ dīdāre müştāḳ
‘Āşıkım ‘uşşāḳ şeyḥ eşiğinde

29b

- 77 -

İlahi[İḳbālī]**Fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün**

- 1 Şerm-sār itme Ḥudā'ya rüz-ı maḥşerde beni
Hürmetine Ḥātemiñ yakdırma dūzaḥda beni
Mu‘ terifim ben günāhıma muḳırrım cürmüme
Enbiyā-i mürselin içre ḥacīl itme beni
- 2 Ümmet-i Aḥmedde benden ‘āşi mücrim mi var
Müsteḥaḳ-ı zecir-i ‘itāba benden aḥsen ferd mi var
Sen ‘ināyet etmez isen baña hiç rāḥat mı var
Enbiyā-i mürselin içre ḥacīl itme beni
- 3 Şimdilik İḳbālī'yā düşdüm ‘amīḳ-i ḥayrete
Luṭf idüp destimi al yā Rab düşdüm kürbete
Diler isen ḳo caḥīme diler isen cennete
Enbiyā-i mürselin içre ḥacīl itme beni

- 78 -

İlahî [Hüdâyi]⁸²⁵

Müstef ilün / müstef ilün / müstef ilün / müstef ilün

- 1 Açıldı çün bezm-i elest devr eyledi peymānesi
Andan içenler oldu mest ayılmadı mestānesi
- 2 Şavm-ı şivāyı kim tutar ʿıyd-ı vişāle ol yeter
Bülbül gibi dāʿim öter gülşen olur kâşānesi
- 3 Bayrama şol ʿāşık irer kim Hâk cemālini görür
Dost bezminin zevkin sürer pür-nür olur dil hānesi
- 4 Ol bādeden kim nüş ider içdüği dem serhoş ider
Deryā gibi ol çüş ider esrük olur divānesi
- 5 Aç gözini Hâk ile bak oğı Hüdāyi'den sebak
Kāmil olurmuş ehl-i Hâk doğmazdan evvel ānesi

- 79 -

İlahî [Yūnus]⁸²⁶

7+7

- 1 Nice bir besleyesin sen bu kıddi kāmety⁸²⁷
Düşdüñ dünyā zevkine unuttuñ kıyāmeti

⁸²⁵ Aziz Mahmut Hüdāyi Divān-ı İlähiyat, s.25, i. 11. (Tatçı-Yıldız, 2005)

İlahi Divānda Müstef ilün / müstef ilün vezniyledörtlükler halinde yazılmıştır. Mecmuada ise bu dörtlükler beyitler haline getirilerek aktarılmıştır.

Ayrıca dörtlüklerin divanda sıralanmasıyla mecmuadaki sıralama farklıdır.

⁸²⁶ Yunus Emre Divānı, s.855, ş.380. (Tatçı, 1990)

Divānda yer alan 2, 3 ve 7. beyitler mecmuada yazılmamıştır.

⁸²⁷sen bu kıddi kāmety: bu kaddile kāmety, YD.

- 2 Dürüş kazan ye yedir bir gönül ele getür
Biñ Ka' beden yeğdurur⁸²⁸ bir gönül ' imāreti
- 3 Kerāmetim var deyü⁸²⁹ halka sālūsılık şatar⁸³⁰
Nefsiñ müslimān itsün var ise kerāmeti
- 4 Nefsiñ müslimān⁸³¹ iden Hāq yola toğrı giden
Şefā' at yarın Muḥammed şefā' atı⁸³²
- 5 Derviş Yūnus sen dađı gerçeklerden olıgör⁸³³
Gerçek erenler imiş cümleñiñ ziyāreti

30a

- 80 -

İlahî [Gülşeni]⁸³⁴**Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün**

- 1 Bî-vücüdüm ' aşq odı bilsem benim nem yandırır
Yanuben küllî kül oldum pes dağı nem yandırır
- 2 Yandırır gerçi cihānda ' aşq odı ' aşıkları
Lîki ben ' āciz kılını⁸³⁵ katı muḥkem yandırır
- 3 Ey gönül⁸³⁶ derdine dermān isteyen ' aklın şanı
Oñulur mı şol zaḥm⁸³⁷ kim anı merhem yandırır

⁸²⁸ biñ Ka' beden yeğdurur: yüz Ka' bedeb yiğrekdür, YD.

⁸²⁹ deyü: diyen, YD.

⁸³⁰ şatar: şatan, YD.

⁸³¹ müslimān: müsümān, YD.

⁸³² Şefā' at yarın Muḥammed şefā' atı: Yarın ana olısar Muhammed şefā' atı, YD.

Bu dize ölçüye uymamaktadır.

⁸³³ Derviş Yūnus sen dađı gerçeklerden olıgör: Yūnus imdi sen dađı gerçeklerden olıgör, YD.

⁸³⁴ İbrahim Gülşeni Divānı, s.42, ş.29 (Akay, 1996)

Beyitlerin yeri Divānda ve mecmuada farklıdır.

⁸³⁵ Lîki ben ' āciz kılını: Lîki benden dil revānı, İGD.

⁸³⁶ gönül: ciğer, İGD.

- 4 Nice döysün odına kim bir cān-ı za'îf⁸³⁸
Kim anıñ germiyyeti nār-ı caḥīmi⁸³⁹ yandırır
- 5 Şem'e pervāne yansa fāş olur 'ālemde⁸⁴⁰
Ma' şūkuñ derdini gör kim beni nice yandırır⁸⁴¹
- 6 Āh idersem bir nefes dünyāyı oda yaḫuben⁸⁴²
Yidi çerḫi āhım odı cümle her dem⁸⁴³ yandırır
- 7 Çünkü derdimiş devāsı bu yürek yāresiniñ
Daḫı ebsem isteme kim anı ebsem yandırır⁸⁴⁴
- 8 Rūşeni 'aşkına yandırdı ciğerde Gülşeni⁸⁴⁵
'Aşḫ odı pervāne-nisbet anı her dem yandırır

- 81 -

İlahî [Cezbî]

Fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün

- 1 Bî-vücūdum 'aşḫ odı yaḫdı benim her varımı
Virdi yaḫmaya hebā itdi güli gülzārımı
- 2 Hey ne 'aşḫ imiş benim her varımı maḫv eyledi
Gitdi elden iḫtiyārım bozdı şol bāzārımı

⁸³⁷ zaḫm: yara, İGD.

⁸³⁸ Nice döysün odına kim bir cān-ı za'îf: Nice döysün ışk odınıñ sūzişine dil revān, İGD.

⁸³⁹ nār-ı caḥīmi: nār-ı cehennem, İGD.

⁸⁴⁰ Şem'e pervāne yansa fāş olur 'ālemde: Şem'e bir pervāne yansa sūziş-i āvāz ider, İGD.

⁸⁴¹ Ma' şūkuñ derdini gör kim beni nice yandırır: Ma' şūkuñ sūz-ı revānım andan epsem yandırır, İGD.

⁸⁴² yaḫuben: yaḫuben, İGD.

⁸⁴³ her dem: derhem, İGD:

⁸⁴⁴ Daḫı ebsem isteme kim anı ebsem yandırır: Müşfik emsem isteme kim anı emsem yandırır, İGD.

⁸⁴⁵ Rūşeni 'aşkına yandırdı ciğerde Gülşeni: Rūşeni 'aşkına yanan dem-be-dem dir Gülşeni, İGD.

- 3 Ben cünûn-ı 'aşkı̇m idrâk eylemem şağım şolum
Görmezem göstermez oldu gonca ruhsârımı
- 4 Yağdı dil mülkün ħarâb itdi meded sultân-ı 'aşk
Şöyle vîrân eyledi her gûşe-i divârımı
- 5 İlticâm olkim baña keşf ola her bir dem cemâl
Ol ise artdırdı dâ'im dilde âh u zârımı
- 6 Ey cemâliñle bu Cezbî bendesin nâlân ider
Âşikâr it şaklama benden güzel didârımı

30b

- 82 -

Vâşif Efendi Raĥmetu 'l-lâh⁸⁴⁶

Müfte' ilün / müfte' ilün / fâ' ilün

- 1 Neyledi gör baña o mäh mehî
Dağa düşürdi bu dili ilâhî
Geşt iderem 'aşkla deşt ü tehî
Nâle vü efgânımı şanma tehî
Âh mine 'l 'aşkı ve ħâlâtihi⁸⁴⁷
Âħraqa ħalbi ve bi ħarârâtihi
Mânazarâ aynî illâ ħayriküm
Uğsimu billâhi ve âyâtihi

⁸⁴⁶ Enderunlu Vasif Divanı - Divanda müseddes şeklinde olan şekilde olan şiir mecmuada müsemmen şeklindedir. Şu beyit divanda yoktur:

Mânazarâ aynî illâ ħayriküm
Uğsimu billâhi ve âyâtihi -D

Divanda 4.-5. ve 7.-8. bendlerin yerleri değişmiştir.

⁸⁴⁷ Bu dörtlük Hz. Mevlana'ya aittir. TDVİA cilt: 04; sayfa: 21(AŞK - Mustafa Uzun)

Âh(lar olsun)! Hararetiyle kalbimi yakıp kavuran aşkın elinden ve onun (türlü) hâllerinden (çektiklerim), Allah Teâlâ'ya ve O'nun ayetlerine yemin ederim ki, Gözüm senden başkasına bakmadı.

- 2 Bezm-i muhabbetde o çeşm-i siyâh
 Mest iken itdi baña bir nîm nigâh
 Qalmadı ‘aşıklığıma iştâh
 Yandı kebâb oldu ciğer âh âh
 Âh mine’l ‘aşkı ve hâlâtihi
 Âhrağa kalbi ve bi harârâtihi
 Mânazarâ aynî illâ gayriküm
 Uqsimu billâhi ve âyâtihi
- 3 Şundı o meh destime bir tolu cām
 ‘Aklım alup eyledi mest-i müdām
 Farq idemem noldığımı şubh ü şām
 Cânıma kâr itdi harâret-i tamām
 Âh mine’l ‘aşkı ve hâlâtihi
 Âhrağa kalbi ve bi harârâtihi
 Mânazarâ aynî illâ gayriküm
 Uqsimu billâhi ve âyâtihi
- 4 Derdile didemden aqar kanlı yaş
 Niceye dek bu sitem-i cân-hırâş
 Añır idüp gönlümi vaqf-ı telâş
 ‘Âleme esrârımı itdirdi fâş
 Âh mine’l ‘aşkı ve hâlâtihi
 Âhrağa kalbi ve bi harârâtihi
 Mânazarâ aynî illâ gayriküm
 Uqsimu billâhi ve âyâtihi
- 5 Hancer-i hicrânla encâm-ı kâr
 Päreleyüp sineciğim yarup yâr

Dem-be-dem itsem n'ola feryād ü zār

Yārdan ‘aşk oldu baña yādigār

Āh mine’l ‘aşkı ve hālātihi

Āhrağa kalbi ve bi harārātihi

Mānazarā aynī illā gayriküm

Uqsimu billāhi ve āyātihi

6 ‘Aşkıñ oñulmazmış ebed yāresi

Eyle ‘ilāç uzamadan ārası

Dönmem olursa da nedir çāresi

Oldum o mehpāreniñ āvāresi

Āh mine’l ‘aşkı ve hālātihi

Āhrağa kalbi ve bi harārātihi

Mānazarā aynī illā gayriküm

Uqsimu billāhi ve āyātihi

7 Bād-ı muḥabbet yine esdi sere

Ḥasret ile yatdı gönül ḳantere

Meyl ideliden beri sen dilbere

Sīnede şad-ı dāğ elem dil bere

Āh mine’l ‘aşkı ve hālātihi

Āhrağa kalbi ve bi harārātihi

Mānazarā aynī illā gayriküm

Uqsimu billāhi ve āyātihi

8 Varımı yoğumı şatup bir pula

Girdim o dem ez-dil ü cān bu yola

Eyler isem da‘veti ‘aşkı n'ola

Çile-i ‘aşkı çekene ‘aşk ola

Āh mine ʾl ʿ aşk-1 ve hālātihi
 Āhrağa kalbi ve bi harārātihi
 Mānazarā aynī illā ğayriküm
 Uḡsimu billāhi ve āyātihi

- 9 Sen gideli ey meh sūz-1 efgenim
 Şuʿ lelenüp döndi tennūr benim
 Yanmak ise cānıma minnet benim
 Dāğ-1 dürden oldı gülüm gülşenim
 Āh mine ʾl ʿ aşk-1 ve hālātihi
 Āhrağa kalbi ve bi harārātihi
 Mānazarā aynī illā ğayriküm
 Uḡsimu billāhi ve āyātihi

31a

- 10 Ben saña meftūn değilim yanayım
 Āteşe düşsem n'ola pervāneyim
 Sūz-1 mey bu kim yanmadan uşanayım
 Bağrıma taşlar başayım yanayım
 Āh mine ʾl ʿ aşk-1 ve hālātihi
 Āhrağa kalbi ve bi harārātihi
 Mānazarā aynī illā ğayriküm
 Uḡsimu billāhi ve āyātihi
- 11 Yanmaya şâyān mı değil şānıma
 Yanmaz isen gelme benim yanıma
 Sūziş-i ʿ aşk itdi eşer cānıma
 Añladamam hālimi sulţānıma
 Āh mine ʾl ʿ aşk-1 ve hālātihi
 Āhrağa kalbi ve bi harārātihi

Mānazarā aynī illā ğayriküm
Uḡsimu billāhi ve āyātihi

- 12 Ben nice ketm eyleyem ey verd-i āl
Ḥālimi bilmez mi benim ehl-i ḥāl
Yağdı ciğergāhımı dāğ-ı melāl
N'işleyeyim ḳalmadı bende mecāl
Āh mine ʾl ʿ aşğ-ı ve ḥālātihi
Āhraḳa ḳalbi ve bi ḥarārātihi
Mānazarā aynī illā ğayriküm
Uḡsimu billāhi ve āyātihi

- 13 Çeşm-i siyāhiñ gibi mestāneyim⁸⁴⁸
Ḥūn-ı ciğerler ṭolu peymāneyim
Ḥātırımı yıḳma ki vīrāneyim
Bağlanalı zūlfüne dīvāneyim
Āh mine ʾl ʿ aşğ-ı ve ḥālātihi
Āhraḳa ḳalbi ve bi ḥarārātihi
Mānazarā aynī illā ğayriküm
Uḡsimu billāhi ve āyātihi

- 14 İtmez isen ey peri baña ʿ itāb
Şerḥ ideyim saña ʿ aşğ-ı bāb bāb
Gör ne imiş derd-i ğam-ı ıztırāb
Ḳaşr-ı derūnum yıḳup itdiñ ḥarāb
Āh mine ʾl ʿ aşğ-ı ve ḥālātihi
Āhraḳa ḳalbi ve bi ḥarārātihi
Mānazarā aynī illā ğayriküm

⁸⁴⁸ Bu beyitte 1.,2. ve 3. mısraların yerleri deĝişmiştir.

Uḡsimu billāhi ve āyātihi

- 15 Ehl-i diliñ ṭāli' i fīrūz imiş
 Her şeb rûz-ı dem-i nevrûz imiş
 'Aşḡ meḡer sūz-ı dil efrūz imiş
 Nār-ı muḡabbet ne ciḡer sūz imiş
 Āh mine'1 'aşḡ-ı ve ḡālātihi
 Āḡraḡa ḡalbi ve bi ḡarārātihi
 Mānazarā aynī illā ḡayrikūm
 Uḡsimu billāhi ve āyātihi

- 16 Düşdi ḡönül Vāşıf o meh ṭal' ata
 Neyleyeyim irmezse elim vuşlata
 Şabr olunur mı bu ḡadar ḡasrete
 Felek dili şaldı yemm-i firḡate
 Āh mine'1 'aşḡ-ı ve ḡālātihi
 Āḡraḡa ḡalbi ve bi ḡarārātihi
 Mānazarā aynī illā ḡayrikūm
 Uḡsimu billāhi ve āyātihi

31b

- 83 -

Merd-i nā binā-yı dānā ḤāfızOşmān Efendi ṭarafından maḡdūmum Kerīmü 'd-
 dīn'iñ vilādetine söylenen tāriḡ-i ra' nādır

Mefā' ilün / fe' ilātün / mefā' ilün / fe' ilün

- 1 Başırin? ḡöz ile Oşmān ḡördi raḡam-ı tāriḡi
 Erişdi 'āleme ā' yān baḡtla Kerīmü 'd-dīn
 1214

32b

- 84 -

Allahümme şalli Seyyidinā Muḥammedin ve bi ḥaḳḳı nūru cemāli Muḥammed Muştafā

Allahümme şalli Seyyidinā Muḥammedin ve bi ḥaḳḳı nūru cemāli İmām ‘Alīyyü’l

Mürtezā

Allahümme şalli Seyyidinā Muḥammedin ve bi ḥaḳḳı nūru cemāli Faṭimat ’ül Zehrā

Allahümme şalli Seyyidinā Muḥammedin ve bi ḥaḳḳı nūru cemāli Ḥaticet ’ül Kübrā

Allahümme şalli Seyyidinā Muḥammedin ve bi ḥaḳḳı nūru cemāli ḤasanḤulḳ-ı Rızā

Allahümme şalli Seyyidinā Muḥammedin ve bi ḥaḳḳı nūru cemāli İmām Şehīd-i Deşt-i

Kerbelā

Allahümme şalli Seyyidinā Muḥammedin ve bi ḥaḳḳı nūru cemāli Zeyn ’el- ‘Abīdīn

Allahümme şalli Seyyidinā Muḥammedin ve bi ḥaḳḳı nūru cemāli Muḥammed ’ül-

Bakır

Allahümme şalli Seyyidinā Muḥammedin ve bi ḥaḳḳı nūru cemāli İmām Ca‘fer-i

ŞadıkAllahümme şalli Seyyidinā Muḥammedin ve bi ḥaḳḳı nūru cemāli Musā-i

KāzımAllahümme şalli Seyyidinā Muḥammedin ve bi ḥaḳḳı nūru cemāli Musā E ’r-Rızā

Allahümme şalli Seyyidinā Muḥammedin ve bi ḥaḳḳı nūru cemāli Muḥammed Taḳı

Allahümme şalli Seyyidinā Muḥammedin ve bi ḥaḳḳı nūru cemāli İmām Ḥasan ’ül-

‘Askerī

Allahümme şalli Seyyidinā Muḥammedin ve ‘alī āl-i evlād-ı Muḥammed ve bi ḥaḳḳı

nūru cemāli Muḥammed el Mehdi Şāhibü ’z zamān Ḥüccetü’l Burhān Selāmullāh El

Melikü’l Mennān ve Şalavātullāh ‘aleyhim ecma‘īn evvelīn aḥīrīn zahīrīn bāṭnīn el

zahīrīn devā ez deh İmām ve cihār deh ma‘şüm-ı pāk pür cemāli Muḥammedin pür

Kemāli Ḥüseyn ‘Alī yā ‘Alī ileyh yā Ebū Ḥüseyn yā Ebū Turāb Lā fetā illā ‘Alī lā

seyfe illā zülfikār.

34a

- 85 -

1 Virmekdir derūnumda aḳan

Cānımı cānāna ḳurbān eylemek ister gönül

Ḳorḳarımki ‘ıyd-ı vişāle man‘ i olur ḳurbān gelür

Vaşlıma man‘ i ider ḳurbān gelür

SONUÇ

1. Mecmualar hakkında genel bilgi verilerek ön hazırlık oluşturduğumuz çalışmamız üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 1591 numara ile kayıtlı şiir mecmuasının ve Konya Karatay Yusuf Ağa Kütüphanesi'nde 10208 numaralı şiir ve münacat mecmuasının tanıtımı yapılmıştır. Ve mecmualarda adı geçen şairlerden hakkında bilgi bulabildiğimiz şairler hakkında yayınlanmış divanlardan ve tezkirelerden ve yapılan ilmi çalışmalardan yararlanılarak ansiklopedik bilgi verilmiştir. İkinci bölümde mecmuaların karşılaştırma yapılarak oluşturulan transkripsiyonlu metnine yer verilmiştir.

2. Çalışmamızın birinci safhasında, Konya Bölge Yazmalar Kütüphanesindeki 1591 numaralı şiir mecmuasının ve 10208 numaralı şiir ve münacat mecmuasının tanıtımı oluşturmaktadır. 1591 numaralı mecmuada 52 şaire ait 77 şiir bulunmaktadır. Kimin tarafından yazıldığını belirleyemediğimiz şiirleri, beyitleri, Arapça ve Farsça şiirleri de katarsak şiir sayısı 132'yi bulmaktadır. Bunlar içinde, En çok gazel (53) nazım şekli bulunup, gazeli muhammes (6) takip etmektedir. Düzensiz bir görüntüde olan mecmuanın düzenleyicisinin Hocasade Bahri Efendi olduğu anlaşılmıştır. Hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız Bahri Efendi'nin oluşturduğu mecmuada birçok imla ve vezin hatası vardır. Ayrıca mecmuada yer alan şairlerin 16. yüzyıl ile 19. yüzyıl arasında değişmesi şekil, kafiye ve vezin açısından bir tertibe sahip olmaması ve yer yer ilaç terkibleri ile müellifin tuttuğu notların bulunması mecmuanın düzenli olmadığı izlenimini doğurmaktadır. 10208 numaralı mecmuada 29 şairden toplam 63 şiir bulunmaktadır. Kimin tarafından yazıldığını belirleyemediğimiz beyitler, Arapça, Farsça şiirlerle bu sayı 82'yi bulmaktadır. Bunlar içinde en çok gazel (45) nazım şekli bulunup bunu muhammes (3) takip etmektedir. Mecmuanın mürettibi ile ilgili hiçbir bilgi kayıtlı değildir.

Bu bölümde ayrıca mecmualarda yer alan şairden hakkında bilgi bulabildiğimiz şairler hakkında, özellikle tezkirelere başvurarak hazırlanan ansiklopedik bilgilere yer verilmiştir. Divanı yayımlanan ve hayatı hakkında çalışma yapılan şairlerle ilgili bilgileri bu çalışmalardan aldık.

3. İkinci bölümde mecmuların transkripsiyonlu metnini hazırladık. Mecmuadaki şiirleri yayımlanmış ya da üzerinde çalışma yapılmış divanlarla karşılaştırdık. 1591 numaralı mecmua, içinde barındırdığı farklı şairlere ait gazel, şarkı, muhammes, murabba, kaside, Kerbela mersiyeleri, Arapça ve Farsça şiirler, ilaç terkibleri yanı sıra Sultan Abdülâziz'in amcası Sultân Murad'a yazmış olduğu mektup ile farklı ve zengin bir mecmuadır. 10208 numaralı mecmua ilahi, naat, münacat, mersiye gibi türler içeren bir mecmuadır.

4. Çalışmamızın en önemli kazancının üzerinde ilmî çalışma yapılmamış şairlerin şiirlerini, divanlarda bulamadığımız şiirlerini tespit etmek oldu.

KAYNAKÇA

- Açar, Bedriya Gülay(2012). *Salâhaddin-i Uşşâkî'nin Türkçe Divanı ve İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ak, Coskun(2001). *Bağdatlı Ruhî Divanı, Karşılaştırmalı Metin I-II*, Uludağ U. Yay., Bursa,
- Ak, Coskun(1987).*Muhibbî Divanı –İzahlı Metin- Kanuni Sultan Süleyman*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 712,Ankara.
- Akay, Mehmet(1996), *İbrahim Gülşenî'nin Divanı, Metin- Dil Hususiyetleri- Sözlük*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akbayar, Nuri (1996).*Mehmed Süreya Sicill-i Osmanî*, Tarih Vakfı Yurt Yay.,İstanbul.
- Akkaya Hüseyin(1994), *Nevres-i Kadim ve Türkçe Divanı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akkuş, Metin(1993). *Nef'î Divanı*, Akçağ Yayınevi, Ankara.
- Akkuş, Mehmet (1998). *Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî (Salâhî) 'nin Hayatı ve Eserleri*, MEB Yay., Ankara.
- Akpınar, Şerife (2006). *Âgâh Divanı ve İncelenmesi*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aksoy, Hasan (2013). "Zîver Paşa", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,c. 44.
- Ali Emîrî Efendi (2003), *Esâmî-i Şu'arâ-yı Âmid*, (hzl. Galip Güner, M. Güner.), Anıl Matbaa ve Ciltevi Yay., Ankara.
- Arıcı, Resul(2006).*Salâhî'nin Tasavvufî Şiir Şerhleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arslan, Mehmet (1994).*Mehmet Siraceddin Mecma-ı Şuarâ ve Tezkire-i Üdeba*, Dilek Matbaacı, Sivas.
- Atalay, Adil(1990). *Seyyid Nizamoğlu'nun Hayatı, Eserleri, Divanı*, İstanbul.
- Atik Gürbüz, İncinur(2011), *Mecmû'a-i Letâ'if (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*,Ankara.
- Atlansoy, Kadir (1997). *Bursa Şairleri-Bursa Vefeyatnamelerindeki Şairlerin Biyografileri*. Asa Kitabevi Yay.
- Ayan, Hüseyin(1981). *Cevrî Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 583, Erzurum.

- Ayan, Hüseyin(2002).*Nesimi, Edebi Kisiliği, Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni I-II*, TDK Yay., Ankara.
- Ayan, Hüseyin(1993). "*Cevri*", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, c.VII.
- Aydemir, Yaşar(2007).*Behiştî Divanı*, MEB. Yayınları, Ankara.
- Ayni, M. Ali (1944).*Türk Azizleri I, "İsmail Hakkı Bursevî"*, Marifet Basımevi, İstanbul.
- Azamat,Nihat (2000). "*İbrâhim Gülşeni*", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, TDV Yay., İstanbul.
- Azap, Samet (2010), Koyunağa Müzesi Kütüphanesindeki 11452 Numaralı Şiir Mecmuası(İnceleme-Metin), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Baba, Muharrem(1986). "*Mahzûnî*", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, c.6, Dergâh Yay. ,İstanbul.
- Banarlı, Nihad Sami (1971). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Baştuğ, İbrâhim (2002). *İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal Son Asır Türk Şairleri(Kemâlî's-Şuarâ)*,Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, c. IV, Ankara.
- Beysanoğlu, Şevket (1957). *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları*, Ankara,
- Beyzadeoğlu, Süreyya (2004). *Sünbülzâde Vehbî Lutfiyye*, MEB Yay., İstanbul.
- Bilkan, Ali Fuat, *Nâbî Dîvânı I*, MEB, İstanbul 1997.
- Bilgin, Azmi (2014). "*Türk Tasavvuf Edebiyatının Mahiyeti*", İÜ Türkiyat Mecmuası c. 24. İstanbul.
- Boysak, Nail(2007),Konya Bölge Yazma Eserle Kütüphanesi'ndeki 1479, 1591, 2752,3005 Numaralı Şiir Mecmualarının Tanıtımı ve 2752, 3005 Numaralı Mecmuaların Metni, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Bursalı Mehmed Tahir(2000). *Osmanlı Müellifleri*, Bizim Büro Yay.,(hızl. Kurnaz, Cemal-Tatçı, Mustafa),Ankara.
- Büyük Türk Klasikleri, 1986/ c.V.
- Can,Şefik (2006).*Mevlânâ: Hayâtı-Şahsiyeti-Fikirleri*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Canım, Rıdvan(2000). *Latîfî Tezkiretu's-Şu'ara ve Tabsıratu'n-nuzama (İnceleme Metin)*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara.
- Canım, Rıdvan (1995). *Edirne Şairleri*, Akçağ Yay., Ankara.

- Çapan, Pervin(2005). *Mustafa Safâyî Efendi Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Asâr Min Fevâ'idü'l-Eşâr) İnceleme-Metin-İndeks*, AKM, Ankara.
- Çelebi, Asaf Halet(2002).*Mevlânâ'nın Rubâileri*, Hece Yayınları.
- Çelebioğlu, Ayşe(2011). *Huzûrî ve Manzum Esrâr-nâme Tercümesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Canım, Rıdvan (2000). *Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsiratün'n-Nuzamâ*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- Cunbur, Müjgan(2002)"*Ahmed Bey (?-1557)*", Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, C. 1, AKM Yay., Ankara.
- Cunbur Müjgan (2002), "*Cezbî*", Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, c.2., Ankara, AKM Yay., s. 460.
- Cunbur, Müjgan (2007)."*Râşid*", Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, c.7., AKM Yay., Ankara.
- Cunbur, Müjgân (2007). "*Sırrî Paşa*", Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, c.7, AKM Yay., Ankara.
- Dakûki, İbrahim (1996). "*Fuzûlî'nin Hayatı Hakkında Bazı Yeni Tespitler ve Arapça Divânı Üzerine Düşünceler*", Fuzûlî Kitabı, Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yay, İstanbul.
- Darıcık, Murat (2006). *Nazif Divanı-Transkripsiyonlu Çeviri ve Metin-İnceleme Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Derin, Fahri ve Çabuk, Vahid(1995). *Hafız Hüseyin Ayyansarayî Mecmua-i Tevârih*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul
- Devellioğlu, Ferit (2007). *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi, Ankara.
- Dikmen, Hamit(1991). *Seyyid Vehbî ve Divanının Karşılaştırmalı Metni*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, Ahmet(2013).*Kuddusî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara
- Eliaçık, Muhittin(1992). *Tokatlı Kani Divanının Tenkitli Metni*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Enderunlu Vâsıf Dîvanı,
<http://ia601407.us.archive.org/21/items/divanigleniefk00vasfuoft/divanigleniefk00vasfuoft.pdf>
- Erdem, Sadık (1994). *Âdâb-ı Zurafâ*, AKM Yay., Ankara.
- Erdoğan Mustafa (2011). *Bursalı Rahmî ve Dîvânı*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Erdoğan, Kenan (1998). *Niyâzî-i Mısrî Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Ergun, Sadettin Nüzhet (1944). *Bektaşî Şairleri ve Nefesleri, C. 1*. İstanbul: Kenan Matbaası.
- Ergun, Sadettin Nüzhet (1936-1945). "*Fahri (Kadirî, Bursalı, Şeyh Fahreddin)*", *Türk Şairleri*, c. 3, Bozkurt Matbaası, İstanbul.
- Ergün, Asuman(2000). *Haşim Baba Divanı Üzerine Bir İnceleme*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Esad Muhlis Paşa (1268). *Dîvançe-i Esad Paşa*, İstanbul: Takvimhâne-i Âmire.
- Fatîn Dâvud (1271). *Hâtimetü'l-Eş'âr*, İstanbul
- Genç, İlhan(2000). *Esrar Dede Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevîyye*, AKM Yay., Ankara.
- Göçgün, Önder (2007), "*Ziyâ Paşa*". *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, c. VIII. AKM Yay., Ankara.
- Gölpınarlı, Abdülbâki(1961). *Fuzulî Divanı*, İnkilâp ve Aka Yayınları, İstanbul.
- Gölpınarlı, Abdalbaki (1931), *Melâmîlik ve Melâmîler*, Devlet Matbaası, İstanbul.
- Gürbüz, Mehmet (2012). "*Şiir Mecmuaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi*", Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII- Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı(hzl. Aynur, Hatice vd.), Turkuaz Yayınları, İstanbul.
- Güneş, Mustafa(1994). *Eşrefoğlu Rûmî ve Divanı(İnceleme- Metin)*, Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Hidayetoğlu, Ahmet Selahattin(1996). *Nesib Dede Hayatı, Eserleri ve Divanı'nın Tenkidli Metni*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- İnal, İbnü'l-Emin Mahmud Kemal (1999). *Son Asır Türk Şairleri*, AKM Yay., (hzl. Cunbur, Müjgân) Ankara
- İnce, Adnan(2005). *Tezkiretü'ş-Şu'arâ Salim Efendi*, AKM Yay., Ankara.

- İpekten Haluk- İsen, Mustafa vd.(1998). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 942, Kaynak Eserler Dizisi 12, Ankara.
- İsen, Mustafa (1994). *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, AKM Yay., Ankara.
- İsen, Mustafa- Bilkan, Ali Fuat, vd.(2012). *Sultanların Şiirleri Şiirlerin Sultanları*, Kapı Yay., İstanbul.
- Kadıoğlu, İdris (2003). *Lebîb-i Amidî, Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Kalpakkı Mehmet (1995). "Fevrî", , Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.12, İstanbul.
- Karacan, Turgut (1991). *Bosnalı Alâeddin Sabit Divanı*, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas
- Karacan, Turgut (1981) , XVII. YY. Şairlerimizden Sabit ve Edisyon Kritikli Divanı, Yüksek lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ezurum.
- Karahan, Abdulkadir (1966). *Kanunî Sultan Süleyman Çağı Şairlerinden Figânî ve Divançesi*, İÜEF Yay., İstanbul.
- Karahan, Abdulkadir (1996). "Fuzûlî", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, TDV Yay., c.13, İstanbul.
- Karaman, Nihal Nomer (2002). *Cemali Divanı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Karaman, Nihal Nomer (1988). *Cemali Divanının Tenkidli Metni*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kavruk, Hasan (2004). *Niyazî-i Mısrî Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Türkçe Şiirleri*, Malatya Belediyesi Kültür Yay., Malatya.
- Kayabaşı Ayfer (1995). *Sarban Ahmed Divanı (İnceleme-Metin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Kaymaz, Zeki (2007). "Dukakinzâde Ahmed Bey'in Çağatay Türkçesi ile Üç Gazeli", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1.
- Kılıç, Filiz (2010). *Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-Şu'arâ (İnceleme-Metin)*, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü.
- Köksal, Fatih (2012). "Şiir mecmualarının önemi ve 'Mecmuaların Sistemik Tasnifi Projesi' (MESTAP)". Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII: Mecmua: Osmanlı Şiirinin Kırkambarı, Haz. Hatice Aynur vd., Turkuaz Yayınları, İstanbul 2012, 409-431

- Koca, Turgut (1990). *Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*, Naci Kasım İstanbul Maarif Kitaphanesi ve Matbaası, İstanbul
- Koç, Mustafa ve Tanrıverdi Eyyüp (2004). *Muhyî-i Gülşenî, Menâkıb-ı İbrahim-i Gülşenî*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., İstanbul.
- Kurnaz, Cemâl ve Çeltik Halil (2009). "Muaşşerden Uzun Musammatlar ve Bilinmeyen Nazım Şekillerinden Yirmilik" *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 4/2 Winter.
- Kurnaz, Cemâl ve Çeltik Halil (2009). "Muaşşerden Uzun Musammatlar ve Bilinmeyen Nazım Şekillerinden Yirmilik" *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 4/2 Winter
- Kut, Günay (2011), "Mecmua", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yay.
- Kut, Günay(1993). "Cemâlî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. VII.
- Levent, Agâh Sırrı (1998). *Türk Edebiyatı Tarihi I*, TTK Yayınları, Ankara.
- Macit, Muhsin (2012) *Nedîm Divanı*, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10635,nedim-divanipdf.pdf?0>
- Mazıoğlu,Hasibe(1997). *Fuzûlî Üzerine Makaleler*, TDK Yay., Ankara.
- Mehmed Süreyyâ (1993). *Sicill-i Osmanî* (hzl.Nuri Akbayar), c. 3. Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul.
- Muallim Naci (1307). *Osmanlı Şairleri*, İstanbul.
- Nev'î-zâde Atâyî (1268). *Zeyl-i Şakâyık*, c.I, İstanbul.
- Nasrattinoğlu, İrfan Ünver(1971). *Afyonkarahisarlı Şairler, Yazarlar, Hattatlar*, Nasrattinoğlu Yay., Ankara.
- Oğraş, Rıza(1991). *Hoca Neş 'et Divanı (İnceleme ve Tenkidli Metin, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Okçu, Naci. *Şeyh Galib Divanı*, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10654,metinpdf.pdf?0>
- Okçu, Naci(1993), *Şeyh Gâlib Dîvânı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Erzurum.
- Osmanzâde Vassaf (2011). *Sefîne-i Evliya* (hzl. Mehmet Akkuş, - Ali Yılmaz) , c. 3, Kitabevi Yay., İstanbul.
- Oy, Aydın (1995). *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, İstanbul, Tekirdağ Valiliği Yay., Tekirdağ.
- Öz, Mehmet Ali(2002). *Gürünlü Şairler*, Dilek Matbaası, Sivas.

- Özcan, Abdulkadir (1989). *Şeyhî Mehmed Efendi, Şakâ'ik-i Nu'mâniyye ve Zeyilleri "Vakâyiü'l-Fuzalâ"*, c. 3, Çağrı Yay., İstanbul.
- Özdemir, Canan(1996). *Seyyid Nizamoğlu Divanı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Öztürk, Yılmaz(2006). *17. Yüzyıl Şairlerinden Dimetokalı Vahdeti'nin Divanı'nın Tenkitli Metni*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Parmaksızoğlu, İsmet(1968), *Türk Edebiyatında Iraklı Şairlerden Ruhî*, Kardeşlik, 7/10, Şubat
- Pekolcay, Nejla ve Uçman, Abdullah (1995). "*Eşrefoğlu Rûmî*" Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, c.11.
- Peremeci, Osman Nuri (1940). *Edirne Tarihi*, Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Seveler Yayınlarından, İstanbul.
- Refik, Ahmet(1924). *Âlimler ve Sanatkârlar*, Orhaniye Matbaası, İstanbul.
- Rejioğlu Abdulhekim Mustafa(1961). *Rûhî-i Bağdadî*, Kardeşlik, 1/4, Ağustos.
- Sarı, Mehmet (2007) "*Râşid*", Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, c.7., AKM Yay., Ankara.
- Sarı, Mehmet (2013). *Mevlevî Âşık ve Şair Konyalı Şem'i Divanı*, Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Konya.
- Sarı, Mehmet (1980). *Konyalı Şem'i ve Divânı*, Ankara(AÜ DTCF Eski Türk Edebiyatı Bitirme Tezi).
- Seferli, Eliyar vd.(1993). *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 2*, Azerbaycan Türk Edebiyatı-II, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- Semen, Gürdal (2006), *Nesîb Dede, Hayatı, Eserleri*, Edebî Kişiliği ve Rişte-i Cevâhir, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa
- Sevgi, Ahmet (1994). "*Giritli Şairler*". Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi 7-8.
- Sungurhan, Aysun (hızl) (2009). *Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiretü's-Şu'arâ*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara,
- Şahin, Kamil ve Subaşı M. Hüsrev (1995). "*Es'âd Muhlis Paşa*", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, c.11, 1995, s.35
- Şemseddin Sâmî (1896), *Kâmûsu'l-A'lâm*. C.V. Mihran Matbaası, İstanbul.

- Şeref Hanım[1292 (1875)], *Dîvân-ı Şeref Hanım*, Şeyh Yahya Efendi Mat., (İstanbul),
- Tarlan, Ali Nihad (1992). *Necâtî Beg Divanı*. Akçağ, Ankara.
- Tatçı, Mustafa (1990). *Yunus Emre Divanı (inceleme-metin) (2 cilt)*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tatçı, Mustafa-Yıldız, Musa(2005). *Divan-ı İlahiyat-Aziz Mahmud Hüdayi*, Üsküdar Belediyesi Yayınları, İstanbul.
- Tay, Hüseyin(2011). *MusulluEs'âd Seyyîd Mehmed: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Tayşi, Mehmet Serhan (1995). "*Feyzullah Efendi*", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul.
- Tenik, Ali (2009). "*Türk Mutasavvıf Şâirlerinde Varlık Anlayışı Eşrefoğlu Rûmî, Niyâzî-i Mısırî ve Ahmed Kuddûsî Örneği*", Tasavvuf /İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi (İbnü'l-Arabî Özel Sayısı-2). Sayı: 23.
- Tenik Ali (2011). *Ahmed Kuddûsî.*, Ukde Yay., Ankara.
- Tıgılı, Fatih(2006), *Bursalı Rahmi Çelebi Divanı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Toparlı,Recep (2015).*Şemseddin Sivasî Divanı*, Sivas Belediyesi Yay., Sivas.
- Toysal, Tuğrul(2009), *Üftâde Divanı-Transkripsiyonlu Metin-Dil İncelemesi-Dizin*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kayseri.
- Tuman, Mehmet Nâil (2001). *Tuhfe-i Nâilî-Divân Divân Şairlerinin MuhtasarBiyografileri I-II*, Bizim Büro Yayınları (hzl. Kurnaz, Cemal-Tatçı, Mustafa),Ankara.
- Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi(2002) "*Hulûsî*". c. 5., AKM Yay., Ankara.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi(1990). "*Nüzhet Osman Efendi (Bakırcılar Kethüdası)*", c.7, Dergâh Yay.,İstanbul.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (1998), "*Vahdetî c. 8*" ,Dergâh yayınları, İstanbul.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, "*Sıdkî Mustafa Efendi*" ,c.VIII, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (1998). "*Sırrî Paşa (Konyalı)*", c.8, Dergâh Yay., İstanbul.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi(1997). Devirler/ İsimler/ Eserler/ Terimler,"*Râşid*

İbrahim Efendi”, Dergâh Yayınları, c.7, İstanbul.

- Türkmen, Ahmed Faik (1939) *Mufasssal Hatay Tarihi*. Cilt 3.: İktisat Yayınevi Antakya.
- Uygun, Rıza(1999). *Hasan Sezâyî'nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelenmesi*,Yayımlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Uzun, Mustafa (2003). “Mecmuâ”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 28.
- Varışoğlu (2010), Behice Aynî'nin III. Selim Mersiyesi'nde Göstergelerin Anlam Yönünden İncelenmesi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(2):317 -330,
- Yağcı, Ömer Gökhan(2006). *Mehmed Şerif Efendi Divanı*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale.
- Yakıt İsmail(1993).*Batı Düşüncesi ve Mevlâna*,Ötüken Neşriyat, , İstanbul.
- Yazar,İlyas (2010) *Kâni Divânı Tenkidli Metin ve Tahlil*, Libra Yay., İstanbul.
- Yenikale, Ahmet(2012).*Sünbülzâde Vehbî Divanı*, Kahramanmaraş.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10651,sunbul-zade-vehbi.pdf?0>
- Yeniterzi, Emine(2007).*Mevlâna Celaleddin Rumî*, TDV Yayınları, Ankara.
- Yıldız, Sâkıp, *Türk Müfessiri İsmail Hakkı'nın Hayatı*, İslami İlimler Dergisi, sy.1.
- YılmazH. Kamil (1997). “*Hâşim Baba*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. C. 16. İstanbul.
- Yılmaz H. Kamil(1990). *Azîz Mahmûd Hüdâyî, Hayatı-Eserleri-Tarîkatı*, Erkam Yay., İstanbul.
- Yılmaz, Kâşif(2001), *Güftû ve Teşrifâtü' -Şu'arâsı*, AKM Başkanlığı Yay., Ankara.
- Yılmaztürk, Hasan(1999). *Esâmî-i Şu'arâ-yı Âmid'in Tenkitli Metni*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yöntem, Ali Canip (1925).“*Nedîm'in Hayatı*”, Türkiyat Mecmuası I (Ağustos).
- Yöntem, Ali Canip(1948).“*Nedîm'in Hayatı ve Çağdaşlarının Üstündeki Tesirleri*”, c.3,Türk Tarih Kongresi (15-20 Kasım 1943), Kongreye Sunulan Tebliğler, TTK Yay., Ankara.
- Yurtsever, M.Murat(1990). *İsmail Hakkî Divanı*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Yuvalı, Abdülkadir-Aktan A.(1997). *Sicill-i Osmânî*, C .4, Sebil Yay., İstanbul.

Yüksel, Murat (2007). "*Zühdi*", Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi. c. VIII, AKM Yay., Ankara.

Zavotçu Gencay (2009).*Zehr-i Mâr-Zâde Seyyid Mehmed Rızâ, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Tezkiresi*, Sahhaflar Kitap Sarayı.

İnternet Kaynakları

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/>

<http://www.kuranmeali.org/>

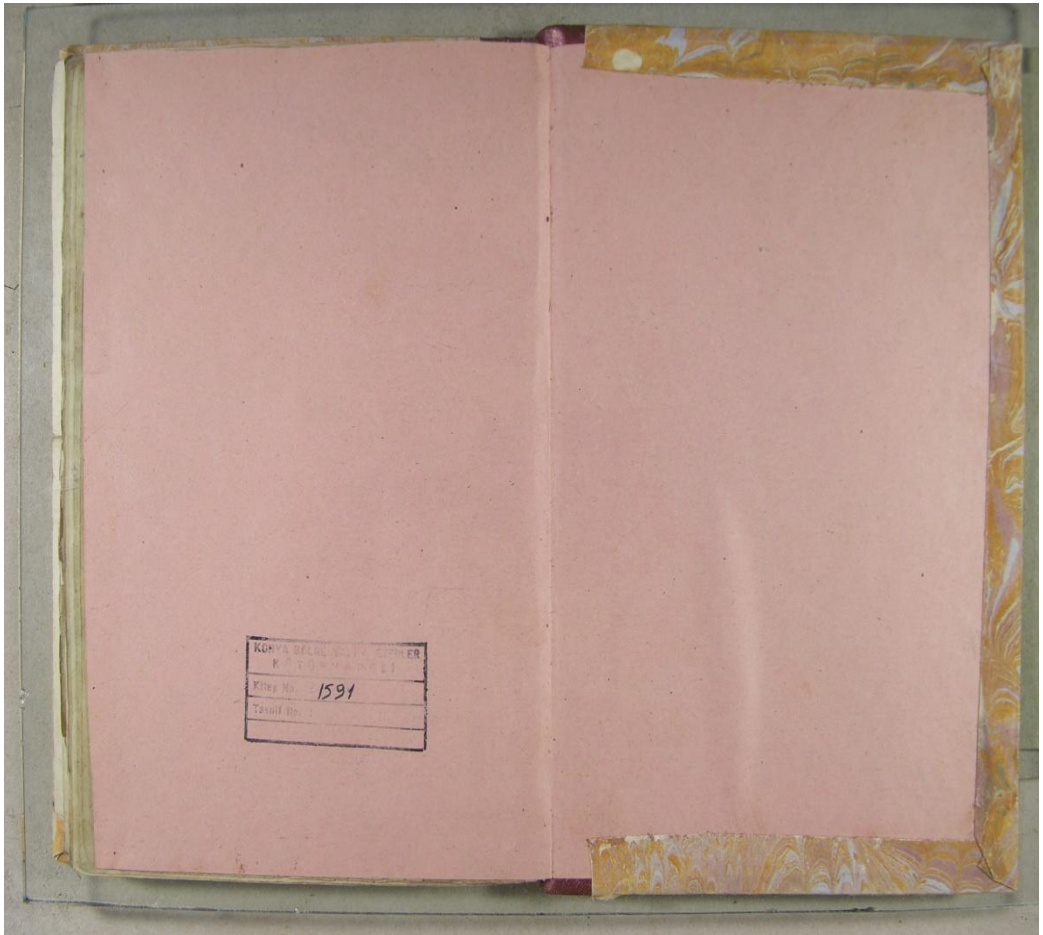
http://kuran.diyamet.gov.tr/kuran_meal.pdf

<http://www.kubbealtilugati.com/>

MECMUALARIN TIPKIBASIMLARI

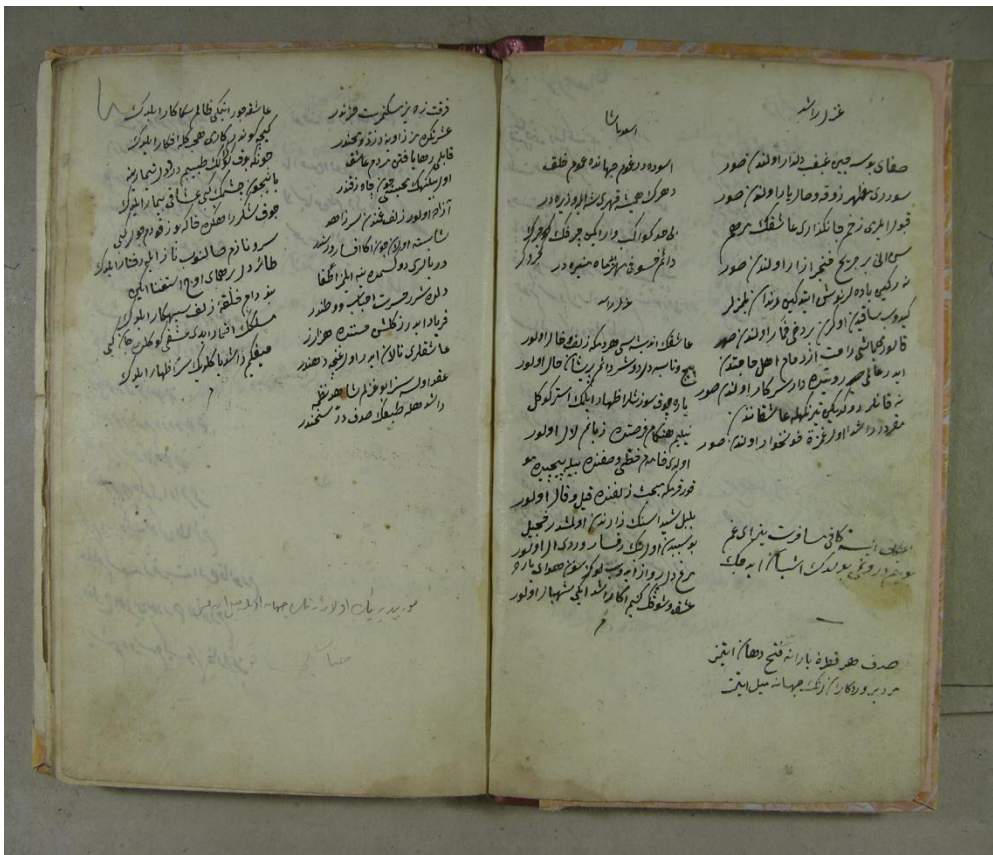
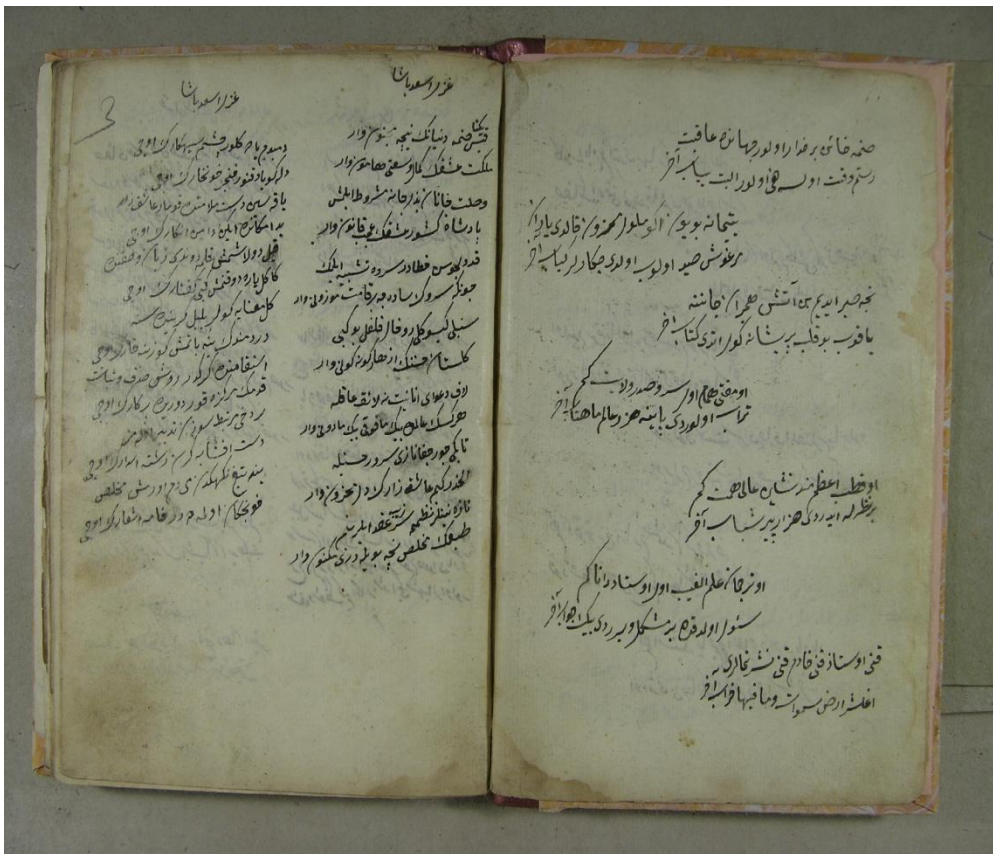

1591 Numaralı Mecmua-i Eşar- Tıpkıbasım

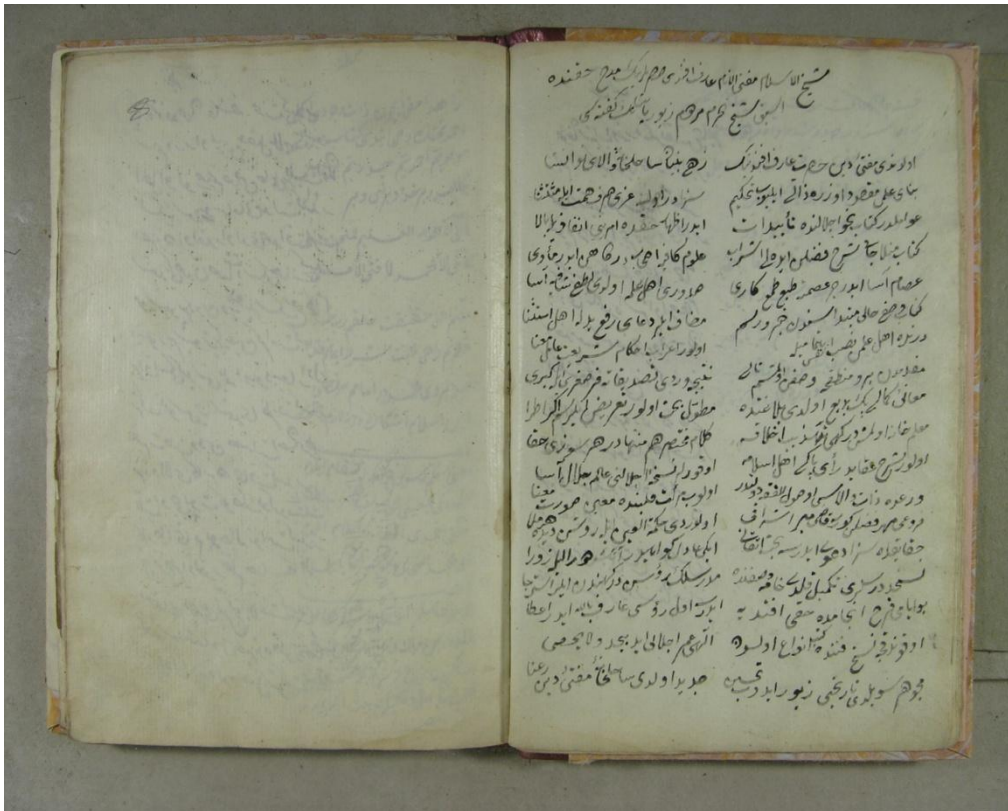
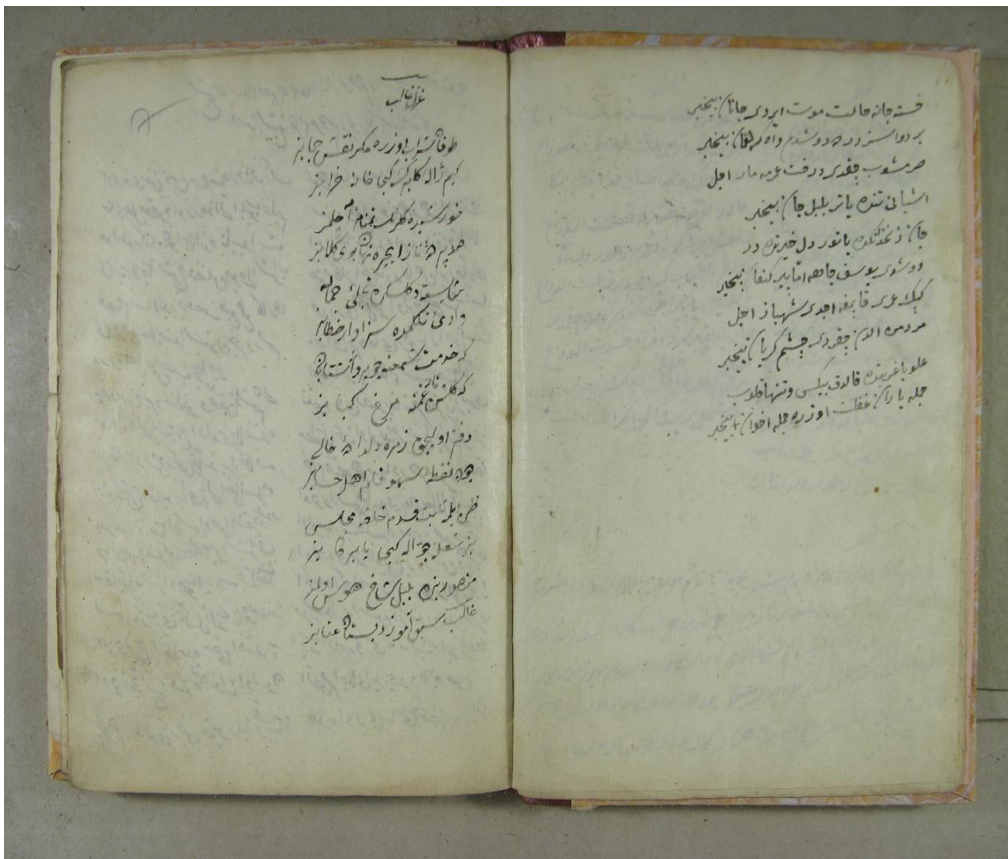

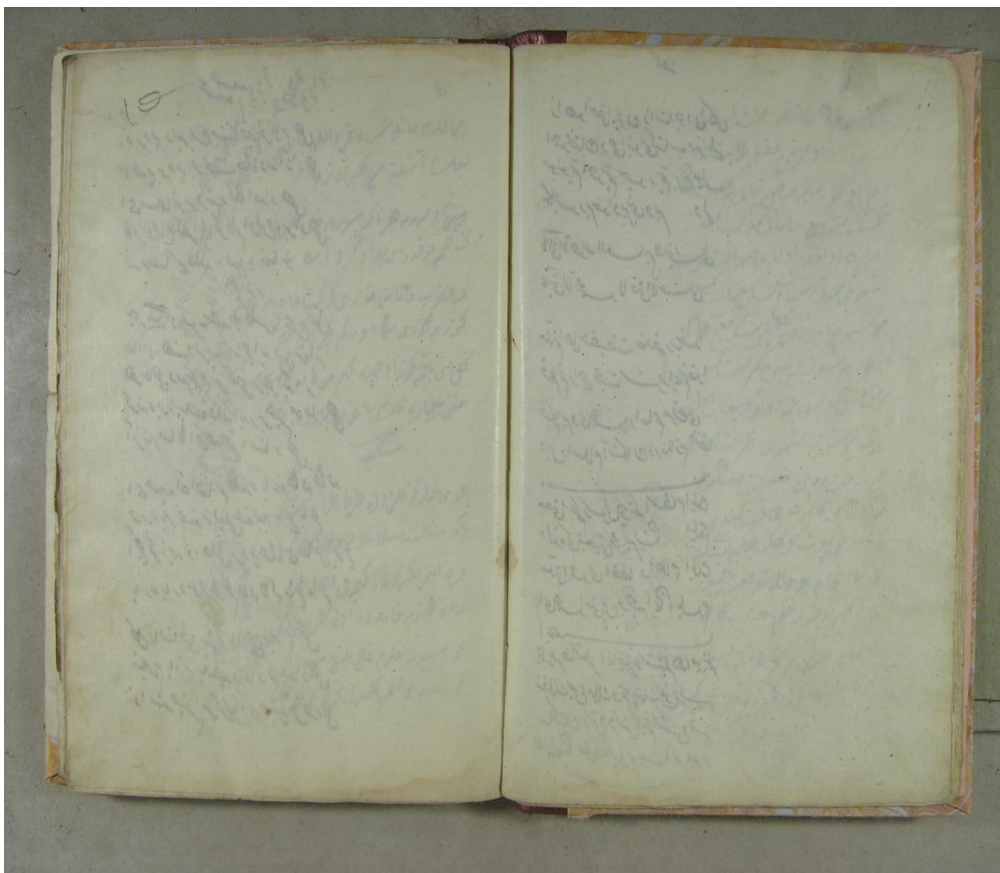
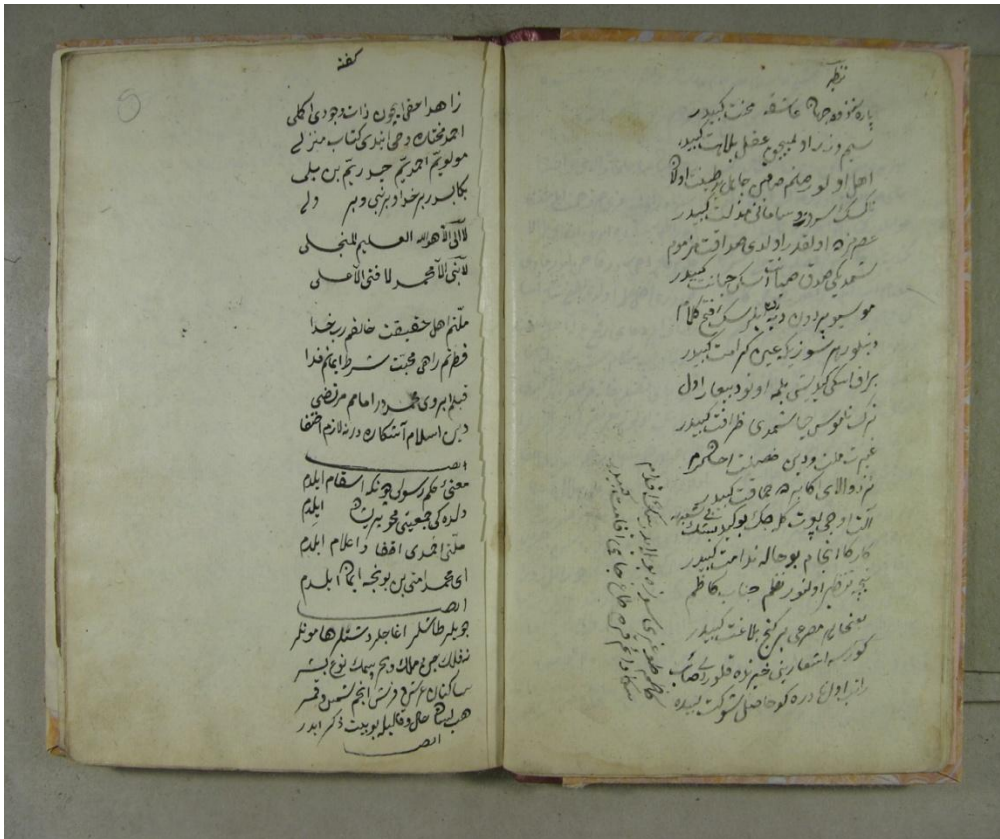

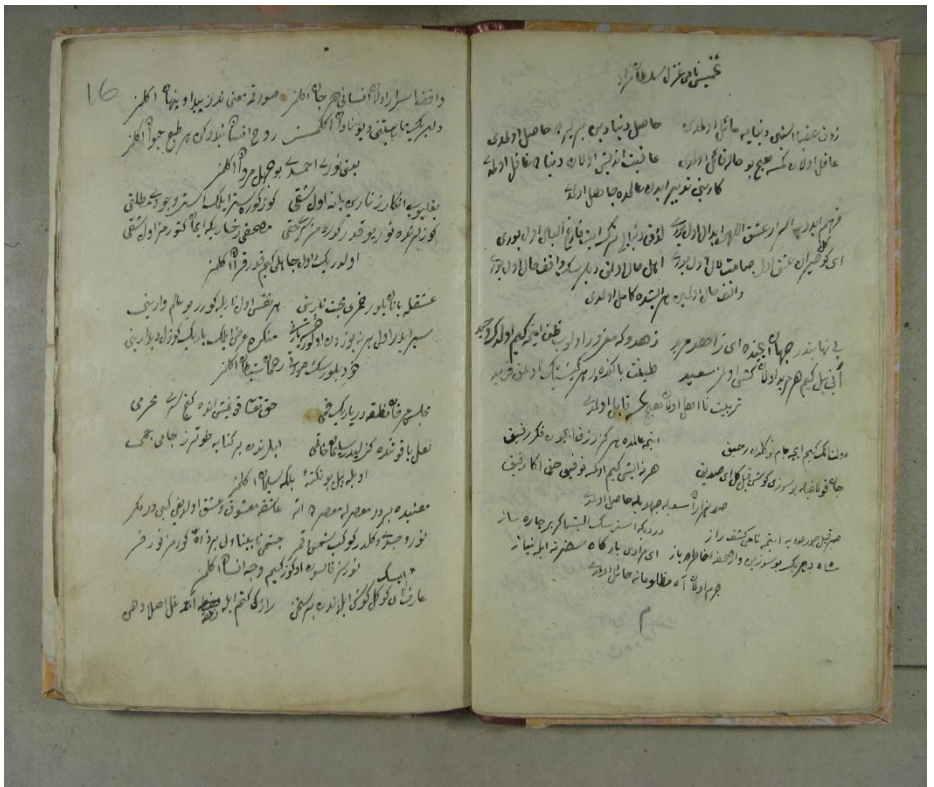
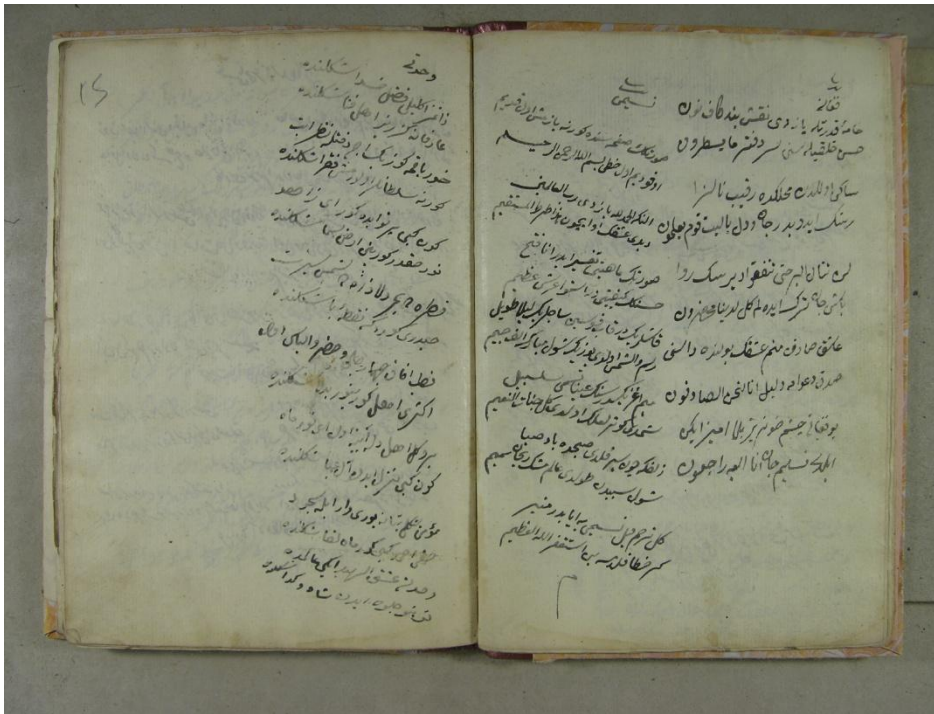

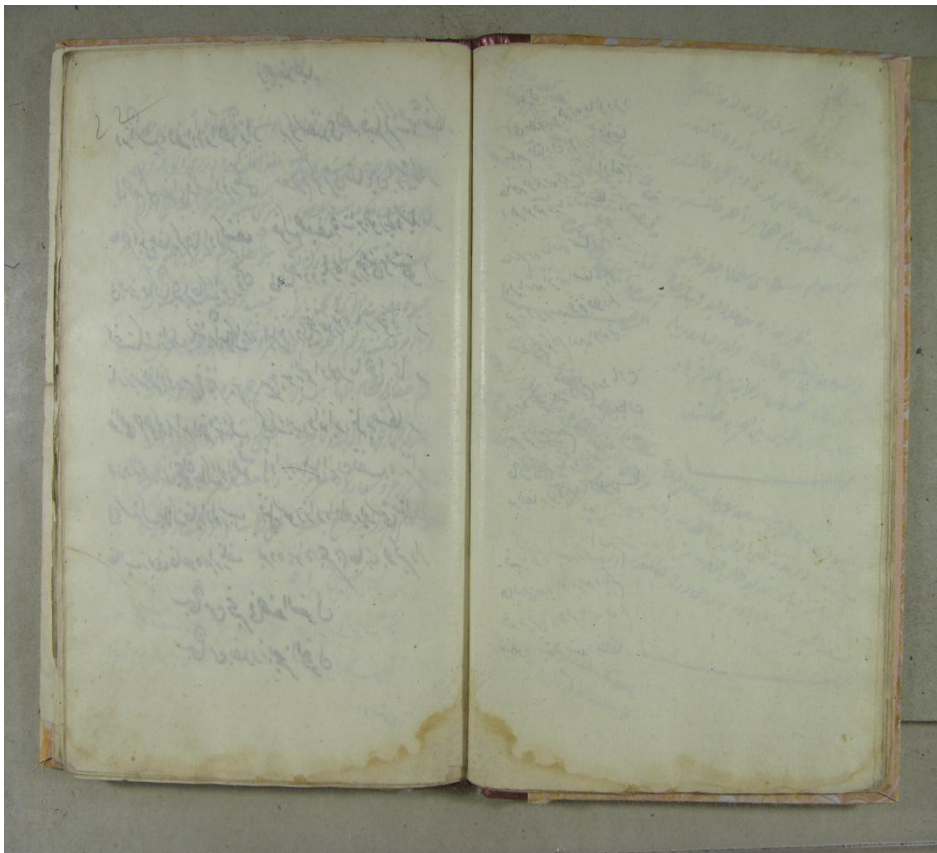
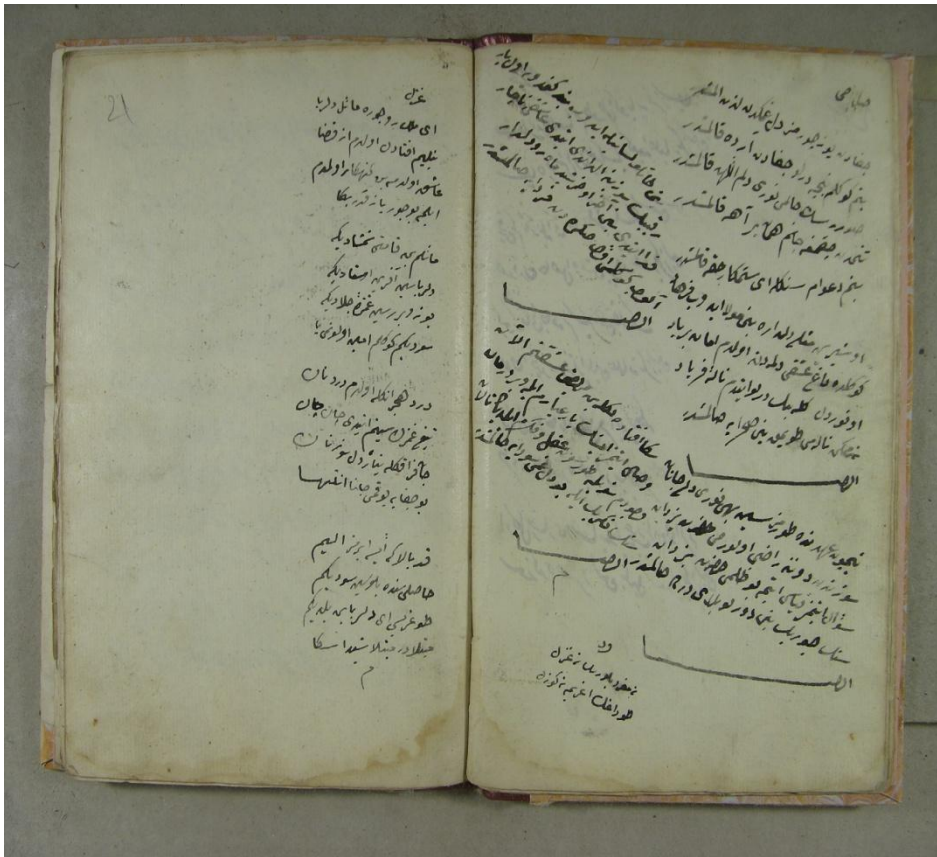

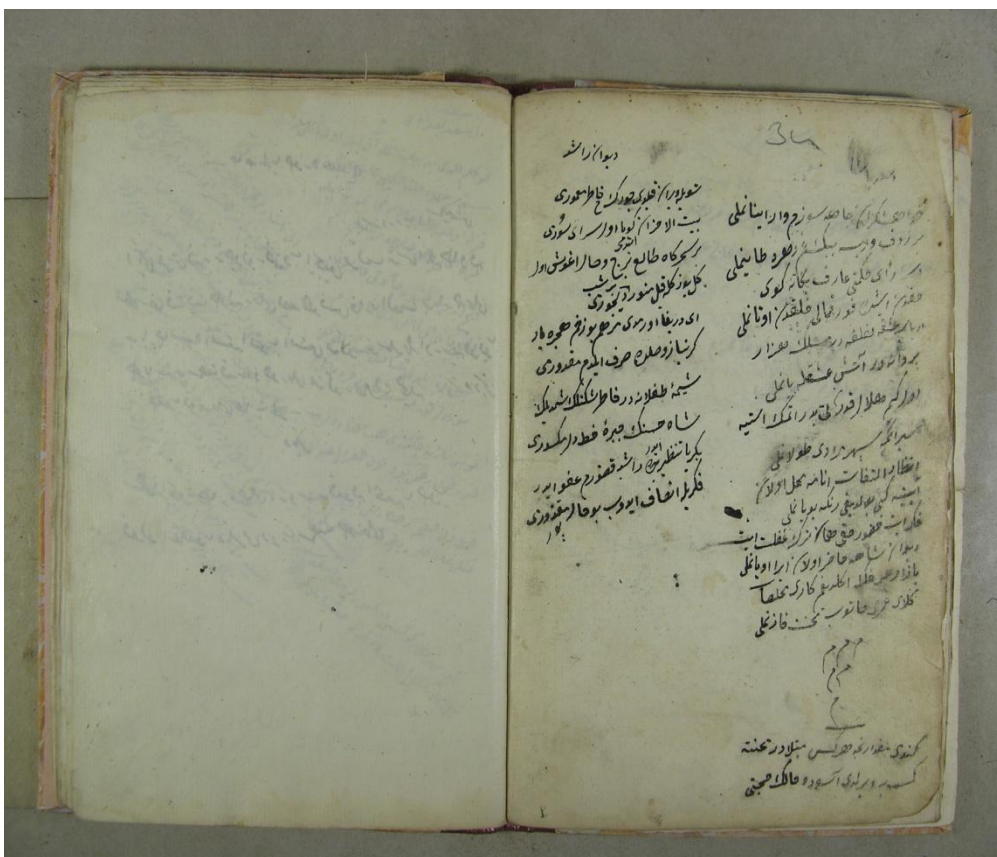
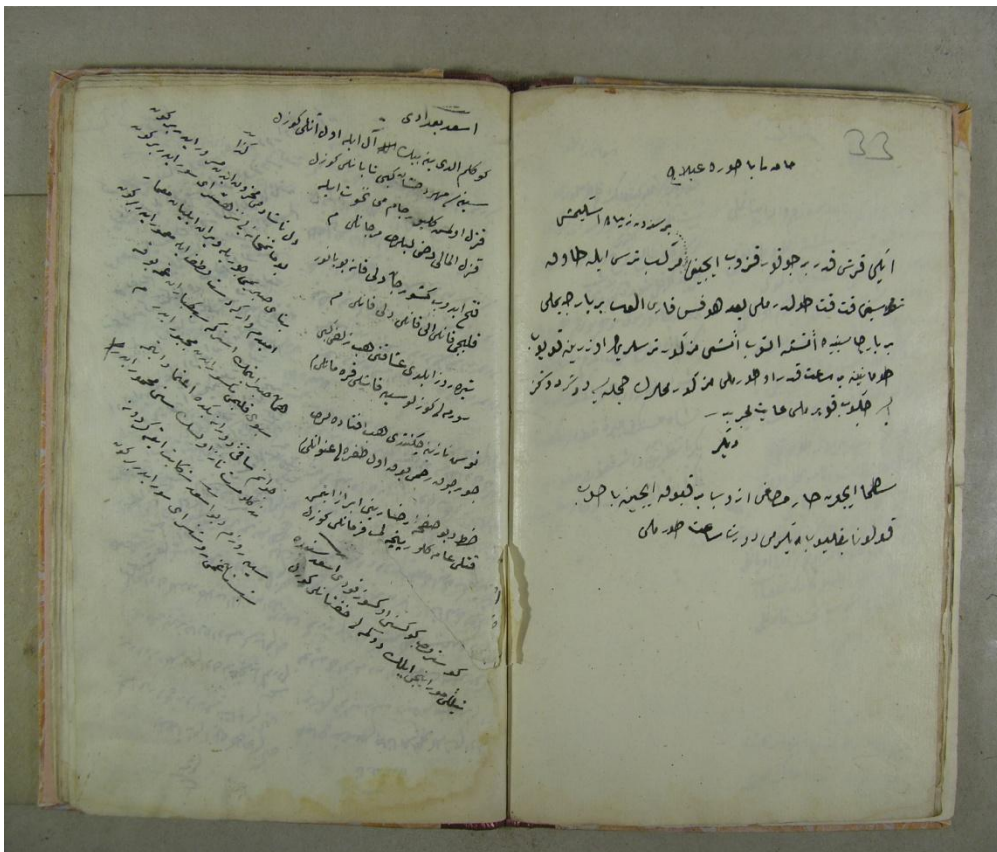

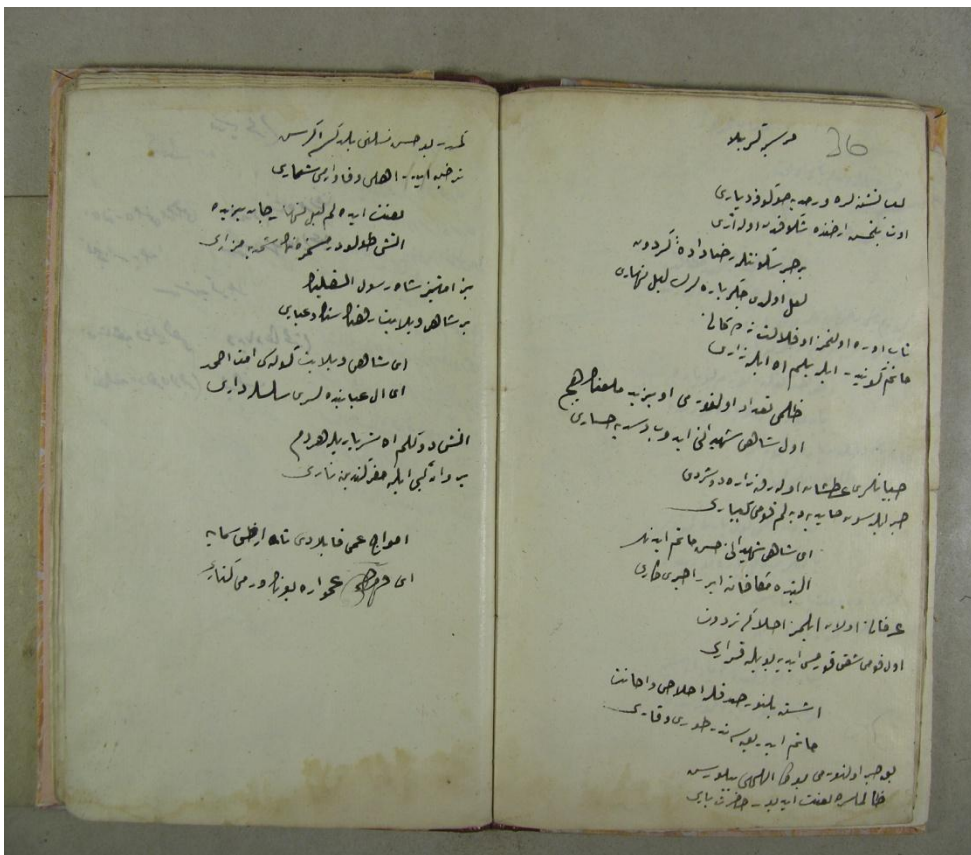
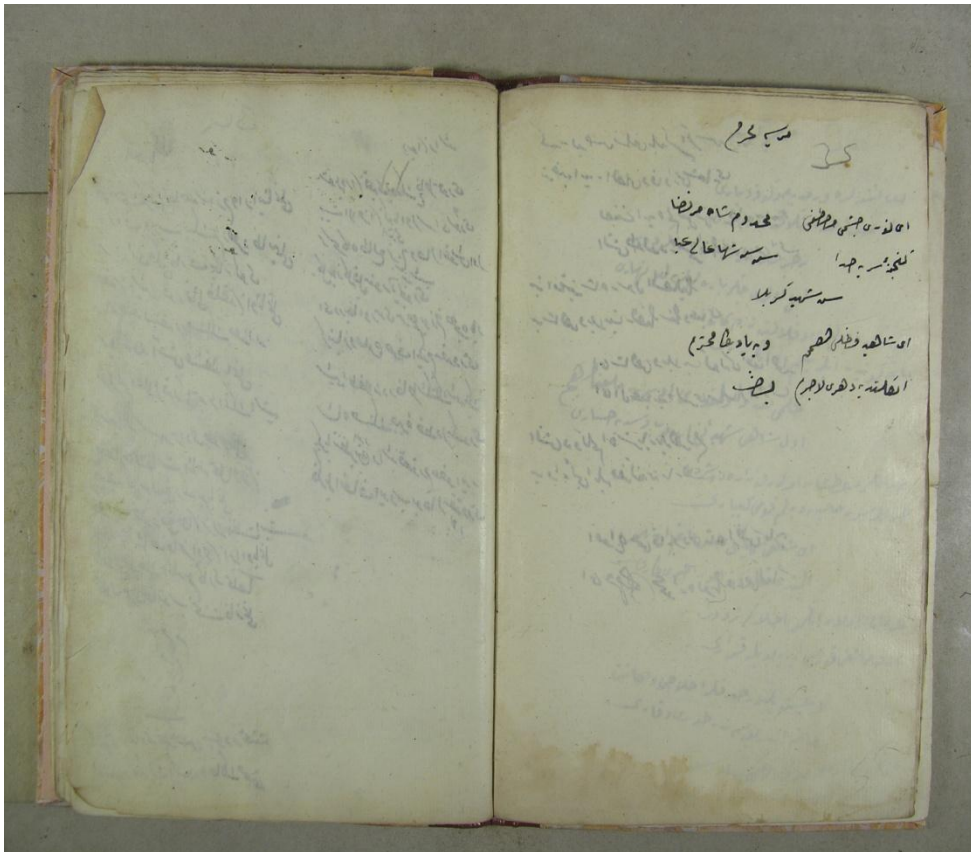

ایام جشن و مهمانی محمد دوم شاه و رضی
 علیهم السلام در شهر تبریز
 در ماه جمادی الثانی
 در روز پنجشنبه
 در وقت عصر
 در محفل مبارک
 در حضور شاه و اعیان
 در مجلس شادمانی
 در وقت شام
 در شهر تبریز

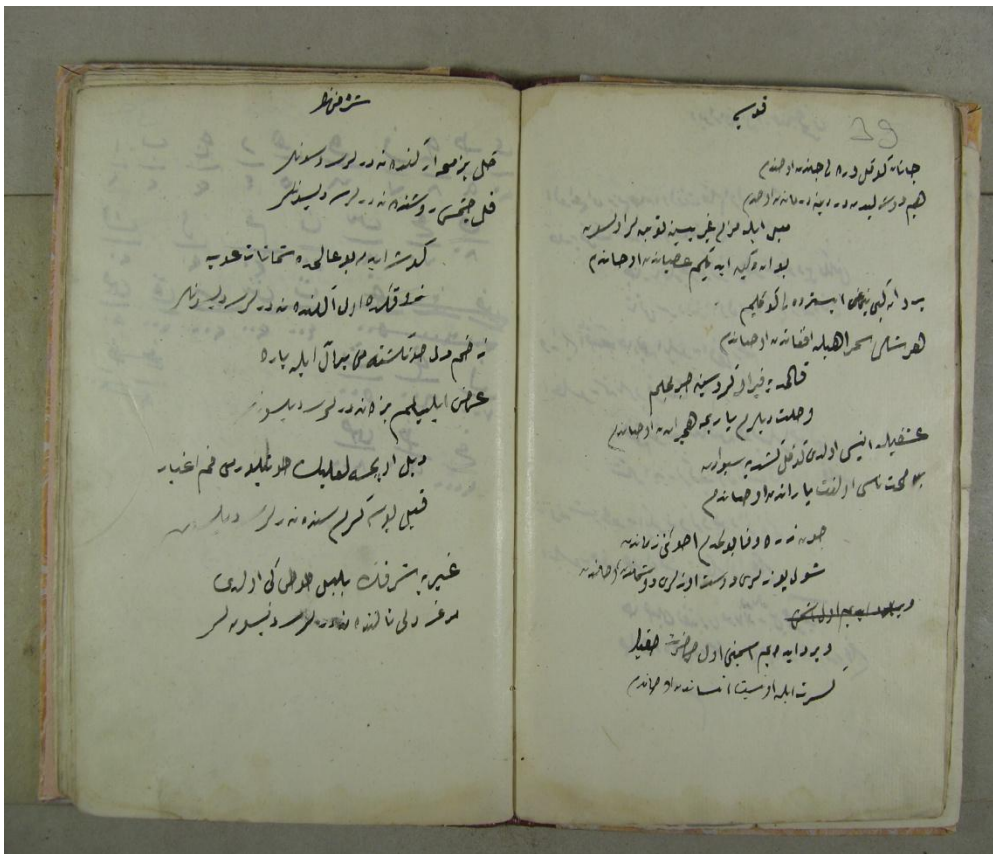
در روز شنبه اول ماه رجب
 در وقت عصر
 در محفل مبارک
 در حضور شاه و اعیان
 در مجلس شادمانی
 در وقت شام
 در شهر تبریز
 در روز یکشنبه
 در وقت عصر
 در محفل مبارک
 در حضور شاه و اعیان
 در مجلس شادمانی
 در وقت شام
 در شهر تبریز

در روز دوشنبه
 در وقت عصر
 در محفل مبارک
 در حضور شاه و اعیان
 در مجلس شادمانی
 در وقت شام
 در شهر تبریز

در روز سه شنبه
 در وقت عصر
 در محفل مبارک
 در حضور شاه و اعیان
 در مجلس شادمانی
 در وقت شام
 در شهر تبریز

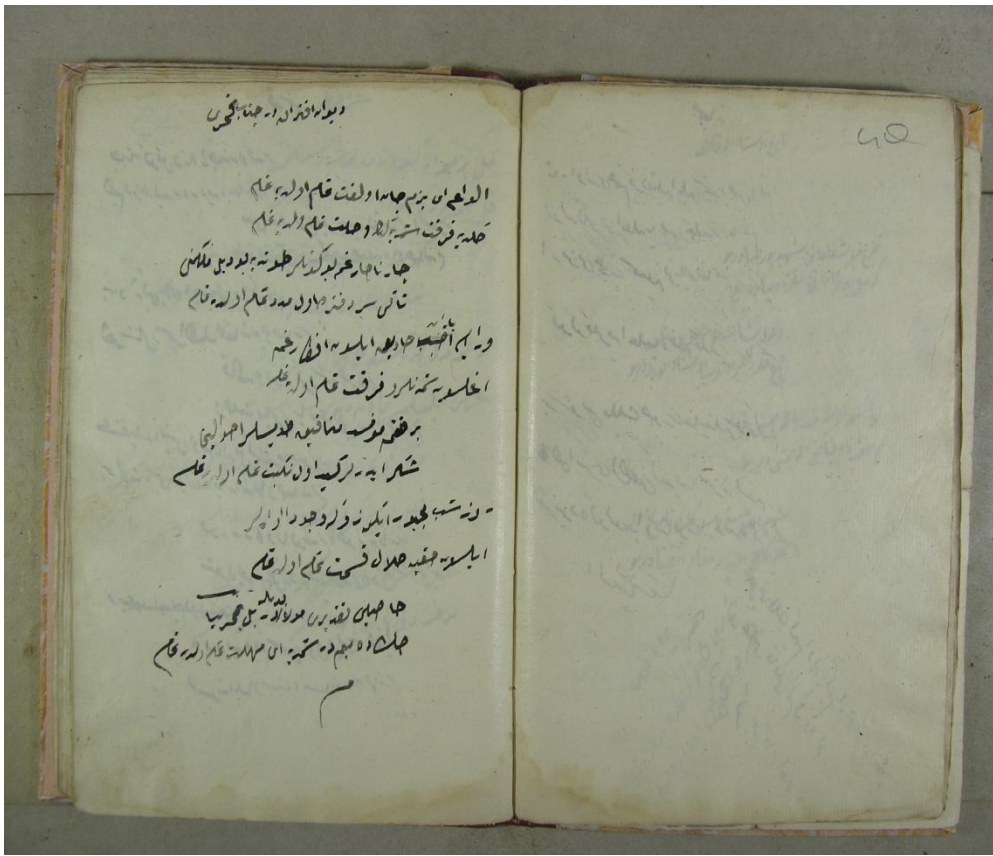

چنانکه کوش در راه چینه در اوج
 هم در کوش در راه چینه در اوج
 میں ایلد مران چل بسینه فوجہ کر اوسوہ
 بوارہ و کیر ایہ نام چھابانہ ارچانہم
 بد در کوش چھ ابستردہ را کو کیم
 لورشان اسکر الہد اقصانہ ارچانہم
 فاکہ زینا و فرود سیمہ ہر علم
 و جنت دبار با رہم کیم ایہ ارچانہم
 خنقیدانہ ایسی اولد کوش شہہ بسورہ
 ہا کت نامی اراقت بارانہ ارچانہم
 چہ نہ ہ و فاقولم اھدی نہ مانہ
 شول یونہ نرسا و ست اوزن و ستانہ ارچانہ
 و بچہ ایہ اولد کوش
 و بردایہ ہم ہم سینی اولد کوش
 کسرت ایلد اوسیت آست نہ ہ ارچانہم

کھن بر صوار لندہ نہ در کوسر کوسر
 فن چھسی و کشف نہ در کوسر کوسر
 کد سزا یہ در کوشا لہ ستانہ خوب
 خست فکدہ اول اللندہ نہ در کوسر کوسر
 نہ ہم دل ہر نمانندہ ہم بر آں ایلد بارہ
 حکمن ایلد کیم بر نہ در کوسر کوسر
 دین اولد کوش لیلک کوش لیلک ہم اخبار
 فقیں لوم کوش سمنہ نہ در کوش کوش
 عجب ہ سوزن ہ ہم لولہ کی اولدی
 لورہ کی ناندہ ہ لورہ کوسر کوسر

دیوار ما فخر ایہ در چنہ ایہ
 اولد کوش ہم چنہ اولد کوش
 خلدہ فرقت ستر اولد کوش
 چنہ ناچار خرد کوش کوش
 تاقس سر دقت ہا در کوش
 و با ہم اچھ کوش ایہ کوش
 اخلسورہ نہ ہا فرقت کوش
 ہر کوش کوش کوش
 شہر ایہ ہ کوش کوش
 و نہ سبب کوش ہا کوش
 ایسورہ کوش کوش
 چہ ہمیں کوش کوش
 چلک دہ ہم دہ کوش
 م

سری

ضمیمه به یادگار جانانی زکورتک
 باندری شادانسه جان زکورتک
 هاسته و یکجا هم در ستار من یونله
 صبار و دردی نه بهتر درمانی زکورتک
 آبردی بی صحت بارنه صفا دله
 جالده بهج قیوم نه فغانی زکورتک
 خالی دکانون حکم دله اگید و بره
 محضه لاله درم طوامانی م
 السنوه افسوسه دینه افسوسه دیو ده صبره
 سیرانبرج لی بهج زکورتک زکورتک

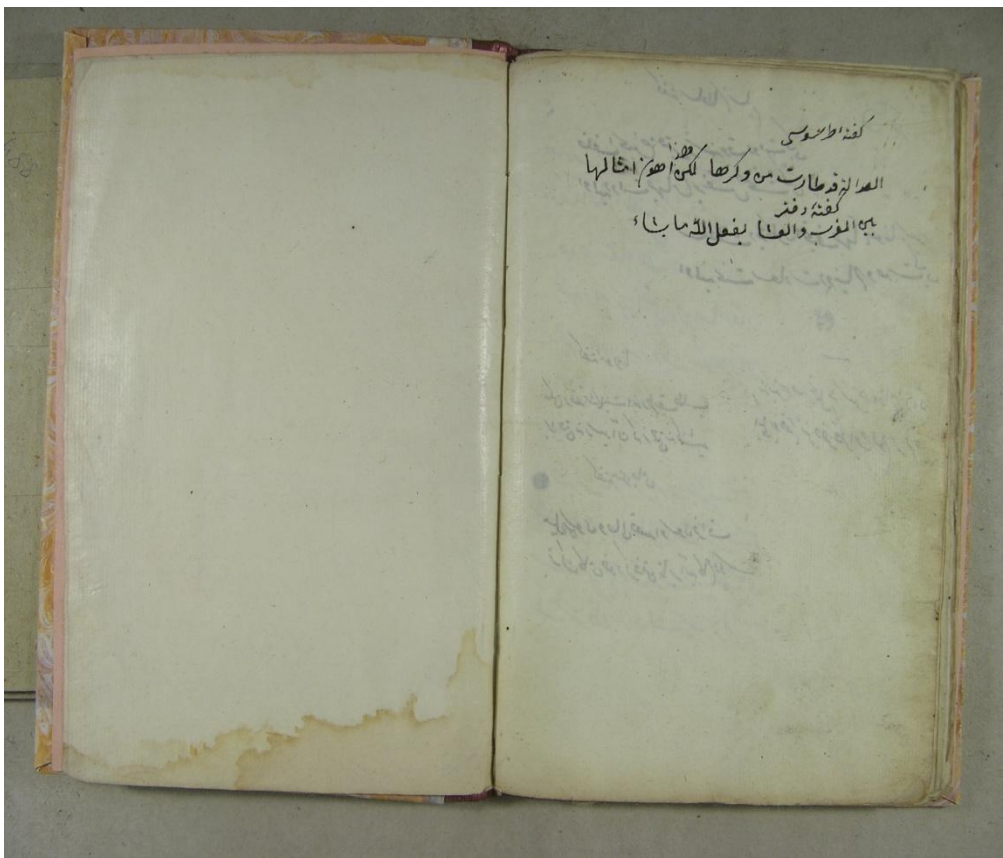
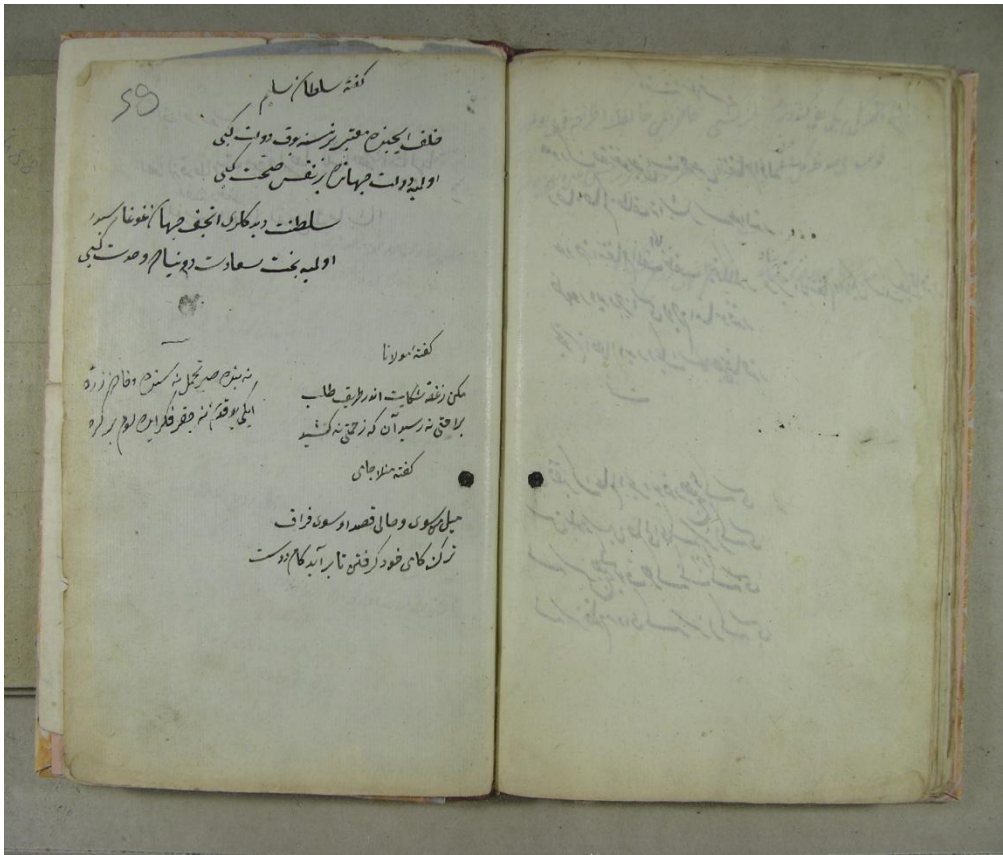
گفته به مشهور

اکبری ریکی مع کنده درم بزرگسی حاتم ابن خالقد اطلاق بقیه بولور
 فوسای صدف ظلم علی حق ابر اعتبار صهر ادر در سسی خیره بقیه بولور
 حرم زیاده اولدی کشاه دستم نهی روغ سیاه

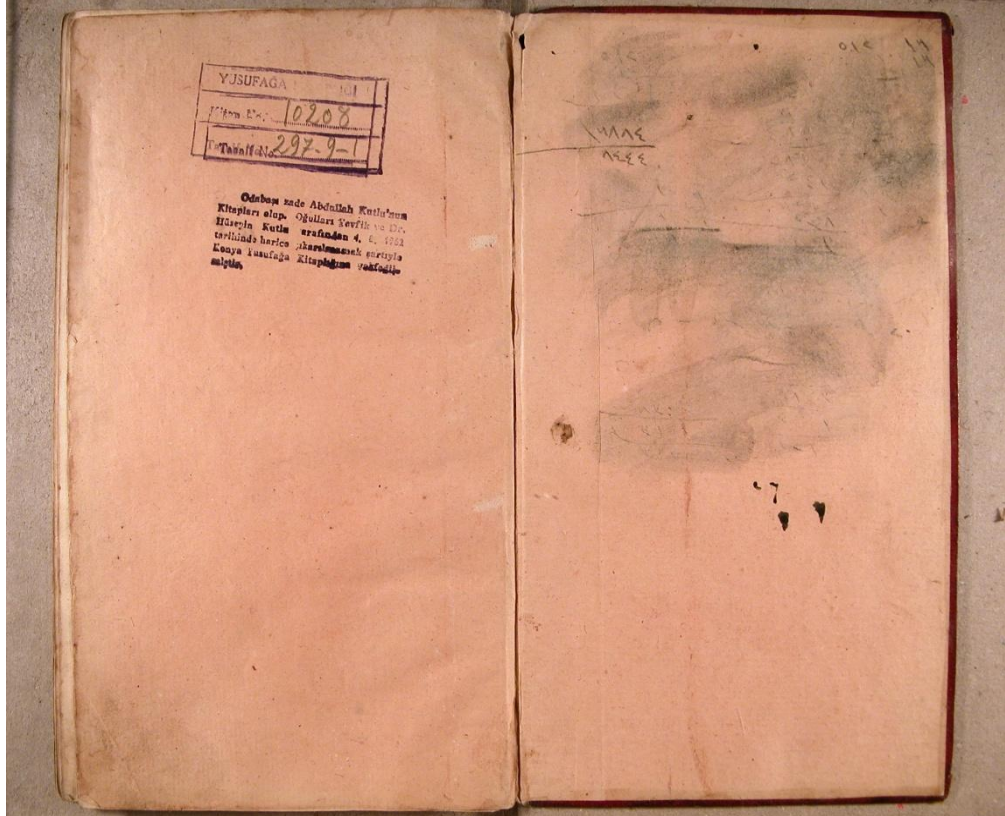
مهورک حق تعویض است جویس انتقام اوله
 رضاه حاکم مطلقه نه اشار سه عدالت
 عدو حق انتقام المکلف ایتملکدر عزیز الانقام اولین سلسله کما قدر
 ظهور ره بر جز اسی لاجرم اما مو قدر
 نجوم اعجاز ابر در یک سلسله حقیقه قدر
 نیت

بن تقدیرک عالم اوجره بو قدر صبره کسه سی
 سن بلور سن عالی ای کسه کسه کسه سی
 کسه کسه کسه کسه کسه کسه کسه سی
 کسه کسه کسه کسه کسه کسه کسه سی

10208 Numaralı Şiir ve Münacat Mecmuası-Tıpkıbasım

روی زرد که ز بدلیه بی مایه آکسب عشق
صافی التوان المذک ما که دکن بر بولد
کلی ایرایش بخرننا به وارنگدن یواکث
راه فقره تصفدم بر برهراست بو یو له
غفر تقیر چون سواد العوج فی الدار بندر
ماسوای نفی ایله کور تا کجفی ثابت اولد
کلی سوبدای درون کج سواد اعظمی
کسرفنا وادلسه بر علی صماغ و صو له
سورت فقره ابریم اریسکه صلا حی فانی اول
بورسات بلیم اولور حی بیکده برتقو له
فضولی
حسکا اولد قیغزون عشق اهل رفوق نار اولور
حسن بقدر اولور عشق اول بقدر اولور
جنتی بچن سع ابدان عاشق دیار اول
بیلش کج جنتی عاشق ک دیار اولور
عشق در ایله اولور عاشق مزاجی مستقیم
عاشق لار ویدر ایمان افسله بیار اولور
زایه بچر وند بسون اونی عاشق ک
بوجک میدر بحیث نوش ابدان هفتی اولور
عشق سوسا سید صر فایضی عمر فی
بلورم بوخاب غفلتدن قیغ بندار اولور
سزانی

واجب ایکن شاکه مکن دیو اولد
یعنی کیم دور کتین مکن سنا اولد
هسته شاکه کیم تعین کورسک مکن صفت
حسکا بر اولد آینه اجد اولد
بر اولد عشق اولد اول آینه دن
کلی حسکا سیر ایدوب عشق کیم اولد
بیدر آت شاکه کجی اولد کورسک
ناظر منظور سندن کسکی تعداد اولد
نور اولد کسزانی باقده کوری و جوی
اول جنتی له لای بیجا رسن شاد اولد
سزانی
بیر کیم بقدر کور صفت اولد اولور
ایله کیم کوبه کجی بندر کیم اول
جمله دن قطع تعلق ایله کور ای طلب
امن بر باش غیر بدن اما کس ال
نفس ایکن فکلی نور غفلت شوی
ظلمت غیر بد اولد خانه سدر بر کس
سیر کیم بر طرف چاغلوب اولد کول کل
خانه عشقین اساسه کور کور کل
بیر کیم سزانی برایش جای قراره کج شاکه اولد کل

نظم اسمعیل حقی قدس سره
فیض حق اعدا ایدر سه باغ اول شاداب اولور
هر نفسه اولور بیکه بیکه کل سیراب اولور
قدیم فیض الهی اولد موج انگیز کس
فیضک هر قطره سندن صد درنا بایله کس
بر جنتی المسحان مطلقه دن تا کجوان
نیچه نور سینه جهان آرای کشف نایب اولور
هر کیم لطیفی یوزندن بر نظر قلمه او شاه
بنده لرا بچره او آخر مجمع آداب اولور
که بنیم که غریبه اولد کجه ناه حقیقا
لیک اولد دین عالمی حننه کج اولور
دیگر نظم
وجیه کاملان چکل ایله دیوار اولور
چشم حق بیند کشف بودی کل ظم دور
کزی اولد کور کور لویه نیدر ایدر لطمه
عند بیس کجورن کدر نظر قبول با غده
سنگ اولور حی دل آجلی سه اگر کج اولور
کورده کجور مزاجی اولان چودن انز
مشق حمت بوشت طوبی در نوا اولور
سولین هم سولین حقدر بلور کج حقیقا
هر کس بلور مزاج حق ندر اسرار چود
ایزادان

باز ازان کوه فاف آمد عشقای عشق غزل حضرت مولانا
باز بر آمد رحان نعد و هیمای عشق
باز بر آور عشق سیر بنال نهنک
تا شکند دورق عقل بدر بای عشق
سینه کشا دست فقر جانب دلمای پاک
در شکم طوره بین سینه سبنای عشق
مرغ دل عاشقان باز بر پرتو کشا د
کرنفس سینه نایت عالم بهنای عشق
هر نفس آونشار بر سر باران کای
از سر جانان کواست چاکو اولد اول عشق
فشنه نشان عقل بو رفیق بیکه شسته
هر طرف کنون بهمن نیند دروای عشق
عقل بدر به آتش گفت که عشق است فی
عشق به بنید مکر دیده بنای عشق
عشق لهای بلند کرد آوار است
کای دل بالا بر بیکر بالای عشق
بیکر در شمس دن خسرو سیر بیان
شادی چانه های پاک رنده لای عشق
غزل صاحب
آتش شنه چهره کاکاز کل کج عشق
چرخ شنه کاستی آتش بهر کج عشق

ایک بیخ چشم مارا غینہ قربان اولد بیخ
 کوردا لای چون حیرت ایچره غلظا اولد بیخ
 کوجک ساج کولک کاره کای دیان
 اسور دن قره لطفک دروغ ایچره
 نعت خود کند رسرا می ایدہ روز خدہ غمان
 اسگ حیرت باشند شد قیمت کولک اولدی غمان
 ایک بیخ چشم مارا غینہ قربان اولد بیخ
 کوردا لای چون حیرت ایچره غلظا اولد بیخ
 مفرد
 افتادہ لگہ بار شوقی اما ساجم اوتدین یواند در شدم
 نقش افندی لطفی تجیسی چانی افندی
 ندر سندن او کرم لطفی منان ویم عیان سویدر
 سن افی ایددیم کیم ندر اولد اولان سویدر
 قور ناظر ایچندہ کنده اوز منی بر لای منی
 ایاسن کیم کیم سندن بو کفتاری ایچ سویدر
 ویا ترکیب اولان خضر باخو ویم نازن سویدر
 ندر اسکا از لاجون نگار ایدرسین آقا
 بوضورت ایچره دیدی ندر معادکی معنا
 قوی عیاشه فی ایچون ایچریسین شی اکلما
 من اولسا کبلد کیم او کیمده ایدر اولد عیاشی کیم بر ایدر ایچون
 حقیقت

حقیقت اوزره کینسلویم ادر کینسن سنده
 ادر ایسک کیندر صلدده کی بو من اولان بنده
 دژ دژ شیسرسین کل قول اولد طوط بوزنایه
 خیال لظیل بیز حیرت کور من حیرت مننده
 دلکدر نطق ایدر بصورت ایدر ندر اولان سویدر
 صدفین هیچ کس دن بلدیسکا کلکده حیرت
 حقیقتده بولان حقدن او کرم بو قدر ایشدر
 کرم حقدن غیری بر چوب کیمیک وار قدر ای کیم
 کیمکده بو بیز حیرت بیز کیمکدر لظیل ایدر کوبیم
 اوزندن اولدین عارف کینسندن او کرم ککان سویدر
 حرا یا یه با قوب بوزندن ایدر کور ندر کک
 خلا خاک نعلیو ایشاد اولد شو جلدیسی جنک
 عرفون دینسی آدوب ندر جود ایلیم بیل انفسک
 شو کرم کیم ایدر ای نفسک عرفون املدی در سک
 دلکدر حقد عارفان اوزون بلین بلان سویدر
 از لدر کنده کنده اولور کنده اول ایدر
 ندم وار واصل کین بو حیکل بر ندر ایچر ایدر
 حرا ایدر ای صفا ندر اولد ذاتی سبیرا ندر
 بر ایدر ای جلد ایشای اوزون بیما ایدر ایدر
 کور ندر ای جلد بوزندن ولی کنده غمان سویدر
 جمالی ویش ایدر کور بوزندن عاقللاری نفسی

ابرینوب بزمند ایق باصن عاقللاری نفسی
 وصال جابین دستندن ان عاقللاری نفسی
 سفایم بر تم خیرین ایچین عاقللاری نفسی
 ابر معشوقند ادر کمان لاکان سویدر
 مفرد
 کشف اولد او کرم قوس قضا دن تاوک تقدیر
 سب اولد اکا بولدا اولورس جوشن تدبیر
 کور کور
 کشتی کرم جوشن بولدا ایلد ایلرس تدبیر
 بند دفع ایدر حرفوس قضا دن انبلان تیرک
 حضرت مولانا قدس سره
 تا صحت بیوند جهان بود علی بود
 تا نقش زمین بود زمان بود علی بود
 هم ادم ویم شیت ویم ادرس ویم ایدر
 هم بوسف ویم بوش هم بود علی بود
 شایه کولی بود و صی بود نهی را
 سلطان سخا کرم و جود علی بود
 هم عیسی ویم موسی ویم حذر ویم الیاس
 هم صالح و پیغمبر و داود علی بود
 آن نور کشف چون اسرار آتقی
 کرم عیسی شوال امدو نمود علی بود
 اندکمه

آندکمه علی بود نبو عالم آدم
 هم عاشق معشوق بود و عین علی بود
 مسجود ملا نیک شده لشکر کت ارباب
 ادر قبل محمد بود مقصود علی بود
 از عابد سحیا ده خاک درش ادر قدر
 از کلمه عیش بفرود علی بود
 فرزند خفاف در صد کوم تحقیق
 کادم بچاشش نگران بود علی بود
 تا ستر علی بود علی بود علی بود
 تا ستر زمین بود زمان بود علی بود
 عیسی بر زمین آمد و در حال سحی کفت
 آن نطق ملاحت که بود اولد علی بود
 موسی و عصا شدید بشما نبوت
 در مضر نقره کون که بنو علی بود
 ایچا کورسد نیک نمایند تحقیق
 عارف شو کور عابد معبود علی بود
 آن معنی قرآن کشف ادر ایدر قرآن
 کور ایش صفت و عصمت ادر سواد علی بود
 آن کور و سر افرار که اندر ره اسلام
 تا راست نشد کار نیا سو علی بود
 آن شبر ولایت کرم طبع نفس بر زبان چو با بنو علی بود

مانده موسی که غوغا بد پیشا
 یوسف صفت و احوال و نحو علی بود
 آن قلعه است که در قلعه جبر
 برکنه یک جمله بشود علی بود
 هر چند در افک نظر کردیم
 از روی یقین اندر میجو علی بود
 آن کفر نباشد سخن کفر نه است
 تاوست علی باشد و تا بود علی بود
 هارون و ابیت که موسی و عمران
 و آنکه که علی بود علی بود
 دست و جویان جمله زبده اوز پنهان
 شمس الطیغ تبریز که بنو و علی بود
 حضرت دولا تا قیامت ستره
 دوش وقت صبح آمد که کوش دل خطاب
 که ز غفلت نشسته روز نشسته سبزه خوب
 با دق کین کفر و مندی رخ اظاعت مناب
 این دعا سخنان که کردی و در کین کا صیاب
 یا علی یا ابا یا بو الحسن یا بو القرب
 ز بر پیش کبریا با صد هزاران احترام
 این بود که در میان را که اندر صبح شام
 عرش حق در پیش اینک ایامه مدام حاملان عرش را بایست و روز
 یا علی

یا علی یا ابا یا بو الحسن یا بو القرب
 آدم خالک که بد سر دفتر جمع رسول
 تا ز جنت مشد برین از کشتی طوفان
 در جویان بیگشت دایم زار و کور یا معلول
 چونکه بر خواد این دعا را تو بد بشد او قبول
 یا علی یا ابا یا بو الحسن یا بو القرب
 نوح بیخامسر ز دست کافران مست برست
 از خدا از خواست طوفان و کیش زشت
 اندران که اب محنت و زورش تا کشت گشت
 چونکه بر خواد این دعا را در ز کله آفتاب گشت
 یا علی یا ابا یا بو الحسن یا بو القرب
 بود او و پیغمبر با معنی را کلید
 در جویان کشتی از بر طوفان بیانی مدید
 اندران مساعت که در جاده بحق می رسید
 زین سبب دعا اندر کشتی چون می کشند چید
 یا علی یا ابا یا بو الحسن یا بو القرب
 چون خلیل از کوه و از نده عرش مجید
 خواست اسماعیل را ز نده که در روز غیب
 بر قضا را می شد اسماعیل چون امین را شد
 چونکه بر خواد این دعا را در ز کله آفتاب رسید
 یا علی یا ابا یا بو الحسن یا بو القرب

چونکه ابراهیم را بر می خنجر کرد ایمن
 در میان آتش بود آن کافران
 اندران آتش بر آتش خلیل صحران
 این دعا را خواند تا آتش بر نرسد گلستان
 یا علی یا ابا یا بو الحسن یا بو القرب
 در پیغوب نبی در پیغوب که شمال
 چون هلاک شد ضعیف و لاخران بهر حال
 کسب در جویان کفر و عداوت شد با مال
 این دعا را خواند و بهشت مست در جویان
 یا علی یا ابا یا بو الحسن یا بو القرب
 یوسف صدفین اندر جاده زندان چند گاه
 بود در سوز و ناله و کرب و اندوه آه
 آخر از لطف عطا و رحمت فضل و آه
 شد ز جبین این دعا در معنی پادشاه
 یا علی یا ابا یا بو الحسن یا بو القرب
 بود آتوب همی در در دنیا جنگلا
 کرم در اعطای او امانت از دست پادشاه
 کرد و بهر شکست همه به وقت سال اندر بله
 این دعا را خواند تا از حق رسد او را شفا
 یا علی یا ابا یا بو الحسن یا بو القرب
 چو سلیک این را داد ابراهیم روزی یافت در گل ماکت شست چو صیاب
 زان سبب

زان سبب شد تا ج فرغان او دیو پوری
 کین دعا را کرده بود او نفس بر آن گشتی
 یا علی یا ابا یا بو الحسن یا بو القرب
 یوش پیغمبر از نده بر جی او کرد
 بود اندر لطن ماهی از زمین بر رویه
 عاقبت توفیق بر داند کرد او را ز بر
 زین دعا چون آفتاب از برج حوت آمد بدر
 یا علی یا ابا یا بو الحسن یا بو القرب
 بر کلیم الله موسی قوم فرعون و غا
 صد هزاران ازها از سحر کردند را
 بهر نفع ازین در بله موسی چو آنگه عطا
 از او پاکشتم و خوروی جمله او زین دعا
 یا علی یا ابا یا بو الحسن یا بو القرب
 عیش حرم چو از ما در بیامد در جوی
 سجده حق کرد در ساعت زبانه ای شد
 رویی مالیه بر خاک نفع ستمه نمود
 مادرش از روی در آن ساعت دعا ای شد
 یا علی یا ابا یا بو الحسن یا بو القرب
 چون محمد در اطفای کافران در کارزار
 شد بر ایشان لشکر خیر العشر از بهر کار
 یا علی یا ابا یا بو الحسن یا بو القرب

بسم الله الرحمن الرحيم
بشنواین بی چون شکایت میکند از جدا ایها حکایت میکند
که بنیستان تا ما بریده اند در فخرم مردان بالیده اند

سینه خوام شرح حضرت از فراق
تا بگویم شرح درد اشتیاق

جلد اول

بندگس پیش آرای ای پسر چند پیش بندم و چند زر
که بریزی بخور در کوزه چنگی قند شکر روزی
سکوزه چشم چرمی بزنند تا صدف قانع نشد بر زرشک
هر که جامه ز عشق جاکشند او جز صبر عیب کجا کشند
شاد باشی عشق خوش بودی ما ای طبیعت جمله عشقهای ما
ای دوی دولت و ناموس ای تو افلاطون و جالیسوس ما

جلد ثانی

گفت پیغمبر ما را آن بیکو که سول دستور را
آشنا دار دنیا خوش آشنای دار عقبا باش
راه را بر ما جوستان کوی طوطی منزل ما خود باغی ای شریف
نومنان در خوشنویس ای ملک که در دوزخ بود راه مشترک

جلد ثالث

ای که وضع اصحاب را نشانی فال با بخت هر جای رسیده
انفهی پر بخت نوری داد از بای بی بندش اگر کند

جزیره مندی

ظن نیکو کن بر اخوان صفا که چه آیه ظاهر از ایشان جفا
این خیال بهم به چون شد بدید صد هزاران بار از نامم برید
در خدا خرابه که بکش عیبش کم زنده در عیب موعودان نفس
نطق حضرت مولانا نغمه تره

اوب تا چیست از نور آگهی بند بر سر برادر چاکه خولهای
اوب نبود درین راه ای برادر زبان در دگر خاطر جای دیگر
چون نام دوست آید ز نامم ز عشق مست کرد عقل با نام
شود دست کرموس در نماجات یکی روزی ز حق بخواست حاجات
که با رب یارب از فضل آگهی می خواهم که از خاندان غایب
ند آید که با موسی سفر کن برو اندر طمان کوی نظر کن
که از خاندان ما اینجا کجاست رسوز عشق روی نیکو است
چو موسی فهم کرد آن حکم مطلق برشت آنجا که زمان با دوش رفت
یکان را دید در کوی بر سر نه شاور عقل و ما را پیچ رفته
بجوی سر بر سر شده نشانی بقدت او خسته برایش با
نظر میکرد همچون وحش آهوی از او از حی آید که با جو
برش رفت و سلامش را آغاز از جوی پوی تا به پیچ آواز
با گفت ای علامت آگهی ازین بسیار کوفتن چه خواهی
منم فوسمی بیابم که برستم بجان دل نداری ای پرستم
ترا مقصود دیدار است بر کو تا با حق اگر کار است بر کو
چون نام حق شنید آن است بر جان بگفت حق بر او از جان جان

الاموس جویس از آن حال چه دریا در خوش آمد برین بال
ند آید که موسی چه درین راه با منی و جیرانی رسیدی
مردان سان ز راه آن عاقبت کرد نام نشوند و جان بسیارند
اگر تو عاشق عشق چنین باشی هر کس نیست عاشق نیست چاکه

چرا سر است شمل الدین تبریز
که نظمش بکند در جان دل دینیز

فتوی نظریف گلشن نو صید

ای شک انگس که عفتش ز بود نفس زشتی مانده و مضطرب بود
توبه فوت حد با عقل را تا کند با نفس کار او عزرا
با آنکه عقل را در تیغ تیر تازند او کردن نفس سینه
عقل را در شکر از نور بهی تا دیده او خانه و لرا ضیا
صفت کن جام حرا از جام عشق تا دهم با عاشقان بی نام عشق
تا حد بنیم را هر آنکه بر نشود همچون شوره در شیه اشود

چند کن تا مست نورانی فتوی تا حدیست را شوه و نورش او کای
لایم با شوه و نوران کفار من تا فتوی سرد را از اسرار من
هست این کفایت من تهر لدن جان عارف مست کرد ازین سخن
هر کسند سر مست ازین جام ظهور در درونش میکند و هر مطهور
محرم این را از صاحب دست اهلین را فهم این بسط حکایت
معه را تا کانی کن از فوت بدون تا کند در دل شکی زو المثنی

بنام محمد خاندان موسی که در وصف خلق
بنام انصاریان بادشاهم هر چه هست
جان دله کویم قورایم اوستایم
فرقه العین محمد در حسن خلقی الضیاء
در هر کس که عیبی سینه را خرابی
بلک جفا ایله شهید اولدی حسن کربلا
نیجه نفیسم باره باره اولسون
بیشل یکی باره اولدی حضرت زین العبا
ای منافق بلبل که در کج ساقری
صد هزاران لغت اولسون جان ای خیا
جعفر صادق ایام هر دو عالم در یوکون
مؤمن ایسک خاقل اوله اقتدایب اقتدا
یوکونین ال احمد مقتدا فی اهل بیت
حضرت موسی کاظم دولته جام فدای
نیجه بلبل عارین عین اجار سوسونین
مینگر اولده ای منافق مرقدی موسی الضیاء
منتقی اولان نبلور کدر کدرتی
منترک اولان نبلور کدر یوکون ان عبا

شاه محمد عسکری عسکری اولی و کبر
روزی محمد اولی اسین تا که دیوان جلا
حاکم ایله یوزن سوزیک محمد مهندسین
سن میبندد ایله سینه مستقیمه ای جفا

جهان رحمت رحمان شفاعت اسی امید
محبت قیل الله اولادینده عیبی مسک اندر
محبت خاندان اولی و کبر ای عالم عزت قدر
محبت قیلین ال رسوله صحنه وقت قدر
بجمله بنیم بهر کون ال مستحبتین
ایاض با صدیقی طوبی باشی تا جاع و اولند

ایدین یونان اولاده مستحبتان کردیت
بولورسون دوزخ حقیقی اولاد کی حیرت
منورکم بلور اولادی نبلورن مدهی ملت
محبت قیلین ال رسوله صدر هر آن لغت

جمده الله بنیم بهر کون ال مستحبتین
ایاض با صدیقی طوبی باشی تا جاع و اولند

ایدین یونان اولاده مستحبتان کردیت
بولورسون دوزخ حقیقی اولاد کی حیرت
منورکم بلور اولادی نبلورن مدهی ملت
محبت قیلین ال رسوله صدر هر آن لغت

جمده الله بنیم بهر کون ال مستحبتین
ایاض با صدیقی طوبی باشی تا جاع و اولند

ایدین یونان اولاده مستحبتان کردیت
بولورسون دوزخ حقیقی اولاد کی حیرت
منورکم بلور اولادی نبلورن مدهی ملت
محبت قیلین ال رسوله صدر هر آن لغت

جمده الله بنیم بهر کون ال مستحبتین
ایاض با صدیقی طوبی باشی تا جاع و اولند

ایدین یونان اولاده مستحبتان کردیت
بولورسون دوزخ حقیقی اولاد کی حیرت
منورکم بلور اولادی نبلورن مدهی ملت
محبت قیلین ال رسوله صدر هر آن لغت

از آن در غرضی جهالت فانیانند
 چون انگریزانی که مسلمانان را کشتند
 محبت خداوند فرزان شیطانیانند
 عیبا و کندی با به خلاص یاز و زدن
 بپایه بنیم سیرم بگویند
 اباحتی بصدیقی طواری با شمه حاج دولتند
 حسنی قویا بر می زبان افتد امون
 اولوری اهل بیگدن رسولی اهل امون
 مجربه سیم میر بگویند
 ایامی بصدیقی طواری با شمه حاج دولتند
 شرفی که با غلبه نظر برود کار
 نوری حمد علیک نوری اولی کشتار
 و بر روی جریله در غرضی جهالت فانیانند
 لافت الا علی لافت الا لی
 اولدی چون نوری محبتی مظهر نور خدا
 مرثیای سیر عالم هم مقتضی حسد منگها
 بن علیک شهرتیم دیدی علی با بسجا
 ای ای فانی او فو مان غیبتی در بیجی عیبا
 لیکه لاجری در علی المرتضی
 شانه نازل دگر آیتی حق اهل کت
 شریف قدرتی ستر و استدر حسن
 سر زنجی می بلوی و حاد جی اولی و زدن
 سن علی بلدی ای کبری سنی بلایت
 شاه حسین کربلا عشقنا کیم اولدی شهید
 کوشه عشق لعلی در داید اولز سیدین
 لعدنه الله اول برید و علی قول بسندین
 کوردی که نندی علیه و شاه زین العابدین
 حاق عالم دیدی اولدو امام المقتدرین
 ستر حیدرون کوردی نوری زین العابدین

ای جانی بر شوخو ستر کربلا بر در
 وار من دسته در بر دم حاتم قائدی
 جملستند ان ایدوم بر دم و جهاتم قائدی
 چون تافا الله ایزدی حکمی کوی کوی
 اهدی کیم کوزی ابر و کجایم قائدی
 دوست جانی عسکی بر والدی کوی کوی
 ای کوردی بر و صبر و فدایان قائدی
 عزیز عهد اهل و حق البقیع ملایم ای
 ترک سویدم اردن شک کام قائدی
 اولی ای که غیبی بقی کیم ای مالک
 صافیم بوالیم صفای کیم غایب قائدی
 آینه ای ای که غیبی کیم کیم اولدر
 محمد الله عشق حقیق ستر ای که حالک
 ای جانی بر شوخو ستر کربلا بر در
 کجی که و صبری خنجر کیم
 اول نظر سینه سوزان کیم
 بوس لاری کیم امله صاف ای ای
 زلفی سینه هم خلقه ستر کیم
 کافورید اول حشمتی سینه فلان هندو
 مریق ایله دینه ایام کیم
 یولیش مست ایله آتمه دعوی صراحی
 بیجی جویایه نزل دوقی دیوانه کیم
 کاف عسکر کوهی اسرری مبارزه در
 سحر صبریت ستر کیم مبارزه در
 زحمتی حق القیام تنهایی مظلوم
 لای اساطیر ایله اولی ایله آبروه در
 کجی ستر زولیا سما و صفای ستر
 مظهر زان اولدر ستر مبارزه در

و بر روی جریله در غرضی جهالت فانیانند
 لافت الا علی لافت الا لی
 اولدی چون نوری محبتی مظهر نور خدا
 مرثیای سیر عالم هم مقتضی حسد منگها
 بن علیک شهرتیم دیدی علی با بسجا
 ای ای فانی او فو مان غیبتی در بیجی عیبا
 لیکه لاجری در علی المرتضی
 شانه نازل دگر آیتی حق اهل کت
 شریف قدرتی ستر و استدر حسن
 سر زنجی می بلوی و حاد جی اولی و زدن
 سن علی بلدی ای کبری سنی بلایت
 شاه حسین کربلا عشقنا کیم اولدی شهید
 کوشه عشق لعلی در داید اولز سیدین
 لعدنه الله اول برید و علی قول بسندین
 کوردی که نندی علیه و شاه زین العابدین
 حاق عالم دیدی اولدو امام المقتدرین
 ستر حیدرون کوردی نوری زین العابدین

محبتی که در دل ما میزاید و در راه
 خیر و برکت عالم اولی و در راه
 ظهور و کبریا که در راه
 بوته و در راه هم بر پیش پای
 نذر کردت اسما نند و وحدت معنی
 خیر و بر جبهای ما که در راه
 سوده حکمت کورب الدائم ای فایحه
 اگر در حقیقتی است در راه
 موزن هر کس که در راه هدف اولی
 ابرش است در راه حقیقتی که در راه

الحق
 کیم که جان و جگر بود آن سخن جانان
 مدعیه خانی کیم دوست اولی لان در راه
 کبر و کین اولی و غیبه عشق کلین خلد فر
 عشق خراب لب سوره هم در راه
 وارثی و بر دوست بود الا که در راه
 تا که سکا و بر کیم دردی و در راه
 هر مرد اولش بود کیم اصله هم در راه

الحق
 کوسه در حال شمع با نون او در راه
 دولت کجای شمع شمع و شمع با نون
 ای ال جوفی عا که کول بغالی کلم او
 بل باغاه عشق زنجیر نون نون در راه
 مسجدیله مدرسه اصهار اذین زاهد
 حقه عبادت آنکه برین و برین
 بن میه قور اتمم اخبار اذین آنکه
 قدرت الیه صول بنا دلو در راه
 حوری حقیق آنکه شمع سخی در راه
 سر صدمه کیم سخی سوزن سوزن او در راه

الحق
 یارب بنی در راه اولی اولی
 ستم سیم بن بولیک فالو بولیک
 در کیم کبریه خاتمه بولیک
 ستم ستم بولیک در راه اولی

الحق
 احوال بدی بودی کرم اولی حویلیا
 خاک ره سید کرم سوره لبیک
 جان اولی ستم اولی اولی
 هر کس عیانت نظری سر سولیدن
 چون اولی جان بولیک ایله سستی
 خاک کف باشی طوی ایله سید
 رموزی شبانی واقف اسرار اولی
 انا کس ستمی جانان کیم در راه
 نور سخی اهل خیری علاقی اهل
 جان جفا ترک ایدوب کنی در راه
 مصارف اولی استرس معارف ستم
 رموزی ستم طالب دیدار اولی
 انا دن دوغره کوز سوزن کوهی
 نیا ستم وجه دلاری اولی اصرا اولی

الحق
 هر کس عجب بوی که بو سستی باره
 شرح ایله آکا دردی ستم کباره

چون نفسی بلین کشتی الله بیلور مش
 بو معنی بوق بنی علام نول جار
 اولی و جمله که جان و دی بر طلب اولی
 دلایه نه زمان اعز ارب در راه
 سزا ایله هم عار به نام موسی اولی
 اولوقت اولی که در راه سیه مهر صا
 در دست زره دیکن کور سوزن کیم نیا
 پروانه یا اولی بلبله نام قوی زار
الحق
 این طریقت اولی ای حقیقت بیلور
 بر نشان ویر لیک اولی نشان قه در
 قه در دست اولی قه اجبور کولی
 دوست بجه بلبله کل خندان قه در
 ارادم تجروری بولدم بن بو ستمی
 جسم جانن تجروری که سلطان قه در
 بیلور کیم جان تنه در تن جانله زنه در
 آتایه مطم جان جانان قه در
 نیا نیا بیار اولان ستم سلطان اولان
 در جهمای اولان اولی کلان قه در

الحق
 نولک اکلر سیم کول فی بدل بارکی وار
 زار زاری اکلر غیر کیم وار
 روز شب ارز و کیم دوست جلال کور
 سزا احمد دن اتمش بشمکه نوری وار
 بغی باشی کوزی باشی کوری بخون اولی
 هر بلای صبر ایدین ایوب کیم باشی وار
 ناری عشق کدی کول نامی دیار سیم هفت
 اوده با تمیز کیم خلیل الله نیا کیم وار
 حامنی و بر ستم سزا رضو قار سیم هفت
 روح اسماعله بکدر ویر که حامنی وار
 فیه جرات اید سیم بوسونه افانه
 راهی حقه و اصل اولش زره جه عالم وار

الحق
 بن اول عشق بجمی سکر خندان کیم
 در یاریم نظر مد عشق اولی سیران کیم
 ادم بر اشدن جان قلبه کیم در
 شيطان در دود اولدن روح اولی عرفان کیم
 بو عشق اولی بار که سزا ایدین بار شاه
 او بو عشق النذره دود اولدی در راه
 چون دوسته کیدیوم ملکه ایرشدی
 حقدن سوزله بولدم قول سلطان کیم

الحق
 ستمت اهل ابرار برین سوزن
 بنفش بلین بولدم سوزن ستمت
 بو ستم خلق اجین آکسلی ستمت
 دیوار اولش جاعر در دویتک بهان کیم
الحق
 اشتیاق عشق اولی انداز هوزان کیم
 کشته جرم دهم و کور کس کیم
 اولجه اهل مطلق عشق اولی کیم
 اولفتدنا از ستم کیم کیم کیم
 بیری جنت با قدر عشق دیدار اولی کیم
 وجه نوردن ان با باقه دار کس کیم
 بو نشانی عاشق اسما اولوش دیدار
 خیر اند عشق اولی و نهار کس کیم
الحق
 ستم عشق صرا اید اولی کیم
 عاشق هر بو فو عشق اولی کیم
الحق
 دوش اولی بو عشق حاتم الیه
 بنفش و ستمی بو عشق اولی کیم
 اقدامی ستم قالی باشی
 اولی ایدم ستم ستم

الحق
 حوش ستم شوق ظاهر کور
 هر کس در شوق کور نون بیلنه
 بن بو عشق بن نفس اربانم
 کور بولدم شرمه شرمه دایله
 عشق کیم بردی و ستم
 عشق کیم ستم بیلنه
 اسمی ستم شوق اولی
 کول اولی صا اولی عشق اولی

الحق
 ایدم احوال قلبه ستم
 منت اولی عشق اولی
 ادم هتم کیم ظلم
 اجنب حاتم ستم اشکیم
 رافقه عاری ستم بلای
 کیم زتاری ستم
 نجه رالت اولی
 ستم بولدم کیم ستم
 عاشق عشق اولی ستم

در نایب دایم حافظه آن حضرت در کتب کرم الهیه
 در وقت سوره ایلام تاریخ عباد

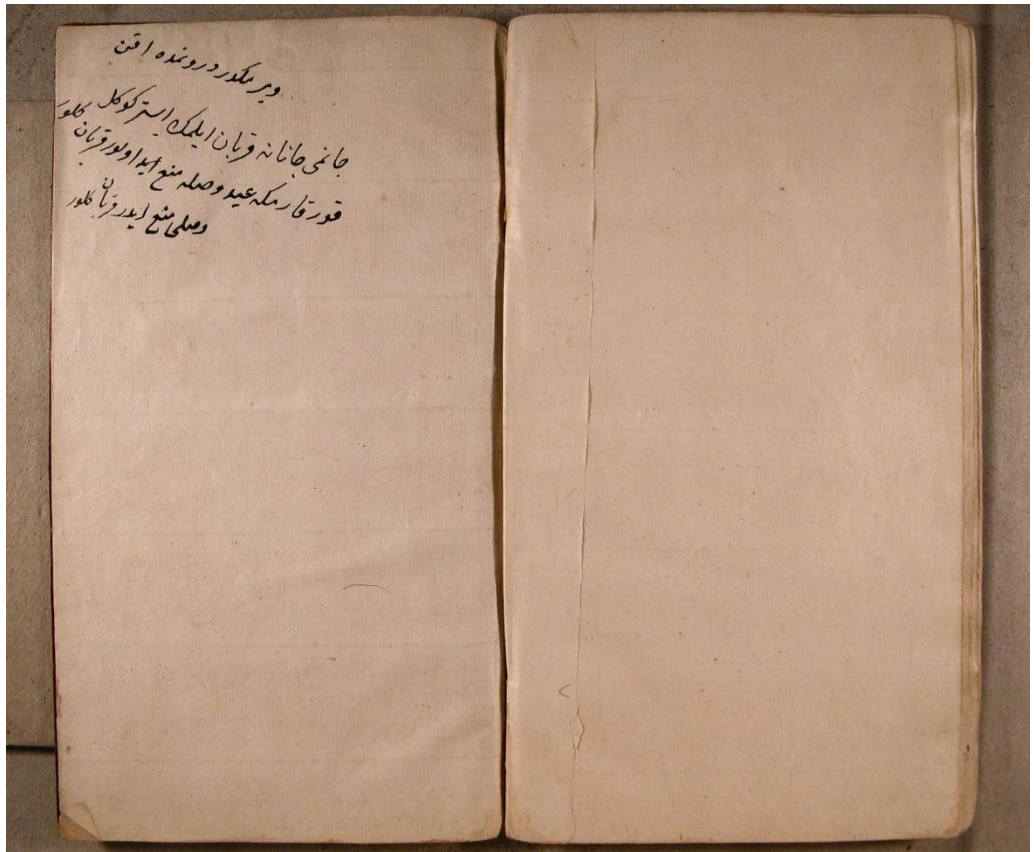
(بصورت کوزه ایستاده کورده) شرح تاریخچه
 (ارشدی عالی اعتبار محمد کرم الهیه)

۱۱۱۲

اللهم صل على سيدنا محمد و بحق نور جمال محمدنا يلفظي
 اللهم صل على سيدنا محمد و بحق نور جمال امام علي المرتضى
 اللهم صل على سيدنا محمد و بحق نور جمال فاطمة الزهراء
 اللهم صل على سيدنا محمد و بحق نور جمال خديجة الكبرى
 اللهم صل على سيدنا محمد و بحق نور جمال امام حسن خلق الرضا
 اللهم صل على سيدنا محمد و بحق نور جمال امام شهيد دشت نوباد
 اللهم صل على سيدنا محمد و بحق نور جمال امام زين العابدين
 اللهم صل على سيدنا محمد و بحق نور جمال امام محمد الباقر
 اللهم صل على سيدنا محمد و بحق نور جمال امام جعفر الصادق
 اللهم صل على سيدنا محمد و بحق نور جمال امام موسى كاظم
 اللهم صل على سيدنا محمد و بحق نور جمال امام علي الرضا
 اللهم صل على سيدنا محمد و بحق نور جمال امام محمد تقی
 اللهم صل على سيدنا محمد و بحق نور جمال امام علي النقی
 اللهم صل على سيدنا محمد و بحق نور جمال امام حسن العسكري
 اللهم صل على سيدنا محمد و بحق نور جمال
 محمد الميرزا صاحب الزمان تحت البرصان سلام الله عليه

اَمَّا نَاثُ وَصَلَوَاتِ اللّٰهِ عَلَيْهِمْ اَجْمَعِينَ اَوْلِيَّيْنَ اٰخِرِيْنَ ظَاهِرِيْنَ
 نَاطِقِيْنَ طَيِّبِيْنَ الطَّاهِرِيْنَ دَوَّادِيْهِ اِمَامِ وَجْهَارِ دَهْ
 مَعْصُوْمِ بَاكَ بِرَجَالِ مَحْمُوْدٍ بِمَكَالِ حَسْبِهِ عَلِيٌّ يَا عَلِيُّ يَا اِلٰهِيَا
 يَا اَبُو الْمُنَسَّرِ يَا اَبُو الْكَرْبِ لَوْ فَا اِلَّا عَلِيٌّ لَا سِوَا اِلَّا لِقَدَارِ

DİZİN

1. Şahıs İsimleri Dizini

A

Abdülbâkî Efendi, 61
 Ârif Efendi, 89
 Abbâs, 97, 195
 Abbas Paşa, 36
 Abdî Efendi, 185, 187
 Abdî, 58
 Abdizâde Âtîf Efendi, 12
 Abdulahad Nûri, 17
 Abdulmuhsin Çelebi, 13
 Abdurrahman Bey, 12
 Abdülahad Dede, 62
 Abdülkerimzâde, 57
 Âdem, 97, 126, 169, 188, 190, 196, 226, 228, 260
 Âgâh:, 11, 49, 142, 143, 161, 162
 Ahîzâde Mehmed Efendi, 30
 Ahmed, 92, 105, 107, 149, 153, 154, 166, 167, 195, 227, 235, 243, 244, 246, 247, 248, 250, 263
 Ahmed Cezbî Bey, 58
 Ahmed Efendi, 15, 23, 42
 Ahmed Hâdimî, 153
 Ahmedî, 250
 Ahmed-i Muhtâr, 92
 Ahmed İzzet Efendi, 31
 Ahmed Nâmî, 26
 Ahmed Nazif Beg, 28
 Ahmed Râşid, 33, 34
 Ahmed Refî Efendi, 64
 Ahmed Sâdık, 44
 Ahmedî, 53, 56
 Ahmet Eşref, 58
 Ahmet Vefâyî, 67
 Âkif:, 12, 11, 112
 Akovalızâde Şeyh Hâtem Efendi, 35
 Alaaddin Tûsî, 59
 ‘Akif, 113
 ‘Alî, 73, 92, 93, 96, 166, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 233, 246, 247, 248,

256, 273

Ali Nutkî Dede, 19
 Alî Paşa, 45
 279, 280, 281, 282, 283, 284
 Arnavut Halil Paşa, 70
 Ayıntaplı Hoca Aynî Efendi, 33
 Aynî, 13, 171
 Azrâ, 97
 Aziz Mahmud Hüdâyî, 69
 Azmî Dede Efendi, 15

B

Bağdatlı Rûhî, 168
 Bahâeddin Veled, 63
 Bâkî, 30
 Bandırmalızâde, 60
 Bayezid-i Rûmî, 30
 Bedevî, 38
 Bedirhânî Bey, 14
 Behiştî, 8, 13, 48, 101, 277
 Bekrî, 147
 Bıçakçı Mehmed Efendi, 17
 Bostan Çelebi Efendi, 64
 Bostan Efendi, 57
 Burhâneddîn Haydar-ı Herevî, 25
 Bû Bekr, 166
 Bû Cehl, 107

C

Câbî Dede, 67
 Ca‘fer-i Sâdık, 243, 247, 273
 Cafer Fevzi Efendi, 34
 Cafer Nâmî, 26
 Camcızâde, 30
 Cebbarzâde Süleyman Bey, 12
 Celalzâde Salih Çelebi, 32
 Cemâledin Uşşâkî, 66
 Cemâlî, 57, 223, 225, 249
 Cengiz, 127

Cevrî, 30, 36, 53, 57, 234, 276
 Cevrî Dede, 57
 Cezbî, 58,266,267
 Cinânî, 26

Ç

Çilingir Ali Efendi, 36
 Çizmecizâde Osman Râşid, 32, 80, 81,
 82, 83, 146
 Çorlulu Ali Paşa, 17

D

Dahhâk, 127
 Dâvûd, 41, 226, 229
 Dâyezâde Cudî Efendi, 65
 Defter, 180
 Derviş Burhan, 41
 Derviş Hasan, 41
 Dikeçzâde Hasan Çelebi, 13
 Dukakinzâde Ahmed Beg, 56
 Dürrîzâde Ârif Efendi, 13

E

Ebûbekir Çelebi, 65
 Ebûishak İsmail Efendi, 68
 Ebû Bekr, 97
 Edhem, 128
 Eflatûn, 136, 237
 Emin Efendi, 31, 32
 Emîrek Mustafa, 27
 Enverî, 158
 Erzincanlı Mustafa Efendi, 60
 Es'âd Paşa, 8, 14, 78, 79, 81, 145
 Es' ad, 13, 78, 79, 81, 144, 145
 Es' ad Bağdâd î., 144, 145,
 Esîf, 38
 Esrâr Dede, 36
 Eşref Oğlu Rûmî, 53, 58, 71, 254,
 261, 262
 Eşref-i Sânî, 16,

Eşrefzâde Seyyid Şerefeddin Efendi, 16
 Eymenî, 65
 Eyyûb, 226, 230, 259

F

Fahrî Ahmed, 15
 Fahrî:, 14, 152
 Fârık Efendi, 16, 141, 142
 Fârûk-ı A' zam, 216
 Fatih, 20, 41
 Fatîn Efendi, 45
 Fatimat'ül Zehrâ, 272
 Fâzıl Molla Çelebi, 17
 Felâtûn, 191
 Ferhâd, 112, 114, 142, 159
 Ferîdüddîn Efendi, 45
 Feyzî, 8, 16, 17, 51, 173, 174, 177
 Feyzullah Efendi, 17
 Figânî, vii, 7, 8, 11, 18, 102, 103, 280
 Fir' avûn, 227
 Fuzûlî, 112, 59, 170, 201, 202

G

Galata, 19, 25, 32, 36, 40, 42, 45, 58
 Gâlib, 18, 36, 60, 88, 166, 167, 209, 221,
 222
 Gâve, 127
 Gevher Hatun, 63
 Gülşenî, 60, 265, 266

H

Haccâc, 127
 Hacer, 97 98
 Hacı Ahmed Efendi, 44
 Hacı Bayram Velî, 59
 Hacı Bektaş-ı Velî, 70
 Hacı Hâfız, 11
 Hacı Şerîf Ağa, 35
 Hâfız, 165
 Hâfız Osmân Efendi, 272
 Hâfız Müşfik, 45

Hafız Osman Efendi, 61
 Hafsa Sultan, 56
 Hakkı, 107, 193, 199, 204, 253
 Hakkı Efendi, 90
 Halîl, 122, 229
 Halîlullâh, 259
 Hârûn Reşîd, 84
 Hasan, 149, 233, 246, 248
 Hasan Hulk-ı Rızâ, 243, 272
 Hasan 'ül- ' Askerî, 273, 244
 Hasen, 228, 229, 230, 231
 Hasan Baba, 60
 Hasan Demenhûrî, 66
 Hasan Nazif, 27
 Hasan Nazîf Dede Efendi, 15
 Hasan Nüzhet, 31
 Hasan Paşa, 68
 Hâşim Efendi, 60, 188
 Hâşimî, 60
 Haticet 'ül Kübrâ, 272
 Havvâ, 97
 Hayâlî, 109, 110
 Haydar, 216, 247
 Hekimoğlu Ali Paşa, 29, 62, 66
 Hezarpare Ahmed Paşa, 17
 Hırâmî Ahmed Paşa, 57
 Hızır, 222
 Hızır Dede, 69
 Hoca Neş'et, 18
 Hoca Sâdeddin, 30
 Hocazâde Bahrî Efendi, 7, 154
 Hocazâde Mehmed Hakkı Efendi, 34
 Hûrşîd, 204
 Hulûsî, 19, 148, 149
 Husrev, 8, 21, 113, 178
 Hurşîd, 138, 207
 Huzûrî, 21, 170
 Hüdâyî, 22, 61, 114, 193, 263, 264
 Hüseyin, 15, 22, 23, 26, 53, 56, 57, 60, 93, 148, 219, 220, 233, 245, 246, 276, 278, 283
 Hüseyin Abdulgafûr, 24
 Hüseyin Ayvansarayî, 26
 Hüseyin-i Kerbelâ, 243

Hûd, 188, 226

İ

İbn Hâcib, 61
 İbn-i ' Affân, 216
 İbrahim, 229
 İbrahim Cehdî Efendi, 28
 İbrahim Gülşenî, vii, 30, 276
 İbrahim Râşid, 32, 33, 80, 81, 82, 83, 146
 İbrahim Zuhûrî Dede, 15
 İbrahim-i Gülşenî, 60
 İdris, 188, 226, 280
 İkbâlî, 61, 263
 İmâmzâde Mehmed Efendi, 44
 ' İsâ, 98, 109, 226, 231
 ' İsmâ' il, 259
 İsmâ ' il Hakkı, 61, 203
 İsmâ' il, 229
 İsmâ' il Hâmîdî, 23, 76
 İsmâ' il Ankaravî, 58
 İsmâ' il Hâmîdî,

K

Kadı Mehmed Efendi, 28, 44
 Kâdî, 97, 98, 99
 Kânî, 62, 189, 190
 Kanunî Sultan Süleyman, 25, 36, 280
 Kara İbrahim Efendi, 68
 Karamânî Ahîzâde Ahmed Efendi, 30
 Karûn, 110, 159
 Karamânî Ahîzâde Mehmed Efendi, 30
 Kasım Paşa, 21
 Kasımpaşa, 15
 Kassam Mustafa Efendi, 16
 Kays, 142
 Kâzım, 91, 92, 233
 Kâzım Paşa, 45
 Kelemencilizâde Mustafa Efendi, 34
 Kemâleddîn Çelebi Efendi, 15
 Keşanlı Şeyh Süleyman Zâtî, 37
 Keşşâf, 97, 98, 99
 Kırîmî Şeyh Süleymân-ı Nakşibendî, 34

Koca Ragıb Paşa, 65
 Koca Râgıb Paşa, 30
 Koca Ragıp Paşa, 32
 Kocabekir Paşa, 12
 Kölemen Dâvud Paşa, 14
 Kuddûsî, 23, 24, 151, 283
 Kudsîzâde Şeyh Mehmed Efendi, 17
 Kurbî, 16
 Kurdbeyzâde Hüseyin, 67

L

La'li Mehmed Efendi, 68
 Lebîb, vii, 8, 24, 139, 140, 280
 Leskofçalı Gâlib, 45
 Leylâ, 93, 97, 249, 251
 Lütfullah, 12
 Lût, 188

M

Mahmûd Râtib Bey, 35
 Mahzunî, 24, 149, 150
 Mansûr, 88, 208
 Mahmûd, 166, 167
 Mecnûn, 93, 97, 109, 112, 159, 171, 251, 255
 Meftûnî, 61
 Mehmed Ali Râşid, 33
 Mehmed Bulak, 11
 Mehmed Cemâleddin, 57
 Mehmed Efendi, 43
 Mehmed Emin Efendi, 65
 Mehmed Fahreddîn, 15
 Mehmed Hafîd Bey, 42
 Mehmed Hamdi Efendi', 57
 Mehmed İhlâs Efendi, 34
 Mehmed Kâmil Efendi, 69
 Mehmed Murâd Efendi, 38
 Mehmed Nâmî, 27
 Mehmed Nazif, 27, 28
 Mehmed Nebîl Bey, 41
 Mehmed Râsim Efendi, 35
 Mehmed Râşid Efendi, 34

Mehmed Sâdık Münif Efendi, 44
 Mehmed Sıdkî, 39
 Mehmed Vani Efendi, 18
 Mehmed Zühdi, 46
 Mehmet Mecdî, 30
 Mehmet Said Hemdem Çelebi, 27
 Mervân, 107
 Meryem, 163, 231
 Mesîh, 110
 Mevlânâ, 18, 36, 63, 73, 75, 170, 179, 189, 200, 205, 225, 228, 238
 Mevlânâ Fenârî, 25
 Mısrî, 261
 Mihrimah Hanım Sultan, 56
 Miskîn, 94
 Mollâ Alî Arabî, 25
 Molla Efendi, 44
 Molla Husrev, 25, 178
 Molla Yegân, 25
 Monlâ Câmî, 89, 179
 Monla Üveys, 27
 Monlâ-yı Rûm, 232, 233
 Morali Topal Osman Paşa, 35
 Muhibbî:, 25, 179, 190
 Muhlis, 14, 79, 80, 146
 Muhlis Yusuf Paşa, 12
 Muhammed, 92, 93, 165, 166, 167, 175, 195, 196, 226, 227, 231, 233, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 265, 272, 273
 Muhammed Bakır, 243, 273
 Muhammed Mehdi, 244
 Murâdî, 106
 Murtazâ, 147, 232, 242, 247, 246, 248, 272
 Musâ, 91, 98, 188, 213, 226, 227, 231, 233, 238, 239, 240
 Musâ E'r-Rızâ, 247, 273
 Musâ-i Kâzım, 273, 243, 247
 Muslihuddîn Efendi, 22
 Mustafâ, 147, 217, 232, 233, 242, 245, 272
 Mustafa Muslihiddîn Efendi', 28
 Mustafa Paşa, 25, 26
 Mustafa Reşid Efendi, 18

Mustafa Sıdkî Efendi, 39
Müftü Hacı İsmâil Efendi, 46
Müftü Hacı Vâhid Efendi, 33

N

Nâbî, vii, 8, 25, 37, 75, 156, 157, 158, 159, 277
Nahîfî, 38
Nakkâş Bâlî Çelebi, 32
Nâmık Kemâl, 45
Nâmî, 8, 26, 54, 50, 64, 73, 105, 106, 189
Nazîf, 27, 137, 138
Nahîfî, 217, 218
Nakî, 243, 248
Nakşî, 223, 225
Nâyî Osman Dede, 40
Nâzırzâde Ramazan Efendi, 22
Necâtî, 110
Nedîm, 8, 28, 29, 45, 141, 281, 284
Nef'î, 134, 135, 136, 137
Nemrûd, 122
Nesîb, 64, 209, 210, 212, 217
Nesîmî, 103, 104
Neş'et, 64, 219, 220, 221, 281
Nev'î, 30, 95
Nevresî, 140
Nevres-i Kadim, 8, 29, 276
Nizâm Oğlu, 248
Niyâzî, 65, 182, 185, 257, 258, 259, 261
Nüzhet, 16, 24, 31, 32, 57, 160, 161, 279, 283
Nüzhet Ömer, 32
Nûh, 188, 229
Nûşirevân, 127

O

Osman Efendî, 66
Osman Fazlı, 61
Osman Nevres, 29, 45
Osman Nüzhet, 31
Osman Paşa, 17, 28

Osman Râşid, 33
Osman Şems Efendi, 45
Osmanzâde Tâ'ib, 28

Ö

Ömer, 97, 166
Ömer Feyzi Efendi, 12
Ömer Paşa, 13

P

Paşmakçızade Seyyid Ali, 58
Pindarî Ahmed Dede, 64
Pîr Ali, 30
Pîr-i Sâni, 58

R

Rahmî, viii, 9, 32, 82, 83, 109, 110, 279
Râşid, 9, 31, 32, 33, 34, 35, , 49, 80, 81, 82, 83, 94, 146 , 147, 172, 173, 278, 282, 283
Râtib, 9, 35, 50, 91, 92
Râtib Ahmed Paşa, 35
Reisülküttâp Hayri Efendi, 63
Remzîzâde, Hüsrevzâde, 30
Reşid, 18, 43, 44
Reşid Efendi, 43
Rızâ, 101
Rufâî, 38
Rûhî, 36, 75, 102, 168, 169, 134, 168
Ruşenî, 37, 178
Rüstem, 77

S

Sâbit, 37, 123, 125, 157
Sâ'ib, ,11, 18, 53, 92, 164, 206, 208
Salâhî, 66, 185, 186, 187, 190, 191, 192, 197, 198, 199, 200, 201, 225, 248, 249
Sâlih, 188, 226
Samtî, 67, 232, 233
Sara, 98

- Sıddık, 216
 Sıdkî, 50, 94,95
 Sa'âdeddîn Taftazânî, 25
 Sadrazam Yeğen Mehmed Paşa, 62
 Sa' dî, 38, 164, 165
 Salâhaddin Uşşâk, 57
 Sâlih Efendi, 17
 Sârbân Ahmed, 56
 Sarı Abdullah Efendi, 65
 Selanikli Akif, 11
 Selim Dede, 42
 Selim Sırrı Paşa, 12
 Semâ-i Divanî, 67
 Senâyî, 9, 37, 96
 Seyfî, 67, 256
 Seyfullâh, 245
 Seyyîd Abdullah Neşâtî Efendi, 13
 Seyyid Ali, 40
 Seyyid Ali Bedreddîn, 43
 Seyyid Avnullah Efendi, 16
 Seyyid Ebû Bekir Râtib Efendi, 36
 Seyyid Hamza Nigârî, 20
 Seyyid Hoca Muhammed, 20
 Seyyid İbrahim Efendi, 23
 Seyyid Kara Ali Baba, 60
 Seyyîd Mehmed, 13
 Seyyid Mehmed Efendi, 17
 Seyyid Nizameddün, 67
 Seyyid Nizâmoğlu, viii, 67, 73, 242, 244, 246, 252, 255, 256, 276, 282
 Seyyid Seyfî, 244, 252
 Seyyid Vehbî, 44
 Seyyid Yahyâ-ı Şirvânî, 68
 Sezâyî, vii, 54, 67, 202, 203, 251, 252, 284
 Sıdkî, 9, 37, 38, 39, 283
 Sırrî, 51, 177
 Sırrî Paşa, 40, 278, 283
 Sırrî Rahile Hanım, 39
 Sikender, 97
 Sinan Ümmi, 67
 Siyahî Mustafa Dede, 64
 Subhî Ahmed Efendi, 17
 Sultân Abdülazîz, 45
 Sultân Abdülazîz Han, 7
 Sultân Murâd, 7, 105
 Sultân Murad-ı Salis, 39
 Sultân Selîm, 36, 172, 179
 Surûrî, 13, 36, 65
 Süleymân, 97, 108, 125, 127, 143, 230, 260
 Süleymân Nazif, 28
 Süleymân Sıdkî, 38
 Süleymân Vehbi, 33
 Süleymân Zâtî, 15
- Ş
- Şâhidî, 109
 Şem'î, 40, 50, 86
 Şems, 112, 200, 206, 213, 228
 Şemseddîn Sivasî, 68
 Şemseddîn-i Tebrîz, 241
 Şemsî, 68, 254, 255
 Şems-i Tebrizî, 11, 64, 112, 185, 186, 200
 Şerafeddin Semerkandî, 63
 Şeref, viii, 150, 151, 282
 Şeref Hanım, 9, 41, 282
 Şerîf, 68, 199, 200, 217, 218
 Şevket, 24, 92, 277
 Şevket-i Buhârî, 11
 Şevkî Bey, 9, 41, 42, 163
 Şeydâ, 9, 42, 115, 116
 Şeyh Galib, 166, 208
 Şeyh Ali Çelebi E'n-Nakşebendî, 65
 Şeyh Hamza, 25
 Şeyh Hüseyin el-Hamevî, 59
 Şeyh Muhammed Amidî, 60
 Şeyh Mustafa İzzî Efendi, 38
 Şeyh Saidâ, 11
 Şeyh Şaban Efendi, 31
 Şeyh Şemseddin Muhammed el-Hafnî, 66
 Şeyhülislam İshak Efendi, 68
 Şi'r, 164
 Şirâzî, 165
 Şîrîn, 109, 114, 130, 160

Şirvanlı Meccüddîn, 68
Şit, 226

T

Tab'î, 16
Tahmasb Kulı Nadir Şah, 65
Tapduk Emre, 70
Tarsûsî, 180
Takî, 243, 247
Trablusî Ahmed Efendi, 46

U

Ulvî, 9, 42, 43
Ulvî Çelebi, 42
‘Ulvî, 50, 87

Ü

Üftâde, 22, 54, 69, 259, 260, 283
Üsküdârî, 60
Üsküdârlı Sırrî, 39
Üsküdârlı Talât Bey, 15

V

Vâsıf, 70, 267, 272
Vahdetî, viii, 9, 43, 104, 283
Vâlihî, 30
Vamık, 97, 109
Vahdetî, 105, 107, 108
Vehbî, viii, 9, 43, 44, 159, 162, 163,
277, 278, 284
Velıyyüddînzâde Ahmed Paşa, 25
Veysî, 44, 143

Y

Ya'kûb, 97, 141, 188, 230
Yasinizade, 65

Yavuz Sultan Selim, 25, 56
Yazıcıoğlu Mehmed, 30
Yezîd, 148, 245, 246, 247, 248
Yirmisekizzâde Mehmed Saîd Paşa, 39
Yûsuf Zühdî Dede, 46
Yûnus, 70, 72, 226, 231, 260, 262, 263,
264, 265
Yûsuf, 87, 97, 158, 172, 175, 188, 208,
226, 227, 230

Z

Zelîhâ, 208
Zeyne 'l- 'Abîdîn ,247, 273
Zeyne 'l- 'Abâ, 243
Zîver, 89, 90
Zîver Paşa, 44, 89
Ziyâ Paşa, 7, 11, 45, 46, 279
Zübeyde Fitnat Hanım, 68
Zühdî, 46, 85, 86
Züleyhâ, 175
Ziyâ, 116, 117, 118, 119, 121, 122, 123,
124, 126, 127, 128, 129, 131, 132, 133,
134

I, II, III, IV...

I Mahmud, 66
II. Abdülhamîd, 46
II. Ahmed, 62
II. Bayezid, 57
II. Mustafa, 62
III. Ahmed, 65
III. Mehmed, 28, 41
III. Mustafa, 31, 41
III. Selim, 14, 70, 172
IV. Mehmed, 72
V. Murâd, 46

2. Yer İsimleri Dizini

A

Adana, 14, 46
 A^ç râf, 97
 Aden, 113, 159
 Afganistan, 63
 Afyon, 32, 33,
 Ağros, 26
 Akhisar, 44
 Alaşehir, 44
 Amasya, 46, 68
 Âmid, 11, 16, 33, 276, 284
 Anadolu, 24, 26, 34, 40, 58, 63, 70
 Ankara, 12, 13, 14, 16, 17, 20, 21, 22,
 23, 24, 27, 29, 30, 33, 34, 35, 36, 37,
 38, 39, 40, 41, 43, 44, 46, 57, 58, 59,
 60, 63, 64, 65, 66, 70
 Antakya, 12, 39
 Antep, 33, 42
 Arnavutluk, 56
 Ayaş, 14
 Aydın, 19, 35, 37, 40, 44, 67
 Aydos, 61

B

Bağdat, 13, 19, 30, 31, 33, 36, 59, 66,
 67, 134
 Bedaḥşân, 159
 Belh, 63
 Berda, 60
 Beşiktaş, 15, 46, 58
 Beyrut, 23
 Beyt-i Makdis, 97
 Beytu ʿllâh, 186
 Bingazi, 12
 Bitlis, 39
 Bor, 23
 Bosna, 29, 37, 43
 Bozok, 12
 Budin, 18
 Buhârâ, 175

Burdur, 17
 Bursa, 15, 16, 22, 23, 30, 31, 32, 59, 62,
 69
 Bükreş, 13, 62

Ç

Çorlu, 13

D

Dimetoka, 14
 Diyarbakır, 11, 12, 13, 16, 22, 24, 28,
 33, 60, 66, 69

E

Eflâk, 62, 227
 Edirne, 14, 15, 18, 20, 22, 23, 25, 30,
 32, 37, 40, 57, 61, 62, 64, 66, 67, 68, 96
 Eğriboz, 35
 Elmalı, 26
 Ereğli, 43
 Erzincan, 24, 63
 Eskişehir, 70
 Erzurum, 14, 17, 19, 21, 35, 39, 45,
 Eyüp, 15, 16, 25, 63, 230

F

Filiba, 29

G

Gelibolu, 15, 20, 21, 30
 Gesi, 34
 Girit, 23, 29
 Gürün, 20

H

Hadim, 27, 174, 176
 Halep, 14, 26, 31, 42, 44
 Hama, 58
 Hamid, 26
 Haniye, 35
 Hayber, 227
 Hıtâ, 160

Hirâ, 248
 Hâbeş, 127
 Hicaz, 24, 27, 44, 63, 65
 Hille, 59
 Hind, 140, 159
 Hotan, 15, 176

I

Irak, 42, 59
 Ispidin, 34
 Irâk, 134

İ

İsfahan, 18
 İspir, 45
 İstanbul, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20,
 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30,
 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40,
 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 56, 57, 58,
 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68,
 69, 70
 İznik, 58, 59

K

Ka'be, 232, 97, 113, 133, 229
 Kahire, 28, 39, 64, 66
 Kâf, 98, 170, 205
 Kandeâr, 159
 Kandiye, 58
 Karabağ, 19
 Karaman, 27, 63, 223, 249, 280
 Karatay, i, 5
 Kayseri, 24, 34, 283
 Kefe, 16
 Ken'ân, 87, 159
 Kerbelâ, 59, 66, 147, 148, 219, 220, 246,
 275
 Kerkük, 29, 59
 Kesriye, 66
 Keşmîr, 159
 Kıbrıs, 45
 Konya, i, iii, iv, 56, 11, 14, 19, 27, 36,
 39, 40, 41, 46, 53, 56, 63, 64, 65, 67,

112, 116, 274, 276, 277, 279, 282
 Kütahya, 30, 38
 Kûfe, 148
 Kuds, 214
 Kubbe-i Hadrâ, 98

L

Lehistan, 25
 Limni, 63, 66

M

Manastır, 66
 Manisa, 44, 58, 64, 282
 Maraş, 23, 43
 Mardin, 22, 66
 Medine, 60
 Mekke, 24, 34, 69, 196, 214
 Mısır, 15, 22, 23, 24, 28, 41, 44, 58, 60,
 64, 227
 Mora, 24, 35, 67
 Musul, 13, 14, 33
 Mürefte, 20

N

Nazilli, 19
 Necef, 59
 Niğde, 23
 Niksar, 66
 Niş, 28
 Nişâbur, 161

Ö

Öziçe, 37

P

Resmo, 29
 Rodos, 28, 36, 45
 Rûm, 134, 142
 Rumeli, 12, 18, 35, 42, 58, 69
 Rusçuk, 34, 62

S

Sarıköy, 70
 Sayda, 14
 Selânik, 12
 Semerkand, 11
 Semerqand, 159, 175
 Silistre, 62
 Sivas, 11, 14, 20, 23, 28, 31, 37, 68,
 Suriye, 46, 58
 Südlüce, 38

Ş

Şereflikoçhisar, 22
 Şam, 21, 22, 24, 36, 63, 64, 67, 87, 142,
 158, 160
 Şarköy, 15
 Şirâz, 159
 Şumnu, 13

T

Tabakhane, 13
 Tebrîz, 29, 37, 228
 Taşkasap, 58
 Tavşanlı, 38
 Tekirdağ, 15, 20, 40,
 Tırhala, 28, 44, 58
 Tırnova, 34
 Tikveş, 38
 Tire, 44
 Tokat, 29, 62, 68
 Topkapı, 30, 44, 65
 Tosya, 36
 Trablusgarp, 23
 Trabzon, 18, 39, 46
 Turhal, 24, 35

U

Uhud, 231
 Ustrumca, 20, 62
 Urfa, 24, 25, 32
 Uşak, 33

Ü

Üsküdar, 18, 20, 22, 25, 26, 29, 34, 39,
 60, 70
 Üsküp, 44, 62

V

Van, 12, 40
 Vardar, 12, 40
 Vidin, 35
 Vize, 13

Y

Yanya, 35
 Yemen, 40
 Yenikapı, 15, 17, 18, 41, 42, 58, 64
 Yenipazar, 19
 Yenisehir-Fenar, 27, 35, 44
 Yenişehir, 16, 27, 32, 35

Z

Zile, 68
 Zincirlikuyu, 34

3. Eser İsimleri Dizini

A

Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî
(Salâhî)'nin Hayatı ve Eserleri, 67,
Âdâb-ı Zurafâ, 30
Afyonkarahisarlı Şairler, Yazarlar,
Hattatlar, 34
Âgâh Divânı, 143, 162
Âlimler ve Sanatkârlar, 29
Antepli Aynî Divanı, 14
Ârif Hikmet Tezkiresi, 43, 44
Azîz Mahmûd Hüdâyî, Hayatı-Eserleri-
Tarîkatı, 23, 264

B

Bağdatlı Ruhî Divanı, 76, 103, 168
Batı Düşüncesi ve Mevlâna, 64
Behiştî Divanı, 102
Bektaşî Şairleri ve Nefesleri, 25,
Bosnalı Alâeddin Sâbit Divanı, 38, 158
Bursa Şairleri-Bursa
Vefyatnamelerindeki Şairlerin
Biyografileri, 32
Bursalı Rahmî ve Dîvânı, 33, 110, 111
Büyük Türk Klasikleri, 27, 45

C

Cevrî Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve
Divanının Tenkitli Metni, 234, 249
Cemâl î Divanı, 223

D

Devhat'ül-mesâyih, 69
Dimekotalı Vahdeti Divânı, 105, 108
Divan Şairleri'nin Muhtasar
Biyografileri, 13
Dîvançe-i Esad Paşa, 79, 80, 82, 146
Divan-ı İlahiyat,
Divan-ı İlahiyat-Aziz Mahmud Hüdayi,
Dîvân-ı Şeref Hanım, 151

Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları,
25,

E

Edirne Şairleri, 24, 38
Edirne Tarihi, 38
Enderunlu Vâsîf Divanı, 264
Es- Sohbetü's- Sâfiyye, 20
Esâmî-i Şu'arâ-yı Âmid, 17
Esâmî-i Şu'arâ-yı Âmidin Tenkitli
Metni,
Eşrefoğlu Dîvânı, 60
Eşrefoğlu Rûmî ve Divanı(İnceleme-
Metin)

F

Fuzulî Divanı, 201
Fuzûlî Kitabı, 60

G

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler
Dergisi, 9(2), 172
Güftî ve Teşrifatü'-Şu'arâsı, 18
Gürünlü Şairler, 21

H

Hafız Hüseyin Ayyansarayî Mecmua-i
Tevârîh,, 27
Hâtîmetü'l-Eş'âr, 14, 28, 29, 34, 37, 42,
46, 48, 61, 68,
Huzûrî ve Manzum Esrâr-nâme
Tercümesi, 22

İ

İslami İlimler Dergisi, sy.1, 62
İsmail Hakkı Bursevi; Hayatı, Eserleri,

Tarikat Anlayışı, 62

K

Kâmûsu'l-A'lâm, 25
 Kamûsu'l-âlâm, 13
 Kâni Dîvânı Tenkidli Metin ve Tahlil, 64
 Kanunî Sultan Süleyman Çağı
 Şairlerinden Figânî ve Divançesi, 103
 Kardeşlik, 1/4, Ağustos, 37
 Kardeşlik, 7/10, Şubat, 37
 Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-Şu'arâ, 14, 58
 Kuddusî Divanı, 152
 Kühü'l-Ahbâr, 22,

L

Latifi Tezkiretu'ş-Şu'ara ve
 Tabsıratu'n-nuzama (İnceleme Metin), 28
 Lutfiyye, 44

M

Meşâ'irü'ş-Şu'arâ (İnceleme-Metin), 26
 Mecma-ı Şuarâ ve Tezkire-i Üdeba, 24
 Mecmû'a-i Eş'âr-ı Mevleviyân, 13
 Mecmû'a-i Letâ'if, 22
 Melâmîlik ve Melâmîler, 21
 Mevlâna Celaleddin Rumî, 64
 Mevlânâ Fenârî, 26
 Mevlânâ: Hayâtı-Şahsiyeti-Fikirleri,
 Mevlânâ'nın Rubâileri, 64
 Mevlevî Âşık ve Şair Konyalı Şem'i
 Divanı, 42, 87
 Mufassal Hatay Tarihi. Cilt 3, 40
 Muhyî-i Gülşenî, Menâkıb-ı İbrahîm-i
 Gülşenî, 61
 Mustafa Safâyî Efendi Tezkire-i Safâyî
 (Nuhbetü'l-Asâr Min Fevâ'idü'l-Eşâr)
 İnceleme-Metin-İndeks, 24

N

Nâbî Dîvânı, 76, 157, 159
 Nedîm Divanı, 142
 Nef'î Divanı, 135, 136, 137
 Nesimi, Edebi Kisiliği, Eserleri ve
 Türkçe Divanının Tenkitli Metni, 104
 Niyazî-i Mısri Hayatı, Sanatı, Eserleri
 ve Türkçe Şiirleri, 67
 Niyâzî-i Mısri Dîvânı, 66, 182

O

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat
 Fakültesi Dergisi. S. 16, 2003, 25
 Osmanlı Müellifleri, 35, 42, 47, 59, 67,
 68
 Osmanlı Şairleri, 66
 Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat

R

Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, 26

S

Sefine-i Evliya, 16, 67, 68
 Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat
 Fakültesi Edebiyat Dergisi, 59
 Seyyid Nizamoğlu'nun Hayatı, Eserleri,
 Divanı, 68
 Seyyid Vehbî ve Divanının
 Karşılaştırmalı Metni, 45
 Sicill-i Osmânî, 14, 16, 24, 27, 28, 34,
 37, 39, 40, 41, 44, 48, 58, 61, 62, 66,
 68
 Son Asır Türk Şairleri, 13, 16, 28, 29,
 30, 32, 34, 35, 67
 Sultanların Şiirleri Şiirlerin Sultanları,
 62,
 Sünbülzâde Vehbî Divanı, 160

Ş

Şakâ'ik-i Nu'mâniyye ve Zeyilleri
 "Vakâyiü'l-Fuzalâ", 18, 59
 Şeref Hanım Divanı, 151
 Şerh-i Cezîre-i Mesnevî, 20
 Şemseddin Sivasî Divanı, 69
 Şeyh Gâlib Dîvânı, 20, 89, 167, 208,
 221

T

Târîhçe-i Nevres, 30
 Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma
 Dergisi, 2009, (İbnü'l-Arabî Özel
 Sayısı, Sayı: 23, 24
 Tercî-i Bend ve Terki̇b-i Bend, 117, 122
 Tezkire-i Safâyî, 24
 Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevîyye, 37
 Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı
 İsimler Sözlüğü, 21, 43, 68
 Tezkiretü'ş-Şu'arâ Sâlim Efendi, 22, 38
 Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tezkire-i Üdeba,
 24
 Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratu'n-
 Nuzemâ, 28
 Tuhfe-i Hattâtîn, 30
 Tuhfe-i Nâilî-Divân Divân Şairlerinin
 Muhtasar Biyografileri I-II, 13, 14, 16,
 17, 19, 20, 26, 27, 33, 34, 38, 41, 43,
 67, 68
 Türk Azizleri, 63
 Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten,
 58
 Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,
 13, 17, 25, 33, 44, 35, 40, 41, 44,
 Türk Dünyası Edebiyatçıları
 Ansiklopedisi, 21, 34, 36, 41, 47, 58, 59
 Türk Şairleri, 17, 58
 Turkish Studies International Periodical
 For the Languages, Literature and
 History of Turkish or Turkic Volume
 4/2 Winter 2009, 97

Türkiyat Mecmuası, 25, 29,
 Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları
 Antolojisi, 61
 Türkiye Diyanet Vakfı İslâm
 Ansiklopedisi, 15, 18, 19, 23, 35, 43,
 46, 47, 58, 60, 61, 62

Ü

Üsküdarlı Sırrı Hayatı, Eserleri, Edebi
 Kişiliği, Divanı, 40

V

Vakâyi-i Devlet-i Aliyye, 31

Y

Yunus Emre Divanı, 81, 262, 260, 264
 Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve
 Yazarlar, 41

Z

Zehr-i Mâr-Zâde Seyyid Mehmed Rızâ,
 Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve
 Tezkiresi, 22
 Zeyl-i Şakâyık, 28, 32

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Ad Soyad: Ayşe KAPLAN

Doğum Yeri: Tavas

Doğum Yılı: 1989

İletişim Bilgileri:

E-mail: aysedebiyat@hotmail.com

Eğitim Durumu:

Lise: Zeybekler Anadolu Lisesi (Tavas, 2003-2007)

Üniversite: Balıkesir Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı

Öğretmenliği Bölümü (Balıkesir, 2007-2012)

Master: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, Eski Türk Edebiyatı (Denizli, 2013-2017)

İş Durumu:

2012 yılında Kızılcabölük Yaşar Öncan Lisesine Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak atandım. 2016 yılından itibaren de Çameli Çok Programlı Anadolu Lisesinde görev yapmaktayım.

Diller

Türkçe, İngilizce (Okuma)